

Васил Канисков

**СЪКРОВИЩНИЦА
НА БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА МЕДИЦИНА**

Том II

ФИТОТЕРАПИЯ НА БОЛЕСТНИТЕ СЪСТОЯНИЯ

(справочник)

**ОПИТЪТ НА БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА МЕДИЦИНА
И ЛЕЧИТЕЛСКО ИЗКУСТВО ПРИ ЛЕЧЕНИЕ
НА НАЙ-РАЗПРОСТРАНЕНИТЕ ЗАБОЛЯВАНИЯ ПО МКБ-10**

София, 2013

Всички права запазени. Нито една част от това издание не може да бъде възпроизвеждана под каквато и да било форма без изричното съгласие на автора и на издателство „Изток-Запад“.

© Васил Канисков, автор, 2013

© Издателство „Изток-Запад“, 2013

ISBN 978-619-152-257-6

Васил Канисков

СЪВРЕМЕННА ФИТОТЕРАПИЯ

Внимание!

1. Употребата на билковите продукти в посочените схеми за лечение може да се извършва само под контрол, наблюдение и указание на правоспособен медик или лечител. (Под правоспособен медик или лечител авторът разбира лице, завършило висше медицинско хуманно образование, специализирало най-малко три години и положило успешно изпити по лечебните методи на българската народна медицина със съответните програми и учебни планове – одобрени от Министерството на здравеопазването и Министерството на образованието, младежта и науката.)
2. За резултатите от приложението на начините за лечение, когато изрично и лично са указани от автора – писмено и/или устно, но отделно от изложения материал, се носи пълна лична отговорност от самия него.

Васил Канисков

**СЪКРОВИЩНИЦА
НА БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА МЕДИЦИНА**
(в три тома)

Том I
Фитотерапия на онкологичните заболявания

Опитът на българската народна медицина и лечителско изкуство при диагностика и лечение на ракови заболявания – злокачествени новообразувания по МКБ-10

Том II
Съвременна фитотерапия
(справочник)

Опитът на българската народна медицина и лечителско изкуство при лечение на най-разпространените заболявания по МКБ-10

Том III
Популярен речник на растителните видове,
използвани във фитотерапията

Списък на растителни продукти с български, латински и други наименования, използвани в българската народна медицина, лечителско изкуство и духовна медицина при лечение на заболявания

Увод

Нашите деди не са ни оставили много паметници за лечението на недъзите си, поради това сегашното поколение има свящото задължение да събере остатъците от народната ни медицина, защото ако не стори това сега, всичко ще се разпилее и изчезне безследно.

Проф. д-р Стефан Ватев (1866–1946)

Актуалност на проблема

При тенденцията на все по-широко застъпване на народно-медицинските практики с приложение на фитотерапията в световната медицинска практика, ние наблюдаваме съвсем ограничено познаване от страна на лекарите в Европа, в т.ч. и в България, на лечебните свойства на растенията. Към това можем да прибавим и недостатъчното научно знание за заболяванията и периодите на тяхното развитие, при които може да се разчита на ефективност от страна на фитотерапията. И досега начините на използване на дрогите – растителни лечебни видове, това най-древно направление на лечебното изкуство в народната медицина, продължава в голяма степен да бъде пренебрегвано от медицинските практики както у нас, така и в някои европейски страни.

Днес научната медицина съвсем малко се опира на традициите и опита на практиките от народната медицина, доказали своята ефективност. Но едва ли ще е по силите на съвременната наука и на човечеството да се проучат съществуващите над 500 000 вида растения във всичките им аспекти на биологична активност. Единствената стабилна основа, върху която може да стъпи медицинската наука, е проучването на все още запазеното тук-там знание в народната медицина като акумулиран многохиляден опит на човечеството.

За мнозина наши съвременници лекуването с билки е нещо остаряло – отживелица от дълбока древност. Безспорно успехите на синтетичната химия дадоха възможност в лабораториите да се създадат стотици нови, несъществуващи в природата органични съединения, с които днес се лекуват много от болестите, от които страда човек. Тази вяра в неограничените възможности на химията бе разколебана обаче с откриването на нов вид лекарствени вещества, получени от растения. Става дума за така наречените антибиотици — лекарствени препарати, получени от определени видове гъби и някои родствени им организми, открити към края на тридесетте години на миналия век. Успехът, който имаше пеницилинът, застави мнозина химици, биолози и medici да се обърнат към стария, неизчерпаем източник за създаване на лекарства – растенията. Разбира се, това не означава да се подценяват успехите на синтетичната химия и нейните възможности. Но не трябва и да се мисли, че растенията са дали всичко, което могат да дадат за здравето на човечеството.

Обект, предмет и цели на изследванията

Обект на нашите изследвания е биологичната форма на материята (в движение) – физическото тяло на човека в неговите неестествени състояния – болести.

Предмет на изследването са теоретичните, методическите и приложните въпроси на лечението на болестните състояния съгласно натрупаните днес знания и многовековната опитност в българската народна медицина и лечителско изкуство.

Основната цел на тези изследвания е въз основа на анализ на съществуващите досега методи за лечение на заболяванията в българската народна медицина, днешните постиженията във фитотерапията и съвременните научни изследвания, както и на въведената в научната медицина класификация на заболяванията (МКБ-10; Международната класификация на болестите – 10-та ревизия) да се разработят и приложат практически успешни методи за природолечение (основно фитотерапия) на всички заболявания, описани и посочени в медицинската наука.

Допълнителни цели

На първо място, уеднаквяването на двете информационни материи от българската народна медицина и съвременното научномедицинско познание при лечение на различните видове заболявания.

На второ място, нелеката задача да се покажат единната същност и цялост на практиките от народната и официалната медицина с цел единното и цялостно лекуване на физическото тяло и душата на човека. Така се стига до обогатяване на теорията и практиката на официалната медицина с народната медицина, и обратно.

На трето място, показани са възможно най-пълните методи за работа на лечителското изкуство в народната медицина. Но не само това – тези методи са представени на достъпен език, който вече е напълно разбираем за днешния високотехнологичен човек и съвременното научно познание.

Поставя се и още една цел: за съвместяване на съвременните медицински методи за лечение на заболяванията: оперативна интервенция и лекарствена терапия и пр. с днешните утвърдени в практиката и доказали своята ефективност фитотерапевтични и природни методи от българската народна медицина. В добронамереното съвместяване на двата метода: на съвременното научно и природното лечение, е възможно тази допълнителна цел в бъдеще да стане основа за едно по-задълбочено научно изследване и въвеждане на нови, по-ефективни методики за лечение на болестните състояния. Този път ръката трябва да се подаде от т.нар. официална (или още научна) медицина. За постигане на посочените цели са поставени за решаване следните задачи.

Задачи за решаване

1. Състояние на проблема. В съвременните научномедицински практики на лечение на болестните състояния са изключени напълно (или почти напълно) природните методи на лечение. Днешната медицина с нейните съвременни фармакологични направления, забързана

по-бързо да реши въпросите, свързани с оздравяването на болните, напълно е игнорираа лечебните растения и продуктите от тях, чрез които се осъществяват успешно лечебни процедури, свързани с лечението (дори и профилактиката) на болестите. Обаче се стига до парадокса на пренастищане и абсолютна неефективност на някои съвременни химични фармакологични средства за лечение и поддържане на здравословното състояние на човешкото физическо тяло.

2. Теоретико-методически въпроси. Въпреки много доброто познаване на природата и механизма на действие на химичните медикаменти, в най-новите научни направления на медицината няма достатъчно ясно изразен практически напредък в лечението на болестните състояния. Болестите, идващи от миналото, както и съвременните новопоявили се сякаш си играят на криеница с днешната научна медицина и нейната най-добра покровителка фармацията. Болестите стават все по-интелигентни и по-умни, те променят структурата си, създават собствена организация на ред и порядък, нарастват и се размножават както си искат и когато си поискат. Даже имат нахалството да стават резистентни към нововъведените химични лекарствени средства. За съжаление както в недалечното минало, така и днес всяка съвременна методика за решаване на въпросите относно лечението на заболяванията се свежда до решаване на един и същ въпрос – унищожаване на т.нар. причинител на заболяването. В резултат от тези съвременни научни действия обаче само се увеличава броят на зависимите от лекарствени средства – хроничноболните. В крайна сметка лечението на едно болестно състояние води до появата поне на още няколко – дължащи се на нежеланите лекарствени реакции. За тези нови болестни състояния се прилагат наново съвременните лекарствени средства... и така, докато се стигне до парадокса на пренастищане с лекарствена химия.

3. Методика за решаване на проблема. Съществуват методи, познати и прилагани в българската народна медицина от дълбока древност и до днес, които целят, от една страна, поддържане на доброто здравословно състояние на човека, от друга, предотвратяване на заболяването, и от трета, лечение на заболяването с природни средства. Става въпрос за познатите фитотерапия, физиотерапия, диетика и пр. природи практики. Противно на общоприетите схващания (в научните среди), че народномедицинските практики почиват изключително на емпиричните сведения за прилагане на лечебните растения и на другите лечебни средства, във фолклора, поетичното народно творчество, народните обичаи, предания, приказки, пословици, поговорки, народни танци, обредни празнични действия и пр., в поднесенния материал лечението на болестните състояния почива върху една строга научна съвременна методика, естествено лежаща върху непоклатимата, многократно проверена на практика основа на народни медицински познания. За съжаление и на самия автор, тази методика е с нарушена хронология, налагаща се от многогодишното неправилно третиране на заболяванията от съвременните медицински практики и неудачния икономико-политически начин на живот на хората. Поради тези причини се пристъпва веднага, макар и в обратен ред, към: лечение на болестните състояния с природни средства (най-вече лечебни растения), след това към предотвратяване на заболяванията, и най-накрая към поддържане на добро здравословно състояние.
4. Експериментално изследване на прилаганата методика. Резултатите от прилаганите методики за диагностика и лечение могат да се проверят, потвърдят и/или отхвърлят като ненаучни и практически ненужни. Естествено авторът не очаква това да се случи – проверка и прилагане на природни методи и средства за лечение на заболяванията в съвременната медицина. По-скоро ще се стигне до всевъзможни пречки – законни и незаконни за

отстояване статуквото на вчерашното, днешното и бъдещото... състояние на сегашната система. Експерименталното изследване на предлагана от автора методика се проверява ежечасно и ежедневно от стотиците хиляди пациенти на двете медицини: природонаучната и съвременнонаучната – другото са празни приказки.

Бог да бди над всички нас! Нека неговата Любов, Мъдрост и Истина ни носят Здраве, Радост и Щастие – макар и до болка изстрадани.

**Клас III. Болести на кръвта, кръвотворните органи
и отделни нарушения, включващи имунния
механизъм (D50–C89)**

Анемии, свързани с храненето (D50–D53)

D50	Желязонедоимъчна анемия
D51	Витамин B ₁₂ -недоимъчна анемия
D52	Фолиевонедоимъчна анемия

Малокръвие, анемия

Вторична анемия

Хлороза (младежко малокръвие)

Средиземноморска анемия

Пернициозна анемия (липса на витамин B₁₂)

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm – Жълт равнец

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Aquilegia vulgaris L. – Обикновена (синя) кандилка

Artemisia absinthium L. – Бял пелин

Betonica officinalis L. – Ранилист (лечебен)

Centaurium umbellatum Pers. – Червен кантарион

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява

Humulus lupulus L. – Хмел

Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп

Melissa officinalis L. – Маточина

Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница

(особено при пернициозна анемия)

Rosa canina L. – Шипка (обикновена)

Quercus robur L. – Обикновен дъб

Scutellaria galericulata L. – Превара

Sinapis alba L. – Бял синап

Spinacia oleracea L. – Спанак

Thymus sp. diversae (T. *serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица

Urtica dioica L. – Коприва

(подходяща при всички видове анемии)

Urtica urens L. – Гръзка коприва

Допълнителни натурални продукти

Червено вино – Мерло, Каберне, Мавруд; натурални сокове: малина, къпина, арония, бъзе, червено цвекло, червено грозде и др.

Храни (плодове, зеленчуци)

Арония, вишни (особено при желязонеодоимъчна анемия), дюля, кайсия (бързо възстановява количеството на хемоглобина в кръвта), касис, круши, къпини, малини, лешници (сурови ядки), праскови, грозде, сливи, смокини, френско грозде, череши диви, черница черна (плодове, т.нар. бубонки или дуди), червени боровинки, шипка (като мармалад, като вино или като отвара), ябълка дива, ябълка, диня, пъпеш, тиква бяла (печена, варена), зелева чорба (от кисело зеле), киселец, коприва (всички части от копривата – корен, стрък, лист и семена), краставици, магданоз, маруля, салата, моркови, син домати, патладжан, спанак, соя, червено цвекло (сок или в салата), чушки (червени сурови)

Препоръки

Да се носят дрехи в топли цветове – оранжево, червено, кафяво, жълто и пр.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин на гладно се изпива по 1–2 супени лъжици (за възрастни) или 1–2 чаени лъжици (за деца) от т.нар. Малага (червено сладко вино). Приготвяне: на водна баня, към 500–700 мл гъсто червено вино се прибавя пудра захар, докато се спре нейното разтваряне. Към получената смес се добавят счукани 8–10 зърна карамфил и пакетче смляна канела на прах. В подходящ съд сместа се съхранява на студено. Преди употреба да се разклаща.

2. Вечер се заливат 1 чаена лъжица стрък и листа от *Artemisia absinthium* L. – Бял пелин, с 250 мл вряща вода. Кисне през

нощта. Сутринта на гладно се изпива 100 мл от запарката, останалото количество се приема 3–4 пъти през деня, преди храна.

3. Сокът на един добре изстискан пресен лимон се прибавя към 100 мл вода, разбърква се добре. За деня се приема 3–4 пъти 10–15 мин. след храна, на няколко глътки.

D53	Други анемии, свързани с храненето
-----	------------------------------------

Билки за лечение

Avena sativa L. – Посевен овес

Alliaria officinalis – Andrz. ex M.Bieb. – Чеснова трева

Aquilegia vulgaris L. – Обикновена кандилка

Armoracia rusticana (Lam.) Gaertn., Mey. Et Scherb. – Хрян

Berberis vulgaris L. – Кисел трън, обикновен

Cichorium inthibus L. – Синя жлъчка, обикновена

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Galium aparine L. – Лепка

Humulus lupulus L. – Хмел

Menyanthes trifoliata L. – Горчивче, Водна детелина

Nasturtium officinale R. Br. – Лечебна поточарка, Пореч

Oxalis acetosella L. – Обикновено киселиче

Pinus sylvestris L. – Бял бор

Plantago major L. – Широколист живовляк

Populus nigra L. – Черна топола

Populus tremula L. – Трепетлика

Rumex acetosa L. – Киселец

Rumex patientia L. – Спанаков лапад

Saccharomyces cerevisiae Mey – Бирена мая

Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула

Secale cereale L. – Ръж

Sedum acre L. – Лютива тлъстига, Дебелец

Sisymbrium officinale (L.) Scop. – Лечебна мъдрица

Spinacia oleracea L. – Спанак

Triticum L. – Пшеница

Tropeolum majus L. – Латинка

Vaccinium myrtillus L. – Обикновена боровинка

Veronica beccabunga L. – Поточно великденче

Vinca herbacea Waldst. & Kit. – Тревист зимзелен

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Вместо вода за деня да се изпива около литър отвара от семената на житни култури, подсладена с тъмен мед. Приготвяне: една шепа зърно от *Triticum L.* – Пшеница (или *Secale cereale L.* – Ръж, или *Avena sativa L.* – Посевен овес), се поставя в 1 л вода и се вари, докато зърната се разпукат. Остава се да изстине, след което се изстиска и прецежда през тензук.

2. Сутрин на гладно да се изяде по едно прясно листо от *Plantago major L.* – Широколист живовляк.

3. Всекидневно да се консумира в продължение на 40 дни манов мед. За възрастни: 1 супена лъжица, за деца: 1 чаена лъжица или 1 кафеена лъжица, дневно.

Хемолитични анемии (D55–D59)

D55	Анемия, дължаща се на ензимни нарушения
D56	Таласемия (вродена анемия)
D57	Сърповидно-клетъчни нарушения (наследствена анемия)
D58	Придобита хемолитична анемия (разрушаване на червените кръвни клетки)

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец
Achillea millefolium L. – Бял равнец
Agrostemma coronaria L. (= *Lychnis coronaria* Lam.) – Къклица, Кървавиче
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче
Allium cepa L. – Лук, червен
Aloe vulgaris L. – Алое, Сабур
Arctium lappa L. – Репей
Calendula officinalis L. – Невен
Chaerophyllum bulbosum L. – Грудков балдаран
Cichorium intybus L. – Синя жлъчка, Цикория
Cucurbita pepo L. – Тиква
Frangula alnus Mill. – Елшовиден зърнастец
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glechoma hederacea L. – Самобайка бръшлянова
Hordeum vulgare L. – Обикновен ечемик
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Жълта комунига, лечебна
Oxalis acetosella L. – Обикновено киселиче
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Pimpinella saxifraga L. – Каменоломков анасон
Plantago major L. – Широколистен живовляк
Prunella vulgaris L. – Обикновена прищница

Rumex patientia L. – Спанаков лапад
Saccharomyces cerevisiae Meу. – Бирена мая, Квасна гъбичка
Salvia sclarea L. – Червеникава какула, Меча пета
Sanguisorba officinalis L. – Лечебна динка
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит
Solanum nigrum L. – Черно куче грозде
Solanum tuberosum L. – Картоф
Symphytum officinale L. – Черен оман, Лечебно зарасличе
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Teucrium scordium L. – Чесново подъбиче
Thalictrum aquilegifolium L. – Кандилколистно обичниче
Thymus sp. diversae (T. *serpyllum*) L. – Машерка, Бабина душица
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Ulmus campestris L. – Полски бряст
Verbascum thapsiforme Schr. – Висок (едроцветен) лопен
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Viola odorata L. – Миризлива теменуга

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Viola odorata* L. – Миризлива теменуга. Приготвяне: 1 супена лъжица от дрогата се поставя в 300–500 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 500 мл.

2. Да се засили консумацията на *Petroselinum crispum* (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз – корени, стрък и листа. Два-три стръка с корените дневно, може и на салата.

3. Когато има възможност, да се изядат 2–3 пресни листа от *Oxalis acetosella* L. – Обикновено киселиче.

4. Задължително да се приемат пчелно млечице, пчелен пращец и пчелен мед. Дозировка и начин на приемане по указание на лечител или природолечител.

Апластични и други анемии (D60–D64)

D60	Придобита (чиста) аплазия на еритроцитите [еритробластопения, наличие в периферната кръв на ядрени предшественици на червени кръвни клетки]
D61	Други апластични анемии [невъзможност за развитие на орган или тъкан]
D62	Остра постхеморагична анемия (след загуба на кръв)
D63	Анемия при хронични болести, класифицирани другаде
D64	Други анемии

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец
Artemisia absinthium L. – Бял пелин
Artemisia abrotanum L. – Лечебен пелин
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Filipendula vulgaris Moench. – Орехче, Ливадник
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно, Ливадник
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Gentiana lutea L. – Жълта тинтява
Juglans regia L. – Обикновен орех
Humulus lupulus L. – Хмел
Nerium oleander L. – Зокум, Олеандър
Potentilla reptans L. – Пълзящ очиболец, Петопръстник
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Polygonum hydropiper L. – Воден пипер, Пипериче
Rhododendron ponticum L. – Странджанска зеленика
Rumex acetosa L. – Киселец
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Scrophularia aquatica L. – Крилато живениче
Spinacia oleracea L. – Спанак

Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче

Urtica dioica L. – Обикновена коприва

Viola tricolor L. – Трицветна теменуга

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Achillea millefolium* L. – Бял равнец, или *Achillea clypeolata* Sibth. et Sm. – Жълт равнец (за предпочитане). Приготвяне: 1 супена лъжица от дрогата се поставя в 300– 500 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 500 мл.

2. Да се засили консумацията на *Juglans regia* L. – Обикновен орех, пресните ядки са за предпочитане. Доза – една шепа на ден.

3. Сутрин, обед и вечер преди храна да се приема тинктура (ракиен извлек), разтворена в 5–10 мл вода, от *Scrophularia aquatica* L. – Крилато живениче, в дозировки от 5, 7 или 10 капки (в зависимост от възрастта). Внимание: дрогата и препаратите от нея са отровни!

Нарушения на съсирването на кръвта, пурпурата* и други хеморагични състояния (D65–D69)

D65	Дисеминирано вътресъдово съсирване [синдром на дефибринация, отстраняване на крайния продукт на кръвосъсирването – фибрин]
D66	Вроден дефицит на фактор VIII
D67	Вроден дефицит на фактор IX
D68	Други нарушения на кръвосъсирването

Хемофилия (забавено кръвосъсирване)

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец
Arctium lappa L. – Обикновен репей
Cynodon dactylon (L.) Pers. – Троскот
Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей
Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче
Plantago major L. – Широколистен живовляк
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus ebulus L. – Тревист бъз
Thymus sp. diversae (*T. serpyllum*) L. – Машерка, Бабина душица
Urtica album L. – Мъртва коприва, бяла
Vitis vinifera L. – Лоза (плод)

* Кожен обрив, който се дължи на кървене от кожни кръвоносни съдове – капиляри.

Помощни натурални продукти

Натурално червено вино

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Satureja hortensis* L. – Градинска чубрица. Приготвяне: 1 супена лъжица от дрогата се поставя в 300–500 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 500 мл.

2. Да се приема сутрин на гладно 1–2 супени лъжици сироп от плод на *Sambucus ebulus* L. – Тревист бъз. Приготвяне: добре узрелите плодове на бъза се поставят в стъклен буркан (3 л) на редове от плод и захар (2–3 см плод, 1–2 см захар). Така поставените плодове престояват 40 дни на тъмно и хладно. Получената смес се разбърква и прецежда. Течността се съхранява на хладно.

Да се засили консумацията на грозде. Препоръчва се 2–4 седмично гроздолечение.

D69	Пурпура и други хеморагични състояния
-----	---------------------------------------

Тромбопенична пурпура (намаляване броя на кръвните
плочки – забавено кръвосъсирване)

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Avena sativa L. – Посевен овес

Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей

Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог

Cynodon dactylon (L.) Pers. – Троскот

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява

Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева

Plantago major L. – Широколистен живовляк
Polygonum hydropiper L. – Воден пипер, Пипериче
Rosa canina L. – Шипка
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Humulus lupulus L. – Хмел
Juglans regia L. – Орех обикновен
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus ebulus L. – Тревист бъз
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Saccharomyces cerevisiae Mey. – Бирена мая
Thymus sp. diversae (Т. *serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Urtica alba L. – Мъртва коприва, бяла

Храни

Сусам, фъстъци, орех

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Centraria islandica* Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей, или *Juglans regia* L. – Обикновен орех. Приготвяне: 1 супена лъжица от дрогата се поставя в 300–500 мл вода, зазира и ври 3–5 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 500 мл.

Да се консумират продукти, съдържащи *Humulus lupulus* – Хмел L., напр.: натурална бира, бирена мая и пр.

Други болести на кръвта и кръвотворните органи (D70–D72)

D70	Агранулоцитоза (недостиг на бели кръвни клетки)
D71	Функционални нарушения на полиморфно-ядрените неутрофили (поглъщат и убиват бактерии)
D72	Други нарушения на белите кръвни клетки

Намаляване броя на белите кръвни телца
(левкопения; да се погледне и „Левкемии“)

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец

Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен

Amygdalus communis L. – Обикновен бадем

Artemisia absinthium L. – Бял пелин, обикновен

Centaurium erythraea Rafn. (*umbelatum* Pers.) – Червен кантарион

Rhododendron ponticum L. – Странджанска зеленика

Juglans regia L. – Орех (ядки), обикновен

Помощни натурални продукти

Червено вино, нишадър, пчелен мед, маслинен зехтин.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Centaurium erythraea* Rafn – Червен кантарион. Приготвяне: 1 супена лъжица от дрогата се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 3–5 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл – три пъти дневно, преди храна по около 200 мл.

D73 Болест на далака

Болести на далака (този орган според официалната медицина може да се отнесе както към лимфната, така и към кръвоносната система)

Възпаление на далака

Абсцес (гнойник) на далака

Хронично подуване на далака

Амилоиден далак (амилоидоза, хронични инфекции)

Билки за лечение

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Artemisia annua L. – Едногодишен пелин

Alchemilla vulgaris L. – Обикновено шапиче

Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист

Bupleurum rotundifolium L. – Кръглолистна урока

Calendula officinalis L. – Невен

Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка

Chrysosplenium alternifolium L. – Жълтина, Алтънче

Centaureum umbellatum Pers. – Червен кантарион

Galeopsis ladanum L. – Тамянова бударица

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Melissa officinalis L. – Маточина

Mentha piperita L. – Лютива мента

Humulus lupulus L. – Хмел

Scolopendrium vulgare Sm. – Волски език

Pimpinella saxifraga L. – Каменоломков анасон

Raphanus sativus L. – Ряпа

Verbena officinalis L. – Върбинка

Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звънчиче

Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче

Кучешка тения (ехинокок) в далака

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Brassica oleracea L. – Градинско зеле
Bryonia alba L. – Бяла дива тиква, Брей
Calendula officinalis L. – Невен
Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Cucurbita pepo L. – Тиква
Cinchona L. – Хининово дърво
Gentiana lutea L. – Жълта тинтява
Morus nigra L. – Черна черница
Punica granatum L. – Нар
Physalis alkekengi L. – Мехунка (обвивката на плода)
Rheum raphanistrum L. – Рилски равен
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Rubia tinctorum L. – Бояджийски брош
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига
Teucrium scordium L. – Чесново подъбиче
Humulus lupulus L. – Хмел
Valeriana officinalis L. – Лечебна диланка, Валериана
Viburnum opulus L. – Червена калина
Zea mays L. – Царевица

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара комбинация в равни количества: *Tanacetum vulgare* L. – Обикновена вратига, и *Betonica officinalis* L. – Лечебен ранилист. Приготвяне: 2 супени лъжици от сместа (дро-

гата) се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл, на три приема по равни количества преди храна.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Chrysosplenium alternifolium* L. – Жълтина, Алтънче (обикновено), три приема преди храна по 20 капки.

Хранителен режим

Да се засили консумацията на цитрусови плодове.

Да се съблюдава строг хранителен вегетариански режим.

Клас II. Новообразувания. Злокачествено новообразувание (ЗНО) на други ендокринни жлези и сродни структури (C75).

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на далака

Билки за лечение

Arum maculatum L. – Петнист змиарник
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Bupleurum rotundifolium L. – Кръглолистна урока
Chrysosplenium alternifolium L. – Жълтина, Алтънче
Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Carduus acanthoides L. – Обикновен магарешки бодил
Galega officinalis L. – Лечебен жаблек
Nerium oleander L. – Зокум, Олеандър
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Phaseolus vulgaris L. – Обикновен фасул
Humulus lupulus L. – Хмел
Hordeum vulgare L. – Обикновен ечемик
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара в комбинация от равни количества Змийско мляко – *Chelidonium majus* L., и Лечебен жаблек – *Galega officinalis* L. Приготвяне: 2 супени лъжици от сместа (дрогата) се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл, на три приема по равни количества преди храна.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от Жълтина, Алтънче – *Chrysosplenium alternifolium* L. Обикновено три приема преди храна по 20 капки.

Строг хранителен вегетариански режим.

D74	Метхемоглобинемия (наличие на метхемоглобин в кръвта)
D75	Други болести на кръвта и кръвотворните органи

Еритремия (увеличаване броя на червените кръвни телца)

Билки за лечение

Berberis vulgaris L. – Кисел трън, обикновен
Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей
Cichorium intybus – Синя жлъчка, обикновена
Citrus limon (L.) Burm. f. – Лимон
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Juglans regia L. – Орех
Lamium album L. – Мъртва коприва, бяла
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Pinus sylvestris L. – Бял бор (борови връхчета)
Raphanus sativus L. – Ряпа
Rubus caesius L. – Полска къпина
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Scolopendrium vulgare Sm. – Волски език
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Verbascum thapsiforme Schr. – Висок лопен
Verbena officinalis L. – Върбинка

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара в комбинация от равни количества от *Fragaria vesca* L. – Горска ягода, и *Rubus caesius* L. – Полска къпина. Приготвяне: 2 супени лъжици от сместа (дрогата) се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстигане се прецежда. Доза за възрастни 700 мл, на три приема по равни количества преди храна.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Cichorium inthybus* L. – Синя жлъчка, обикновено три приема преди храна по 20 капки.

Строг хранителен вегетариански режим.

D76	Други болести, протичащи с включване на лимфоретикулната тъкан и ретикулохистиоцитарната система (патологичен свръхрастеж на клетки на лимфните възли или на имунната система)
D77	Други нарушения на кръвта и кръвотворните органи при болести, класифицирани другаде

Инфекция на кръвта (сепсис)

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец

Alliaria officinalis – Andrz. ex M.Bieb. – Чеснова трева

Armoracia rusticana (Lam.) Gaertn., Mey. et Scherb. – Хрян

Artemisia absinthium L. – Бял пелин, обикновен

Artemisia abrotanum L. – Лечебен пелин

Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист

Berberis vulgaris L. – Кисел трън, обикновен

- Carlina acanthifolia* All. – Безстъблена решетка
Cichorium inthybus L – Синя жлъчка, обикновена
Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон
Centaureum erythraea Rafn. (*umbellatum* Pers.) – Червен кантарион
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Gentiana lutea L. – Жълта тинтява
Galium aparine L. – Лепка
Humulus lupulus L. – Хмел
Menyanthes trifoliata L. – Трилистно горчивче
Nasturtium officinale R. Br. – Лечебна поточарка
Oxalis acetosella L. – Обикновено киселиче
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Populus nigra L. – Черна топола
Populus tremula L. – Трепетлика
Rumex acetosa L. – Киселец
Rumex patientia L. – Спанаков лапад
Saccharomyces cerevisiae Mey. – Бирена мая
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sedum acre L. – Лютива тлъстига
Sisymbrium officinale (L.) Scop. – Лечебна мъдрица
Spinacia oleracea L. – Спанак
Tamus communis L. – Брей
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Tropaeolum majus L. – Латинка
Thymus sp. diversae (*T. serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Tussilago farfara L. – Подбел
Ulmus campestris L. – Полски бряст
Urtica dioica L. – Обикновена коприва
Viola tricolor L. – Трицветна теменуга
Vaccinium myrtillus L. – Обикновена боровинка, черна
Veronica beccabunga L. – Поточно великденче

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара *Tamus communis* L. – Брей. Приготвяне: 1 супена лъжица от дрогата се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл, на три приема по равни количества преди храна. Внимание: има данни за токсичност!

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Achillea millefolium* L. – Бял равнец. Обикновено три приема преди храна по 20 капки.

Строг хранителен вегетариански режим, повече натурални пресни плодови сокове.

Клас II. Новообразувания. Злокачествено новообразувание (ЗНО) на лимфата, кръвотворната и сродните им тъкани (C81–C96)

C88	Злокачествени имунопролиферативни болести
C90	Множествен миелом и злокачествени плазмоклетъчни новообразувания
C91	Лимфоидна левкемия (намаляване броя на лимфоцитите в кръвта)
C92	Миелоидна левкемия (кръвната клетка, която пролиферира патологично, произхожда от кръвообразуващата тъкан на костния мозък)
C93	Моноцитна левкемия (нарастване броя на моноцитите в кръвта)
C94	Други левкемии от уточнен клетъчен вид
C95	Левкемия с неуточнен клетъчен вид

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на кръвта.

Левкемия: лимфоидна левкемия, миелоидна левкемия, моноцитна левкемия

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Aquilegia vulgaris L. – Кандилка, обикновена

Artemisia absinthium L. – Бял пелин, обикновен

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист

Calamintha nepeta (L.) Savi. – Миризливче

Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка

Cerinth minor L. – Малък медник

Clematis vitalba L. – Повет, обикновен
Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон
Citrus sinensis (L.) Osbeck – Портокал, сладък
Cotinus coggygria Scop. – Смрадлика
Cornus mas L. – Дрян, обикновен
Cydonia vulgaris Pers. – Дюля
Daucus carota L. – Морков
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Euphorbia cyparissias L. – Кипарисова млечка
Ficus carica L. – Смокиня, обикновена
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно
Fraxinus ornus L. – Мъждрян
Galium verum L. – Еньовче, Лепка
Glechoma hederacea L. – Самобайка бръшляноподобна
Humulus lupulus L. – Хмел
Hyoscyamus niger L. – Черен блян, Попадийка
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Lathraea squamaria L. – Горска майка, люспеста
Lonicera caprifolium L. – Орлов нокът, катерлив
Matricaria chamomilla L. – Лайка, лечебна
Melissa officinalis L. – Маточина
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Жълта комунига, лечебна
Mentha piperita L. – Лютива мента
Nerium oleander L. – Зокум, Олеандър
Nicotiana tabacum L. – Тютюн
Ocimum basilicum L. – Босилек
Ophris scolopax Cav. – Пчелица, Бръмбарче
Orobancha L. – Синя китка, Воловец
Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадънка
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Plumbago europaea L. – Саркофай
Polygonum bistorta L. – Кървавиче, голямо
Potentilla reptans L. – Очиболец, пълзящ
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Quercus robur L. – Дъб обикновен, летен

Rhus coriaria L. – Шмак дъбилен
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Rubus idaeus L. – Малина
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Scabiosa ochroleuca L. – Самогризка жълтеникава
Scutellaria galericulata L. – Превара, обикновена
Sinapis alba L. – Синап бял
Solanum nigrum L. – Разводник, Черно куче грозде
Spinacia oleracea L. – Спанак
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Thalictrum aquilegifolium L. – Обичниче кандилколистно
Teucrium polium L. – Подъбиче бяло
Teucrium scordium L. – Подъбиче чесъново
Tordylium maximum L. – Нузла, едра
Urtica urens L. – Гръзка коприва
Veratrum album L. Bernh. – Бяла чемерика
Viola odorata L. – Миризлива теменуга
Viola tricolor L. – Трицветна теменуга

Народно лечение и лечителски опит

Вариант I

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер преди храна да се приема по 30 капки тинктура от: *Scrophularia aquatica* L. – Живениче водно, или *Scrophularia nodosa* L. – Живениче грудесто.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 минути след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: стрък *Filipendula vulgaris* Moench. Gielb. – Орехче брястолистно, лист и цвят *Gentiana criciata* L. – Синя тинтява, и лист *Juglans regia* L. – Орех.

Външна употреба

След баня да се направи обливане на цялото тяло с разрежена в хладка вода отвара от надземната част на *Scrophularia aquatica* L. – Водно живениче.

Хранителен режим

Без месо и месни продукти, захар и захарни изделия, бял хляб и тестени изделия.

Общи препоръки

1. След хранене – на обед и вечер да се изпива по 1 чаша червено вино „Мерло“, „Мелник“ или „Каберне“.

2. Консумация на сурови ядки, черупкови плодове: орех, шамфъстък, питомен кестен, бадем и пр.

Вариант II

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер преди храна да се приема по 10 капки тинктура от плодовете на *Solanum nigrum* L. – Куче грозде, или лист *Buxus sempervirens* L. – Чемшир. Тинктурата се капва в малко отвара и се изпива.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 минути след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: стрък *Achillea clypeolata* et Sm. – Жълт равнец, стрък *Achillea millefolium* L. – Бял равнец, и стрък *Artemisia absinthium* L. – Бял пелин, в равни количества от всяка билка.

Външна употреба

Да се правят хладки бани (35–38°C) на цялото тяло с разрежена отвара от лист *Clematis vitalba* L. – Повет.

Хранителен режим

Без месо и месни продукти, захар и захарни изделия, бял хляб и тестени изделия.

След хранене, на обед и вечеря, да се изпива по 1 чаша червено вино „Мерло“, „Мелник“ или „Каберне“.

Общи препоръки

Консумация на плодове и зеленчуци, обагрени в червени, оранжеви или жълти цветове.

Носене на дрехи (дори бельо) в червени, оранжеви или жълти цветове.

Други нарушения, включващи имунния механизъм (D80–D89)

D80	Имунодефицит с преобладаващ недостиг на антитела
D81	Комбинирани имунодефицитни състояния
D82	Имунодефицит, свързан с други значителни дефекти
D83	Обикновен променлив имунодефицит
D84	Други имунодефицити
D86	Саркоидоза (хронично заболяване, при което се увеличават лимфните възли в различни части на тялото)
D89	Други левкемии от уточнен клетъчен вид

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец
Artemisia absinthium L. – Бял пелин, обикновен
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Carlina acanthifolia All. – Решетка безстъблена
Centaurea cyanus L. – Синя метличина, обикновена
Clematis vitalba L. – Обикновен повет
Centaureum umbellatum Gilib. Rafn – Червен кантарион
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолитно
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Gentiana lutea L. – Жълта тинтява
Lathraea squamaria L. – Люспеста горска майка
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Орех обикновен
Humulus lupulus L. – Хмел
Nerium oleander L. – Зокум, Олеандър
Orobanchaceae L. – Синя китка, Воловец
Potentilla reptans L. – Пълзящ очибелец, Петопръстник

Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Polygonum hydropiper L. – Воден пипер, Пипериче
Prunella vulgaris L. – Обикновена пришница
Rhododendron ponticum L. – Странджанска зеленика
Rumex acetosa L. – Киселец, Лапад
Solanum nigrum L. – Разводник, Черно куче грозде
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Scrophularia aquatica L. – Крилато живениче
Scrophularia nodosa L. – Възлесто живениче
Spinacia oleracea L. – Спанак
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Urtica dioica L. – Обикновена коприва
Viola tricolor L. – Трицветна теменуга

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара в комбинация от равни количества от *Achillea millefolium* L. – Бял равнец, и *Artemisia absinthium* L. – Бял пелин. Приготвяне: 2 супени лъжици от сместа (дрогата) се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл, на три приема по равни количества преди храна.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Scrophularia aquatica* L. – Крилато живениче (обикновено три приема преди храна по 20 капки). Внимание: отровно и токсично!

3. Вместо вода да се пие отвара от *Urtica dioica* L. – Обикновена коприва, или *Filipendula ulmaria* (L.) Maxim. – Орехче брястолистно.

Строг хранителен вегетариански режим.

Сравнителни таблици*

Болести на кръвта, кръвотворните органи и отделни нарушения, включващи имунния механизъм (D50–D89)

Анемии свързани с храненето (D50–D53)

D50 Желязонедоимъчна анемия

D51 Витамин B₁₂-недоимъчна анемия

D52 Фолиевонедоимъчна анемия

Малокръвие, анемия (потиснато е продуцирането на червени кръвни клетки в костния мозък)

Вторична анемия

Хлороза (младежко малокръвие)

Средиземноморска анемия

Пернициозна анемия (липса на витамин B₁₂)

D53 Други анемии, свързани с храненето

Хемолитични анемии (D55–D59)

D55 Анемия, дължаща се на ензимни нарушения

D56 Таласемия (вродено кръвно заболяване, при което се наблюдава дефект в белтъчната част на хемоглобина)

D57 Сърповидно клетъчни нарушения

D58 Придобита хемолитична анемия (разрушаване на червените кръвни клетки (еритроцитите))

Апластични и други анемии (D60–D64)

D60 Придобита (чиста) аплазия на еритроцитите [еритробластопения]

D61 Други апластични анемии

D62 Остра постхеморагична анемия

D63 Анемия при хронични болести, класифицирани другаде

D64 Други анемии

---

* Сравнителните таблици в края на всеки раздел са между заболяванията по МКБ-10 (Международна класификация на болестите – 10 ревизия) и заболяванията, описани в лечителското изкуство на българската народна медицина.

Нарушения на съсирването на кръвта, пурпурата и други хеморагични състояния (D65–D69)

D65 Дисеминирано втресъдово съсирване [синдром на дефибринация]

D66 Вроден дефицит на фактор VIII

D67 Вроден дефицит на фактор IX

D68 Други нарушения на кръвосъсирването

Хемофилия (забавено кръвосъсирване)

D69 Пурпура и други хеморагични състояния (анемия, дължаща се на загуба на кръв)

Тромбопенична пурпура (намаляване броя на кръвните плочки – забавено кръвосъсирване)

Други болести на кръвта и кръвотворните органи (D70–D77)

D70 Агранулоцитоза

D71 Функционални нарушения на полиморфно-ядрените неутрофили

D72 Други нарушения на белите кръвни клетки. Намаляване броя на белите кръвни телца (левкопения)

D73 Болест на далака

Болести на далака

Възпаление на далака

Абсцес (гнойник) на далака

Хронично подуване на далака

Амилоиден далак (амилоидоза)

Кучешка тения (ехинокок) в далака

Клас II. Новообразувания. Злокачествено новообразувание (ЗНО) на други ендокринни жлези и сродни структури (C75). Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на далака

D74 Метхемоглобинемия (наличието на метхемоглобин в кръвта – вещество, което се образува, когато червените кръвни клетки се разрушават бързо и хемоглобинът се освобождава в плазмата, а не (както е нормално) в пулпата на слезката)

D75 Други болести на кръвта и кръвотворните органи

Еритремия (увеличаване броя на червените кръвни телца)

- D76 Други болести, протичащи с включване на лимфоретикулната тъкан и ретикулохистиоцитарната система
- D77 Други нарушения на кръвта и кръвотворните органи при болести, класифицирани другаде

Инфекция на кръвта (сепсис)

Клас II. Новообразувания. Злокачествено новообразование (ЗНО) на лимфата, кръвотворната и сродите им тъкани (C81–C96)

- C88 Злокачествени имунопролиферативни болести
- C90 Множествен миелом и злокачествени плазмоклетъчни новообразувания
- C91 Лимфоидна левкемия
- C92 Миелоидна левкемия
- C93 Моноцитна левкемия
- C94 Други левкемии от уточнен клетъчен вид
- C95 Левкемия с неуточнен клетъчен вид

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на кръвта: левкемия: лимфоидна левкемия, миелоидна левкемия, моноцитна левкемия.

Други нарушения, включващи имунния механизъм (D80–D89)

- D80 Имунодефицит с преобладаващ недостиг на антитела
- D81 Комбинирани имунодефицитни състояния
- D82 Имунодефицит, свързан с други значителни дефекти
- D83 Обикновен променлив имунодефицит
- D84 Други имунодефицити
- D86 Саркоидоза
- D89 Други нарушения с включване на имунния механизъм, неклассифицирани другаде

**Клас IV. Болести на ендокринната система,
разстройства на храненето
и обмяната на веществата (E00–E90)**

Болести на щитовидната жлеза (E00–E07)

E00	Синдром на вроден йоден недоимък
E01	Болести на щитовидната жлеза, свързани с йоден недоимък, и сродни състояния
E02	Субклиничен хипотиреозидизъм, причинен от йоден недоимък
E03	Други видове хипотиреозидизъм (намалена активност на щитовидната жлеза)
E04	Други видове нетоксична гуша

Йодонедоимъчна гуша

Тиреотоксикоза (физиологични смущения в щитовидната жлеза, които се дължат на излишни количества на тиреоидни хормони в кръвния поток)

Микседема (намалена функция на щитовидната жлеза, при което кожата се подува, увеличава се телесната маса, умствено затъпяване)

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Aloe arborescens L. – Алое, дървовидно

Alchemilla vulgaris L. – Обикновено шапиче

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Arctostaphylos uva-ursi Spreng. – Мечо грозде

Avena sativa L. – Посевен овес

Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей

Conium maculatum L. – Петнист бучиниш

Cucurbita pepo L. – Тиква, обикновена (външно)

Cucurbita moschata – Тиква, Тиквички (външно)

Chondrus crispus L. – Ирландски мъх (морски кадаиф)

Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно

Filipendula vulgaris Moench. – Орехче ливадно, Ливадник

Fucus vesiculosus L. – Фукус (водорасло)
Fumaria officinalis L. – Лечебен росопас
Galega officinalis L. – Лечебен жаблек
Galium verum L. – Еньовче, Лепка
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Gentiana lutea L. – Жълта тинтява
Geum urbanum L. – Градско омайниче
Heracleum sibiricum L. – Девесил, Селим
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Орех
Malva sylvestris L. – Слез
Morus alba L. – Бяла черница
Nasturtium officinale R. Br. – Лечебна поточарка
Plantago lanceolata et major L. – Живовляк (ланцетолистен и широколистен)
Pinus sylvestris L. – Бял бор (борови връхчета)
Polygonum hydropiper L. – Воден пипер, Пипериче
Polygonum aviculare L. – Пача трева
Prunus persica Batsch. – Праскова
Quercus robur L. – Дъб, летен (външно)
Salix L. – Върба (видове от рода)
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Salvia sclarea L. – Червена какула, Меча пета
Scrophularia nodosa L. – Живеница, Гърлица
Scolopendrium vulgare Sm. – Обикновен волски език
Scrophularia umbrosa Dum. L. – Крилато живениче
Scrophularia nodosa L. – Възлесто живениче, Гърлица
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Urtica dioica L. – Обикновена коприва
Vinca minor L. – Дребен зимзелен

Помощни продукти

Плодове от бяла и черна черница; сироп от борови връхчета; сладко от зелени орехчета

Компрес

Настъргана тиква или тиквички, поръсени със зехтин; пресен селски квасец

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Galium verum* L. – Еньовче. Приготвяне: 2 супени лъжици от дрогата се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл, на три приема по равни количества преди храна.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Centraria islandica* Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей. Обикновено три приема преди храна по 20 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Salvia officinalis* L. – Градински чай, или *Juglans regia* L. – Орех.

Външна употреба

Компрес от настъргана *Cucurbita* перо Duch. – Тиква, или *Cucurbita melopepo* – Тиквички. Начин на приготвяне: парче тиква (колкото длан) се настъргва на едро, поставя се върху парче тензух или бархет (дебелина колкото един пръст) и се поръсва леко със зехтин. Компресът се поставя върху предната част на шията (върху жлезата) и стои през цялата нощ. Прави се 40 вечери подред.

Препоръчва се консумация на пресни орехи (ядката), сурови лешници и маслини (по възможност с костилката).

E05	Тиреотоксикоза [хипертиреонизъм] (излишни количества на тиреоидни хормони в кръвния поток)
E06	Тиреоидит (възпаление на щитовидната жлеза, което се дължи на бактериална инфекция или на нарушение на имунния отговор)

Гуша (struma) (анатомично увеличение на щитовидната жлеза)

Базедова болест (повишена функция на щитовидната жлеза)

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Alchemilla vulgaris L. – Обикновено шапиче

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Avena sativa L. – Посевен овес

Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей

Cucurbita pepo Duch. – Тиква (външно)

Cucurbita melopepo – Тиква, Тиквички (външно)

Filipendula vulgaris Moench. – Орехче ливадно, Ливадник

Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно

Galega officinalis L. – Лечебен жаблек

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява

Gentiana lutea L. – Жълта тинтява

Geum urbanum L. – Градско омайниче, Зайча стъпка

Heracleum sphondylium L. – Див девесил

Inula helenium L. – Бял оман

Malva sylvestris L. – Слез

Morus alba L. – Бяла черница

Nasturtium officinale R. Br. – Лечебна поточарка, Пореч

Plantago lanceolata et major L. – Живовляк (ланцетолистен и широколист)

Pinus sylvestris L. – Бял бор (борови връхчета)

Polygonum hydropiper L. – Воден пипер, Пипериче

Poligonum aviculare L. – Пача трева

Salvia sclarea L. – Червена какула, Меча пета

Scrophlaria nodosa L. – Живеница, Гърлица

Scolopendrium vulgare Sm. – Обикновен волски език

Scrophularia aquatica L. – Крилато живениче, Пенявец

Scrophularia nodosa L. – Възлесто живениче

Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева

Urtica dioica L. – Обикновена коприва

Vinca minor L. – Дребен зимзелен

Компрес

Настъргана тиква или тиквички, поръсени със зехтин; пресен селски квасец или хума (лечебна пръст)

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Poligonum aviculare* L. – Пача трева, и/или *Galega officinalis* L. – Лечебен жаблек. Приготвяне: 2 супени лъжици от сместа (дрогата) се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл, на три приема по равни количества преди храна.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Nasturtium officinale* R. Br. – Лечебна поточарка. Обикновено три приема преди храна по 20 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Filipendula ulmaria* (L.) Maxim. – Орехче брястолистно.

Външна употреба

Компрес от глина (или хума). Приготвяне: смесва се шепа глина (или хума) с 1–2 супени лъжици оцет. Сместа се обърква с малко вода до получаване на маса като пюре. Обилно се намазва тензухено или бархетно парче плат. Компресът се поставя върху предната част на шията (върху жлезата) и стои не повече от 2 часа. Прави се 40 дни поред.

Препоръчва се консумация на диви круши, моркови, печен кромид лук с малко захар, зеле (прясно и кисело).

II Клас. Новообразувания (C00–D48). Злокачествени новообразувания на щитовидната и други ендокринни жлези (C73–C75)

C73	Злокачествено новообразувание на щитовидната жлеза
------------	---

Злокачествено (ЗНО) и доброкачествено (ДНО)
новообразувание на щитовидната жлеза

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Agrimonia eupatoria L. – Агримония, Камшик
Aloe arborescence L. – Алое арборесценс
Alhemilla vulgaris L. – Цариче
Arctostaphylos uva ursi (L.) Spreng. – Диви боровинки, Мечо грозде
Berberis vulgaris L. – Кисел трън
Centraria islandica Ach. – Исландски лишей
Conium maculatum L. – Бучиниш
Cucurbita pepo Duch. – Тиква (външно), Брей
Cucurbita melopepo – Тиква, Тиквички (външно)
Filipendula hexapetala Gielb. – Блатен тъжник
Fucus vesiculosus L. – Фукус (водорасло)
Galega officinalis L. – Жаблек
Gentiana criciata L. – Синя тинтява
Gentiana lutea L. (var. *sumphyadra* Murb.) – Жълта тинтява
Geum urbanum L. – Градско омайниче, Зайча стъпка
Heracleum sphondylium L. – Див девесил
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Орех обикновен
Malva sylvestris L. – Слез
Morus alba L. – Бяла черница
Nasturtium officinale R.br. – Лечебна паточарка, Пореч
Pinus sylvestris L. – Бял бор (борови връхчета)
Poligonum aviculare L. – Пача трева
Poligonum hydropiper L. – Воден пипер, Пипериче

Prunus persica Batsch. – Праскова
Quercus pedunculata Ehrh. – Дъб (външно)
Salvia sclarea L. – Червена какула, Меча пета
Scrophularia nodosa L. – Живеница, Гърлица
Scolopendrium vulgare L. – Волски език, обикновен
Scrophularia aquatica L. – Крилато живениче, Пенявец
Scrophularia nodosa L. – Възлесто живениче
Trigonella foenum graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Vinca minor L. – Зимзелен дребен

Компрес

Настъргана тиква или тиквички според сезона

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Trigonella foenum graecum* L. – Сминдух. Приготвяне: 2 супени лъжици от дрогата се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл, на три приема по равни количества преди храна.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Vinca minor* L. – Зимзелен. Обикновено два приема преди храна по 30 капки, поставени под езика за 1 мин. Внимание: отровно и токсично!

Външна употреба

Компрес от настъргана *Cucurbita* перо Duch. – Тиква, или *Cucurbita melopepo* – Тиквички. (Или хума, глина, отвара от дъбови кори, или листа зеле). Начин на приготвяне (за зелевото листо): външното листо на зеле се начуква с дървено чукче откъм вътрешната страна и се закрепва посредством превръзка върху шията. Компресът се поставя върху предната част на шията (върху жлезата) и стои през цялата нощ. Прави се 40 вечери подред.

Строг вегетариански хранителен режим.

Захарен диабет (E10–E14)

E10	Инсулинозависим захарен диабет
-----	--------------------------------

Преддиабет (непроявена захарна болест)

Захарна болест, диабет

Билки за лечение

Agrimonia eupatoria L. – Камшик, лечебен
Allium cepa L. – Лук, Кромид лук
Allium sativum L. – Чесън, Чеснов лук
Arachis hypogaea L. – Фъстък (ядка)
Arctostaphylos uva-ursi Spr. – Мечо грозде
Brassica oleracea L. – Градинско зеле
Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Cichorium inthybus L. – Синя жлъчка, обикновена
Cinnamodendron zeylanicum Blume – Канела
Galega officinalis L. – Лечебен жаблек
Ficus elastica Roxb. – Фикус
Ficus religiosa – Вярващ фикус
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен, културен
Morus alba L. – Бяла черница
Morus nigra L. – Черна черница
Motordica charantia – Африканска краставица
Olea europaea L. – Маслина (листата)
Phaseolus vulgaris L. – Обикновен фасул
Persica vulgaris Mill. – Обикновена праскова
Taraxacum officinale Webber – Лечебно глухарче
Urtica urens L. – Гръзка коприва
Vaccinium myrtillus L. – Обикновена боровинка, черна
Valeriana officinalis L. – Лечебна диланка, Валериана

Задължително

Подходящ хранителен режим

Помощни натурални продукти

Българско кисело мляко, суров фъстък, канела

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от: *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medic. – Овчарска торбичка, обикновена *Cichorium inthybus* L – Синя жлъчка, и *Galega officinalis* L. – Лечебен жаблек. Приготвяне: 2 супени лъжици от дрогата се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл, на три приема по равни количества преди храна.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Vaccinium myrtillus* L. – Обикновена боровинка. Обикновена дозировка по 30 капки.

3. Бурканче (кофичка) кисело мляко 400 мг, 1 опаковка индийско орехче, 200 г сурови счукани фъстъци – да се смесят. Преди храна три пъти на ден по 1 супена лъжица. Да се съхранява на студено.

4. Желателно е да се пие кафе, приготвено по следния начин: 100 г кафе „Инка“ се смесва с 2 пакетчета канела. Преди обед и след обед (към 10 и 14 часа) 2 супени лъжици от сместа се залива с 200–250 мл вряща вода (приготвя се като нескафе).

Строг вегетариански хранителен режим (въпреки общоизвестното мнение на научната медицина за консумацията на месо и месни продукти).

E11	Неинсулинозависим захарен диабет
-----	----------------------------------

Незахарен (безвкусен) диабет

Забележка

Често при този вид заболяване имаме и наличие на неволно уриниране (напикаване). В такъв случай се прилага и неговото лечение.

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Alchemilla vulgaris L. – Обикновено шапиче
Arctostaphylos uva-ursi Spr. – Мечо грозде
Berberis vulgaris L. – Кисел трън, обикновен
Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей
Cinnamodendron zeylanicum Blume – Канела
Galega officinalis L. – Лечебен жаблек
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Humulus lupulus L. – Хмел
Prunus cerasus L. – Обикновена вишна
Rubus caesius L. – Полска къпина
Satureja coerulea Janka. – Синя чубрица
Salvia sclarea L. – Червена какула, Меча пета
Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка
Thynus sp. *diversae* (*T. serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева

Помощни средства

Редовна консумация на червен лук, черна и бяла ряпа и лечебна пръст (хума)

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от Мащерка, Бабина душица – *Thynus* sp. *diversae* (*T. serpyllum*) L., или Сминдух – *Trigonella foenum-graecum* L. Приготвяне: 1 супена лъжица от дрогата се поставя в 300–500 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 500 мл на три приема по равни количества преди храна.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от Мечо грозде – *Arctostaphylos uva-ursi* Spr. Обикновена дозировка по 60 капки на ден.

3. Вечер 1 глава кромид лук се накълзва, поставя се до накълзаната част, потопена в съд с вода, кисне през нощта. (Да се съхранява на студено.) Сутринта се изпива и се изяжда лука на гладно.

4. Желателно е да се пие кафе, приготвено по следния начин: 100 г кафе „Инка“ се смесва с 2 пакетчета канела. Преди обед и след обед (към 10 и 14 часа) 2 супени лъжици. от сместа се залива с 200–250 мл вряща вода (приготвя се като нескафе).

Строг вегетариански хранителен режим (въпреки общоизвестното мнение на научната медицина за консумация на месо и месни продукти).

E12	Захарен диабет, свързан с недоимъчно хранене
E12	Други уточнени видове захарен диабет
E14	Захарен диабет – неуточнен

Забележка

При диабет, свързан с недоимъчно хранене, да се приеме лечебната схема на „E10 – Инсулинозависим захарен диабет“, като се ползват една или до три (в комбинация) от следните лечебни билки:

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Alliaria officinalis – Andrzej. ex M.Bieb. – Чеснова трева

Armoracia rusticana (Lam.) Gaertn., Mey. et Scherb. – Хрян

Artemisia absinthum L. – Бял пелин, обикновен

Berberis vulgaris L. – Обикновен кисел трън

Cichorium inthybus L. – Синя жлъчка, обикновена
Cinnamodendron zeylanicum Blume – Канела
Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон
Humulus lupulus L. – Хмел
Menyanthes trifoliata L. – Горчивче, Водна детелина
Oxalis acetosella L. – Обикновено киселиче, Щавел
Rumex acetosa L. – Киселец, Лапад
Rumex patientia L. – Спанаков лапад
Saccharomyces cerevisiae Mey – Бирена мая
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Spinacia oleracea L. – Спанак
Tropeolum majus L. – Латинка
Vaccinium myrtillus L. – Обикновена боровинка
Veronica beccabunga L. – Поточно великденче

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от: *Veronica beccabunga* L. – Поточно великденче, и *Alliaria officinalis* Andr. ex M. Bieb. – Чеснова трева. Приготвяне: 2 супени лъжици от дрогата се поставя в 300–500 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 500 мл на три приема по равни количества преди храна.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от Хрян – *Armoracia rusticana* (Lam.) Gaertn., Mey. et Scherb. Прясно извадени корени от хрян се настъргват на ренде. Прецежда се през тензух. Полученият сок се съхранява на студено. Обикновена дозировка по 30 капки, на ден. Внимание: дразни лигавицата на стомаха, в по-големи дози е токсично!

3. Пчелно млечице – 2 мг, смесено с пчелен мед 20–30 г и пчелен прашец 5 мг. На гладно сутрин.

Строг вегетариански хранителен режим (въпреки общоизвестното мнение на научната медицина за консумацията на месо и месни продукти).

Обща забележка

При диабетични състояние да се избягва консумацията на пъпеш, смокиня, грозде.

Препоръчва се консумацията на следните плодове, зеленчуци, ядки и хранителни продукти: арония, бамя, боровинки, грах, бобови шушулки или черничев лист (чай вместо вода), дива ябълка (киселица), диня (особено кората), дюля, зелен фасул, извара, карфиол, касис, кисело мляко, краставици, кромид лук (печен), къпини, малини, маруля, мед (акация, детелина – Внимание: според нивото на кръвната захар!), лешници, орехови лист (чай вместо вода), орехови ядки (пресни), праз лук, салата, соя, тиквички, трънки, френско грозде, фъстъци (сурови ядки с кисело мляко), череши (диви), черница (черна плодове), ягоди.

Други разстройства на глюкозната регулация и ендокринната секреция на панкреаса (E15–E16)

E15	Недиабетна хипогликемична кома
E16	Други разстройства на ендокринната секреция на панкреаса

Нарушени вътрешни и външни секреторни функции на панкреаса

Билки за лечение

Avena sativa L. – Посевен овес
Alliaria officinalis – Andrz. ex M.Bieb. – Чеснова трева
Armoracia rusticana (Lam.) Gaertn., Mey. et Scherb. – Хрян
Berberis vulgaris L. – Обикновен кисел трън
Cichorium inthybus L. – Обикновена синя жлъчка
Cinnamodendron zeylanicum Blume – Канела
Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон
Humulus lupulus L. – Хмел
Menyanthes trifoliata L. – Горчивче, Водна детелина
Oxalis acetosella L. – Обикновено киселиче
Pinus silvestris L. – Бял бор (борови връхчета)
Populus nigra L. – Черна топола
Rumex acetosa L. – Киселец, Лапад
Rumex patientia L. – Спанаков лапад
Saccharomyces cerevisiae Mey – Бирена мая
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sedum acre L. – Лютива тлъстига
Sisymbrium officinale (L.) Scop. – Лечебна мъдрица
Spinacia oleracea L. – Спанак
Triticum L – Пшеница
Tropeolum majus L. – Латинка
Vaccinium myrtillus L. – Обикновена боровинка
Veronica beccabunga L. – Поточно великденче

Забележка

При спешни състояния (хипогликемична кома) да се приема веднага плодово-фруктозен сироп, захар, мед или глюкоза.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие два-три пъти дневно кафе от *Cinnamodendron zeylanicum* Blume – Канела. Приготвяне: обикновено 1 чаена лъжица ври в 250 мл вода за 1–2 мин. Към сместа може да се прибавя и 1–2 супени лъжици кафе „Инка“.

2. Прием на тинктура от *Tropeolum majus* L. – Латинка. Дневен прием до 30 капки. Внимание: да не се превишава дневната максимална доза!

Хранителен режим

Да се премине на 10-дневен „житен режим“. Приготвяне и начин на приемане: две шепи жито (*Triticum* L. – Пшеница) за варене вечер се залива с 1000–1500 мл вряща вода. Кисне през нощта. Сутринта се прецежда. Водата от запарката се пие вместо вода за деня, а набъбналото жито се изяжда на 5 приема (с добро дъвчене). През деня се консумират и 2–3 ябълки (зелени или жълти), лимон с кората, шепа орехи и 1–2 супени лъжици мед.

Разстройства на други ендокринни жлези (E20–E35)

E20	Хипопаратиреоидизъм (понижена активност на паращитовидните жлези)
E21	Хипопаратиреоидизъм и други разстройства на паращитовидните жлези (два чифта ендокринни жлези, разположени зад, а понякога и във вътрешността на щитовидната жлеза)

Гуша

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Agrimonia eupatoria L. – Камшик, лечебен
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, обикновено
Anagallis arvensis L. – Огнивче, полско
Betula alba L. – Бяла бреза
Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей
Conium maculatum L. – Бучиниш петнист
Equisetum arvense L. – Полски хвоц
Galium verum L. – Еньовче, Лепка
Centaureum erythraea Rafn. – Червен кантарион
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Glycyrrhiza glabra L. – Сладък корен, Сладник
Humulus lupulus L. – Хмел
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Ocimum basilicum L. – Босилек
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Plantago lanceolata L. et *major* – Ланцетен живовяк
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Primula suaveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика

Prunus spinosa L. – Трънка
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Vitis vinifera L. – Лоза (плод), културна
Zea mays L. – Царевица (зърно)

Помощни натурални продукти

Вътрешно прием на изпечени и смлени черупки от чисти домашни кокоши яйца; или пресни сварени пълпърдъчи яйца, заедно с натурален пчелен мед.

Компрес

Настъргана тиква или тиквички, поръсени със зехтин; пресен селски квасец или хума (лечебна пръст)

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Anagallis arvensis* L. – Полско огнивче. Приготвяне: 1 супена лъжица от сместа (дрогата) се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл, на три приема по равни количества преди храна.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Sonchum maculatum* L. – Петнист бучиниш. Обикновено три приема преди храна по 10 капки. Внимание: силно отровно!

3. Вместо вода да се пие отвара от *Equisetum arvense* L. – Полски хвощ.

Външна употреба

1. Компрес от глина (или хума). Приготвяне: смесва се шепа глина (или хума) с 1–2 супени лъжици оцет. Сместа се обърква с малко вода до получаване на маса като пюре. Намазва

се обилно тензухено или бархетно парче плат. Компресът се поставя върху предната част на шията (върху жлезата) и стои не повече от 2 часа. Прави се 40 дни последователно.

Хранителен режим

Препоръчва се консумация на диви круши, моркови, печен кромид лук с малко захар, зеле (прясно и кисело), кисело мляко, сирене, извара, кашкавал (ограничено), пресни яйца и счуканите черупки от тях (само от домашни).

E22	Хиперфункция на хипофизата (питуитарната, т.е. основната ендокринна жлеза, разположена в костно ложе в основата на черепа)
E23	Хипофункция и други разстройства на хипофизата
E24	Синдром на Кушинг (свръхпродукция на кортикостероидни хормони в организма)

Нарушени функции на хипофизната жлеза

Хипофизно измършавяване

Акромегалия

(неестествено нарастване на краката, ръцете, лицето)

Гигантизъм

Джуджешки ръст

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Aloe arborescens L. – Алое дървовидно

Alchemilla vulgaris L. – Обикновено шапиче

Arctostaphylos uva-ursi Spreng. – Мечо грозде

Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Cucurbita pepo. – Тиква

Filipendula vulgaris Moench. – Орехче ливадно, Ливадник

- Fucus vesiculosus* L. – Фукус (водорасло)
Galega officinalis L. – Лечебен жаблек
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Geum urbanum L. – Градско омайниче
Ginkgo biloba L. – Двуделен гинко, Гинко билоба
Heracleum sphondylium L. – Див девесил, Селим
Hordeum vulgare L. – Обикновен ечемик
Humulus lupulus L. – Хмел
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Орех
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста
Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Morus alba L. – Бяла черница
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Ocimum basilicum L. – Босилек
Pinus sylvestris L. – Бял бор (борови връхчета)
Plantago major L. – Широколистен живовляк
Polygonum hydropiper L. – Воден пипер, Пипериче
Polygonum aviculare L. – Пача трева
Persica vulgaris Mill. – Обикновена праскова
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Salvia sclarea L. – Червена какула, Меча пета
Scrophlaria nodosa L. – Живеница, Гърлица
Scolopendrium vulgare Sm. – Волски език, обикновен
Scrophularia nodosa L. – Възлесто живениче
Thynus sp. diversae (T. serpyllum) L. – Мащерка, Бабина душица
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Vinca minor L. – Зимзелен, дребен

Компрес

През нощта компрес от настъргани картофи върху главата, в торбичка от тензух или бархет, поръсени с малко оцет

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Leonurus cardiaca* L. – Дяволска уста. Приготвяне: 1 супени лъжици от сместа (дрогата) се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди храна.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Scrophlaria nodosa* L. – Живеница (Гърлица). Обикновено три приема преди храна по 10 капки. Внимание: отровно!

3. Вместо вода да се пие отвара от *Pinus sylvestris* L. – Бял бор (борови връхчета).

Външна употреба

Компрес от настъргани картофи. Прави се 40 нощи последователно.

E25	Адреногенитални разстройства (хормонален дефект в резултат на повишена продукция на стероиди от кората на надбъбречните жлези)
E26	Хипералдостеронизъм (стероиден хормон, който се синтезира и освобождава от кората на надбъбречните жлези и действа върху бъбреците)

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Aloe arborescens L. – Дървовидно алое
Alchemilla vulgaris L. – Обикновено шапиче
Arctostaphylos uva-ursi Spreng. – Мечо грозде
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Centaurium umbellatum Gilib. – Червен кантарион
Filipendula vulgaris Moench. – Орехче ливадно, Ливадник
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно
Fumaria officinalis L. – Лечебен росопас
Galanthus elvesii Hook. – Кокиче снежно
Galega officinalis L. – Лечебен жаблек
Galeopsis tetrahit L. – Бударица, петниста
Geum urbanum L. – Градско омайниче
Helychrisum arenarium (L.) Moench. – Пясъчен жълт смил
Heracleum sibiricum L. – Девесил, Селим
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Орех обикновен
Malva sylvestris L. – Слез, горски
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Menyanthes trifoliata L. – Горчивче, Водна детелина
Morus alba L. – Бяла черница
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Primula officinalis Hell. – Иглика
Pinus sylvestris L. – Бял бор (борови връхчета)
Polygonum aviculare L. – Пача трева, обикновена
Quercus robur L. – Дъб (външно)
Salvia sclarea L. – Червена какула, Меча пета
Scolopendrium vulgare Sm. – Волски език, обикновен
Taraxacum officinale Webber – Лечебно глухарче
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Urtica dioica L. – Обикновена коприва
Vinca minor L. – Зимзелен, дребен
Viola tricolor L. – Трицветна теменуга

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Helichrysum arenarium* (L.) Moench. – Пясъчен жълт смил. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди храна.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Menyanthes trifoliata* L. – Горчивче, Водна детелина. Обикновено три приема преди храна по 20 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Heracleum sphondylium* – Девисил L., или *Urtica dioica* L. – Обикновена коприва.

E27	Други разстройства на бъбречните жлези
-----	--

Бронзова болест (Адисонова болест)

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Aloe arborescens L. – Дървовидно алое

Alchemilla vulgaris L. – Обикновено шапиче

Arctostaphylos uva-ursi Spreng. – Мечо грозде

Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Centaureum umbellatum Gilib. – Червен кантарион

Filipendula vulgaris Moench. – Орехче ливадно

Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно

Galega officinalis L. – Лечебен жаблек

Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче

Helichrysum arenarium (L.) Moench. – Пясъчен жълт смил

Heracleum sibiricum L. – Девисил, Селим

Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Орех обикновен
Malva sylvestris L. – Слез
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Morus alba L. – Бяла черница
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Primula officinalis Hell. – Иглика
Pinus sylvestris L. – Бял бор (борови връхчета)
Polygonum aviculare L. – Пача трева, обикновена
Quercus robur L. – Дъб (външно)
Salvia sclarea L. – Червена какула, Меча пета
Scolopendrium vulgare Sm. – Волски език, обикновен
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Urtica dioica L. – Обикновена коприва
Vinca minor L. – Зимзелен, дребен
Viola tricolor L. – Трицветна теменуга

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Heracleum sphondylium* L. – Девисил. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди храна.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Filipendula ulmaria* (L.) Maxim. – Орехче брястолистно. Обикновено три приема преди храна по 20 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Salvia officinalis* L. – Градински чай (Какула), или *Trigonella foenum-graecum* L. – Сминдух.

Препоръчва се консумация на храни, плодове и зеленчуци, съдържащи органично желязо или спомагащи за неговото усвояване.

E28   Дисфункция на яйчниците

Болести на яйчниците и яйцепроводите тръби

Възпаление на яйчниците (офорит)

Атрофия на яйчниците

Възпаление на яйцепроводите тръби

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Agrimonia eupatoria L. – Камшик, лечебен

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, обикновено

Anagallis arvensis L. – Полско огнивче, обикновено

Aquilegia vulgaris L. – Обикновена кандилка

Astragalus glycyphyllos L. – Сладколистен клин, Сграбиче

Berberis vulgaris L. – Кисел трън

Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист, Чистец

Betula alba L. – Бяла бреза

Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка

Centaureum umbellatum Gilib. – Червен кантарион

Consolida regalis S. F. Gray – Обикновена ралица

Corylus avellana L. – Обикновена леска

Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Elytrigia repens L. – Обикновен пирей

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява

Humulus lupulus L. – Хмел

Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче

Inula helenium L. – Бял оман

Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Ocimum basilicum L. – Босилек

Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън

Petroselinum crispum A.W. Hil. – Градински магданоз

Primula suaveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика

Prunus spinosa L. – Трънка

Quercus robur L. – Обикновен дъб

Solidago virgaurea L. – Горски енчец
Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Vitis vinifera L. – Лоза (плод), културна
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Achillea millefolium* L. – Бял равнец, *Carlina acanthifolia* All. – Безстъблена решетка, и *Alchemilla vulgaris* L. – Шапиче. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди храна.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Aquilegia vulgaris* L. – Обикновена кандилка. Обикновено три приема преди храна по 20 капки). Внимание: токсично!

3. Вместо вода да се пие отвара от *Humulus lupulus* L. – Хмел, около 1–1,5 л за деня.

Препоръчва се консумация на плодове и зеленчуци, мед и пчелни продукти.

E29	Дисфункция на тестисите
------------	--------------------------------

Болести на семенните мехурчета, надсеменниците, тестисите и обвивните тъкани

Хронично възпаление на семенните мехурчета

Възпаление на надсеменника (епидидимит)

Възпаление на яйцата (орхит)

Набиране на кръв в обвивката на яйцата (хематоцеле)

Набиране на течност в обвивките на яйцата (хидроцеле)

Билки за лечение

- Achillea millefolium* L. – Бял равнец
Agrimonia eupatoria L. – Камшик, лечебен
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, обикновено
Anagallis arvensis L. – Полско огнивче, обикновено
Arctostaphylos uva-ursi Spreng. – Мечо грозде
Astragalus glycyphyllos L. – Сладколистен клин
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Betula alba L. – Бяла бреза
Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Centaureum umbellatum Gilib. – Червен кантарион
Corylus avellana L. – Обикновена леска
Crataegus monogyna Jasg. – Глог
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Glycyrrhiza glabra L. – Сладък корен, Сладник
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Inula helenium L. – Бял оман
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен
Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Menta piperita L. – Лютива мента
Ocimum basilicum L. – Босилек
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Plantago lanceolata L. et major – Ланцетен живовляк
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Primula suaveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика
Prunus spinosa L. – Трънка
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Solidago virgaurea L. – Горски енчец

Stachys officinalis L. – Лечебен ранилист
Taraxacum officinale Webber. – Лечебно глухарче
Tribulus terrestris L. – Трабузан, Бабини зъби
Triticum repens L. – Обикновен пирей
Tussilago farfara L. – Подбел
Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка
Valeriana officinalis L. – Лечебна диянка, Валериана
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Vitis vinifera L. – Лоза, културна (плод)
Zea mays L. – Царевица

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Ononis spinosa* L. – Бодлив гръмотрън, или *Tribulus terrestris* L. – Бабини зъби. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди храна.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно комбинация от тинктури на *Crataegus monogyna* Jasc. – Глог, *Menta piperita* L. – Лютивa мента, и *Valeriana officinalis* L. – Валериана (Диянка). Обикновено три до пет приема преди храна по 30 капки (по 10 равни капки от трите тинктури).

3. Вместо вода да се пие отвара от *Betonica officinalis* L. – Лечебен ранилист, около 1–1,5 л за деня.

Външна употреба

При оток – компрес от настъргани картофи, пресен селски квасец, извара или др.

Препоръчва се консумация на плодове и зеленчуци, мед и пчелни продукти, мляко и млечни продукти.

E30

Нарушения в пубертета, некласифицирани другаде

Разстройства при половото узряване

Билки за лечение

Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Achillea millefolium L. – Бял равнец
Aloe arborescens L. – Дървовидно алое
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче обикновено
Arctostaphylos uva-ursi Spreng. – Мечо грозде
Filipendula vulgaris Moench. – Орехче ливадно, Ливадник
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястостивно
Fumaria officinalis L. – Лечебен росопас
Galega officinalis L. – Лечебен жаблек
Galeopsis tetrahit L. – Бударица, петниста
Geum urbanum L. – Градско омайниче
Heracleum sibiricum L. – Девесил
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Орех обикновен
Malva sylvestris L. – Слез
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Morus alba L. – Бяла черница
Pinus sylvestris L. – Бял бор (борови връхчета)
Polygonum aviculare L. – Пача трева, обикновена
Quercus robur L. – Обикновен дъб (външно)
Salvia sclarea L. – Червена какула, Меча пета
Scolopendrium vulgare Sm. – Волски език, обикновен
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Urtica dioica L. – Обикновена коприва
Valeriana officinalis L. – Лечебна диланка, Валериана
Vinca minor L. – Зимзелен, дребен

Забележка

При нервни разстройства, свързани с ЕЗО – „Нарушения в пубертета, некласифицирани другаде“, да се ползват още:

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Artemisia absinthium L. – Бял пелин, обикновен
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог
Ginkgo biloba L. – Гинко билоба
Leonurus cardiaca L. – Обикновена дяволска уста
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комуника
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Urtica urens L. – Гръзка коприва
Valeriana officinalis L. – Лечебна диланка, Валериана
Viscum album L. – Бял имел
Veratrum album L. – Бяла чемерика

Помощни условия

Подходящ природен двигателен и хранителен режим.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие запарка от *Artemisia absinthium* L. – Бял пелин. Приготвяне: 1 супена лъжица от дрогата се залива с 200–250 мл вряща вода, кисне през нощта. Дозировка 200–250 мл на три приема по равни количества преди храна.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Valeriana officinalis* L. – Валериана (Диланка). Обикновено три до пет приема преди храна по 10 капки. При по-тежки случаи се приема тинктура от *Atropa bella-donna* L. – Лудо биле. Обикновено три до пет приема преди храна от 2 до 5 капки. Внимание: токсично!

3. Вместо вода да се пие отвара от *Heracleum sibiricum* L. Девесил – (за момчета), или *Matricaria chamomilla* L. – Лайка (за момичета).

Препоръчва се консумация на плодове и зеленчуци, мед и пчелни продукти, мляко и млечни продукти.

E31	Полигандуларна дисфункция
------------	----------------------------------

Множествена недостатъчност на жлезите с вътрешна секреция

Забележка

Прилага се лечението като при E27 – Други разстройства на бъбречните жлези.

E32	Болести на тимуса
------------	--------------------------

Забележка

E32 – Болести на тимуса, да се свързва с E30 – Нарушения в пубертета, неклассифицирани другаде.

E34	Други ендокринни разстройства
------------	--------------------------------------

Критическа възраст при жените (климактериум) и мъжете

Билки за лечение

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Claviceps purpurea Fr. (*Secale cornutum* L.) – Мораво рогче, Главня

Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче

Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига

Thynus sp. diversae (*T. serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица

Verbena officinalis L. – Върбинка

Viscum album L. – Бял имел

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Melilotus officinalis* (L.) Pall. – Лечебна комунига. Приготвяне: 1 супена лъжица дрога се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза от 700 мл на три приема по равни количества преди храна. Внимание: да не се превишава указаната доза!

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Atropa bella-donna* L. – Лудо биле. Обикновено три до пет приема преди храна на 3 до 7 капки. Внимание: токсично! Вместо тинктурата е удачен и приемът на лекарствен продукт „Белергамин“ – максимална дозировка 3 пъти по 1 таблетка на ден.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Thynus sp. diversae* (T. serpyllum) L. – Мащерка (Бабина душица), около 1–1,5 л за деня.

Хранителен режим

Препоръчва се консумация на плодове и зеленчуци, мед и пчелни продукти, мляко и млечни продукти. Двигателен режим сред природата.

Да се засили консумацията на пресни сокове от: магданоз, моркови, спанак и целина.

E35**Разстройства на ендокринните жлези при болести, класифицирани другаде**

Клас II. Новообразувания (C50–D48).
Злокачествени новообразувания на щитовидната и
на други ендокринни жлези (C37–C75)

C50	Злокачествено новообразование на млечната жлеза
------------	--

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО)
и (ДНО) на гърдата – млечната жлеза

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, обикновено
Alnus glutinosa Gaertner – Черна елша
Aloe arborescens L. – Дървовидно алое
Althaea officinalis L. – Лечебна ружа
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Calendula officinalis L. – Невен
Cannabis sativa L. – Посевен коноп
Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей
Conium maculatum L. – Петнист бучиниш
Crocus sativus L. – Шафранов минзухар
Galium verum L. – Еньовче, Лепка
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп
Juglans regia L. – Орех обикновен
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Malva sylvestris L. – Слез
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комуника
Melissa officinalis L. – Маточина
Origanum vulgare L. – Обикновен риган

Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Plantago major L. – Широколистен живовляк
Prunella vulgaris L. – Обикновена прищница
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Ribes grossularia L. – Бодливо френско грозде
Rubus idaeus L. – Малина
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sanguisorba officinalis L. – Лечебна динка
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева

Помощни натурални продукти

Пчелен клей, натурално червено вино, прясно краве масло,
пресен селски квасец

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 30 капки тинктура от *Conium maculatum* L. – Бучиниш.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 минути след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: стрък *Melilotus officinalis* Desr. – Комунига, лист *Plantago major* L. – Широколистен живовляк, и надземната част на *Ruta graveolens* L. – Седефче, по равно количество от билките.

Външна употреба

През нощта да се постави компрес от: Пресен квасец или пресна надземна част на *Malva sylvestris* L. – Слез, или от хума, разбъркана с вода и оцет (когато не кърви), или намазване с прясно натурално краве масло.

C56   Злокачествено новообразувание на яйчника

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО)
и (ДНО) на яйчника и яйцепроводите тръби
(Забележка: в т.ч. киста/кисти в яйчниците)

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, обикновено
Amaranthus retroflexus L. – Червен щир
Asplenium trichomanes L. – Изстравниче, Страшниче, обикновено
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Calendula officinalis L. – Невен
Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Carum carvi L. – Кимшон
Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей
Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Chenopodium vulvaria L. – Струпейниче
Cichorium inthybus – Синя жлъчка, обикновена
Cinnamomum zeylanicum Breyn. – Канела
Cheiranthus cheiri L. – Зимен шибой
Claviceps purpurea Fr. (*Secale cornutum* L.) – Мораво рогче
Cotinus coggygria Scop. – Обикновена смрадлика
Crocus sativus L. – Шафранов минзухар
Cynodon dactylon (L.) Pers. – Троскот
Cynoglossum officinalis L. – Лечебна наумка
Geranium macrorrhizum L. – Здравец
Eugenia caryophyllata Thunb. – Карамфилово дърво
Helleborus odoratus Waldst. et Kit. – Кукуряк
Inula helenium L. – Бял оман
Lathraea squamaria L. – Горска майка, люспеста

Nerium oleander L. – Зокум, Олеандър

Nepeta cataria L. – Коча билка

Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън

Peucedanum officinalis L. – Самодивска трева, чимерика

Plantago L. – Живовлек (двата вида)

Potentilla reptans L. – Пълзящо прозорче, Петопръстник

Ruta graveolens L. – Седефче

Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула

Satureja hortensis L. – Градинска чубрица

Tagetes erecta L. – Изправена турта

Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига

Thynus sp. diversae (*T. serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица

Urtica dioica L. – Обикновена коприва

Viscum album L. – Бял имел

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 30 капки тинктура от *Lathraea squamaria* L. – Горска майка, или тинктура от *Ruta graveolens* L. – Седефче.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 минути след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: *Calendula officinalis* L. – Невен, *Geranium macrorrhizum* L. – Градински здравец, и *Potentilla reptans* L. – Петопръстник.

Външна употреба

Компрес от пресен селски квасец или настърган картоф, морков, тиквичка или ябълка, в областта на засегнатия яйчник или яйчници.

C61	Злокачествено новообразувание на простатата
C62	Злокачествено новообразувание на тестиса
C63	Злокачествено новообразувание на други и неуточнени части на мъжките полови органи

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на простатата и тестиса

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Aconium napellus L. – Самакитка
Althaea officinalis L. – Лечебна ружа
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Arctium lappa L. – Обикновен репей
Arctostaphylos uva-ursi Spr. – Мечо грозде
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Buxus sempervirens L. – Чемшир
Cucumis melo L. – Пъпеш
Carduus nutans L. – Магарешки бодил, наведен
Carex arenaria L. – Пясъчна острица
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Clinopodium vulgare L. – Котешка стъпка, Черновръх
Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог
Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Chenopodium bonus-henricus L. – Чувен
Conium maculatum L. – Петнист бучиниш
Cynoglossum officinalis L. – Лечебна наумка
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Hedera helix L. – Обикновен бръшлян
Himantoglossum hircinum L. – Пърчовка
Humulus lupulus L. – Хмел
Juglans regia L. – Орех обикновен
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна

Linum usitatissimum L. – Лен, културен
Mentha piperita L. – Лютива мента
Nyphar luteum SS. – Водна роза, Русалка
Ocimum basilicum L. – Босилек
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Plantago lanceolata L. et *major* – Живовляк (теснолистен и широколистен)
Phytolacca americana L. – Лаконос
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Populus nigra L. – Черна топола
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Salix L. – Върба (видове от рода)
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Saponaria officinalis L. – Сапунче лечебно
Sinapis alba L. – Бял синап
Smilax excelsa L. – Скрипка
Solanum dulcamara L. – Кучешко червено грозде, Разводник
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Thuja orientalis L. – Източна туя, Боже дръвце
Tribulus terrestris L. – Трабузан, Бабини зъби
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Ulmus campestris L. – Полски бряст
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дилианка

Помощни натурални продукти

Сини сливи, зеле – *Brassica oleracea* L., чист боров катран,
чист пчелен мед, лята захар (небетшекер)

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 30 капки тинктура от: плод (или корен, за предпочитане) *Phytolacca decandra* L. – Винобой, или *Betonica officinalis* L. (*Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Лечебен ранилист.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 минути след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: цвят *Carduus nutans* L. – Магарешки бодил, надземна част *Clinopodium vulgare* L. – Котешка стъпка, и надземна част на *Tribulus terrestris* L. – Бабини зъби.

3. Вместо вода да се пие отвара от лист *Mentha piperita* L. – Лютива мента.

Външна употреба

Областта на простата да се налага с компрес от външните листа на *Brassica oleracea* L. – Зеле.

Начин на приготвяне на компреса: едно добре измито външно обвивно листо на средно голяма зелка се начуква внимателно от вътрешната страна с дървено чукче. Така подготвеният лист зеле се слага в участъка на простата и се прикрепя с памучно парче плат.

C73	Злокачествено новообразуване на щитовидната жлеза
C74	Злокачествено новообразуване на надбъбречната жлеза
C75	Злокачествено новообразуване на други ендокринни жлези и сродни структури

Забележка

Вж. Болести на щитовидната жлеза (E00–E07) – точка E07.

Недоимъчно хранене (E40–E46)

E40	Квашиоркор
E41	Алиментарен маразъм (силно изтощение поради недохранване)
E42	Квашиоркор при маразъм
E43	Тежко белтъчно-калорийно недохранване, неуточнено
E44	Белтъчно-калорийно недохранване от умерена и лека степен
E45	Изоставане в развитието, дължащо се на белтъчно-калорийно недохранване
E46	Белтъчно-калорийно недохранване, неуточнено

Измършавяване със силно отслабване

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец
Achillea millefolium L. – Бял равнец
Alliaria officinalis – Andrzej. ex M. Bieb. – Чеснова трева
Aquilegia vulgaris L. – Обикновена кандилка
Armoracia rusticana (Lam.) Gaertn., Mey. et Scherb. – Хрян
Artemisia absinthium L. – Бял пелин
Berberis vulgaris L. – Обикновен кисел трън
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Cichorium intybus L. – Синя жлъчка, обикновена
Citrus limon (L.) Burm. f. – Лимон
Galium aparine L. – Лепка
Humulus lupulus L. – Хмел
Menyanthes trifoliata L. – Горчивче, Водна детелина
Nasturtium officinale R. Br. – Лечебна поточарка
Oxalis acetosella L. – Киселица
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Populus nigra L. – Черна топола
Populus tremula L. – Трепетлика
Quercus robur L. – Обикновен дъб

Rumex acetosa L. – Киселец
Rumex patientia L. – Спанаков лапад
Saccharomyces cerevisiae Mey – Бирена мая
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Scutellaria galericulata L. – Превара
Sedum acre L. – Лютива тлъстига
Sisymbrium officinale (L.) Scop. – Лечебна мъдрица
Spinacia oleracea L. – Спанак
Tropeolum majus L. – Латинка
Urtica urens L. – Гръзка коприва
Vaccinium myrtillus L. – Черна боровинка, обикновена
Veronica beccabunga L. – Поточно великденче
Vinca herbacea Waldst. & Kit. – Зимзелен, тревист

Забележка

Засилен (разделен) прием на мляко и млечни продукти – прясно и кисело мляко, прясно и узряло сирене, кашкавал, както и усилен прием на птичи яйца (кокошка, щраус, пъдпъдък и пр.), както и на плодове и зеленчуци.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Rumex acetosa* L. – Киселец, или *Rumex patientia* L. – Спанаков лапад. Приготвяне: 2 супени лъжици droga се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди храна. Забележка: горните лечебни растения могат (желателно) да се приемат и в суров вид.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Menyanthes trifoliata* L. – Горчивче, Водна детелина. Обикновено три до пет приема преди храна по 30 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Cichorium inthybus* L. – Синя жлъчка. Вж. забележката по-горе.

Задължителен подходящ двигателен режим сред природата.

Други видове недоимъчно хранене (E50–E64)

E50	Недоимък на витамин А
E51	Недоимък на тиамин
E52	Недоимък на ниацин [пелагра]
E53	Недоимък на други витамини от групата В
E54	Недоимък на аскорбинова киселина
E55	Недоимък на витамин D
E56	Недоимък на други витамини
E58	Недоимък на калций в храната
E59	Недоимък на селен в храната
E60	Недоимък на цинк в храната
E61	Недоимък на други хранителни елементи
E63	Други видове недоимък в храната
E64	Последици от недохранване и друг хранителен недоимък

Забележка

Задължителен прием на:

- 1) пчелни продукти – мед, пчелно млечице, восъчна пита, пчелен прашец, прополис (пчелен клей);
- 2) различни видове сушени плодове – под формата на ошав;
- 3) червено вино – „Мерло“, „Каберне“ или „Мавруд“ (дозировка според теглото);
- 4) пресни кореноплодни зеленчуци (морков, ряпа, цвекло, гулия и пр.).

Някои видове авитаминози

Бери-бери

Скорбут

Латентен скорбут

Билки за лечение

Alliaria officinalis – Andrzej. ex M. Bieb. – Чеснова трева

Aquilegia vulgaris L. – Обикновена кандилка

Armoracia rusticana (Lam.) Gaertn., Mey. et Scherb. – Хрян

Avena sativa L. – Посевен овес

Berberis vulgaris L. – Обикновен кисел трън

Cichorium intybus L. – Синя жлъчка, обикновена

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Galium aparine L. – Еньовче, Лепка

Humulus lupulus L. – Хмел

Menyanthes trifoliata L. – Горчивче, Водна детелина

Nasturtium officinale R. Br. – Лечебна поточарка

Oxalis acetosella L. – Обикновено киселиче, Щавел

Pinus sylvestris L. – Бял бор

Populus nigra L. – Черна топола

Populus tremula L. – Трепетлика

Rumex acetosa L. – Киселец

Rumex patientia L. – Спанаков лапад

Saccharomyces cerevisiae Mey – Бирена мая

Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула

Secale cereale L. – Ръж

Sedum acre L. – Лютива тлъстига

Sisymbrium officinale (L.) Scop. – Лечебна мъдрица

Spinacia oleracea L. – Спанак

Triticum L. – Пшеница

Tropeolum majus L. – Латинка

Vaccinium myrtillus L. – Боровинка обикновена

Veronica beccabunga L. – Поточно великденче

Vinca herbacea Waldst. & Kit. – Зимзелен тревист

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от люспите на *Avena sativa* L. – Посевен овес. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди храна.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно сокът от прясно изстискан *Rumex acetosa* L. – Киселец. Обикновено три до пет приема преди храна по 1 кафеена лъжица.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Vaccinium myrtillus* L. – Обикновена боровинка, около 1–1,5 л за деня.

Затлъстяване и други разстройства поради прехранване (E65–E68)

E65	Локализирано затлъстяване
E66	Затлъстяване
E67	Други видове прехранване
E68	Последици от прехранване

Затлъстяване

Билки за лечение

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Vitis vinifera L. – Лоза

Помощни средства

Хранителен режим

Затлъстяване с нервно и полово разстройство

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Amaranthus paniculatus L. – Щир
Artemisia absinthum L. – Бял пелин
Calendula officinalis L. – Невен
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон
Cinnamomum zeylanicum Nees. – Канела
Crocus sativus L. – Шафранов минзухар
Consolida regalis S. F. Gray – Ралица, обикновена

Hordeum vulgare L. – Ечемик, обикновен
Humulus lupulus L. – Хмел
Juniperus communis L. – Хвойна, обикновена
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена
Marrubium vulgare L. – Пчелник, обикновен
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадънка
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pimpinella saxifraga L. – Каменоломков анасон
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче
Prunus cerasus L. – Обикновена вишна
Rosa canina L. – Шипка, обикновена
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Ruta graveolens L. – Седефче
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Syringa vulgaris L. – Обикновен люляк
Thynus serpyllum L. – Мащерка, Бабина душица
Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка
Vitis vinifera L. – Лоза (плод), културна
Viburnum opulus L. – Червена калина

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Ononis spinosa* L. – Бодлив гръмотрън, или *Tribulus terrestris* L. – Бабини зъби. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3

мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди храна.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер тинктура от *Consolida regalis* S. F. Gray. – Обикновена ралица. Обикновено три до пет приема преди храна по 5–7 капки. Внимание: отровно!

3. Вместо вода да се пие отвара от дръжките на *Prunus cerasus* L. – Обикновена вишна, около 1–1,5 л за деня.

4. При затлъстяване с нервно и полово разстройство се препоръчва да се пие отвара от *Ononis spinosa* L. – Бодлив гръмотрън, с *Papaver rhoeas* L. – Полски мак (за мъже) и отвара от *Ruta graveolens* L. – Седефче, и *Papaver rhoeas* L. – Полски мак (за жени).

Строг вегетариански режим.

Забележка

При всички форми на затлъстяване да се засили консумацията на кисели плодове и кисели туршии. Препоръчва се още консумацията на маруля, пиперки, портокали, праз, салати, череши, дива ябълка (киселица). Да не се консумира грозде!

Разстройства на обмяната на веществата (E70–E90)

E70	Разстройства на обмяната на ароматните аминокиселини
E71	Разстройства на обмяната на аминокиселините с разклонена верига и на мастните киселини
E72	Други разстройства на обмяната на аминокиселините
E73	Непоносимост към лактоза
E74	Други разстройства на обмяната на въглехидратите
E75	Разстройства на обмяната на свинголипидите и други нарушения на натрупване на липидите
E76	Разстройства на обмяната на глюкозаминогликаните
E77	Разстройства на обмяната на глюкoпротеините
E78	Разстройства на обмяната на липопротеините други липидемии (протеини в кръвната плазма и лимфата с липиди)
E79	Разстройства на обмяната на пурина и пиримидина (азотно съединение с двупръстенна молекулна структура и азотосъдържащо съединение с пръстеновидна молекулна структура)
E80	Разстройства на обмяната на порфирина (група пигменти, производни на порфина, в живите организми) и билирубина (разпадни продукти на кръвния пигмент хемоглобин)
E83	Разстройства на минералната обмяна
E84	Кистозна фиброза
E85	Амилоидоза
E86	Намаляване обема на течностите [хиповолемия]
E87	Други разстройства във водноелектролитния и алкално-киселинния баланс
E88	Други разстройства на обмяната на веществата

E89	Ендокринни и метаболитни разстройства, възникнали след медицински процедури, неклаифицирани другаде
E90	Разстройства на храненето и на обмяната на веществата при болести, класифицирани другаде

Забележка

Няма данни за употреба на нарочни лечебни процедури и растителни лечебни средства при този вид заболяване: „Разстройства на обмяната на веществата (E70–E90)“, които да се прилагат от лечителските практики на българска народна медицина.

Съгласно опита от практиката на автора, причините за различна непоносимост и разстройства в обмяната на веществата при приема на определен тип хранителни вещества трябва да се търсят в сферите на надсетивната опитност на индивида.

Народната медицина и лечителският опит препоръчват главно строг вегетариански хранителен режим и засилване приема на следните видове храни: кайсия, цветно цвекло, ягоди, диви ягоди, арония, вишни, грозде, домати, дрян, лешници, орехи, пчелен мед и пчелни продукти (пчелно млечице, пчелен прашец, пчелен клей), мандарини, червени пиперки, праскови, соя, тиква, трънки и др.

В зависимост от вида на болесното състояние: натурално домашно мляко и млечни продукти, варени и/или сурови пресни домашни яйца.

Препоръчват се отвари от: плод шипка; дръжки на вишната; корени от гъмотрън; кора, плод, листа от дрян; имел; листа от орех; листа и цветове на трънка; цикория (синя жлъчка), корени аир и др. Да се пие вместо вода през деня.

Сравнителни таблици

Клас IV. Болести на ендокринната система, разстройства на храненето и на обмяната на веществата (E00–E90)

Болести на щитовидната жлеза (E00–E07)

- E00 Синдром на вроден йоден недоимък
- E01 Болести на щитовидната жлеза, свързани с йоден недоимък и сродни състояния
- E02 Субклиничен хипотиреозидизъм, причинен от йоден недоимък
- E03 Други видове хипотиреозидизъм
- E04 Други видове нетоксична гуша

Йодонедоимъчна гуша

Тиреотоксикоза (физиологични смущения в щитовидната жлеза)

Микседема (намалена функция на щитовидната жлеза)

- E05 Тиреотоксикоза [хипертиреозидизъм]
- E06 Тиреоидит

Гуша (анатомично увеличение на щитовидната жлеза)

Базедова болест (повишена функция на щитовидната жлеза)

- E07 Други болести на щитовидната жлеза

II Клас. Новообразувания (C00–D48). Злокачествени новообразувания на щитовидната и на други ендокринни жлези (C73–C75)

- C73 Злокачествено новообразование на щитовидната жлеза

Злокачествено (ЗНО) и доброкачествено (ДНО) новообразование на щитовидната жлеза

Захарен диабет (E10–E14)

E10 Инсулинозависим захарен диабет

Преддиабет (непроявена захарна болест)

Захарна болест, диабет

E11 Неинсулинозависим захарен диабет

Незахарен (безвкусен) диабет

E12 Захарен диабет, свързан с недоимъчно хранене

E13 Други уточнени видове захарен диабет

E14 Захарен диабет, неуточнен

Други разстройства на глюкозната регулация и ендокринната секреция на панкреаса (E15–E16)

E15 Недиабетна хипогликемична кома

E16 Други разстройства на ендокринната секреция на панкреаса

Нарушени вътрешни и външни секреторни функции на панкреаса

Разстройства на други ендокринни жлези (E20–E35)

E20 Хипопаратиреоидизъм

E21 Хипопаратиреоидизъм и други разстройства на парашитовидните жлези

E22 Хиперфункция на хипофизата

E23 Хипофункция и други разстройства на хипофизата

E24 Синдром на Кушинг

Нарушени функции на хипофизната жлеза

Хипофизно измършавяване

Акромегалия

Гигантизъм

Джуджешки ръст

E25 Аденогениални разстройства

E26 Хипералдостеронизъм

E27 Други разстройства на бъбречните жлези

Бронзова болест (Адисонова болест)

E28 Дисфункция на яйчниците

Болести на яйчниците и на яйцепроводите тръби:

Възпаление на яйчниците (офорит)

Атрофия на яйчниците

Възпаление на яйцепроводите тръби

E29 Дисфункция на тестисите

Болести на семенните мехурчета, надсеменниците, тестисите и обвивните тъкани:

Хронично възпаление на семенните мехурчета

Възпаление на надсеменника (епидидимит)

Възпаление на яйцата (орхит)

Набиране на кръв в обвивката на яйцата (хематоцеле)

Набиране на течност в обвивките на яйцата (хидроцеле)

E30 Нарушения в пубертета, неклассифицирани другаде

Разстройства при половото узряване

E31 Полигландуларна дисфункция

Множествена недостатъчност на жлезите с вътрешна секреция

E32 Болести на тимуса

E34 Други ендокринни разстройства

Критическа възраст при жените (климактериум) и мъжете

E35 Разстройства на ендокринните жлези при болести, класифицирани другаде

Клас II. Новообразувания (C00–D48). Злокачествени новообразувания на щитовидната и на други ендокринни жлези (C37–C75)

- C50 Злокачествено новообразование на млечната жлеза
Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на гърдата – млечната жлеза
- C56 Злокачествено новообразование на яйчника
Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на яйчника и яйцепроводите тръби
- C61 Злокачествено новообразование на простатата
- C62 Злокачествено новообразование на тестиса
- C63 Злокачествено новообразование на други и неуточнени части на мъжките полови органи
Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на простатата и тестиса
- C73 Злокачествено новообразование на щитовидната жлеза
- C74 Злокачествено новообразование на надбъбречната жлеза
- C75 Злокачествено новообразование на други ендокринни жлези и сродни структури

Недоимъчно хранене (E40–E46)

- E40 Квашиоркор
- E41 Алиментарен маразм
- E42 Квашиоркор при маразм
- E43 Тежко белтъчно-калорийно недохранване, неуточнено
- E44 Белтъчно-калорийно недохранване от умерена и лека степен
- E45 Изоставане в развитието, дължащо се на белтъчно-калорийно недохранване
- E46 Белтъчно-калорийно недохранване, неуточнено

Измършавяване със силно отслабване

Затлъстяване и други разстройства поради прехранване (E65–E68)

- E65 Локализирано затлъстяване

- E66 Затлъстяване
- E67 Други видове прехранване
- E68 Последици от прехранване

Затлъстяване

Затлъстяване с нервно и полово разстройство

Разстройства на обмяната на веществата (E70–E90)

- E70 Разстройства на обмяната на ароматните аминокиселини
- E71 Разстройства на обмяната на аминокиселините с разклонена верига и на мастните киселини
- E72 Други разстройства на обмяната на аминокиселините
- E73 Непоносимост към лактоза
- E74 Други разстройства на обмяната на въглехидратите
- E75 Разстройства на обмяната на свинголипидите и други нарушения на натрупване на липидите
- E76 Разстройства на обмяната на глюкозаминогликаните
- E77 Разстройства на обмяната на глюкпротеините
- E78 Разстройства на обмяната на липопротеините други липидемии
- E79 Разстройства на обмяната на пурина и пиримидина
- E80 Разстройства на обмяната на порфирина и билирубина
- E83 Разстройства на минералната обмяна
- E84 Кистозна фиброза
- E85 Амилоидоза
- E86 Намаляване обема на течностите [хиповолемия]
- E87 Други разстройства във водноелектролитния и алкалнокиселинния баланс
- E88 Други разстройства на обмяната на веществата
- E89 Ендокринни и метаболитни разстройства, възникнали след медицински процедури, неклассифицирани другаде
- E90 Разстройства на храненето и на обмяната на веществата при болести, класифицирани другаде

Клас V. Психични и поведенчески разстройства
(F00–F99)

F00–F09	Органични, включително симптоматични, психични разстройства
(F10–F19)	Психични и поведенчески разстройства, дължащи се на употребата на психоактивни вещества

Нервни заболявания, свързани с упражняване на даден вид професия

Билки за лечение

Borrago officinalis L. – Пореч

Snicus benedictus L. – Лечебна пресечка

Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог, обикновен

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява

Hypericum perforatum – Жълт кантарион, Звъниче

Mentha piperita L. – Лютива мента

Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига

Melissa officinalis L. – Маточина

Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Melissa officinalis* L. – Маточина, и/или *Valeriana officinalis* L. – Дялянка (Валериана). Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди храна.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Melilotus officinalis* (L.) Pall. – Лечебна комунига. Обикновено три приема преди храна по 20 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Crataegus monogyna* Jacq. – Червен глог.

Препоръчва се лек двигателен режим сред природата – планина, сутрешни обливания с хладък душ, подходящи дишателни упражнения.

Пиянство

Билки за лечение

Asarum europaeum L. – Копитник, европейски

Juglans regia L. – Орех обикновен

Melissa officinalis L. – Маточина

Thymus sp. diversae (*T. serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Asarum europaeum* L. – Копитник европейски, и/или *Juglans regia* L. – Орех. Обикновено три приема преди храна по 20 капки. Забележка: при т.нар. скрито лечение да се дозира 1 чаена лъжица от тинктурата в 700–1000 мл алкохол.

Или: 2. Отвара от *Thymus sp. diversae* (*T. serpyllum*) L. – Мащерка (Бабина душица).

Приготвяне и начин на употреба: 1 чаена лъжица от билката се запарва за 2 мин. с вряща вода. Пие се на всеки 15 мин. по 1 супена лъжица. Последва гадене, повръщане, засилено уриниране, разстройство, голям апетит и жажда.

Вместо вода да се пие отвара от *Melissa officinalis* L. – Маточина.

Препоръчва се прием на по-голямо количество прясна изворна или кладенчова вода.

Алкохолна лудост

Билки за лечение

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Asarum europaeum L. – Копитник, европейски

Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка

Ruta graveolens L. – Седефче

Humulus lupulus L. – Хмел

Забележка

Само по необходимост (вътрешно): до 100 г/24 ч чист алкохол от 40 алк. градуса.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Atropa bella-donna* L. – Лудо биле, листа. Приготвяне: 1 чаена лъжица дрога се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди храна. Да не се превишава дозата!

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Humulus lupulus* L. – Хмел. Обикновено три приема преди храна по 20 капки.

3. Препоръчва се прием на по-голямо количество прясна изворна или кладенчова вода.

4. Пресни плодове на малина или сок от тях.

F20–F29	Шизофрения, шизотипни и налудни разстройства
---------	--

Циклофрения (маниакално-депресивна психоза)

Параноя (първично умопобъркване)

Шизофрения

Трескава лудост

Остро безсмислие

Периодично побъркване

Билки за лечение

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог

Crocus sativus L. – Шафранов минзухар

Datura stramonium L. – Татул
Digitalis purpurea L. – Червен напръстник
Hyoscyamus niger L. – Черен блян
Hypericum perforatum – Жълт кантарион, Звъниче
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Paeonia officinalis L. – Лечебен божур
Ruta graveolens L. – Седефче
Mesembrythemum cristallium L. – Ледениче
Solanum dulcamara L. – Кучешко грозде червено, Разводник
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна диланка
Viscum album L. – Бял имел

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Leonurus cardiaca* L. – Обикновена дяволска уста. Приготвяне: 2 супени лъжици droga се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди храна.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Viscum album* L. – Бял имел. Обикновено три приема преди храна по 10 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Valeriana officinalis* L. – Валериана (Лечебна диланка).

Външна употреба

Да се правят вечер или през деня обливания на цялото тяло с отвара от *Valeriana officinalis* L. – Валериана (Лечебна диланка).

Препоръчва се консумация на пресни орехи (ядката), сурови лешници и маслини (по възможност с костилката).

F30–F39	Разстройства на настроението [афективни разстройства]
F40–F48	Невротични, свързани със стрес и соматоформни разстройства
F50–F59	Поведенчески синдроми, свързани с физиологични разстройства и соматични фактори
F60–F69	Разстройства на личността и поведението в зряла възраст

Нервност (невроза)

Отпадналост, нервна слабост

Нервно изтощение и средства против него

Неврастения (нервна слабост)

Психастения

Истерия и истеричен припадък

Меланхолия

Хипохондрия

Страхова невроза

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Ajuga laxmannii (L.) Bentham – Петнисто срещниче

Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня

Asplenium trichomanes L. – Изтравниче

Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист

Bryonia alba L. – Бяла дива тиква, Брей

Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка

Cnicus benedictus L. – Лечебна пресечка

Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог

Crocus sativus L. – Шафранов минзухар

Echinops sphaerocephalus L. – Челядник

Equisetum arvense L. – Хвощ, полски

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява

Geum urbanum L. – Градско омайниче

Hypericum perforatum – Жълт кантарион, Звъниче

Inula helenium L. – Бял оман

Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена
Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha aquatica L. – Водна мента
Mentha piperita L. – Лютива мента
Nepeta cataria L. – Коча билка, обикновена
Piper nigrum L. – Черен пипер
Primula snaveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика
Prunus laurocerasus L. – Лечебна лавровишна
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Scutellaria galericulata L. – Обикновена превара
Stachys germanica L. – Смърдан, Ранилист
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Thymus sp. diversae (*T. serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка
Viola odorata L. – Миризлива теменуга
Viscum album L. – Бял имел
Vitis vinifera L. – Лоза (плод), културна

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Equisetum arvense* L. – Хвощ. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди храна.

Забележка: с отвара от *Equisetum arvense* L. – Хвощ, да се прави баня на цялото тяло.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Urtica urens* L. – Гръзка коприва. Обикновено три приема преди храна по 20 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Viscum album* L. – Бял имел, или *Mentha aquatica* L. – Водна мента. Приготвяне: 1 чаша лъжица от дрогата заваря в 1–1,5 л вода за 3–5 мин. След изстиване се прецежда и пие през деня.

Вегетариански хранителен режим, засилена консумация на мед и на други пчелни продукти (особено пчелно млечице).

F70–F79	Умствена изостаналост
---------	-----------------------

Малоумие

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Crocus sativus L. – Шафранов минзухар
Euphrasia officinalis L. – Очанка
Hypericum perforatum – Жълт кантарион, Звъниче
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Paeonia officinalis L. – Лечебен божур
Ruta graveolens L. – Седефче
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Euphrasia officinalis* L. – Очанка. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода,

зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди храна.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Crocus sativus* L. – Шафранов минзухар. Обикновено три приема преди храна по 20 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Ruta graveolens* L. – Седефче.

Външна употреба

Компреси върху главата от пресен селски квасец.

Препоръчва се консумация на орехи (ядката) и пчелен мед, варено жито, картофи, тиква, грейпфрут.

F80–F89	Разстройства в психологичното развитие
F90–F98	Поведенчески и емоционални разстройства с начало, типично за детството и юношеството

Гризане на ноктите

Заекване и пелтечене

Мускулни гърчове (тикове) на лицето

Треперене на различни части на тялото

Невроза на слънчевия сплит

Болезнена срамежливост

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Angelica archangelica L. – Лечебна пищиялка

Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Scnicus benedictus L. – Лечебна пресечка

Crocus sativus L. – Шафранов минзухар

Dictamnus albus L. – Бял росен

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Hypericum perforatum – Жълт кантарион, Звъниче
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена
Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Paeonia officinalis L. – Лечебен божур
Ruta graveolens L. – Седефче
Stachys recta L. – Ранилист, Чистец
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дилианка

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Asperula odorata* L. – Миризлива лазаркиня. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди храна.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Levisticum officinale* Koch. – Лечебен селим. Обикновено три приема преди храна по 20 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Melilotus officinalis* (L.) Pall. – Лечебна комунига. Приготвяне: 1 супена лъжица дрога се поставя в 1–1,5 л вода, ври 2–3 мин., след изстиване се изпива за деня.

Препоръчва се консумация на орехи и други черупкови плодове, на пчелен мед и пчелни продукти.

При заекване да се пеят любими песни заедно със записа, след което да се учи заекващия да говори напевно.

F99

Неуточнени психични разстройства

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Bryonia alba L. – Бяла дива тиква, Брей
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Cnicus benedictus L. – Лечебна пресечка
Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Geum urbanum L. – Градско омайниче
Hypericum perforatum – Жълт кантарион, Звъниче
Inula helenium L. – Бял оман
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Nepeta cataria L. – Коча билка
Primula snaveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика
Prunus laurocerasus L. – Лечебна лавровишна
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Scutellaria galericulata L. – Обикновена превара
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Thymus sp. diversae (*T. serpyllum*) L. – Машерка, Бабина душица
Urtica urens L. – Гръзка коприва
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка
Viscum album L. – Бял имел
Vitis vinifera L. – Лоза (плод), културна

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Satureja hortensis* L. – Градинска чубрица. Приготвяне: 1 супена лъжица дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди храна.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Bryonia alba* L. – Бяла дива тиква. Обикновено три приема преди храна по 10 капки. Внимание: отровно!

3. Вместо вода да се пие отвара от *Salvia officinalis* L. – Градински чай, или *Juglans regia* L. – Обикновен орех.

Препоръчва се консумация на подходяща храна с прибавка на ванилия.

Сравнителни таблици

Клас V. Психични и поведенчески разстройства (F00–F99)

(F00–F09) Органични, включително симптоматични, психични разстройства

(F10–F19) Психични и поведенчески разстройства, дължащи се на употребата на психоактивни вещества

Нервни заболявания свързани с упражняване на даден вид професия

Пиянство

Алкохолна лудост

(F20–F29) Шизофрения, шизотипни и налудни разстройства

Циклофрения (маниакално–депресивна психоза)

Параноя (първично умопобъркване)

Шизофрения

Трескава лудост

Остро безсмислие

Периодично побъркване

(F30–F39) Разстройства на настроението [афективни разстройства]

(F40–F48) Невротични разстройства, свързани със стрес и соматоформни фактори

(F50–F59) Поведенчески синдроми, свързани с физиологични разстройства и соматични фактори

(F60–F69) Разстройства на личността и поведението в зряла възраст

Нервност (невроза)

Отпадналост, нервна слабост

Нервно изтощение и средства против него

Неврастения (нervна слабост)

Психастения

Истерия и истеричен припадък

Меланхолия

Хипохондрия

Страхова невроза

(F70–F79) Умствена изостаналост

Малоумие

(F80–F89) Разстройства в психологичното развитие

(F90–F98) Поведенчески и емоционални разстройства с начало, типично за детството и юношеството

Гризане на ноктите

Заекване и пелтечене

Мускулни гърчове (тикове) на лицето

Треперене на различни части на тялото

Невроза на слънчевия сплит

Болезнена срамежливост

(F99) Неуточнени психични разстройства

Клас VI. Болести на нервната система
(G00–G09)

Възпалителни болести на централната нервна система (G00–G09)

G00	Бактериални менингити, неклассифицирани другаде
G01	Менингити при бактериални болести, класифицирани другаде
G02	Менингит при други инфекциозни и паразитни болести, класифицирани другаде
G03	Менингит, дължащ се на други и неуточнени причини

Възпаление на мозъчните обвивки (менингит)

Инфекционно възпаление на мозъчните обвивки

Арахноидит (възпаление на меката мозъчна обвивка)

Билки за лечение

Ajuga laxmannii (L.) Bentham – Петнисто срещниче
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Geum urbanum L. – Градско омайниче
Ginkgo biloba L. – Гинко билоба, Двуделен гинко
Helleborus odoratus W. et Kit. – Кукуряк
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Inula helenium L. – Бял оман
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена
Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Paeonia peregrina Mill. – Божур
Primula snaveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Ruta graveolens L. – Седефче

Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Sinapis alba L. – Бял синап
Syringa vulgaris L. – Люляк
Thymus sp. diversae (Т. *serpyllum*) L. – Машерка, Бабина душица
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дилианка
Viola odorata L. – Миризлива теменуга
Viscum album L. – Бял имел

Помощни продукти

Solanum tuberosum L. – картоф, и селски квасец
(компрес, налагане)

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Вместо вода за деня да се изпива около литър отвара от *Geum urbanum* L. – Градско омайниче. Приготвяне: 1–2 супени лъжици от drogата се поставя във водата, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда.

2. Три до пет пъти дневно да се приема тинктура от *Helleborus odoratus* W. et Kit. – Кукуряк. Дозировка: внимателно – от 3 до 10 капки на прием. Внимание: силно токсично!

3. При температура – отвара от *Syringa vulgaris* L. – Люляк. Приготвяне: шепа листа от drogата се поставя в ½ л вода, ври до 5 мин., след изстиване се консумира по 1 супена лъжица през 10–15 мин. до отминаване на температурата.

Външна употреба

Компрес от селски квасец върху главата. Предварително косата е подстригана много ниско. Важен компрес!

Хранителен режим

Само чорба от картофи, подкиселена с лимон.

G04	Енцефалит (възпаление на мозъчната тъкан), миелит (възпаление на гръбначния мозък) и енцефаломиелит (остро възпаление на главния или на гръбначния мозък)
G05	Енцефалит, миелит и енцефаломиелит при болести, класифицирани другаде

Възпаление на главния мозък (енцефалит)

Възпаления на гръбначния мозък (миелит)

Възпаление на главния и на гръбначния мозък
(енцефаломиелит)

Парализа на черепно-мозъчните нерви

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче

Ajuga laxmannii (L.) Benth. – Петнисто срещниче

Artemisia vulgaris L. – Див пелин

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Asarum europaeum L. – Копитник, европейски

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист

Bryonia alba L. – Бяла дива тиква, Брей

Calendula officinalis L. – Невен

Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка

Cheiranthus cheiri L. – Зимен шибой

Convallaria majalis L. – Момина сълза

Galium mollugo L. – Меко еньовче, Лепка

Ginkgo biloba L. – Гинко билоба, Двуделен гинко

Consolida regalis S. F. Gray – Обикновена ралица

Centaureum erythraea Rafn. – Червен кантарион

Helleborus odorus Waldst. et Kit. – Кукуряк

Humulus lupulus L. – Хмел

Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Lamium album L. – Мъртва коприва, бяла
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Paeonia peregrina Mill. – Божур
Plantago major L. – Широколистен живовляк
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Primula snaveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Robinia pseudoacacia L. – Бяла акация
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Ruta graveolens L. – Седефче
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Solanum tuberosum L. – Картоф
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига
Thymus sp. diversae (*T. serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дилиянка
Veratrum lobelianum Bernh. – Бяла чемерика
Verbena officinalis L. – Върбинка
Viola odorata L. – Миризлива теменуга
Viscum album L. – Бял имел

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Вместо вода за деня да се изпива около литър отвара от *Verbena officinalis* L. – Върбинка. Приготвяне: 1–2 супени лъжици от дрогата се поставя във водата, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда.

2. Три до пет пъти дневно да се приема тинктура от *Consolidida regalis* S. F. Gray – Обикновена ралица.

Дозировка: внимателно – от 3 до 10 капки на прием. Внимание: силно токсично!

3. При температура – отвара от *Syringa vulgaris* L. – Люляк. Приготвяне: шепа листа от drogата се поставя в $\frac{1}{2}$ л вода, вари до 5 мин., след изстиване се консумира по 1 супена лъжица през 10–15 мин. до отминаване на температурата.

Външна употреба

Компрес от настърган пресен картоф върху главата. Предварително косата е подстригана много ниско. Важен компрес! Приготвяне и начин на поставяне: 2–3 средно големи картофа се измиват добре и се настъргват с корите. Посоляват се и след 10–15 мин. се изстискват. Настърганите и изстискани картофи се поставят в тензухена торбичка (с големина колкото да покрие главата), поръсват се с лимон и се поставят плътно върху главата.

Забележка

При заболяването „Парализа на черепномозъчните нерви“ компрес се поставя и върху гръбначния стълб, предшестван от разтриване със зехтин. Разтриването става с вълнообразни движения от опашната кост към „атласа“ (най-горния шиен прешлен).

Хранителен режим

Само чорба от картофи, подкиселена с лимон.

G06	Вътречерепен и вътрегръбначен абсцес и гранулом
G07	Вътречерепен и вътрегръбначен абсцес и гранулом при болести, класифицирани другаде
G08	Вътречерепен и вътрегръбначен флебит и тромбофлебит

Прилив на кръв в мозъка
Запушване на мозъчни кръвоносни съдове
(мозъчна емболия и тромбоза)
Гнойник (абсцес) в мозъка
Размекване на главния мозък

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец
Achillea millefolium L. – Бял равнец
Allium sativum L. – Чесън, Чеснов лук
Artemisia absinthum L. – Бял пелин
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон
Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог
Daucus carota L. – Морков
Equilsetum arvense L. – Хвощ
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Mentha piperita L. – Лютива мента
Oxalis acetosella L. – Обикновено киселиче
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Sedum acre L. – Жълто прозорче, Дебелец
Sinapis alba L. – Бял синап
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Viscum album L. – Бял имел
Veratrum lobelianum Bernh. – Бяла чемерика

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Вместо вода за деня да се изпива около литър отвара от *Crataegus monogyna* Jacq. – Червен глог, и *Artemisia absinthum* L. – Бял пелин. Приготвяне: 1–2 супени лъжици от drogата се поставя във вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда.

2. Три до пет пъти дневно да се приема пресен сок от *Satum ascre* L. – Жълто прозорче (Дебелец). Дозировка: 30 до 50 капки на прием. На три до пет приема преди храна.

3. При температура – отвара от *Syringa vulgaris* L. – Люляк. Приготвяне: шепи листа от drogата се поставят в $\frac{1}{2}$ л вода, ври до 5 мин., след изстиване се консумира по 1 супена лъжица през 10–15 мин. до отминаване на температурата.

Външна употреба

Компрес от настърган пресен картоф върху главата. Предварително косата е подстригана много ниско. Важен компрес! Приготвяне и начин на поставяне: 2–3 средно големи картофа се измиват добре и се настъргват с корите. Посоляват се и след 10–15 мин. се изстискват. Настърганите и изстискани картофи се поставят в тензухена торбичка (с големина, колкото да покрие главата), поръсват се с лимон и се поставят плътно върху главата.

Хранителен режим

Само чорба от картофи, подкиселена с лимон.

G09	Последици от възпалителните болести на централната нервна система
-----	---

Мозъчна анемия

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец
Achillea millefolium L. – Бял равнец
Artemisia absinthum L. – Бял пелин
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Humulus lupulus L. – Хмел
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Scutellaria galericulata L. – Обикновена превара
Sinapis alba L. – Бял синап
Spinacia oleracea L. – Спанак
Thymus sp. diversae (T. serpyllum) L. – Мащерка, Бабина душица
Urtica urens L. – Гръзка коприва

Натурални продукти

Червено вино, натурални сокове: малина, къпина, арония, бъз, червено цвекло, червено грозде и др.

Изгубване на паметта (амнезия)

Слаба памет и разсеяност

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Artemisia absinthum L. – Бял пелин
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог
Ginkgo biloba L. – Гинко билоба, Двуделен гинко
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена

Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига

Melissa officinalis L. – Маточина

Mentha piperita L. – Лютива мента

Urtica urens L. – Гръзка коприва

Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дилианка

Veratrum lobelianum Bernh. – Бяла чемерика

Viscum album L. – Бял имел

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Ginkgo biloba* L. – Гинко билоба, и *Humulus lupulus* L. – Хмел. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди храна.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Leonurus cardiaca* L. – Обикновена дяволска уста. Обикновено три приема преди храна по 20 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Melilotus officinalis* (L.) Pall. – Лечебна комунига, *Melissa officinalis* L. – Маточина, и *Mentha piperita* L. – Лютива мента.

Препоръчва се консумация на пресни орехи (ядката) и други сурови ядки.

Системни атрофии, засягащи предимно централната нервна система (G10–G13)

G10	Болест на Хънтингтън
G11	Наследствена атаксия
G12	Спинална мускулна атрофия и сродни синдроми
G13	Системни атрофии, засягащи предимно централната нервна система при болести, класифицирани другаде

Загуба на равновесие

Липса на координация в движението и вниманието

Неволни мускулни движения (атетоза)

Хорея (свети Витово хоро)

Прогресивна парализа

Спазми, гърчове, конвулсии; средства против спазмите

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Ajuga laxmannii (L.) Bentham – Петнисто срещниче

Angelica silvestris L. – Пищялка, Ангелика

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Berberis vulgaris L. – Обикновен кисел трън

Carum carvi L. – Кимион

Cheiranthus cheiri L. – Зимен шибой

Convallaria majalis L. – Момина сълза

Crocus sativus L. – Шафранов минзухар

Cynoglossum officinale L. – Мишинец, Кучешки език

Datura stramonium L. – Татул

Dianthus armeria L. – Див карамфил

Drosera rotundifolia L. – Кръглолистна росянка

Foeniculum vulgare Mill. – Морач, Резене

Hyoscyamus niger L. – Черен блян

- Hypericum perforatum* L. – Жълт кантарион, Звъниче
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена
Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Narcissus pseudonarcissus L. – Лъжлив нарцис
Nepeta cataria L. – Коча билка
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Paeonia officinalis L. – Лечебен божур
Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадънка
Pimpinella anisum L. – Анасон
Primula snaveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика
Rosa canina L. – Шипка
Rubia tinctorum L. – Бояджийски брош
Ruta graveolens L. – Седефче
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Scutellaria galericulata L. – Обикновена превара
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Urtica urens L. – Гръзка коприва
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Великденче
Viburnum opulus L. – Червена калина
Viola odorata L. – Миризлива теменуга, дива
Viola tricolor L. – Трицветна теменуга

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Paeonia officinalis* L. – Лечебен божур, и *Cheiranthus cheiri* L. – Зимен шибой. Приготвяне: 1 супена лъжица дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди храна.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Datura stramonium* L. – Татул. Обикновено три приема преди храна до 10 капки максимум. Внимание: токсично в големи дози!

3. Вместо вода да се пие отвара от *Veronica officinalis* L. – Великденче, *Rubia tinctorum* L. – Бояджийски брош, и *Viola odorata* L. – Миризлива теменуга, дива. (Особено важна при световъртеж и мускулни атрофии.)

Препоръчва се консумация на пресни орехи (ядката), други сурови ядки, пресни плодове и зеленчуци според сезона и вегетарианска храна.

Екстрапирамидни и други двигателни нарушения (G20–G26)

G20	Болест на Паркинсон (поразяване на базалните ядра в главния мозък)
G21	Вторичен паркинсонизъм
G22	Паркинсонизъм при болести, класифицирани другаде

Паркинсон (Паркинсонова болест)

Билки за лечение

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Consolida regalis S. F. Gray – Обикновена ралица

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Atropa bella-donna* L. – Лудо биле. Приготвяне: 1 чаена лъжица дрога се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди храна.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Consolida regalis* S. F. Gray – Обикновена ралица. Обикновено три приема преди храна до 5–7 капки максимум. Внимание: токсично в големи дози!

Външна употреба

Разтривка на гръбначен стълб с вълнообразни движения от опасната кост до „атласа“ (най-горен шиен прешлен) с ракиен извлек от равнец – *Achillea millefolium* L.

Препоръчва се консумация на печени ябълки по следната схема: 40 дни подред само печени ябълки: 1 кг сутрин, 2 кг на обед и 1 кг вечер.

Сънна болест – паркинсонизъм

Билки за лечение

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Acorus calamus L. – Блатен аир

Myristica argenta L. – Индийско орехче

Помощни натурални продукти

Активен (животински) въглен

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

В световната медицина (но не и в българската) се прилага препоръчаното от българския народен лечител Иван Раев лечение на паркинсонизма (сънна болест) с корените на *Atropa bella-donna* L. – Лудо биле. Той прилага лечението по следната схема: 30 г корени от лудо биле се варят 10 мин. в 600 мл бяло вино заедно с 1 кафеена чашка животински въглища (активен въглен). Прецежда се и се пие по 1 чаена лъжица 3 пъти дневно 3 дни подред. Следващите дни дозата се увеличава до 4 чаени лъжици дневно. А 3 часа след приемането на отварата с виното се приема малко настъргано *Myristica argenta* L. – Индийско орехче, и се дъвчат корени от *Acorus calamus* L. – Блатен аир. Горното лечение Иван Раев е обозначил: корен №1 (корен от Лудо биле); прах №2 (животински въглен); хапчета №3 (смес от индийско орехче и брашно); корен №4 (корен от Блатен аир). Препоръчаното от Иван Раев лечение на паркинсонизма е ненадминато досега в световната медицинска наука и е възприето под името „българско лечение“.

Внимание

Лечебното растение *Atropa bella-donna* L. – Лудо биле, е отровно! Да се взема под контрол на правоспособен медик или лечител.

G23   Други дегенеративни болести на базалните ганглии

Повишен мускулен тонус
Тремор при покой
Забавени волеви движения

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Ajuga laxmannii (L.) Bentham – Петнисто срещниче
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Cheiranthus cheiri L. – Зимен шибой
Convallaria majalis L. – Момина сълза
Datura stramonium L. – Татул
Dianthus armeria L. – Див карамфил
Drosera rotundifolia L. – Кръглолистна росянка
Galanthus nivalis L. – Обикновеното кокиче
Hyoscyamus niger L. – Черен блян
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звънчиче
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютив мента
Narcissus pseudonarcissus L. – Лъжлив нарцис
Paeonia officinalis L. – Лечебен божур
Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадънка
Pimpinella anisum L. – Анасон
Ruta graveolens L. – Седефче
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Scutellaria galericulata L. – Обикновена превара
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка

Verbena officinalis L. – Върбинка

Viola odorata L. – Миризлива теменуга, дива

Viola tricolor L. – Трицветна теменуга

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Marrubium vulgare* L. – Обикновен пчелник, и *Matricaria chamomilla* L. – Лайка. Приготвяне: 1 супена лъжица дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди храна.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Papaver rhoeas* L. – Полски мак. Обикновено три приема преди храна до 10 капки максимум. Внимание: токсично в големи дози!

3. Вместо вода да се пие отвара от *Verbena officinalis* L. – Върбинка.

Препоръчва се консумация на пресни плодове и зеленчуци (според сезона) и вегетарианска храна.

G24	Дистония (спазъм на мускулите на раменете, шията и трупа)
G25	Други екстрапирамидни и двигателни нарушения
G26	Екстрапирамидни и други двигателни нарушения при болести, класифицирани другаде

Разбаланс между централната и периферната нервна система
 Силен световъртеж, „потъване“, умора, ритъмни нарушения и напрегнатост

Гризане на ноктите

Заекване и пелтечене

Мускулни гърчове (тикове) на лицето

Треперене на различни части на тялото

Невроза на слънчевия сплит

Болезнена срамежливост

Вегетативна невроза (вегетативна дистония)

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Angelica archangelica L. – Лечебна пищялка

Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Cnicus benedictus L. – Лечебна пресечка

Crocus sativus L. – Шафранов минзухар

Dictamnus albus L. – Бял росен

Galanthus nivalis L. – Обикновеното кокиче

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява

Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена

Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим

Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига

Melissa officinalis L. – Маточина

Paeonia officinalis L. – Лечебен божур

Ruta graveolens L. – Седефче

Stachys recta L. – Чистец

Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига

Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа

Urtica urens L. – Гръзка коприва

Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна диланка

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Angelica archangelica* L. – Лечебна пищялка. Приготвяне: 1 супена лъжица дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди храна.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Galanthus nivalis* L. – Обикновено кокиче. Обикновено три приема преди храна до 20 капки максимум. Внимание: токсично в големи дози!

3. Вместо вода да се пие отвара от *Valeriana officinalis* L. – Лечебна диланка.

Препоръчва се консумация на пресни плодове и зеленчуци (според сезона) и вегетарианска храна.

Други дегенеративни болести на централната нервна система (G30–G32)

G30	Болест на Алцхаймер
-----	---------------------

Билки за лечение

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог

Galanthus nivalis L. – Обикновеното кокиче

Melissa officinalis L. – Маточина

Mentha piperita L. – Лютива мента

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Crataegus monogyna* Jacq. – Червен глог. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди храна.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Galanthus nivalis* L. – Обикновеното кокиче, и тинктура от *Atropa bella-donna* L. – Лудо биле, след храна. Обикновено три приема до 10 капки максимум. Внимание: токсично в големи дози!

3. Вместо вода да се пие отвара от *Melissa officinalis* L. – Маточина, и *Mentha piperita* L. – Лютива мента.

Препоръчва се консумация на пресни плодове и зеленчуци (според сезона) и вегетарианска храна.

G31	Други болести на нервната система, неклассифицирани другаде
G32	Други дегенеративни нарушения на нервната система при болести, классифицирани другаде

Старческо слабоумие

Билки за лечение

Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог

Galanthus nivalis L. – Обикновеното кокиче

Ginkgo biloba L. – Гинко билоба, Двуделен гинко

Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига

Melissa officinalis L. – Маточина

Mentha piperita L. – Лютивa мента

Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна диланка

Забележка

Вж. G30 – Болест на Алцхаймер.

Демиелизиращи болести на централната нервна система (G35–G37)

G35	Множествена склероза
G36	Други форми на остра дисеминирана демиелизация
G37	Други демиелизиращи болести на централната нервна ситема

Множествена (разпръсната) склероза

Билки за лечение

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Galanthus nivalis L. – Кокиче

Народно лечение и моят опит

Вътрешна употреба

1. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Galanthus nivalis* L. – Обикновеното кокиче, и тинктура от *Atropa bella-donna* L. – Лудо биле, преди храна. Обикновено три приема от 10 до 20 капки максимум. Внимание: токсично в големи дози!

2. От 22.03 до 22.09, сутрешните часове (преди 12 часа) да се стъпва на бос крак върху медна ламарина с размери 30/30 см, с лице и тяло обърнати на изток. Започва се с 5 мин. и се стига и задържа до 30 мин.

Задължителна консумация само на пресни плодове и/или зеленчуци (според сезона) и вегетарианска храна.

Епизодични и пароксизмални разстройства (G40–G47)

G40	Епилепсия
G41	Епилептичен статус

Епилепсия

Билки за лечение

Artemisia absinthum L. – Бял пелин
Artemisia vulgaris L. – Див пелин
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Bryonia alba L. – Дива тиква
Convallaria majalis L. – Момина сълза
Datura stramonium L. – Татул
Dictamnus albus L. – Бял росен
Echium vulgare L. – Обикновено усойниче
Galium aparine L. – Лепка
Heracleum sphondylium L. – Див девесил, Селим
Heracleum ternatum Vel. – Девесил, Меча стъпка
Inula helenium L. – Бял оман
Mentha piperita L. – Лютива мента
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Scutellaria galericulata L. – Обикновена превара
Sedum acre L. – Лютива тлъстига
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка
Viola odorata L. – Миризлива теменуга
Viscum album L. – Бял имел

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие запарка от *Artemisia absinthum* L. – Бял пелин. Приготвяне: вечер 1 супена лъжица дрога се залива с 200–250 мл вряща вода, кисне през нощта. Сутрин на гладно запарката се изпива на глътки. Доза за възрастни.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Sedum acre* L. – Лютива тлъстига. Обикновено три приема до 20 капки максимум.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Salvia officinalis* L. – Градински чай.

Външна употреба

Препоръчва се компрес върху челото и слепоочията с настъргани пресни картофи (или моркови, ябълки и др.).

Препоръчва се консумация на пресни плодове и зеленчуци (според сезона) и вегетарианска храна. За дължителна консумация на вишни (пресни и сок), смокини (пресни и сушени) и ябълки (пресни, сок, компот).

G43	Мигрена
G44	Други синдроми на главоболие

Главоболие

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Ajuga laxmannii (L.) Bentham – Петнисто срещниче

Allium sativum L. – Чесън, Чеснов лук

Asarum europaeum L. – Копитник европейски

Asperula odorata L. – Миризлива лазаркия

Betonica officinalis L. – Печебен ранилист

Bryonia alba L. – Бяла дива тиква, Брей
Cheiranthus cheiri L. – Градински шибой
Convallaria majalis L. – Момина сълза
Consolida regalis S. F. Gray – Обикновена ралица
Diantus armeria L. – Див карамфил
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звънчик
Inula helenium L. – Бял оман
Lotus corniculatus L. – Обикновен звездан
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Mentha longifolia L. – Дълголистна мента
Nepeta cataria L. – Коча билка
Pimpinella saxifraga L. – Бедреница
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Primula snaveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика
Prunella vulgaris L. – Обикновена пришница
Rubia tinctorum L. – Бояджийски брош
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Sinapis alba L. – Бял синап
Solanum tuberosum L. – Картоф
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига
Thymus sp. diversae (*T. serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка
Verbena officinalis L. – Върбинка
Viola odorata L. – Миризлива теменуга

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Achillea millefolium* L. – Бял равнец, и/или *Primula snaveolens* Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода,

зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди храна.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Asperula odorata* L. – Миризлива лазаркиня. Обикновено три приема до 20 капки максимум. Внимание: токсично в големи дози!

3. Вместо вода да се пие отвара от *Mentha longifolia* L. – Дълголистна мента, и/или *Cheiranthus cheiri* L. – Градински шибой.

Външна употреба

Препоръчва се компрес от глина или хума, с директно налагане.

Препоръчва се консумация на пресни плодове и зеленчуци (според сезона) и вегетарианска храна. Задължителна консумация на касис (пресни плодове, сок, компот).

G45	Преходни церебрални исхемични пристъпи [атаки] и сродни синдроми
G46	Мозъчно-съдови синдроми при цереброваскуларни болести

Мозъчен удар

Виене на свят, припадък, падане в несвяст

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Ajuga laxmannii (L.) Bentham – Петнисто срещниче

Angelica archangelica L. – Лечебна пищялка

Arnica montana L. – Планинска арника

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Artemisia vulgaris L. – Див пелин

Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Convallaria majalis L. – Момина сълза
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Inula helenium L. – Бял оман
Lamium album L. – Бяла мъртва коприва
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена
Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Nepeta cataria L. – Коча билка
Primula snaveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика
Ruta graveolens L. – Седефче
Rhododendron ponticum L. – Странджанска зеленика
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Scutellaria galericulata L. – Обикновена превара
Urtica urens L. – Гръзка коприва
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дилианка
Viola odorata L. – Миризлива теменуга
Viscum album L. – Бял имел

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Rhododendron ponticum* L. – Странджанска зеленика. Приготвяне: 1 супена лъжица дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди храна.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Arnica montana* L. – Планинска арника. Обикновено три приема до 20 капки максимум. Внимание: недоказано токсично в големи дози!

3. Вместо вода да се пие отвара от *Angelica archangelica* L. – Лечебна пищялка.

Външна употреба

Препоръчва се компрес от глина или хума с директно налагане.

Препоръчва се консумация на пресни плодове и зеленчуци (според сезона) и вегетарианска храна. Задължителна консумация на грейпфрут (пресни плодове, сок), варено жито, картофи, орехи, тиква.

G47	Нарушения на съня
------------	--------------------------

Кошмар (тежък и неспокоен сън)

Безсъние, средства против безсъние

Билки за лечение

Allium cepa L. – Лук, Кромид лук

Artemisia vulgaris L. – Див пелин

Humulus lupulus L. – Хмел

Nyctagynus niger L. – Чер блян

Hypericum perforatum – Жълт кантарион, Звъниче

Lamium album L. – Бяла мъртва коприва

Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комуника

Melissa officinalis L. – Маточина

Peganum harmala L. – Зърнец

Pimpinella anisum L. – Анасон

Primula snaveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика

Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялканка

Viola odorata L. – Миризлива теменуга

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Hypericum perforatum* – Жълт кантарион. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди храна. Да не се превишава дозата.

2. Вечер преди сън да се приема смес тинктура от *Melissa officinalis* L. – Маточина, и *Valeriana officinalis* L. – Лечебна диланка. Обикновено един до три приема до 20 капки максимум.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Pimpinella anisum* L. – Анасон.

Външна употреба

Препоръчва се компрес на челото преди лягане с отвара от *Artemisia vulgaris* L. – Див пелин в оцет.

Препоръчва се консумация на пресни плодове и зеленчуци (според сезона) и вегетарианска храна. Задължителна консумация на карфиол, маруля, салата, спанак, тиква, чесън, ябълки, пчелен мед.

Увреждания на отделни нерви, нервни коренчета и плексуси* (G50–G59)

G50	Увреждания на троичния нерв (петият и най-голям черепно-мозъчен нерв)
G51	Увреждания на лицевия нерв
G52	Увреждания на черепно-мозъчен нерв
G53	Увреждания на черепно-мозъчен нерв при болести, класифицирани другаде
G54	Увреждания на нервни коренчета и плексуси
G55	Притискания на нервни коренчета и плексуси при болести, класифицирани другаде
G56	Мононевропатии (засягане на единичен периферен нерв) на горен крайник
G57	Мононевропатии на долен крайник
G58	Други мононевропатии
G59	Мононевропатии при болести, класифицирани другаде

Парализа на лицевия нерв

Парализа на ръцете, краката и половината тяло

Билки за лечение

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Angelica archangelica L. – Лечебна пищялка

Arnica montana L. – Планинска арника

Artemisia vulgaris L. – Див пелин

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист

Bryonia alba L. – Дива тиква, Брей

* Плексус – система от нерви или кръвоносни съдове.

Cheiranthus cheiri L. – Зимен шибой
Convallaria majalis L. – Момина сълза
Crocus sativus L. – Шафранов минзухар
Datura stramonium L. – Татул
Dictamnus albus L. – Бял росен
Echium vulgare L. – Обикновено усойниче
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Geranium macrorrhizum L. – Здравец
Heracleum sphondylium L. – Див девесил, Селим
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Lavandula angustifolia L. – Лавандула
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Narcissus pseudonarcissus L. – Лъжлив нарцис
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Paeonia officinalis L. – Лечебен божур
Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадънка
Pimpinella anisum L. – Анасон
Primula snaveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Ruta graveolens L. – Седефче
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Thymus sp. diversae L. – Мащерка, Бабина душица
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка
Verbena officinalis L. – Върбинка
Viola odorata L. – Миризлива теменуга
Viscum album L. – Бял имел

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Thymus sp. diversae* L. – Мащерка, и *Salvia officinalis* L. – Градински чай. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди храна. Да не се превишава дозата.

2. Сутрин, обед и вечер преди храна да се приема тинктура от *Narcissus pseudonarcissus* L. – Лъжлив нарцис. Обикновено един до три приема до 10 капки максимум.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Pimpinella anisum* L. – Анасон.

Външна употреба

1. Препоръчва се компрес на челото преди лягане, с отвара от *Artemisia vulgaris* L. – Див пелин в оцет.

2. Разтривка на челото и слепоочията с масло от Лавандула.

3. Вечер преди сън да се вдишват парите от етерично масло от лавандула.

Препоръчва се консумация на пресни плодове и зеленчуци (според сезона) и вегетарианска храна. Задължителна консумация на ябълки (плодове, сок, компот) и пчелен мед.

Полиневропатии и други увреждания на периферната нервна система (G60–G64)

G60	Наследствена идиопатична невропатия (заболяване на периферните нерви по неизяснени причини)
G61	Възпалителна полиневропатия
G62	Други полиневропатии (засегнати са много или всички нерви)
G63	Полиневропатии при болести, класифицирани другаде
G64	Други увреждания на периферната нервна система

Невралгия

Невралгия на седалищния нерв (ишиас)

Невралгия и възпаление на раменния нерв

Невралгия на лицевия нерв

Невралгия на междуребрните нерви

Възпаление на нерв (неврит)

Множествен неврит (полиневрит)

Радикулит (възпаление на коренчето на нерв)

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Ajuga laxmannii (L.) Benthām – Петнисто срещниче

Angelica archangelica L. – Лечебна пищялка

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Berberis vulgaris L. – Кисел трън, обикновен

Bryonia alba L. – Дива тиква, Брей

Carum carvi L. – Кимион

Cheiranthus cheiri L. – Зимен шибой

Convallaria majalis L. – Момина сълза

Crocus sativus L. – Шафранов минзухар

Cynoglossum officinale L. – Мишинец, Кучешки език

Datura stramonium L. – Татул

- Dianthus armeria* L. – Див карамфил
Drosera rotundifolia L. – Росянка, дръглолистна
Foeniculum vulgare Mill. – Морач, Резене
Galanthus nivalis L. – Кокиче
Hyoscyamus niger L. – Чер блян
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена
Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Narcissus pseudonarcissus L. – Лъжлив нарцис
Nepeta cataria L. – Коча билка
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Paeonia officinalis L. – Лечебен божур
Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадънка
Papaver somniferum L. – Сънотворен мак, Кадънка
Pimpinella anisum L. – Анасон
Piper nigrum L. – Черен пипер
Primula snaveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика
Prunus laurocerasus L. – Лечебна лавровишна
Rosa canina L. – Шипка
Rubia tinctorum L. – Бояджийски брош
Ruta graveolens L. – Седефче
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Scutellaria galericulata L. – Обикновена превара
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит
Sinapis alba L. – Бял синап
Tamus communis L. – Обикновен брей
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Urtica urens L. – Гръзка коприва
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка

Verbena officinalis L. – Върбинка

Viburnum opulus L. – Червена калина

Vitis vinifera L. – Лоза (плод), културна

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Thymus sp. diversae* L. – Мащерка, *Achillea millefolium* L. – Бял равнец, и *Matricaria chamomilla* L. – Лайка. Приготвяне: 2 супени лъжици droga се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди храна. Да не се превишава дозата.

2. Сутрин, обед и вечер преди храна да се приема тинктура от *Dianthus armeria* L. – Див карамфил. Обикновено един до три приема до 10 капки максимум.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Rosa canina* L. – Шипка.

Външна употреба

1. Компреси от силен чай от *Thymus sp. diversae* L. – Мащерка.

2. Разтривка и намазване с прополисов мехлем по хода на нерва и съответния сегмент от гръбначния стълб. Приготвяне: 30 г прополис се поставя в 100 мл 95° спирт, престоява на тъмно 3–4 дни, като често се разклаща. След това се филтрира и се поставя на водна баня да се изпари и сгъсти на 1/3 от първоначалния обем. Концентратът се разбърква със 100 г добре разтрит ланолин и 400 г вазелин.

3. При невъзможност за изпълнение на горната рецепта да се маже и разтрива болното място със сок от ряпа. Приготвяне: една едра ряпа се издълбава в средата и се посипва с малко оцет и шипка сол. След няколко часа се отцежда полученият сок, който е готов за разтриване и мазане.

Препоръчва се консумация на пресни плодове и зеленчуци (според сезона) и вегетарианска храна. Задължителна консумация на грозде, лимони и пчелен мед.

Болести на невро-мускулния синапс* и мускулите (G70–G73)

G70	Миастения гравис и други увреждания на невро-мускулния синапс
G71	Първични мускулни увреждания
G72	Други миопатии
G73	Увреждания на невро-мускулния синапс и мускулите при болести, класифицирани другаде

Тежка мускулна умора (миастения)

Прогресивна дистрофия на мускулите (заболяване на мускулите в резултат на нарушено кръвоснабдяване на засегнатата тъкан)

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен, обикновен
Artemisia vulgaris L. – Див пелин
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Cheiranthus cheiri L. – Зимен шибой
Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей
Corylus avellana L. – Обикновена леска
Galanthus nivalis L. – Кокиче
Galeopsis tetrahit L. – Бударница
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Fumaria officinalis L. – Лечебен росопас
Heracleum sphondylium L. – Див девесил
Hordeum vulgare L. – Обикновен ечемик
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Juglans regia L. – Орех обикновен
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна

---

* Синапс – малката цепка, през която се предават нервните импулси от един неврон на следващия или в края на нервното влакно.

Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Populus alba L. – Бяла топола
Pelargonium roseum Willd. – Индрише
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Sambucus ebulus L. – Тревист бъз
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига
Thymus sp. diversae (T. serpyllum) L. – Мащерка, Бабина душица
Urtica dioica L. – Обикновена коприва

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Juniperus communis* – Обикновена хвойна. Приготвяне: 2 супени лъжици от дрогата се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди храна. Да не се превишава дозата.

2. Сутрин, обед и вечер преди храна да се приема тинктура от *Juglans regia* L. – Обикновен орех. Обикновено един до три приема до 10 капки максимум.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Populus alba* L. – Бяла топола.

4. Парче (колкото палец) восъчна пита с мед (т.нар. далак) се дъвче преди храна и се гълта восъкът заедно с меда 40 дни подред.

Външна употреба

Разтривки и масажи с масло от *Hypericum perforatum* L. – Звъниче (Жълт кантарион). Приготвяне: прясно набраните стъркове звъника се поставят в подходящ съд и се заливат със зехтин (маслиново масло), престояват 40 дни. След прецеждане е готово за употреба.

Детска церебрална парализа и други паралитични синдроми (G80–G83)

G80	Детска церебрална парализа (нарушения в развитието на мозъка)
G81	Хемиплегия (парализа на едната страна на тялото)
G82	Параплегия (парализа на двата крака) и тетраплегия (парализа на четирите крайника)
G83	Други паралитични синдроми

Детска церебрална парализа

Дисфункция на гръбначния мозък

Билки за лечение

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Asarum europaeum L. – Копитник, европейски
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Bryonia alba L. – Бяла дива тиква, Брей
Calendula officinalis L. – Невен
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Cheiranthus cheiri L. – Зимен шибой
Consolida regalis S. F. Gray – Обикновена ралица
Convallaria majalis L. – Момина сълза
Ginkgo biloba L. – Гинко билоба, Двуделен гинко
Helleborus odorus Waldst. et Kit. – Кукуряк
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Lamium album L. – Бяла мъртва коприва
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютивa мента

Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Paeonia peregrina Mill. – Божур
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Robinia pseudoacacia L. – Бяла акация
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига
Thymus sp. diversae (T. *serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка
Veratrum lobelianum Bernh. – Бяла чемерика
Verbena officinalis L. – Върбинка
Viscum album L. – Бял имел

Забележка

Тинктурите от силно отровни и токсични дроги да се приемат само в границите до хомеопатични дози.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер преди храна да се пие отвара от *Robinia pseudoacacia* L. – Бяла акация. Приготвяне: 1 супена лъжица от дрогата се поставя в 300–500 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за деца максимум 500 мл за деня.

2. Сутрин, обед и вечер преди храна да се приема тинктура (ракиен извлек), разтворена в 5–10 мл вода, от Бяла чемерика – *Veratrum lobelianum* Bernh., в дозировки от 1, 3 или 5 капки (в зависимост от възрастта). Внимание: дрогата и препаратите от нея са токсични и отровни!

3. Вместо вода да се пие отвара от *Viscum album* L. – Бял имел. Внимание: токсично и отровно! Дозировка за деня 1 чаена лъжица суха дрога в 1–1,5 л вода.

Други разстройства на нервната система (G90–G99)

G90	Разстройства на вегетативната [автономна] нервна система
G91	Хидроцефалия (патологично увеличение количеството на воднистата течност, която обгражда главния и гръбначния мозък)
G92	Токсична енцефалия (възпаление на мозъчна тъкан в резултат на вирусна или бактериална инфекция)

Събиране на вода в главата

Билки за лечение

Aloe arborescens L. – Дървовидно алое
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче
Achillea millefolium L. – Бял равнец
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Ajuga laxmannii (L.) Bentham – Петнисто срещниче
Angelica archangelica L. – Лечебна пищялка
Artemisia vulgaris L. – Див пелин
Asarum europaeum L. – Копитник, европейски
Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Betula pendula L. – Бяла бреза
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Cheiranthus cheiri L. – Зимен шибой
Calendula officinalis L. – Невен
Convallaria majalis L. – Момина сълза
Consolida regalis S. F. Gray – Обикновена ралица
Dianthus armeria L. – Див карамфил
Galium mollugo L. – Меко еньовче, Лепка
Ginkgo biloba L. – Гинко билоба, Двуделен гинко
Helleborus odorus Waldst. et Kit. – Кукуряк
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звънчиче

Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Paeonia albiflora L. – Божур
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Robinia pseudoacacia L. – Бяла акация
Rhododendron ponticum L. – Странджанска зеленика
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Solanum tuberosum L. – Картоф
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига
Thymus sp. diversae (T. *serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка
Veratrum lobelianum Bernh. – Бяла чемерика
Verbena officinalis L. – Върбинка
Viola odorata L. – Миризлива теменуга
Viscum album L. – Бял имел

Компрес

Настърган картоф – *Solanum tuberosum* L., селски квасец, листо репей и др.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер преди храна да се пие отвара от *Betula pendula* L. – Бяла бреза. Приготвяне: 1 супена лъжица от дрогата се поставя в 300–500 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за деца максимум 500 мл за деня. За възрастни дозата се удвоява.

2. Сутрин, обед и вечер преди храна да се приема тинктура (ракиен извлек), разтворена в 5–10 мл вода, от *Ginkgo biloba* L. – Двуделен гинко, или *Paeonia albiflora* L. – Божур, в дозиrow-

ки от 5, 7 или 10 капки (в зависимост от възрастта на децата). За възрастни дозата се удвоява. При токсичен характер на заболяването тинктура от *Consolida regalis* S. F. Gray – Обикновена ралица, в дози, близки до хомеопатичните.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Calendula officinalis* L. – Невен.

Външна употреба

При хидроцефалия да се направи компрес върху главата от бял боб (фасул) – сварен на каша, в торбичка от тензух, напълнена с дебелина до 1–2 см. Престоява през нощта. Същият компрес може да се направи и от селски квасец, както и от настъргани сурови картофи.

G93	Други увреждания на главния мозък
G94	Други увреждания на главния мозък при болести, класифицирани другаде
G95	Други болести на гръбначния мозък

Изсърване и затвърдяване на главния мозък и мозъчните обвивки

Възпаление на гръбначния мозък (трансверзален миелит)

Възпаление на обвивките на гръбначния мозък

Затвърдяване (склероза) на гръбначния мозък в задната му част

Затвърдяване (склероза) на предните и страничните снопчета на гръбначния мозък

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Artemisia vulgaris L. – Див пелин
Asarum europaeum L. – Копитник, европейски
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Bryonia alba L. – Бяла дива тиква, Брей
Calendula officinalis L. – Невен
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Cheiranthus cheiri L. – Зимен шибой
Convallaria majalis L. – Момина сълза
Consolida regalis S. F. Gray – Обикновена ралица
Galium verum L. – Еньовче, Лепка
Ginkgo biloba L. – Гинко билоба, Двуделен гинко
Helleborus odorus Waldst. et Kit. – Кукуряк
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звънчик
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Paeonia officinalis L. – Божур
Plantago major L. – Широколистен живовляк
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Primula snaveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Robinia pseudoacacia L. – Бяла акация
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Solanum tuberosum L. – Картоф (грудка за компрес)
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига
Thymus sp. diversae (*T. serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица

Urtica urens L. – Гръзка коприва
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дилианка
Veratrum lobelianum Bernh. – Бяла чемерика
Verbena officinalis L. – Върбинка
Viola odorata L. – Миризлива теменуга
Viscum album L. – Бял имел

Парализа от притискане на гръбначния мозък
Изсъхване на гръбначния мозък (табес дорзалис)

Билки за лечение

Aesculus hippocastanum L. – Оикновен конски кестен
Artemisia vulgaris L. – Див пелин
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей
Corylus avellana L. – Обикновена леска
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Fumaria officinalis L. – Лечебен росопас
Galanthus nivalis L. – Кокиче
Galeopsis tetrahit L. – Бударица
Hordeum vulgare L. – Обикновен ечемик
Juglans regia L. – Орех
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайчукка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Populus alba L. – Бяла топола
Pelargonium roseum Willd. – Индрише
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Sambucus ebulus L. – Тревист бъз
Thymus sp. diversae (T. *serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Urtica dioica L. – Обикновена коприва

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Sambucus ebulus* L. – Тревист бъз. Приготвяне: 1 супена лъжица от дрогата се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди храна. Да не се превишава дозата.

2. Сутрин, обед и вечер преди храна да се приема тинктура от *Fumaria officinalis* L. – Лечебен росопас, или *Pelagronium roseum* Willd. – Индрише. Обикновено един до три приема до 20 капки максимум.

3. Вместо вода да се пие отвара от Обикновен ечемик – *Hordeum vulgare* L.

Външна употреба

Разтривки и масажи с масло от *Thynus sp. diversae* (Т. serpyllum) L. – Мащерка (Бабина душица). Приготвяне: прясно набраните стъркове Звъниче (Жълт кантарион) се поставят в подходящ съд и се заливат със зехтин (маслиново масло), престояват 40 дни. След прецеждане е готово за употреба.

Да се консумират храни, богати на витамин Е (пшенични зародиши).

G96	Други увреждания на централната нервна система
G97	Увреждания на нервната система след медицински процедури, неклаифицирани другаде
G98	Други увреждания на нервната система, неклаифицирани другаде
G99	Други увреждания на нервната система при болести, класифицирани другаде

Клас II. Новообразувания (C00–D48). Злокачествени новообразувания на окото, главния мозък и други части на централната нервна ситема (C69–C72)

G70	Злокачествено новообразувание на мозъчните обвивки
-----	--

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на мозъчните обвивки

Билки за лечение

Ajuga laxmanni Benth. – Горещник, Срещниче
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Betonica officinalis L. (*Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист
Bryonia officinalis L. – Дива тиква
Carlina acanthifolia All. – Решетка
Cnicus benedictus L. – Пресечка
Convallaria majalis L. – Момина сълза
Crocus sativus L. – Шафранов минзухар
Datura stramonium L. – Татул
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Geum urbanum L. – Очиболец
Ginkgo biloba L. – Гинко билоба, Двуделен гинко
Hyoscyamus niger L. – Блян
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Inula helenium L. – Бял оман
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена
Levisticum officinale Koch. – Селим
Melilotus officinalis Dersr. – Жълта комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Nepeta cataria L. – Коча билка обикновена, Бабици
Paeonia albiflora L. – Божур
Piper nigrum L. – Черен пипер
Primula snaveolens Bert. – Иглика

Prunus laurocerasus L. – Лавровишна
Quercus pedunculata Ehrh. – Летен дъб
Rosmarinus officinalis L. – Розмарин
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Scutellaria galericulata L. – Превара
Sinapis alba L. – Синап
Tamus communis L. – Брей
Thymus sp. diversa – Мащерка, Бабина душица
Urtica ureus L. – Гръцка коприва
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна диланка
Viola odorata L. – Миризлива теменуга
Viscum album L. – Бял имел
Vitis vinifera L. – Винена лоза

Помощни натурални продукти

Мед и пчелни продукти, картоф, пресен селски квасец

Народно лечение и моят опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 30 капки тинктура от: *Viscum album* L. – Бял имел, или *Hyoscyamus niger* L. – Блян, или *Atropa bella-donna* L. – Лудо биле, или *Scutellaria officinalis* L. – Дива тиква, или *Raeonia albiflora* L. – Божур. Внимание: всичките дроги са токсични и отровни!

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 минути след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: *Hypericum perforatum* L. – Жълт кантарион, *Leonurus cardiaca* L. – Дяволска уста, и *Melilotus officinalis* Dersr. – Жълта комунига.

Външна употреба

1. Студен компрес от настъргани картофи или пресен селски квасец или вода с оцет се слага върху горната част темето на главата или откъм мястото на тумора.

2. Вдишване на едно от изброените етерични масла: *Rosmarinus officinalis* L. – Розмарин, *Satureja hortensis* L. – Градинска чубрица, *Mentha piperita* L. – Лютивa мента, *Thymus sp. diversa* – Мащерка.

Хранителен режим

Важна добавка към вегетарианската диета са плодовете от *Vitis vinifera* L. – Лоза. (За предпочитане бяло грозде от сорта „Болгар“.)

Задължително сутрин на гладно да се взема 1 чаена лъжичка захаросан чист пчелен мед; да се натисне с езика към небцето до пълното разтваряне на меда в устата.

G71	Злокачествено новообразувание на главния мозък
------------	---

Злокачествени и доброкачествени новообразования (ЗНО) и (ДНО) на главния мозък

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Ajuga laxmannii (L.) Bentham – Петнисто срещниче, Горещник
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче
Allium sativum L. – Чесън, Чеснов лук
Aloe arborescens Mill. – Дървовидно алое
Angelica archangelica L. – Лечебна пищялка
Arctium lappa L. – Обикновен репей
Arctostaphylos uva-ursi Spreng. – Мечо грозде
Artemisia vulgaris L. – Див пелин
Asarum europaeum L. – Копитник, европейски
Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Bryonia alba L. – Бяла дива тиква, Брей

Calendula officinalis L. – Невен
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Cheiranthus cheiri L. – Зимен шибой
Consolida regalis S. F. Gray – Обикновена ралица
Convallaria majalis L. – Момина сълза
Dianthus armeria L. – Див карамфил
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Galium mollugo L. – Меко еньовче, Лепка
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Ginkgo biloba L. – Гинко билоба, Двуделен гинко
Helleborus odoratus Waldst. et Kit. – Кукуряк
Heracleum sphondylium L. – Див девесил
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Inula helenium L. – Бял оман
Lamium album L. – Бяла мъртва коприва
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена
Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим
Lotus corniculatus L. – Обикновен звездан
Malva sylvestris L. – Слез
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Nepeta cataria L. – Коча билка, обикновена
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Paeonia albiflora L. – Божур
Pimpinella saxifraga L. – Каменоломков анасон
Plantago major L. – Широколистен живовляк
Polygonum aviculare L. – Пача трева, обикновена
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Primula snaveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика
Prunella vulgaris L. – Обикновена пришница
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Rhododendron ponticum L. – Странджанска зеленика

Robinia pseudoacacia L. – Бяла акация
Rubia tinctorum L. – Бояджийски брош
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Scutellaria galericulata L. – Превара
Sinapis alba L. – Бял синап
Solanum tuberosum L. – Картоф
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига
Thymus sp. diversae (T. *serpyllum*) L. – Машерка, Бабина душица
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дилианка
Veratrum lobelianum Bernh. – Бяла чемерика
Verbena officinalis L. – Върбинка
Viola odorata L. – Миризлива теменуга
Viscum album L. – Бял имел

Помощни натурални продукти

Мед и пчелни продукти, картоф, пресен селски квасец

Народно лечение и моят опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 30 капки тинктура от: *Asarum europaeum* L. – Копитник, или *Veratrum lobelianum* Bernh. – Чемерика.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: лист *Ginkgo biloba* L. – Гинко билоба, надземна част, *Origanum vulgare* L. – Риган, надземна част, *Melilotus officinalis* Desr. – Жълта комунига, и надземна част *Verbena officinalis* L. – Върбинка.

3. При болки внимателно да се дозира (дозата е индивидуална и под лекарски контрол) тинктура от: *Echium vulgare* L. – Лисича опашка, или *Papaver rhoeas* L. – Див мак, или *Datura stramonium* L. – Татул, или *Atropa bella-donna* L. – Лудо биле.

Външна употреба

1. През деня и задължително вечер да се поставя студен компрес от настъргани картофи – *Solanum tuberosum* L., или пресен селски квасец, или вода с оцет.

Компресите се поставят в подходящи по размер бархетни или тензухени парчета плат. При компрес от настъргани картофи и селски квасец се ушиват тензухени или бархетни торбички, които се пълнят с картофите или квасеца и се поставят върху главата като шапка (за тази процедура е желателно да се обръсне косата на главата).

2. При възможност ежедневно обливане и хладки бани с отвара от *Valeriana officinalis* L. – Дилянка.

3. През деня и през нощта вдишване на етерични масла от: *Foeniculum vulgare* Mill. – Резене, или *Rosmarinus officinale* L. – Розмарин, или *Artemisia absinthium* L. – Бял пелин.

Ароматизирането на въздуха и вдишването на етеричното масло може да се извършат чрез подходящи изпарители. При липса на такива да се капват периодично през 10–12 часа 5–7 капки етерично масло върху парче плат.

Хранителен режим

Както при ЗНО на стомаха.

Допълнение: вътрешно да се приема сутрин на гладно лъжичка пчелен мед, натиснат с езика върху небцето, докато се разтвори в устата.

G71	Злокачествено новообразуване на гръбначния мозък, черепно-мозъчните нерви и други части на централната нервна система
-----	---

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на гръбначния мозък, черепно-мозъчните нерви и други части на централната нервна система

Билки за лечение

Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Aloe arborescens L. – Дървовидно алое
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче
Achillea millefolium L. – Бял равнец
Ajuga laxmannii (L.) Benth – Петнисто срещниче
Angelica archangelica L. – Лечебна пищялка
Artemisia absinthum L. – Бял пелин
Artemisia vulgaris L. – Див пелин
Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Berberis vulgaris L. – Обикновен кисел трън
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Borrago officinalis L. – Пореч
Bryonia alba L. – Дива тиква, Брей
Carum carvi L. – Кимион
Cheiranthus cheiri L. – Зимен шибой
Cnicus benedictus L. – Лечебна пресечка
Convallaria majalis L. – Момина сълза
Crocus sativus L. – Шафранов минзухар
Cynoglossum officinale L. – Мишинец, Лечебна наумка
Datura stramonium L. – Татул
Dianthus armeria L. – Див карамфил
Dictamnus albus L. – Бял росен
Drosera rotundifolia L. – Кръглолистна росянка
Echium vulgare L. – Обикновено усойниче
Foeniculum vulgare Mill. – Морач, Резене

- Galanthus nivalis* L. – Кокиче
Galium aparine L. – Лепка
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Geranium macrorrhizum L. – Здравец
Heracleum sphondylium L. – Девесил, Русалина
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Inula helenium L. – Бял оман
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена
Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Narcissus pseudonarcissus L. – Лъжлив нарцис
Nepeta cataria L. – Коча билка
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Paeonia officinalis L. – Лечебен божур
Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадънка
Pimpinella anisum L. – Анасон
Primula snaveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Rosa canina L. – Шипка
Rubia tinctorum L. – Бояджийски брош
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Ruta graveolens L. – Седефче
Rhododendron ponticum L. – Странджанска зеленика
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Scutellaria galericulata L. – Обикновена превара
Sedum acre L. – Лютива тлъстига
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит
Stachys alpina L. – Чистец, Ялеш
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче

Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа

Urtica urens L. – Гръзка коприва

Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дилианка

Verbena officinalis L. – Върбинка

Viburnum opulus L. – Червена калина

Viola odorata L. – Миризлива теменуга

Viscum album L. – Бял имел

Допълнителни натурални продукти

Мед и пчелни продукти, лимон

Помощни натурални продукти

Картоф, пресен селски квасец

Народно лечение и моят опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер преди храна да се приема по 30 капки тинктура от: стрък и лист *Viscum album* L. – Бял имел, или корен *Raeonia officinalis* L. – Божур.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: стрък и цвят *Cheiranthus cheiri* L. – Жълт шибой, и стрък *Melilotus officinalis* Dersr. – Жълта комунига.

3. При болки внимателно да се дозира (дозата е индивидуална и под лекарски контрол) тинктура от: *Echium vulgare* L. – Лисича опашка, или *Paraver rhoeas* L. – Див мак, или *Datura stramonium* L. – Татул, или *Atropa bella-donna* L. – Лудо биле.

Външна употреба

1. През деня и задължително вечер да се поставя студен компрес от настъргани картофи или пресен селски квасец или вода с оцет.

Компресите се поставят в подходящи по размер бархетни или тензухени парчета. При компрес с настъргани картофи и селски квасец се ушиват дълги тензухени или бархетни тор-

бички, които се пълнят с картофите или квасеца и се поставят върху гръбначния стълб.

2. При възможност ежедневно обливане и хладки бани с отвара от *Valeriana officinalis* L. – Дилянка.

3. През деня и през нощта вдишване на етерични масла от: *Foeniculum vulgare* Mill. – Резене, или *Rosmarinus officinale* L. – Розмарин, или *Artemisia absinthium* L. – Бял пелин.

Ароматизирането на въздуха и вдишаването на етеричното масло може да се извършват чрез подходящи изпарители. При липса на такива да се капват периодично през 10–12 часа 5–7 капки етерично масло върху парче плат.

Сравнителни таблици

Клас VI. Болести на нервната система (G00–G09)

Възпалителни болести на централната нервна система (G00–G09)

- G00 Бактериален менингит, неклассифициран другаде
- G01 Менингите при бактериални болести, классифицирани другаде
- G02 Менингите при други инфекциозни и паразитни болести, классифицирани другаде
- G03 Менингит, дължащ се на други и неуточнени причини

Възпаление на мозъчните обвивки (менингит)

Инфекционно възпаление на мозъчните обвивки

Арахноидит (възпаление на меката мозъчна обвивка)

- G04 Енцефалит (възпаление на мозъчната тъкан), миелит (възпаление на гръбначния мозък) и енцефаломиелит (остро възпаление на главния или на гръбначния мозък)
- G05 Енцефалит, миелит и енцефаломиелит при болести, классифицирани другаде

Възпаление на главния мозък (енцефалит)

Възпаления на гръбначния мозък (миелит)

Възпаление на главния и гръбначния мозък (енцефаломиелит)

Парализа на черепно-мозъчните нерви

- G06 Вътречерепен и вътрегръбначен абсцес и гранулом
- G07 Вътречерепен и вътрегръбначен абсцес и гранулом при болести, классифицирани другаде
- G08 Вътречерепен и вътрегръбначен флебит и тромбофлебит

Прилив на кръв в мозъка

Запушване на мозъчни кръвоносни съдове (мозъчна емболия и тромбоза)

Гнойник (абсцес) в мозъка

Размекване на главния мозък

G09 Последици от възпалителните болести на централната нервна система

Мозъчна анемия

Изгубване на паметта (амнезия)

Слаба памет и разсеяност

Системни артрофии, засягащи предимно централната нервна система (G10–G13)

G10 Болест на Хънтингтън

G11 Наследствена атаксия (некоординирани движения и неустойчива походка)

G12 Спинална мускулна атрофия и сродни синдроми

G13 Системни атрофии, засягащи предимно централната нервна система при болести, класифицирани другаде

Загуба на равновесие

Липса на координация в движението и вниманието

Неволни мускулни движения (атетоза)

Хорея (свети Витово хоро)

Прогресивна парализа

Спазми, гърчове, конвулсии (spasmophilia); средства против спазмите

Екстрапирамидни и други двигателни нарушения (G20–G26)

G20 Болест на Паркинсон (тремор, регидност на мускулите и спонтанни движения)

G21 Вторичен паркинсонизъм

G22 Паркинсонизъм при болести, класифицирани другаде

Паркинсон (Паркинсонова болест)

Сънна болест – паркинсонизъм

G23 Други дегенеративни болести на базалните ганглии (изпъкналата част на предните сензорни коренчета на гръбначните нерви)

Повишен мускулен тонус
Тремор при покой
Забавени волеви движения

- G24 Дистония (спазъм на мускулите на раменете, шията и трупа)
- G25 Други екстрапирамидни и двигателни нарушения
- G26 Екстрапирамидни и други двигателни нарушения при болести, класифицирани другаде

Разбаланс между централната и периферната нервна система
Силен световъртеж, „потъване“, умора, ритъмни нарушения
и напрегнатост
Гризане на ноктите
Заекване и пелтечене
Мускулни гърчове (тикове) на лицето
Треперене на различни части на тялото
Невроза на слънчевия сплит
Болезнена срамежливост
Вегетативна невроза (вегетативна дистония)

Други дегенеративни болести на централната нервна система (G30–G32)

- G30 Болест на Алцхаймер (прогресираща форма на деменция)
- G31 Други болести на нервната система, неклассифицирани другаде
- G32 Други дегенеративни нарушения на нервната система при болести, класифицирани другаде

Старческо слабоумие

Демиелизиращи болести на централната нервна система (G35–G37)

- G35 Множествена склероза
- G36 Други форми на остра дисеминирана демиелизация
- G37 Други демиелизиращи болести на централната нервна система

Множествена (разпръсната) склероза

Епизодични и пароксизмални разстройства (G40–G47)

G40 Епилепсия

G41 Епилептичен статус

Епилепсия

G43 Мигрена

G44 Други синдроми на главоболие

Главоболие

G45 Преходни церебрални исхемични пристъпи [атаки] и сродни синдроми

G46 Мозъчно-съдови синдроми при цереброваскуларни болести

Мозъчен удар

Виене на свят, припадък, падане в несвяст

G47 Нарушения на съня

Кошмар (тежък и неспокоен сън)

Безсъние, средства против безсъние

Увреждания на отделни нерви, нервни коренчета и плексуси (G50–G59)

G50 Увреждания на троичния нерв

G51 Увреждания на лицевия нерв

G52 Увреждания на черепно-мозъчни нерви

G53 Увреждания на черепно-мозъчни нерви при болести, класифицирани другаде

G54 Увреждания на нервни коренчета и плексуси

G55 Притискания на нервни коренчета и плексуси при болести, класифицирани другаде

G56 Мононевропатии на горен крайник

G57 Мононевропатии на долен крайник

G58 Други мононевропатии

G59 Мононевропатии при болести, класифицирани другаде

Парализа на лицевия нерв

Парализа на ръцете, краката и половината тяло

Полиневропатии и други увреждания на периферната нервна система (G60–G64)

- G60 Наследствена идиопатична невропатия
- G61 Възпалителна полиневропатия
- G62 Други полиневропатии
- G63 Полиневропатии при болести, класифицирани другаде
- G64 Други увреждания на периферната нервна система

Невралгия

Невралгия на седалищния нерв (ишиас)

Невралгия и възпаление на раменния нерв

Невралгия на лицевия нерв

Невралгия на междуребрениите нерви

Възпаление на нерв (неврит)

Множествен неврит (полиневрит)

Радикулит

Болести на невро-мускулния синапс и на мускулите (G70–G73)

- G70 Myasthenia gravis и други увреждания на невро-мускулния синапс
- G71 Първични мускулни увреждания
- G72 Други миопатии
- G73 Увреждания на невро-мускулния синапс и на мускулите при болести, класифицирани другаде

Тежка мускулна слабост (миастения)

Прогресивна дистрофия на мускулите

Детска церебрална парализа и други паралитични синдроми (G80–G83)

- G80 Детска церебрална парализа
- G81 Хемиплегия
- G82 Параплегия и тетраплегия
- G83 Други паралитични синдроми

Детска церебрална парализа

Дисфункция на гръбначния мозък

Други разстройства на нервната система (G90–G99)

G90 Разстройства на вегетативната [автономна] нервна система

G91 Хидроцефалия

G92 Токсична енцефалия

Събиране на вода в главата

G93 Други увреждания на главния мозък

G94 Други увреждания на главния мозък при болести, класифицирани другаде

G95 Други болести на гръбначния мозък

Изсъхване и затвърдяване на главния мозък и мозъчните обвивки

Възпаление на гръбначния мозък (трансверзален миелит)

Възпаление на обвивките на гръбначния мозък

Затвърдяване (склероза) на гръбначния мозък в задната му част

Затвърдяване (склероза) на предните и страничните снопчета на гръбначния мозък

Парализа от притискане на гръбначния мозък

Изсъхване на гръбначния мозък (табес дорзалис)

G96 Други увреждания на централната нервна система

G97 Увреждания на нервната система след медицински процедури, не-класифицирани другаде

G98 Други увреждания на нервната система, не-класифицирани другаде

G99 Други увреждания на нервната система при болести, класифицирани другаде

Клас II. Новообразувания (C00–D48). Злокачествени новообразувания на окото, главния мозък и други части на централната нервна система (C69–C72)

C70 Злокачествено новообразувание на мозъчните обвивки

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на мозъчните обвивки

C71 Злокачествено новообразувание на главния мозък

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на главния мозък

C72 Злокачествено новообразувание на гръбначния мозък, черепно-мозъчните нерви и други части на централната нервна система

Злокачествени и доброкачествени новообразования (ЗНО) и (ДНО) на гръбначния мозък, черепно-мозъчните нерви и други части на централната нервна система

Клас VII. Болести на окото и придатъците му
(H00–H59)

Болести на клепача, слъзните пътища и орбитата (H00–H06)

H00	Хаордеолум и халазион
H01	Други възпаления на клепача
H02	Други болести на клепача
H03	Увреждания на клепача при болести, класифицирани другаде

Синева върху клепача

Възпаление на ръба на клепачите (блефарит)

Ечемик на клепачите (хордеолум)

Халазион (подута мастна жлеза в клепача)

Ухапване на клепачите от насекоми

Спадане на клепачите

Оток на клепачите

Билки за лечение

Acer tataricum L. – Мекиш

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Althaea officinalis L. – Лечебна ружа

Anagallis arvensis L. – Полско огнивче

Centaurea cyanus L. – Синя метличина

Euphrasia officinalis L. – Очанка

Foeniculum vulgare Mill. – Морач, Резене

Fumaria officinalis L. – Лечебен росопас

Helleborus odorus Waldst. et Kit. – Кукуряк

Hyssopus officinalis L. – Хисоп

Lonicera caprifolium L. – Козловолистен нокът

Malva sylvestris L. – Слез

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Pimpinella saxifraga L. – Бедреница

Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк

Potentilla argentea L. – Сребролистен очиболец
Rosa damascena Mill. – Роза
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Tussilago farfara L. – Подбел
Ulmus campestris L. – Полски бряст
Verbena officinalis L. – Върбинка
Vitis vinifera L. – Лоза (плод), културна

Външно

За налагане и накапване на пресен селски квасец, сок от пръчките на *Vitis vinifera* L. – Лоза, компрес от *Matricaria chamomilla* L. – Лайка.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Вместо вода за деня да се изпива около 700 мл отвара от *Malva sylvestris* L. – Слез, *Potentilla argentea* L. – Сребролистен очиболец, и *Plantago lanceolata* L. – Теснолистен живовляк. Приготвяне: 1–2 супени лъжици droga се поставя във водата, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Прием на три пъти през деня преди храна.

2. Два-три пъти дневно да се накапва в очите по 2–3 капки сок от *Vitis vinifera* L. – Лоза, и да се поставя компрес за през нощта от отвара на *Matricaria chamomilla* L. – Лайка.

3. При температура се пие отвара от *Syringa vulgaris* L. – Люляк. Приготвяне: шепа листа от drogата се поставя в $\frac{1}{2}$ л вода, ври до 5 мин., след изстиване се консумира по 1 супена лъжица през 10–15 мин. до отминаване на температурата.

Хранителен режим

Лека, вегетарианска храна

Забележка

При ечемик върху клепачите може да се извърши една от следните процедури: 1. Плиска се окоото с хладка вода по 1–2 мин. десетина пъти през деня. 2. Отвара от *Malva sylvestris* L. – Слез, смесена с малко борова вода, да се накапва в очите или да се промиват с чашка. 3. Трици от жито или друга житна култура се запарват и още топли в торбичка се налагат върху болното място.

H04	Болести на слъзния апарат
H05	Болести на орбитата
H06	Увреждания на слъзния апарат и орбитата при болести, класифицирани другаде

Трихиаза

Възпаление на слъзния канал

Възпаление на лигавата ципа на окоото (конюнктивит)

Триперен конюнктивит

Трахома

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен, обикновен

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче

Althaea officinalis L. – Лечебна ружа

Ajuga reptans L. – Пълзящо срещниче, Горещник

Betula alba L. – Бяла бреза

Calendula officinalis L. – Невен

Cannabis sativa L. – Гръсти, Коноп

Capsella bursa-pastoris (L.) Med. – Овчарска торбичка

Centaurea cyanus L. – Синя метличина

Daucus carota L. – Морков
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Euphrasia officinalis L. – Очанка
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно
Garanium pyrenaicum L. – Пиренейски здравец
Glycyrrhiza glabra L. – Сладък корен
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Juglans regia L. – Обикновен орех
Lavandula officinale L. – Лавандула
Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Myristica fragrans Houttuyn – Индийско орехче
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Papaver somniferum L. – Сънотворен мак, Кадънка
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Plantago lauceolata L. – Ланцетен живовляк
Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче
Potentilla anserina L. – Очиболец
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Saponaria officinalis L. – Лечебно сапунче
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит
Tanacetum balsamita L. – Калоферче
Thymus sp. diversae (T. *serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Ulmus campestris L. – Полски бряст
Vaccinium myrtillus L. – Обикновена боровинка
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка
Vitis vinifera L. – Лоза (сок от пръчката на лозата)

Външна употреба

За накапване в окото и/или компрес от: *Vitis vinifera* L. – Лоза, сок от пръчката на лозата, или *Matricaria chamomilla* L. – Лайка (отвара), или *Euphrasia officinalis* L. – Очанка (отвара), или *Betula alba* L. – Бяла бреза (сок от кората), или *Ruta graveolens* L. – Седефче (отвара).

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Вместо вода за деня да се изпива около 700 мл отвара от *Marrubium vulgare* L. – Пчелник, *Saponaria officinalis* L. – Лечебно сапунче, и *Polygonum hydropiper* L. – Водно пипериче. Приготвяне: 1–2 супени лъжици дрога се поставя във водата, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Прием на три пъти през деня преди храна.

2. Два-три пъти дневно да се накапва в очите по 2–3 капки отвара от *Euphrasia officinalis* L. – Очанка, и да се поставя компрес за през нощта от отвара на *Matricaria chamomilla* L. – Лайка.

3. При болки да се ползва тинктура от *Hypericum perforatum* L. – Жълт кантарион. За денонощие – 3 до 5 пъти по 20 капки, разредени в малко вода.

Хранителен режим

Лека, вегетарианска храна

Забележка

При сълзене да се приложи една от следните процедури:

1. Белтък от яйце, твърдо сварено, за налагане. Разрязва се наполовина по дължина (жълтъкът не се ползва). 2. Запарка от *Matricaria chamomilla* L. – Лайка, за компреси и промивка. 3. Хляб, препечен, потопен във вино – за лапа. Или 4. Промивки със студена вода.

Болести на конюнктивата (H10–H13)

H10	Конюнктивит (възпаление на нежната лигавица, която покрива предната повърхност на очната ябълка и вътрешната стена на клепачите)
H11	Други болести на конюнктивата

Възпаление на лигавата ципа на окото (конюнктивит)

Възпаление и зачервяване на окото

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен, обикновен
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Ajuga reptans L. – Пълзящо срещниче, Горещник
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче
Arctium lappa L. – Обикновен репей
Betula alba L. – Бяла бреза
Calendula officinalis L. – Невен
Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Centaurea cyanus L. – Синя метличина
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Euphrasia officinalis L. – Очанка
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястостивно
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Hedera helix L. – Обикновен бръшлян
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Juglans regia L. – Орех обикновен
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Malva sylvestris L. – Слез
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз

Plantago lauceolata L. – Ланцетен живовляк

Potentilla anserina L. – Очиболец

Ruta graveolens L. – Седефче

Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула

Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит

Tanacetum balsamita L. – Калоферче

Tanacetum vulgare L. – Вратига

Thymus sp. *diversae* (*T. serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица

Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа

Vaccinium myrtillus L. – Обикновена боровинка

Vitis vinifera L. – Лоза (сок от пръчката на лозата)

Външна употреба

Разредени в дестилирана (или изворна) вода отваря за на капване в окото от *Tilia argentea* Desf. – Сребролистна липа, или *Matricaria chamomilla* L. – Лайка, или *Tanacetum vulgare* L. – Вратига, или *Achillea millefolium* L. – Бял равнец.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Вместо вода за деня да се изпива около 700 мл отвара от *Ruta graveolens* L. – Седефче, *Salvia officinalis* L. – Градински чай, и *Juglans regia* L. – Орех, дозирани в равни количества. Приготвяне: 1–2 супени лъжици от дрогата се поставя във вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Прием на три пъти през деня преди храна.

2. Два-три пъти дневно да се капва в очите по 2–3 капки отвара от *Tilia argentea* Desf. – Сребролистна липа, или *Matricaria chamomilla* L. – Лайка, и да се поставят компреси за през нощта от отварата на същите лечебни растения.

3. При болки да се ползва тинктура от *Hypericum perforatum* L. – Жълт кантарион. За денонощие – 3 до 5 пъти по 20 капки, разредени в малко вода.

Хранителен режим

Лека, вегетарианска храна

Забележка

При възможност да се накапва в очите прясна кърма от кърмачка.

N13	Увреждания на конюнктивата при болести, класифицирани другаде
-----	---

Забележка

Вж. N10 и N11.

Болести на склерата, роговицата, ириса и цилиндричното тяло (H15–H22)

H15	Болести на склерата (белият фиброзен външен слой на очната ябълка)
H16	Кератит (възпаление на окото)
H17	Цикатрикси (увредени тъкани от рани, които не са възстановени напълно) и мътнини на роговицата
H18	Други болести на роговицата
H19	Увреждания на склерата и на роговицата при болести, класифицирани другаде
H20	Иридоциклит

Изпъкване на роговицата (стафилома)

Хориоидит и хориоретинит

Иридоциклит (възпаление на ириса и на ресничестото тяло)

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен, обикновен

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Ajuga reptans L. – Пълзящо срещниче, Горещник

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче

Althaea officinalis L. – Лечебна ружа

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Astragalus glycyphyllos L. – Сладколистен клин

Berberis vulgaris L. – Кисел трън, обикновен

Betula alba L. – Бяла бреза

Borago officinalis L. – Краставична трева

Calamintha nepeta (L.) Savi – Кочобилково миризливче

Calendula officinalis L. – Невен

Cannabis sativa L. – Гръсти, Коноп

Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка

Carun carvi L. – Див анасон

Centaurea cyanus L. – Синя метличина
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Citrus sinensis (L.) Osbeck – Портокал
Citrus limon (L.) Burm. f. – Лимон
Citrus reticulata Blanco. – Мандарина
Cuscuta europaea L. – Кукувича прежда
Daucus carota L. – Морков
Digitalis purpurea L. – Червен напръстник
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Euphrasia officinalis L. – Очанка
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Foeniculum vulgare Mill. – Морач, Резене
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Garanium pyrenaicum L. – Пиренейски здравец
Glycyrrhiza glabra L. – Сладък корен
Hedera helix L. – Обикновен бръшлян
Heliotropium europaeum L. – Европейска подсунка
Hyoscyamus niger L. – Черен блян
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звънчик
Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Обикновен орех
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Lavandula officinale L. – Лавандула
Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим
Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Myristica fragrans Houttuyn – Индийско орехче
Nepeta cataria L. – Коча билка
Oenanthe aquatica L. – Воден морач

Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Papaver somniferum L. – Сънотворен мак, Кадънка
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pimpinella saxifraga L. – Каменоломков анасон
Piper cubeba L. – Пипер кубеба (тур.)
Plantago lauceolata L. – Ланцетен живовляк
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Polygonum bistotra L. – Голямо кървавиче
Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче
Potentilla anserina L. – Очиболец
Rosmsrinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Saponaria officinalis L. – Лечебно сапунче
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит
Siler trilobum Crantz. – Триделно загърличе
Tanacetum vulgare L. – Вратига
Tanacetum balsamita L. – Калоферче
Teucrium scordium L. – Чесново подъбиче
Thymus sp. diversae (T. *serpyllum*) L. – Машерка, Бабина душица
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Tropaeolum majus L. – Латинка
Tussilago farfara L. – Подбел
Ulmus campestris L. – Полски бряст
Vaccinium myrtillus L. – Обикновена боровинка
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка
Vitis vinifera L. – Лоза (сок от пръчката на лозата)
Zingiber officinale Roscoe – Исиот

Външна употреба

За накапване сок от пръчките на *Vitis vinifera* L. – Лоза, компрес от *Matricaria chamomilla* L. – Лайка, или хума – лечебна пръст (глина).

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Вместо вода за деня да се изпива около 700 мл отвара от *Petroselinum crispum* (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз, *Alchemilla vulgaris* L. – Шапиче, и *Arctium lappa* L. – Обикновен репей, дозирани в равни количества. Приготвяне: 1–2 супени лъжици от дрогата се поставя във водата, зазира и вари 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Прием на три пъти през деня преди храна.

2. Два-три пъти дневно да се накапва в очите по 2–3 капки отвара от *Tilia argentea* Desf. – Сребролистна липа, или *Matricaria chamomilla* L. – Лайка.

Външна употреба

През нощта да се поставя компрес от хума (глина), забъркана с вода за лапа върху очите.

Хранителен режим

Лека, вегетарианска храна

H21	Други болести на ириса и цилиндричното тяло
------------	--

Потъмняване и кръвоизлив в стъкловидното тяло на очите

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче

Althaea officinalis L. – Лечебна ружа

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Betula alba L. – Бяла бреза

Calendula officinalis L. – Невен

Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка

Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Cuscuta europaea L. – Кукувича прежда
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Euphrasia officinalis L. – Очанка
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Juglans regia L. – Обикновен орех
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче
Potentilla anserina L. – Очиболец
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Tussilago farfara L. – Подбел
Ulmus campestris L. – Полски бряст

Външна употреба

За накапване сок от пръчките на *Vitis vinifera* L. – Лоза, компрес от *Matricaria chamomilla* L. – Лайка, или от *Ruta graveolens* L. – Седефче.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Вместо вода за деня да се изпива около 700 мл отвара от *Achillea millefolium* L. – Бял равнец, *Alchemilla vulgaris* L. – Шипиче, *Calendula officinalis* L. – Невен, и *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medic. – Овчарска торбичка, дозирани в равни количества. Приготвяне: 1–2 супени лъжици от дрогата се поставя във водата, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Прием на три пъти през деня преди храна.

2. Два-три пъти дневно да се накапва в очите по 2–3 капки отвара от *Ruta graveolens* L. – Седефче, или *Matricaria chamomilla* L. – Лайка.

Външна употреба

През нощта да се поставя компрес от *Sempervivum schlechani* Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец (Нежит), счукаан за лапа върху очите.

Хранителен режим

Лека, вегетарианска храна

Н22	Увреждания на ириси и цилиндричното тяло при болести, класифицирани другаде
-----	---

Забележка

Вж. с. 186–187.

Болести на лещата (H25–H28)

H25	Старческа катаракта (потъмняване на лещата на окото, което води до замъглен образ)
H26	Други видове катаракта
H27	Други болести на лещата

Сиво перде (старческа катаракта)

Воал (мрежа) пред очите

Отслабване или загубване на зрението

Билки за лечение

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Calendula officinalis L. – Невен
Centaurea cyanus L. – Синя метличина
Euphrasia officinalis L. – Очанка
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Galium mollugo L. – Меко еньовче, Лепка
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Potentilla argentea L. – Сребролистен очиблец
Robinia pseudoacacia L. – Бяла акация
Taescrium chamedrys L. – Подъбиче
Vitis vinifera L. – Лоза (сок от пръчката на лозата)

Външно

За накапване в двете очи сок от лозова пръчка (*Vitis vinifera* L. – Лоза), компрес попарена *Matricaria chamomilla* L. – Лайка, или *Euphrasia sp. diversa* – Очанка.

Вътрешно

Пчелен мед, прополис.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Вместо вода за деня да се изпива около 700 мл отвара от *Euphrasia officinalis* L. – Очанка, и *Fragaria vesca* L. – Горска ягода, дозирани в равни количества. Приготвяне: 1–2 супени лъжици от дрогата се поставя във водата, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Прием на три пъти през деня преди храна.

2. Прополис – водно-спиртна еднопроцентна емулсия. Вземат се 3 пъти дневно по 1 супена лъжица преди храна.

Външна употреба

1. Два-три пъти дневно да се накапва в очите по 2–3 капки 50-процентен разтвор на пчелен мед с вода.

2. През нощта върху очите да се поставя компрес от попарена *Matricaria chamomilla* L. – Лайка.

Хранителен режим

Лека, вегетарианска храна

N28	Катаракти и други увреждания на лещата при болести, класифицирани другаде
-----	---

Забележка

Вж. с. 188–189.

Болести на хориоидеята и ретината (Н30–Н36)

Н30	Хориоретинално възпаление
Н31	Други болести на хориоидеята (слоят от очната ябълка, разположен между склерата и ретината)
Н32	Хориоретинални нарушения при болести, класифицирани другаде

Възпаление на тъмнокафявата обвивка на окото

Остро възпаление на тъмнокафявата обвивка на окото

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка

Citrus limon (L.) Burm. f. – Лимон

Cornus mas L. – Обикновен дрян

Cotinus coggygria Scop. – Сврадлика

Cydonia vulgaris Pers. – Дюля

Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Fraxinus ornus L. – Мъждрян

Glechoma hederacea L. – Самобайка, бръшляноподобна

Hyoscyamus niger L. – Черен блян

Nerium oleander L. – Зокум, Олеандър

Nicotiana tabacum L. – Тютюн

Ocimum basilicum L. – Босилек

Ophris bicornis Sadl. (*O. scolopax* Cav.) – Нежитче, Пчелица,
Бръмбарче

Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк

Polygonum bistorta L. (*P. aviculare* L.) – Кървавиче, Пача трева

Potentilla reptans L. – Пълзящ очибелец

Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очибелец

Rubus idaeus L. – Малина

Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула

Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман

Taescrium chamedrys L. – Подъбиче

Thalictrum aquilegifolium L. – Кандилколистно обичниче

Viola odorata L. – Миризлива теменуга

Външно

За накапване в двете очи сок от лозова пръчка (*Vitis vinifera* L. – Лоза, компрес от попарена *Matricaria chamomilla* L. – Лайка, или от *Euphrasia* sp. *diversa* – Очанка.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

Вместо вода за деня да се изпива около 700 мл отвара от *Taescrium chamedrys* L. – Подъбиче, и *Euphrasia officinalis* L. – Очанка, дозирани в равни количества. Приготвяне: 1–2 супени лъжици от дрогата се поставя във водата, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Прием на три пъти през деня преди храна.

Външна употреба

Няколко пъти дневно да се прави промивка със запарка от *Matricaria chamomilla* L. – Лайка.

Хранителен режим

Лека, вегетарианска храна

H33	Отлепване и разкъсване на ретината
H34	Оклузия на съдовете на ретината
H35	Други болести на ретината

Отлепване на ретината

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче

- Ajuga reptans* L. – Пълзящо срещниче, Горещник
Althaea officinalis L. – Лечебна ружа
Arctium lappa L. – Репей
Betula alba L. – Бяла бреза
Calendula officinalis L. – Невен
Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Centaurea cyanus L. – Синя метличина
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Euphrasia officinalis L. – Очанка
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче, брястолистно
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glycyrrhiza glabra L. – Сладък корен
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звънчик
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Орех обикновен
Juniperus communis L. – Хвойна
Lavandula officinalis Ch. et Will. – Лавандула
Malva sylvestris L. – Слез
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комуника
Melissa officinalis L. – Маточина
Papaver somniferum L. – Сънотворен мак, Кадънка
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Potentilla anserina L. – Очиболец
Rosa canina L. – Шипка
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит
Tanacetum balsamita L. – Калоферче
Teucrium scordium L. – Чесново подъбиче
Thymus sp. *diversae* (T. *serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа

Tussilago farfara L. – Подбел

Ulmus campestris L. – Полски бряст

Vitis vinifera L. – Лоза (сок от пръчката на лозата)

Външно

За накапване в двете очи сок от лозова пръчка (*Vitis vinifera* L. – Лоза), компрес от попарена *Matricaria chamomilla* L. – Лайка, или *Euphrasia* sp. *diversa* – Очанка.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Вместо вода за деня да се изпива около 700 мл отвара от *Ulmus campestris* L. – Полски бряст, и *Teucrium scordium* L. – Чесново подъбиче, дозирани в равни количества. Приготвяне: 1–2 супени лъжици от дрогата се поставя във водата, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Прием на три пъти през деня преди хранене.

2. Прополис – водно-спиртна еднопроцентна емулсия. Взема се 3 пъти дневно по 1 супена лъжица преди хранене.

Външна употреба

1. Два-три пъти дневно да се накапва в очите по 2–3 капки запарка от *Euphrasia officinalis* L. – Очанка.

2. През нощта върху очите да се поставя компрес от попарена *Matricaria chamomilla* L. – Лайка.

Хранителен режим

Лека, вегетарианска храна

Н36	Увреждания на ретината при болести, класифицирани другаде
-----	---

Забележка

Вж. Н33–Н35.

Глаукома (Н40–Н42)

Н40	Глаукома
Н42	Глаукома при болести, класифицирани другаде

Глаукома (зелено перде)

Билки за лечение

Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Calendula officinalis L. – Невен
Centaurea cyanus L. – Синя метличина
Galium mollugo L. – Меко еньовче, Лепка
Euphrasia officinalis L. – Очанка
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Mentha piperita L. – Лютива мента
Melissa officinalis L. – Маточина
Papaver somniferum L. – Сънотворен мак, Кадънка
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Potentilla argentea L. – Сребролистен очиболец
Robinia pseudoacacia L. – Бяла акация
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Taenidia chamedrys L. – Подъбиче
Vitis vinifera L. – Лоза (сок от пръчката на лозата)

Външно

За накапване в двете очи сок от лозова пръчка (*Vitis vinifera* L. – Лоза), компрес от попарена *Matricaria chamomilla* L. – Лайка, или *Euphrasia officinalis* L. – Очанка.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Вместо вода за деня да се изпива около 700 мл отвара от – *Euphrasia officinalis* L. – Очанка, и *Robinia pseudoacacia* L. – Бяла акация, дозирани в равни количества. Приготвяне: 1–2 супени лъжици от дрогата се поставя във водата, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Прием три пъти през деня преди хранене.

2. Два-три пъти дневно да се консумира пчелен мед от 30 до 120 г (от 3 до 12 супени лъжици).

3. Прополис – водно-спиртна еднопроцентна емулсия. Вземат се 3 пъти дневно по 1 супена лъжица преди хранене.

Външна употреба

През нощта върху очите да се поставя компрес от попарена *Matricaria chamomilla* L. – Лайка.

Хранителен режим

Лека, вегетарианска храна

Болести на стъкловидното тяло и очната ябълка (H43–H45)

H43	Болести на стъкловидното тяло
H44	Болести на очната ябълка

Мътнини, светкавици и задно отлепване на стъкловидното тяло

Флегмон на орбитата (разпространено гнойно възпаление)

Изкълчване на очната ябълка

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен

Ajuga reptans L. – Пълзящо срещниче, Горещник

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче

Althaea officinalis L. – Лечебна ружа

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Betula alba L. – Бяла бреза

Calendula officinalis L. – Невен

Cannabis sativa L. – Посевен коноп

Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка

Centaurea cyanus L. – Синя метличина

Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион

Daucus carota L. – Морков

Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Euphrasia officinalis L. – Очанка

Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно

Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява

Glycyrrhiza glabra L. – Сладък корен

Hedera helix L. – Обикновен бръшлян

Hyoscyamus niger L. – Черен блян

Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Орех обикновен
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Lavandula officinalis Ch. et Will. – Лавандула
Malva sylvestris L. – Слез
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комуника
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Myristica fragrans Houttuyn – Индийско орехче
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Papaver somniferum L. – Сънотворен мак, Кадънка
Petroselinum crispum A. W. Hit. – Магданоз
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polygonum bistorta L. – Голямо кървавиче
Potentilla anserina L. – Очиболец
Rosa canina L. – Шипка
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Saponaria officinalis L. – Лечебно сапунче
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит
Tanacetum balsamita L. – Калоферче
Tanacetum vulgare L. – Вратига
Teucrium scordium L. – Чесново подбиче
Thymus sp. diversae (T. serpyllum) L. – Машерка, Бабина душица
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Tropaeolum majus L. – Латинка
Tussilago farfara L. – Подбел
Ulmus campestris L. – Полски бряст
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дилиянка
Verbena officinalis L. – Върбинка
Vitis vinifera L. – Лоза (сок от пръчката на лозата)

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Вместо вода за деня да се изпива около 500 мл отвара от *Tanacetum vulgare* L. – Вратига, и *Tanacetum balsamita* L. – Калоферче, дозирани в равни количества. Приготвяне: 1–2 чаени лъжици от дрогата се поставя във водата, завриа и вари 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Прием на три пъти през деня преди хранене.

2. Внимателно дозирана три пъти дневно тинктура (водно-спиртен извлек) на *Papaver somniferum* L. – Сънотворен мак, от 5 до 10 капки.

Външна употреба

1. През нощта да се поставя компрес от хума (глина), забъркана с вода, като лапа върху очите.

2. Два-три пъти дневно да се накапва в очите по 2–3 капки отвара от *Tilia argentea* Desf. – Сребролистна липа, или *Matricaria chamomilla* L. – Лайка.

Хранителен режим

Лека, вегетарианска храна

H45	Увреждания на стъкловидното тяло и очната ябълка при болести, класифицирани другаде
------------	---

Забележка

Вж. H43–H44.

Болести на зрителния нерв и зрителните пътища (H46–H48)

H46	Неврит на зрителния нерв
H47	Други болести на зрителния нерв и зрителни пътища
H48	Увреждания на зрителния нерв и зрителни пътища при болести, класифицирани другаде

Трепкане (постоянно мигане) на клепачите

Възпаление на зрителния нерв

Атрофия на зрителния нерв

Билки за лечение

Ajuga reptans L. – Пълзящо срещниче, Горещник

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче

Althaea officinalis L. – Лечебна ружа

Arctium lappa L. – Репей

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Betula alba L. – Бяла бреза

Calendula officinalis L. – Невен

Cannabis sativa L. – Посевен коноп

Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка

Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион

Daucus carota L. – Морков

Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Euphrasia officinalis L. – Очанка

Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно

Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява

Glycyrrhiza glabra L. – Сладък корен

Hedera helix L. – Обикновен бръшлян

Hyoscyamus niger L. – Черен блян

Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звънчиче

Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Орех обикновен
Juniperus communis L. – Хвойна
Lavandula officinalis Ch. et Will. – Лавандула
Malva sylvestris L. – Слез
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Myristica fragrans Houttuyn – Индийско орехче
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Papaver somniferum L. – Сънотворен мак, Кадънка
Petroselinum crispum A. W. Hit. – Магданоз
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Potentilla anserina L. – Очиболец
Rosa canina L. – Шипка
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Saponaria officinalis L. – Лечебно сапунче
Tanacetum balsamita L. – Калоферче
Thymus sp. diversae (T. *serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Tussilago farfara L. – Подбел
Ulmus campestris L. – Полски бряст
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка
Vitis vinifera L. – Лоза (сок от пръчката на лозата)

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Вместо вода за деня да се изпива около 700 мл отвара от *Valeriana officinalis* L. – Лечебна дялянка, и *Melilotus officinalis* (L.) Pall. – Лечебна комунига, дозирани в равни количества. Приготвяне: 1–2 супени лъжици от дрогата се поставя във

водата, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Прием на три пъти през деня преди хранене.

2. Внимателно дозирана три пъти дневно тинктура (водно-спиртен извлек) на *Papaver somniferum* L. – Сънотворен мак, от 5 до 10 капки.

Външна употреба

1. Два-три пъти дневно да се накапва в очите по 2–3 капки отвара от *Vitis vinifera* L. – Лоза (сок от пръчката на лозата), или *Matricaria chamomilla* L. – Лайка.

2. През нощта да се поставя компрес от запарка на *Matricaria chamomilla* L. – Лайка, или *Potentilla anserina* L. – Очиболец.

Хранителен режим

Лека, вегетарианска храна

Болести на мускулите на окото, нарушения на бинокулярното движение на очите, акомодацията и рефракцията (H49–H52)

H49	Паралитичен страбизъм (кривогледство)
H50	Други форми на страбизъм

Далтонизъм (смушение в светоусещането)
Нощна (кокоша) слепота
Воал (мрежа) пред очите
Разногледство

Билки за лечение

Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Calendula officinalis L. – Невен
Centaurea cyanus L. – Синя метличина
Galium mollugo L. – Меко еньовче, Лепка
Euphrasia officinalis L. – Очанка
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Malva sylvestris L. – Слез
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайчукка
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Papaver somniferum L. – Сънотворен мак, Кадънка
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Potentilla argentea L. – Сребролистен очибелец
Robinia pseudoacacia L. – Бяла акация
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Taescium chamedrys L. – Подъбиче
Vitis vinifera L. – Лоза (сок от пръчката на лозата)

Външно

За накапване в двете очи сок от лозова пръчка (*Vitis vinifera* L. – Лоза), или *Citrus limon* L. – Лимон, и компрес от попарена *Matricaria chamomilla* L. – Лайка, или *Euphrasia officinalis* L. – Очанка.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. През деня преди хранене да се изпива на 3 приема около 700 мл отвара от *Robinia pseudoacacia* L. – Бяла акация, и *Galium mollugo* L. – Лепка (Еньовче), дозирани в равни количества. Приготвяне: 1–2 супени лъжици от дрогата се поставя във водата, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда.

2. Да се приема три пъти дневно (водно-спиртен извлек) на *Malva sylvestris* L. – Слез, от 10 до 20 капки.

Външна употреба

1. Два-три пъти дневно да се капва в очите по 2–3 капки лимонен сок. Приготвяне: сокът на 1 лимон се разрежда в 100 г студена изворна или дестилирана (дъждовна или снежна) вода.

2. През нощта да се поставя компрес от запарка на *Matricaria chamomilla* L. – Лайка, или *Potentilla anserina* L. – Очиболец.

Хранителен режим

Лека, вегетарианска храна

Н51	Други нарушения на бинокуларното движение
Н52	Нарушения на рефракцията (промяна на посоката на светлинните лъчи при косото им преминаване през две прозрачни среди с различна плътност) и акомодацията (приспособяване формата на лещата с промяната на фокусното разстояние на окото)

Късогледство

Далекогледство

Пръчкогледство (астигматизъм)

Старческо зрение

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Aloe arborescens L. – Дървовидно алое
Centaurea cyanus L. – Синя метличина
Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон
Citrus sinensis (L.) Osbeck – Портокал
Cynodon dactylon (L.) Pers. – Троскот
Euphrasia officinalis L. – Очанка
Humulus lupulus L. – Хмел
Juglans regia L. – Орех обикновен
Malva sylvestris L. – Слез
Plantago major L. – Широколистен живовляк
Polygonum aviculare L. – Пача трева
Potentilla anserina L. – Очиболец
Rosa canina L. – Шипка
Taenidia chamedrys L. – Подъбиче
Vitis vinifera L. – Лоза (сок от пръчката на лозата)

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

През деня преди хранене да се изпива на 3 приема около 700 мл отвара от *Euphrasia officinalis* L. – Очанка. Приготвяне: 1–2 супени лъжици от дрогата се поставя във водата, завира и ври 2–3 мин., кисне 30 мин. След изстиване се прецежда.

Външна употреба

1. Три до пет пъти дневно да се капва в очите по 2–3 капки отвара от *Malva sylvestris* L. – Слез, или 2–3 капки смес от пчелен мед, 1 супена лъжица, разтворен в 100 мл преварена вода.

2. През нощта да се поставя лапа от твърдо сварено яйце – белтъкът, разрязан наполовина по дължина, за налагане.

3. През деня може да се намазват клепачите с пчелен мед.

Хранителен режим

Лека, вегетарианска храна

Зрителни разстройства и слепота (H53–H54)

H53	Разстройства на зрението
H54	Слепота с намалено зрение

Частична загуба на зрението

Пълна загуба на зрението – слепота

Билки за лечение

Acorus calamus L. – Блатен аир
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Calendula officinalis L. – Невен
Centaurea cyanus L. – Синя метличина
Euphrasia officinalis L. – Очанка
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Galium mollugo L. – Меко еньовче, Лепка
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Potentilla argentea L. – Сребролистен очиболец
Robinia pseudoacacia L. – Бяла акация
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Taenidia chamedrys L. – Подъбиче
Vaccinium myrtillus L. – Боровинка
Vitis vinifera L. – Лоза (сок от пръчката на лозата)

Външно

За капване в двете очи на сок от лозова пръчка (*Vitis vinifera* L. – Лоза) или *Acorus calamus* L. – Блатен аир, компрес от попарена *Matricaria chamomilla* L. – Лайка, или *Euphrasia* sp. *diversa* – Очанка.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

През деня преди хранене да се изпива на 3 приема около 700 мл отвара от *Vaccinium myrtillus* L. – Боровинка. Приготвяне: 1–2 супени лъжици от дрогата се поставя във водата, завира и вари 2–3 мин. След изстиване се прецежда.

Външна употреба

1. Един-два пъти дневно да се намазват клепачите с прясно изцеден сок от *Ascorus calamus* L. – Блатен аир. Внимание: след няколко мин. да се изтрият с мокра кърпа!

2. През нощта да се поставя компрес от запарка на *Matricaria chamomilla* L. – Лайка, или *Potentilla anserina* L. – Очиболец, или лапа от хума, смесена с вода, намазана върху тензухено парче.

Ходене бос, най-удачно през лятото.

Хранителен режим

Лека, вегетарианска храна. Препоръчва се консумацията на: боровинки, моркови, спанак, коприва, черница (плодове), банани, бадеми, ким, житни кълнове, чер пипер и др.

Други болести на окото и придатъците му (H55–H59)

H55	Нистагъм и други непроизволни движения на очите
-----	---

Нистагъм (бързи неволеви движения на очите – встрани, нагоре, надолу)

Билки за лечение

Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Calendula officinalis L. – Невен
Centaurea cyanus L. – Синя метличина
Galium mollugo L. – Меко еньовче, Лепка
Euphrasia officinalis L. – Очанка
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melissa officinalis L. – Маточина
Menhta piperita L. – Лютива мента
Papaver somniferum L. – Сънотворен мак, Кадънка
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Potentilla argentea L. – Сребролистен очиболец
Robinia pseudoacacia L. – Бяла акация
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Taescrium chamedrys L. – Подъбиче
Vitis vinifera L. – Лоза (сок от пръчката на лозата)

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. През деня преди хранене да се изпива на 3 приема около 700 мл отвара от: *Matricaria chamomilla* L. – Лайка, *Menhta piperita* L. – Лютива мента, *Melissa officinalis* L. – Маточина, в равни

количества. Приготвяне: 1–2 супени лъжици дрога се поставя във вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда.

2. Три пъти дневно да се приема тинктура от *Atropa belladonna* L. – Лудо биле, внимателно по 5–10 капки!

Външна употреба

1. През нощта да се поставя компрес от запарка на *Matricaria chamomilla* L. – Лайка, или *Potentilla anserina* L. – Очиболец, или лапа от хума, смесена с вода, намазана върху тензухено парче.

Хранителен режим

Лека, вегетарианска храна

H57	Други болести на окото и придатъците му
------------	--

Забележка

Вж. H55.

Клас II. Новообразувания (C00–D48). Злокачествени новообразувания на окото, главния мозък и други части на централната нервна система (C69–C72)

C69	Злокачествени новообразувания на окото и неговите придатъци
-----	---

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на очите

Билки за лечение

Acer tataricum L. – Мекиш
Achillea millefolium L. – Бял равнец
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче
Aloe arborescens L. – Дървовидно алое
Althaea officinalis L. – Лечебна ружа
Anagallis arvensis L. – Полско огнивче
Arctostaphylos uva-ursi Spreng. – Мечо грозде
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Calendula officinalis L. – Невен
Galium verum L. – Еньовче, Лепка
Galium album L. – Бяло еньовче, Лепка
Geum urbanum L. – Градско омайниче
Euphrasia officinalis L. – Очанка
Foeniculum vulgare Mill. – Морач, Резене
Fumaria officinalis L. – Лечебен росопас
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звънчиче
Hyssopus officinalis L. – Хисоп
Lavandula officinalis Ch. et Will. – Лавандула
Lonicera caprifolium L. – Козловолистен нокът
Malva sylvestris L. – Слез
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента

Pimpinella saxifraga L. – Бедреница
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Potentilla argentea L. – Сребролистен очиболец
Robinia pseudoacacia L. – Бяла акация
Rosa gallica L. var. *damascena* L. – Българска роза
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Thymus sp. *diversae* (T. *serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Tussilago farfara L. – Подбел
Ulmus campestris L. – Полски бряст
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Verbena officinalis L. – Върбинка
Vitis vinifera L. – Лоза (сок от пръчката на лозата)

Помощни натурални продукти

Айран, мътеница, мед и пчелни продукти.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

Сутрин, обед и вечер 10 мин. преди хранене да се изпива отвара от следните билки: лист и цвят *Sambucus nigra* L. – Черен бъз, надземна част от *Euphrasia* sp. *diversa* – Очанка, надземна част от *Galium aparine* L. – Лепка, и надземна част от *Potentilla argentea* L. – Очиболец.

Външна употреба

1. Капки в очите (начин на приготвяне): сок от *Vitis vinifera* L. – Лоза (сок от пръчката на лозата) – събира се при резитбата на Лоза (плод), културната, рано напролет), или отвара от *Euphrasia* sp. *diversa* – Очанка. Може да се накапва и медена вода (внимателно).

2. Компрес: *Euphrasia* sp. *diversa* – Очанка, или *Matricaria chamomilla* L. – Лайка.

Хранителен режим

Строг вегетариански

H58	Други увреждания на окото и придатъците му при болести, класифицирани другаде
H59	Увреждания на окото и придатъците му след медицински процедури

Забележка

Вж. по-горе!

Сравнителни таблици

Клас VII. Болести на окото и придатъците му (H00–H59)

Болести на клепача, слъзните пътища и орбитата (H00–H06)

- H00 Хаордеолум и халазион
- H01 Други възпаления на клепача
- H02 Други болести на клепача
- H03 Увреждания на клепача при болести, класифицирани другаде

Синева върху клепача

Възпаление на ръба на клепачите (блефарит)

Ечемик на клепачите (хордеолум)

Халазион (подута мастна жлеза в клепача в резултат на възпаление, блокирало канала на жлезата)

Ухапване на клепачите от насекоми

Спадане на клепачите

Оток на клепачите

- H04 Болести на слъзния апарат

- H05 Болести на орбитата

- H06 Увреждания на слъзния апарат и орбитата при болести, класифицирани другаде

Трихиаза (състояние, при което миглите драскат очната ябълка, като предизвикват улцерации на роговицата)

Възпаление на слъзния канал

Възпаление на лигавата ципа на окото (конюнктивит)

Триперен конюнктивит

Трахома (хронично заразно очно заболяване – тежка форма на конюнктивит)

Болести на конюнктивата (H10–H13)

- H10 Конюнктивит

- H11 Други болести на конюнктивата

Възпаление на лигавата ципа на окото (конюнктивит)

Възпаление и зачервяване на окото

H13 Увреждания на конюнктивата при болести, класифицирани другаде

Болести на склерата, роговицата, ириса и цилиндричното тяло (H15–H22)

H15 Болести на склерата

H16 Кератит

H17 Цикатрикси и мътнини на роговицата

H18 Други болести на роговицата

H19 Увреждания на склерата и роговицата при болести, класифицирани другаде

H20 Иридоциклит

Изпъкване на роговицата (стафилома)

Хориоидит и хориоретинит

Иридоциклит

H21 Други болести на ириса и цилиндричното тяло

Потъмняване и кръвоизлив в стъкловидната тяло на очите

H22 Увреждания на ириси и цилиндричното тяло при болести, класифицирани другаде

Болести на лещата (H25–H28)

H25 Старческа катаракта

H26 Други видове катаракта

H27 Други болести на лещата

Сиво перде (старческа катаракта)

Воал (мрежа) пред очите

Отслабване или загубване на зрението

H28 Катаракти и други увреждания на лещата при болести, класифицирани другаде

Болести на хориоидеята и ретината (Н30–Н36)

Н30 Хориоретинално възпаление

Н31 Други болести на хориоидеята

Н32 Ориоретинални нарушения при болести, класифицирани другаде

Възпаление на тъмнокъфявата обвивка на окото

Остро възпаление на тъмнокъфявата обвивка на окото

Н33 Отлепване и разкъсване на ретината

Н34 Оклузия на съдовете на ретината

Н35 Други болести на ретината

Отлепване на ретината

Н36 Увреждания на ретината при болести, класифицирани другаде

Глаукома (Н40–Н42)

Н40 Глаукома

Н42 Глаукома при болести, класифицирани другаде

Глаукома (зелено перде)

Болести на стъкловидното тяло и очната ябълка (Н43–Н45)

Н43 Болести на стъкловидното тяло

Н44 Болести на очната ябълка

Мътнини, светкавици и задно отлепване на стъкловидното тяло

Флегмон на орбитата

Изкълчване на очната ябълка

Н45 Увреждания на стъкловидното тяло и очната ябълка при болести, класифицирани другаде

Болести на зрителния нерв и зрителните пътища (Н46–Н48)

Н46 Неврит на зрителния нерв

H47 Други болести на зрителния нерв и зрителни пътища

H48 Увреждания на зрителния нерв и зрителни пътища при болести, класифицирани другаде

Трепкане (постоянно мигане) на клепачите

Възпаление на зрителния нерв

Атрофия на зрителния нерв

Болести на мускулите на окото, нарушения на бинокуларното движение на очите, акомодацията и рефракцията (H49–H52)

H49 Паралитичен страбизъм

H50 Други форми на страбизъм

Далтонизъм (смущение в светоусещането)

Нощна (кокоша) слепота

Воал (мрежа) пред очите

Разногледство

H51 Други нарушения на бинокуларното движение

H52 Нарушения на рефракцията и акомодацията

Късогледство

Далекогледство

Пръчкогледство (астигматизъм)

Старческо зрение

Зрителни разстройства и слепота (H53–H54)

H53 Разстройства на зрението

H54 Слепота с намалено зрение

Частична загуба на зрението

Пълна загуба на зрението – слепота

Други болести на окото и придатъците му (H55–H59)

H55 Нистагъм и други непроизволни движения на очите

Нистагъм

H57 Други болести на окото и придатъците му

Клас II. Новообразувания (C00–D48). Злокачествени новообразувания на окото, главния мозък и други части на централната нервна система (C69–C72)

C69 Злокачествени новообразувания на окото и неговите придатъци
Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на очите

H58 Други увреждания на окото и придатъците му при болести, класифицирани другаде

H59 Увреждания на окото и придатъците му след медицински процедури

**Клас VIII. Болести на ухото и мастоидния израстък
(H60–H95)**

Болести на външното ухо (H60–H62)

H60	Външен отит
H61	Други болести на външното ухо

Възпаление на външното ухо

Възпаление на цицковия израстък

Болки във външното ухо

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен, обикновен

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче

Althaea officinalis L. – Лечебна ружа

Ajuga reptans L. – Пълзящо срещниче, Горещник

Betula alba L. – Бяла бреза

Borago officinalis L. – Краставична трева

Calendula officinalis L. – Невен

Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка

Tanacetum vulgare L. – Вратига

Tanacetum balsamita L. – Калоферче

Daucus carota L. – Морков

Centaurium erythraea Rafn – Червен кантарион

Euphrasia officinalis L. – Очанка

Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник

Foeniculum vulgare Mill. – Морач, Резене

Garanium pyrenaicum L. – Пиренейски здравец

Glycyrrhiza glabra L. – Сладък корен

Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче

Inula helenium L. – Бял оман

Juglans regia L. – Обикновен орех

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Lavandula officinalis L. – Лавандула

Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Pimpinella anisum L. – Анасон
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Potentilla anserina L. – Лечебен очиболец
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Saponaria officinalis L. – Лечебно сапунче
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Брястолитно орехче
Thymus sp. diversae (T. *serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Tussilago farfara L. – Подбел
Vaccinium myrtillus L. – Обикновена боровинка
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка

Външно

Налагане с едно от следните:

1. Пресен селски квасец.
2. Едра морска сол.
3. Запарен ечемик.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Ajuga reptans* L. – Пълзящо срещниче, *Salvia officinalis* L. – Градински чай, и *Thymus sp. diversae* (T. *serpyllum*) L. – Мащерка (Бабина душица), смесени в равни ко-

личества. Приготвяне: 2 супени лъжици от дрогата се поставя в 300–500 мл (500–700 мл) вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема за деня преди хранене.

2. Сутрин, обед и вечер преди хранене да се взема по 10 (20) капки тинктура от *Melilotus officinalis* (L.) Pall. – Лечебна комунига.

3. Препоръчва се засилена консумация на грозде (може и сок, престоял повече от 40 дни).

Външна употреба

Компреси и налагане с пресен селски квасец. Приготвяне: към 2 шепи брашно се прибавят 1 супена лъжица кисело мляко, 1 супена лъжица боза, щипка сол и захар. Обърква се с малко вода до получаване на рядка каша. Втасва за 12–24 часа. Да се държи на хладно. Преди употреба за налагане се премесва с още малко брашно до подходяща твърдост.

Н62**Увреждания на външното ухо при болести,
класифицирани другаде****Запушване на входа на ушния канал**

Забележка

Механично почистване от съответен специалист.

Вж. и на с. 219–220.

Болести на средното ухо и мастоидния израстък (H65–H75)

H65	Негнойно възпаление на средното ухо
H66	Гнойно и неуточнено възпаление на средното ухо
H67	Възпаление на средното ухо при болести, класифицирани другаде
H68	Възпаление и запушване на слуховата [Евстахиева] тръба
H69	Други болести на слуховата [Евстахиева] тръба
H70	Мастоидит и сродни състояния
H71	Холестеатом на средното ухо
H72	Перфорация на тъпанчето
H73	Други болести на тъпанчето

Възпаление на външния слухов канал

Възпаление на Евстахиевата тръба

Възпаление на цицковидния израстък (мастоидит)

Възпаление на вътрешното ухо

Възпаление на тъпанчето

Спукване на тъпанчето

Сърбеж и екзема на ушите

Хронично течение на гной от ухото

Цирей в ухото

Полипи в ушите

Нараняване (пробиване) на тъпанчето

Кръвоизлив в ушната мида

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен, обикновен

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

- Ajuga reptans* L. – Пълзящо срещниче, Горещник
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче
Althaea officinalis L. – Лечебна ружа
Arctium lappa L. – Обикновен репей
Astragalus glycyphyllos L. – Сладколистен клин
Berberis vulgaris L. – Обикновен кисел трън
Betula alba L. – Бяла бреза
Borago officinalis L. – Краставична трева
Calamintha nepeta (L.) Savi – Кочобилково миризливче
Calendula officinalis L. – Невен
Cannabis sativa L. – Посевен коноп
Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Carum carvi L. – Кимион
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Citrus sinensis (L.) Osbeck – Портокал
Citrus limon (L.) Burm. f. – Лимон
Citrus nobilis Laur. – Мандарина
Cuscuta europaea Weihe – Кукувича прежда
Cynanchum acutum L. – Пясъчнице
Daucus carota L. – Морков
Digitalis purpurea L. – Червен напръстник
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Euphrasia officinalis L. – Очанка
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Брястолистно орехче
Foeniculum vulgare Mill. – Морач
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Garanium pyrenaicum L. – Пиренейски здравец
Glycyrrhiza glabra L. – Сладък корен
Hedera helix L. – Обикновен бръшлян
Heliotropium europaeum L. – Подсунка
Hyoscyamus niger L. – Черен блян
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звънчиче
Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп
Inula helenium L. – Бял оман

Juglans regia L. – Орех обикновен
Juncus glaucus Ehrh. – Дзука, сиво-зелена
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Lavandula officinalis L. – Лавандула
Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим
Lotus corniculatus L. – Обикновен звездан
Lythrum salicaria L. – Обикновена блатия
Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Myristica fragrans Houttuyn – Индийско орехче
Nepeta cataria L. – Коча билка
Oenanthe aquatica L. – Воден морач
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Papaver somniferum L. – Сънотворен мак, Кадънка
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pimpinella saxifraga L. – Каменоломков анасон
Piper cubeba L. – Пипер кубеба (тур.)
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polygonum aviculare L. – Пача трева
Polygonum bistorta L. – Голямо кървавиче
Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче
Potentilla anserina L. – Лечебен очиболец
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Saponaria officinalis L. – Лечебно сапунче
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит
Siler trilobum Crantz. – Триделно загърличе

Tanacetum vulgare L. – Вратига
Tanacetum balsamita L. – Калоферче
Teucrium scordium L. – Чесново подъбиче
Thymus sp. diversae (*T. serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Tropaeolum majus L. – Латинка
Tussilago farfara L. – Подбел
Ulmus campestris L. – Полски бряст
Vaccinium myrtillus L. – Обикновена боровинка
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка
Zingiber officinale Roscoe – Исиот

Външно

При болки в ушите, възпаление, гной, полипи и цирей:

1. Капване на сок от *Sempervivum erythraeum* Vel. – Ушница (Дебелец).
2. Или *Ruta graveolens* L. – Седефче (киснало в зехтин).
3. Или Чист маслен зехтин.

Всичко това затоплено до температура на тялото! Налагане: пресен селски квасец, едра морска сол или запарен ечемик.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Centaureum erythraea* Rafn – Червен кантарион, *Origanum vulgare* L. – Обикновен риган, и *Polygonum hydropiper* L. – Водно пипериче, смесени в равни количества. Приготвяне: 2 супени лъжици от дрогата се поставя в 300–500 мл (500–700 мл) вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема за деня преди хранене.

2. Сутрин, обед и вечер преди хранене да се взема по 10 (20) капки тинктура от *Tropaeolum majus* L. – Латинка.

Външна употреба

Компреси, налагане и капване в ухото: 1. *Matricaria chamomilla* L. – Лайка, запарка за компреси, промивки и лапи. Или 2. Кромид лук, сок, натопен на тампон от памук, поставен в ушите. Или 3. *Malva sylvestris* L. – Слез, сварен с прясно мляко за лапи. Или 4. Пресен сок от *Sempervivum schlechani* Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец (Нежит) за накапване в ушите. Или 5. Прясно изстискани листа от *Tussilago farfara* L. – Подбел, се капват в ушите и др.

Препоръчва се засилена консумация на плодове и зеленчуци.

H74	Други болести на средното ухо и мастоидния участък
H75	Други увреждания на средното ухо и мастоидния израстък при болести класифицирани другаде

Забележка

Вж. H65–H73.

Ушна кал

Чуждо тяло в ушите

Забележка

Почистване от съответен специалист.

Болести на вътрешното ухо (H80–H83)

H80	Отосклероза (наследствено заболяване, водещо до оглушаване при възрастните хора)
------------	---

Отосклероза

Билки за лечение

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче
Allium sativum L. – Чесън
Aloe arborescens L. – Дървовидно алое
Berberis vulgaris L. – Обикновен кисел трън
Calendula officinalis L. – Невен
Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Euphrasia officinalis L. – Очанка
Helichrysum arenarium (L.) Moench. – Пясъчен жълт смил
Humulus lupulus L. – Хмел
Juglans regia L. – Орех обикновен
Pelargonium roseum Willd. – Индрише
Polygonum aviculare L. – Пача трева, обикновена
Sambucus ebulus L. – Тревист бъз
Saponaria officinalis L. – Лечебно сапунче
Tilia alba Ait. – Бяла липа
Viscum album L. – Бял имел

Външно

Селски квасец, засилен с настъргани корени от *Sambucus ebulus* L. – Тревист бъз, или листа от *Juglans regia* L. – Обикновен орех, или прополис

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Calendula officinalis* L. – Невен, и *Crataegus monogyna* Jacq. – Червен глог, смесени в равни количества. Приготвяне: 2 супени лъжици от дрогата се поставя в 300–500 мл (500–700 мл) вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема за деня преди хранене.

2. Сутрин, обед и вечер преди хранене да се взема по 10 (20) капки тинктура от *Viscum album* L. – Бял имел.

Външна употреба

Компреси, налагане и накапване в ухото: 1. *Matricaria chamomilla* L. – Лайка, запарка за компреси, промивки и лапи. Или 2. Накапване в ушите на прополис (10% спиртен извлек). Приготвяне: Надробен прополис се залива с 95% спирт в съотношение 1:10. Кисне около 2 седмици, разклаща се ежедневно. Филтрира се през двойна марля. Смесва се със зехтин, глицерин или олио в съотношение 1:2.

Препоръчва се засилена консумация на плодове и зеленчуци.

Н81	Нарушение на вестибуларната функция
-----	-------------------------------------

Виене на свят

Силни болки в главата и в ушите

Билки за лечение

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Crocus sativus L. – Шафранов минзухар

Datura stramonium L. – Татул

Digitalis purpurea L. – Червен напръстник

Hyoscyamus niger L. – Черен блян

Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена

Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига

Melissa officinalis L. – Маточина

Mesembrinthemum cristallium L. – Ледениче

Paeonia officinalis L. – Лечебен божур

Ruta graveolens L. – Седефче

Solanum dulcamara L. – Кучешко червено грозде, Разводник

Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна диланка

Viscum album L. – Бял имел

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Leonurus cardiaca* L. – Обикновена дяволска уста, и *Melilotus officinalis* (L.) Pall. – Лечебна комунига, смесени в равни количества. Приготвяне: 2 супени лъжици от дрогата се поставя в 300–500 мл (500–700 мл) вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема за деня преди хранене.

2. Сутрин, обед и вечер преди хранене да се взема по 10 (20) капки тинктура от *Valeriana officinalis* L. – Лечебна диланка.

Външна употреба

Компреси и налагане през нощта на тилната част на главата с настърган суров картоф. Приготвяне: 2–3 броя картофи се измиват добре и се настъргват с корите на едро ренде. Поръсват се с малко сол и след 10–15 мин се изстиска сокът. Поставя се в тензухена торбичка, поръсва се с малко оцет и се налага тилната част на главата. По възможност стои през цялата нощ.

Препоръчва се засилена консумация на плодове и зеленчуци.

H82	Вестибуларен синдром при болести, класифицирани другаде
H83	Други болести на вътрешното ухо

Шум или бучене в ушите

Невралгия на ухото

Болест на Мениер

Неврит на слуховия нерв

Билки за лечение

Achillea millefolium L – Бял равнец

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Alnus glutinosa Gaertner – Черна елша

Althaea officinalis L. – Лечебна ружа

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Aristolochia clematitis L. – Вълча ябълка

Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Cannabis sativa L. – Посевен коноп

Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог

Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей

Cichorium inthybus L – Синя жлъчка

Cnicus benedictus L. – Лечебна пресечка

Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник

Geranium robertianum L. – Робертов здравец

Humulus lupulus L. – Хмел

Inula helenium L. – Бял оман

Juniperus communis L. – Обикновена хвойна

Lavandula officinalis L. – Лавандула

Malva sylvestris L. – Слез

Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Mentha piperita L. – Лютива мента

Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Ocimum basilicum L. – Босилек
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Papaver somniferum L. – Сънотворен мак, Кадънка
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pinus silvestris L. – Бял бор
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Prunus armeniaca L. – Кайсия, Зарзала (костилките)
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Ribes L. – Френско грозде
Rubus idaeus L. – Малина
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Thymus sp. diversae (T. *serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Tussilago farfara L. – Подбел
Vaccinium myrtillus L. – Обикновена боровинка
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Viscum album L. – Бял имел

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Humulus lupulus* L. – Хмел, *Valeriana officinalis* L. – Лечебна дялянка, и *Verbena officinalis* L. – Върбинка, смесени в равни количества. Приготвяне: 2 супени лъжици от дрогата се поставя в 300–500 мл (500–700 мл) вода,

завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема за деня преди хранене.

2. Сутрин, обед и вечер преди хранене да се взема по 5 (10) капки тинктура от *Aristolochia clematitis* L. – Вълча ябълка.

Външна употреба

Компреси и налагане през нощта на тилната част на главата с прясна извара. Приготвяне: 300–500 мл прясно мляко се пресича с 2 супени лъжици оцет или сока на два лимона. Поставя се на огън да кипне и да се пресече. Прецежда се през тензук и се налага тилната част на главата и в областта на ушните кости. Желателно е да се поставя през нощта.

Препоръчва се засилена консумация на плодове и зеленчуци.

Други болести на ухото (H90–H95)

H90	Глухота, свързана с нарушение в провеждането на звука (кондуктивна) и невросензорна загуба на слуха
H91	Друга загуба на слуха

Глухота

Глухонемота

Билки за лечение

Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен, обикновен

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче

Allium sativum L. – Чесън, Чеснов лук

Aloe arborescens L. – Дървовидно алое

Amygdalus communis L. – Обикновен бадем

Berberis vulgaris L. – Кисел трън, обикновен

Calendula officinalis L. – Невен лечебен

Citrus sinensis (L.) Osbeck – Портокал

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог

Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Euphrasia officinalis L. – Очанка

Helichrysum arenarium (L.) Moench. – Жълт смир

Humulus lupulus L. – Хмел

Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звънчик

Juglans regia L. – Орех обикновен

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Polygonum aviculare L. – Пача трева

Ruta graveolens L. – Седефче

Pelargonium roseum Willd. – Индрише

Saponaria officinalis L. – Лечебно сапунче

Sambucus ebulus L. – Тревист бъз

Tilia alba Ait. – Липа, бяла

Viscum album L. – Бял имел

Външно

Селски квасец, засилен с настъргани корени от *Sambucus ebulus* L. – Тревист бъз.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Humulus lupulus* L. – Хмел, *Valeriana officinalis* L. – Лечебна дялянка, и *Verbena officinalis* L. – Върбинка, смесени в равни количества. Приготвяне: 2 супени лъжици от дрогата се поставя в 300–500 мл (500–700 мл) вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема за деня преди хранене.

2. Сутрин, обед и вечер преди хранене да се взема по 5 (10) капки тинктура от *Helichrysum arenarium* (L.) Moench. – Жълт смил.

3. Капване и в двете уши на сок от: 1. Кромид лук. Или 2. Изпечен праз лук. Може де се капва в ушите и маслен извлек на зехтин с *Matricaria chamomilla* L. – Лайка, *Ruta graveolens* L. – Седефче, и *Hypericum perforatum* L. – Жълт кантарион.

Външна употреба

Компреси и налагане на варен ечемик през нощта върху ушите. Приготвяне: 2 чаени чаши ечемик се залива с 2 чаени чаши вода. Ври, докато омекне ечемикът. Слага се в тензухена или бархетна торбичка върху двете уши, докато изстине. Същият ечемик може да се ползва след затопляне няколко пъти.

Препоръчва се засилена консумация на плодове и зеленчуци.

H92	Оталгия (болка в ухото) и отделяния от ухото
------------	---

Възпаление и болки в средното ухо

Билки за лечение

Allium cepa L. – Лук, Кромид лук

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Melissa officinalis L. – Маточина

Ocimum basilicum L. – Босилек

Olea europaea L. – Маслина

Ruta graveolens L. – Седефче

Sedum maximum (L.) Suter – Голяма тлъстига

Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит

Външно

За накапване зехтин с киснат в него *Hypericum perforatum* L. – Жълт кантарион, или прясно изстискан сок от *Sedum maximum* (L.) Suter – Голяма тлъстига.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Ocimum basilicum* L. – Босилек. Приготвяне: 2 супени лъжици от дрогата се поставя в 300–500 мл (500–700 мл) вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема за деня преди хранене.

2. Сутрин, обед и вечер преди хранене да се взема по 10 (20) капки тинктура от *Ruta graveolens* L. – Седефче.

Външна употреба

Накапване и в двете уши на зехтин с киснал в него *Hypericum perforatum* L. – Жълт кантарион, или прясно изстискан сок от *Sedum maximum* (L.) Suter – Голяма тлъстига.

Препоръчва се засилена консумация на плодове и зеленчуци.

N93	Други болести на ухото, неклассифицирани другаде
N94	Други увреждания на ухото при болести, классифицирани другаде

Клас II. Новообразувания (C00–D48). Новообразувания in situ (D00–D09)

D02	Карцином in situ (раково заболяване) на средното ухо и дихателната система
------------	---

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО)
и (ДНО) на ушите

Билки за лечение

Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Alnus glutinosa Gaertner – Черна елша
Althaea officinalis L. – Лечебна ружа
Arctium lappa L. – Обикновен репей
Aristolochia clematitis L. – Вълча ябълка
Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Cannabis sativa L. – Посевен коноп
Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей
Cichorium inthibus L. – Синя жлъчка, обикновена
Spicus benedictus L. – Лечебна пресечка
Ficus carica L. – Обикновена смокиня
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Foeniculum vulgare Mill. – Морач, Резене
Geranium robertianum L. – Робертов здравец
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Inula helenium L. – Бял оман
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен
Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Morus nigra L. – Черна черница
Ocimum basilicum L. – Босилек
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pimpinella saxifraga L. – Каменоломков анасон

Pinus silvestris L. – Бял бор
Polygonum hydropiper L. – Воден пипер, Водно пипериче
Populus nigra L. – Черна топола
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Rubus idaeus L. – Малина
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Sinapis alba L. – Бял синап
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Thymus sp. diversae (T. *serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Tilia grandifolia Ehrh. – Едрolistна липа
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Tussilago farfara L. – Подбел
Vaccinium myrtillus L. – Обикновена боровинка
Verbascum thapsiforme Schr. – Висок лопен
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Viola odorata L. – Миризлива теменуга

Външно

1. За накапване (вътрешно) сок от *Sempervivum schlechani* Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец (Нежит), и *Ruta graveolens* L. – Седефче (киснало в зехтин).
2. Компрес (външно) от селски квасец или *Ficus carica* L. – Обикновена смокиня.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер (3 пъти дневно) преди хранене болният да приема през устата 150–200 мл топла отвара от: ко-

пен *Althaea officinalis* L. – Лечебна ружа, стрък, листа и цвят
Verbascum thapsiforme Schrad – Лопен, по 100 г, и лист
Aristolohia clemantitis L. – Вълча ябълка, 20 г. От общата смес
се вземат 2 супени лъжици и в 1 л вода се вари 20–30 мин. Пие
се топла като чай.

2. Сутрин и вечер преди хранене и преди приема на горната отвара се приема тинктура от 50–70 капки пчелен клей с 20–30 мл вода на 2–3 бавни глътки.

За отхрачване е добре да се употребява смес от счукано семе *Sinapis alba* L. – Бял синап, с пчелен мед. Три супени лъжици мед, предварително врял във водна баня 10 мин., се разбърква добре с 1 супена лъжица счукано синапено семе. Взема се сутрин, обед и вечер по 1 чаена лъжичка 10 мин. след отварата.

Вместо вода е добре болният да пие следната смес: 2 пресни яйца се разбиват добре с вилица, след това им се прибавят 4–5 бучки захар и 100 г вода и отново се разбиват, за да стане сместа като мляко.

Външна употреба

1. Сутрин, обед и вечер 5 мин. преди хранене и 2 часа след хранене да се прави гаргара с:

- а) Медена вода (1 чаена лъжица чист пчелен мед в 300 мл вода ври 5 мин.).
- б) Хладка отвара от корен *Althaea officinalis* L. – Лечебна ружа (1 супена лъжица с 300 мл вода ври 10 мин. и веднага се прецежда).

Добре е след всяка гаргара да се гълта и по 2–3 супени лъжици от същата отвара.

2. Препоръчва се за през нощта топъл компрес в областта на ухото и/или гърлото от извара или пресечено прясно мляко, което се приготвя по следния начин: около 500 мл прясно домашно мляко се пресича със сока на 2 лимона или 4 супени лъжици натурален оцет. Постава се на огъня да кипне. Прецежда се през тензух и още топло (не горещо) се налага върху гърлото. След като престои 2–4 часа, се сема и мястото се намазва с чист маслинен зехтин или благ мехлем.

3. Китка свежи листа и стрък *Artemisia absinthium* L. – Бял пелин, се счуква между два камъка. След това се поставя върху марля, тензук или бархетно парче плат, върху него се посипва 1 супена лъжица нишадър (взет от аптеката). Поставя се върху ухото и/или гърлото, увива се с 3 пласта вестници. Процедурата се прави всеки ден (всяка вечер, за да престои през цялата нощ) в продължение на 40 дни.

Хранителен режим

Както при горните форми на ЗНО.

Н95	Увреждания на ухото и мастоидния израстък след медицински процедури, неклаифицирани другаде
-----	---

Забележка

Вж. на с. 163–164.

Сравнителни таблици

Клас VIII. Болести на ухото и мастоидния израстък (H60–H95)

Болести на външното ухо (H60–H62)

H60 Външен отит

H61 Други болести на външното ухо (ушната мида и външният слухов проход на ухото)

Възпаление на външното ухо

Възпаление на цицковия израстък (мастоидит)

Болки във външното ухо

H62 Увреждания на външното ухо при болести, класифицирани другаде

Запушване на входа на ушния канал

Болести на средното ухо и мастоидния (брадавицовиден израстък, който се намира върху темпоралната кост, простираща се зад ушния канал) израстък (H65–H75)

H65 Негнойно възпаление на средното ухо

H66 Гнойно и неуточнено възпаление на средното ухо

H67 Възпаление на средното ухо при болести, класифицирани другаде

H68 Възпаление и запушване на слуховата [Евстахиева] тръба

H69 Други болести на слуховата [Евстахиева] тръба

H70 Мастоидит (възпаление на средното ухо в резултат на бактериална инфекция) и сродни състояния

H71 Холестеатом (доброкачествени клетъчни остатъци, които се развиват главно в средното ухо и причиняват разрушаване на околните структури) на средното ухо

H72 Перфорация на тъпанчето

H73 Други болести на тъпанчето

Възпаление на външния слухов канал

Възпаление на Евстахиевата тръба

Възпаление на цицковидния израстък (мастоидит)

Възпаление на вътрешното ухо

Възпаление на тъпанчето
Спукване на тъпанчето
Сърбеж и екзема на ушите
Хронично течение на гной от ухото
Цирей в ухото
Полипи в ушите
Нараняване (пробиване) на тъпанчето
Кръвоизлив в ушната мида

H74 Други болести на средното ухо и мастоидния участък

H75 Други увреждания на средното ухо и мастоидния израстък при болести, класифицирани другаде

Ушна кал
Чуждо тяло в ушите

Болести на вътрешното ухо (H80–H83)

H80 Отосклероза

Отосклероза

H81 Нарушение на вестибуларната функция

Виене на свят
Силни болки в главата и в ушите

H82 Вестибуларен синдром при болести, класифицирани другаде

H83 Други болести на вътрешното ухо

Шум или бучене в ушите
Невралгия на ухото
Болест на Мениер
Неврит на слуховия нерв

Други болести на ухото (H90–H95)

H90 Глухота, свързана с нарушение в провеждането на звука (кондуктивна) и невросензорна загуба на слуха

H91 Друга загуба на слуха

Глухота
Глухонемота

H92 Оталгия и отделяния от ухото

Възпаление и болки в средното ухо

H93 Други болести на ухото, неклассифицирани другаде

H94 Други увреждания на ухото при болести, класифицирани другаде

Клас II. Новообразувания (C00–D48). Новообразувания *in situ* (D00–D09)

D02 Карцином *in situ* на средното ухо и дихателната система

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на ушите

Клас IX. Болести на органите на кръвообращението
(I00–I99)

Остър ревматизъм (I00-I02)

I00	Ревматизъм без засягане на сърцето
I01	Ревматизъм със засягане на сърцето
I02	Ревматична хорея (конвулсивни неволеви движения, засягащи предимно раменете, бедрата и лицето)

Мускулен ревматизъм

Възпаление на мускулите (миозит)

Мускулни болки (миалгия)

Хронични мускулни болки

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm – Жълт равнец

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Allium sativum L. – Чесън, Чеснов лук

Arctium lappa L. – Репей

Aristolochia clematitis L. – Вълча ябълка

Armoracia rusticana (Lam.) Gaertn., Mey. et Scherb. – Хрян

Artemisia absinthum L. – Бял пелин

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Betula alba L. – Бяла бреза

Brassica nigra Koch. – Чер синап

Buxus sempervirens L. – Чемшир

Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Colchicum autumnale L. – Есенен мразовец

Cytisus albus Hack. – Бял зановец

Datura stramonium L. – Татул

Daucus carota L. – Морков

Doronicum cordifolium Steub. – Банюв бурен, Див слънчоглед

Elymus repens L. – Пирей

Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Erodium cicutarium L` Her. – Часовниче
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Брястолисто орехче
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Frangula alnus Mill. – Елшовиден зърнастец
Fraxinus excelsior L. – Планински ясен
Galium aparine L. – Лепка, Еньовче
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Geranium robertianum L. – Робертов здравец
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Humulus lupulus L. – Хмел
Hyoscyamus niger L. – Черен блян
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Juglans regia L. – Орех обикновен
Juniperus communis L. – Хвойна
Linum usitatissimum L. – Лен
Marrubium vulgare L. – Пчелник
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Комунига
Mentha piperita L. – Лютива мента
Menyanthes trifoliata L. – Трилистно горчивче
Nicotiana tabacum L. – Обикновен тютюн
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Phaseolus vulgaris L. – Обикновен фасул
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Phytolacca americana L. – Лаконос
Pimpinella saxifraga L. – Каменоломков анасон
Pinus silvestris L. – Бял бор
Plumbago europaea L. – Саркофай
Populus nigra L. – Черна топола
Primula suaveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика
Prunus cerasus L. – Вишна
Ranunculus acris L. – Обикновено лютиче
Ranunculus ficaria L. – Жълтурче
Rubia tinctorum L. – Бояджийски брош

Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Sambucus ebulus L. – Тревист бъз
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Saponaria officinalis L. – Лечебно сапунче
Scrofularia nodosa L. – Живениче възлесто, Разгон
Sinapis alba L. – Бял синап
Smilax excelsa L. – Висока скрипка
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Tamus communis L. – Обикновен брей
Tanacetum vulgare L. – Вратига
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Thymus sp. diversae (T. *serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Trigonella foenum graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Tussilago farfara L. – Подбел
Vaccinium vitis idaea L. – Червени боровинки
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Viola tricolor L. – Трицветна теменуга
Viscum album L. – Бял имел
Vitis vinifera L. – Лоза (плод), културна

В задължителна комбинация с един до три вида

Arenaria serpyllifolia L. – Полегнала песъчарка
Convallaria majalis L. – Момина сълза
Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог
Digitalis purpurea L. – Червен напръстник
Gratiola officinalis L. – Лечебна сиротица
Erysimum diffusum Ehrh. – Боянка разклонена
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Peucedanum arenarium Walalts. et Kits. – Пясъчна самодивска трева

Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин

Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула

Satureja hortensis L. – Градинска чубрица

Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дилианка

Народно лечение и лечителски опит

Вариант I

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Achillea millefolium* L. – Бял равнец, *Melissa officinalis* L. – Маточина, и *Mentha piperita* L. – Лютива мента, равни количества. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Convallaria majalis* L. – Момина сълза. Обикновено три приема преди хранене по 10 капки. Или: *Tamus communis* L. – Обикновен брей.

Внимание: и двете лечебни растения са силно токсични!

3. Вместо вода да се пие отвара от *Galium aparine* L. – Лепка.

Външна употреба

За разтриване: 1. 300 г каменна сол се разтваря в 1 л натурален оцет. Или 2. Масло от мащерка. Приготвяне: в стъклена бутилка се поставя прясна *Thymus sp. diversae* (*T. serpyllum*) L. – Мащерка (Бабина душица), и се залива със зехтин, престоява 40 дни.

Хранителен режим

Препоръчва се консумация на: арония, вишни, грозде, домати, кайсии, касис, коприва, лимони, малини, праскови, пиперки, портокали, праз лук, пъпеш, сливи, целина (задължително), червени боровинки, череши, ябълки, ягоди. Забележка: през

зимата не се ядат пресни плодове, сурови моркови, маслено мляко и сирене.

Вариант II

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Satureja hortensis* L. – Градинска чубрица, *Rosmarinus officinalis* L. – Лечебен розмарин, и *Valeriana officinalis* L. – Лечебна диланка. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Vaccinium vitis idaea* L. – Червени боровинки. Обикновено три приема преди хранене по 20 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Filipendula ulmaria* (L.) Maxim. – Брястолистно орехче.

Външна употреба

За разтриване: 1. Смесва се 100 г амоняк с 300 г зехтин. Или 2. Смес от брей и зехтин (Приготвяне: 200 г корени от *Tamus communis* L. – Обикновен брей, счукани на каша се сместват с 300 мл зехтин); Лапи: 1. Бяло зеле се сварява добре, намачква се, към него се прибавя хума (лечебна пръст), оформя се на питка, налага се болното място. Или 2. Със смес от 1 супена лъжица свинска несолена мас и 1 чаена лъжица нафталин се намазва с подходящ размер вълнено парче. Мястото на болката се разтрива и се оставя вълненото парче (Да не престоява!).

Хранителен режим

Препоръчва се консумация на: арония, вишни, грозде, домати, кайсии, касис, коприва, лимони, малини, праскови, пиперки, портокали, праз лук, пъпеш, сливи, целина (задължително), червени боровинки, череши, ябълки, ягоди. Забележка: през зимата не се ядат пресни плодове, сурови моркови, маслено мляко и сирене.

Хронични ревматични болести на сърцето (I05–I09)

I05	Ревматични болести на митралната (сърдечна) клапа
I06	Ревматични болести на аортната клапа (между лявата камера и аортата)
I07	Ревматични болести на трикуспидалната клапа (между дясното предсърдие и дясната камера)
I08	Болести на няколко клапи
I09	Други ревматични болести на сърцето

Ревматично сърце

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sm. – Жълт равнец
Achillea millefolium L. – Бял равнец
Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Allium sativum L. – Чесън, Чеснов лук
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче
Arctium lappa L. – Репей, голям
Aristolochia clematidis L. – Вълча ябълка
Armoracia rusticana (Lam.) Gaertn., Mey. et Scherb. – Хрян
Astragalus glycyphyllos L. – Сладколистен клин
Brassica nigra Koch. – Чер синап
Bryonia alba L. – Дива бяла тиква, Брей
Capsicum annuum L. – Пипер
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Clematis vitalba L. – Обикновен повет
Curcuma zedoaria Rosc. – Исиот, Куркума
Dictamnus albus L. – Бял росен
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Fragaria vesca L. – Горска ягода

Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Брястолистно орехче
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Malva sylvestris L. – Слез
Oenothera biennis L. – Пупалка едрочветна
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pinus silvestris L. – Бял бор
Piper nigrum L. – Чер пипер
Populus nigra L. – Черна топола
Ranunculus acris L. – Обикновено лютиче
Rubus idaeus L. – Малина
Ruta graveolens L. – Седефче
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Saponaria officinalis L. – Лечебно сапунче
Siler trilobum Scop. – Загърличе
Symphytum officinale L. – Черен оман
Tamus communis L. – Брей, обикновен
Teucrium scordium L. – Чесново подъбиче
Thuja orientalis L. – Източна туя, Боже дръвце
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Tussilago farfara L. – Подбел
Verbascum thapsiforme Schr. – Висок лопен
Vitis vinifera L. – Лоза (плод), културна
Viscum album L. – Бял имел
Zingiber officinale Roscoe. – Имбир

В задължителна комбинация с един до три вида

Arenaria serpyllifolia L. – Полегнала песъчарка
Convallaria majalis L. – Момина сълза
Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог
Digitalis purpurea L. – Червен напръстник
Erysimum diffusum Ehrh. – Боянка, разклонена
Gratiola officinalis L. – Лечебна сиротица
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Комунига

Melissa officinalis L. – Маточина

Mentha piperita L. – Лютива мента

Peucedanum arenarium Walldts. et Kits. – Самодивска трева,
пясъчна

Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин

Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула

Satureja hortensis L. – Градинска чубрица

Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Peucedanum arenarium* Walldts. et Kits. – Самодивска трева, пясъчна, *Hypericum perforatum* L. – Жълт кантарион, и *Malva sylvestris* L. – Слез, в равни количества. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Digitalis purpurea* L. – Червен напръстник. Обикновено три приема преди хранене по 10–12 капки. Или *Erysimum diffusum* Ehrh. – Боянка, разклонена. Внимание: и двете лечебни растения са силно отровни!

3. Вместо вода да се пие отвара от *Leonurus cardiaca* L. – Дяволска уста, или *Crataegus monogyna* Jacq. – Червен глог.

Хранителен режим

Препоръчва се консумация на: грейпфрут, грозде, диня, домати, кайсии, картофи, касис, кестени (питомни), къпини, лимони, моркови, пъпеш, праскови, просо, смокини, орехи, мед, чесън, тиква, тиквички, череши, чубрица, ябълки. Не се препоръчва консумация на: кромид лук, сини домати (патладжан).

Задължителен лек двигателен режим.

Хипертонични болести (I10–I15)

I10	Есенциална [първична] хипертония
I11	Хипертонична болест на сърцето
I12	Хипертоничен бъбрек [хипертонична бъбречна болест]
I13	Съчетание на хипертонично сърце с хипертоничен бъбрек
I15	Вторична хипертония

Повишено кръвно налягане (хипертония)

Билки за лечение

Adonis vernalis L. – Пролетен горицвет
Allium ursinum L. – Левурда, Лук мечи
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Betula pendula L. – Бяла бреза
Calendula officinalis L. – Невен
Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Convolvulus arvensis L. – Обикновена поветица
Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог
Cydonia vulgaris Pers. – Обикновена дюля
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Geranium macrorrhizum L. – Здравец
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Ononis spinosa L. – Гръмотрън бодлив
Onopordum acanthium L. – Обикновен гингер
Plantago L. – Живовляк (двата вида)
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Primula veris L. – Обикновена иглика
Pelargonium roseum Willd. – Индреше
Rubus idaeus L. – Малина

Robinia pseudoacacia L. – Бяла акация
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Sedum acre L. – Лютива тлъстига
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Tanacetum vulgare L. – Вратига
Viscum album L. – Бял имел
Vinca minor L. – Дребен зимзелен

Засилен прием на диуретични средства

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче
Althaea officinalis L. – Лечебна ружа
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Arctium lappa L. – Репей
Arctostaphylos uva-ursi Spreng. – Мечо грозде
Asparagus officinalis L. – Лечебна зайча сянка
Cannabis sativa L. – Посевен коноп
Convolvulus arvensis L. – Обикновена поветица
Corylus avellana L. – Обикновена леска
Cucurbita pero L. – Обикновена тиква
Elaeagnus angustifolia L. – Теснолистна миризлива върба
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Брястолистно орехче
Humulus lupulus L. – Хмел
Juniperus communis L. – Хвойна
Linum usitatissimum L. – Лен
Lithospermum officinale L. – Лечебно птиче просо
Lycopodium clavatum L. – Главест плаун
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадънка
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Primula suaveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика
Prunus cerasus L. – Вишна

Rosa canina L. – Шипка
Sambucus ebulus L. – Тревист бѣз
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Solidago virgaurea L. – Горски енчец
Thuja orientalis L. – Източна туя, Боже дръвце
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Verbena officinalis L. – Върбинка
Viola odorata L. – Миризлива теменуга
Zea mays L. – Царевица

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от: *Sambucus ebulus* L. – Тревист бѣз, *Melissa officinalis* L. – Маточина, и *Veronica officinalis* L. – Лечебно великденче. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Geranium macrorrhizum* L. – Здравец, или *Viscum album* L. – Бял имел. Обикновено три приема преди хранене по 20 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Humulus lupulus* L. – Хмел, или *Ononis spinosa* L. – Бодлив грѣмотрън.

Външна употреба

За бързо нормализиране на кръвното да се прави повишаваща (доливане с по-топла вода) баня на краката и ръцете с топла вода.

Хранителен режим

Вегетарианска храна. Препоръчва се засилена консумация на: арония, банани, грейпфрут, грозде, зелева чорба, картофи – сурови, касис, кервиз, коприва, краставици, круши, къпини, лимони, магданоз – стрък и/или корен, малини, орехи, портокали, сливи, хрян, царевица – пуканки, цвекло – варено, червени боровинки, черница – плод, чесън, чубрица, ябълки, ягоди.

Исхемична болест на сърцето (I20–I25)

I20	Стенокардия
I21	Остър инфаркт на миокарда
I22	Повторен инфаркт на миокарда
I23	Някои текущи усложнения на острия инфаркт на миокарда

Гръдна жаба (ангина пекторис)

Сърдечна астма

Сърдечен инфаркт

Билки за лечение

Adonis vernalis L. – Пролетен горицвет

Allium sativum L. – Чесън, Чеснов лук

Arenaria serpyllifolia L. – Полегнала песъчарка

Convallaria majalis L. – Момина сълза

Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей

Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог

Dianthus armeria L. – Див карамфил

Digitalis purpurea L. – Червен напръстник

Erysimum diffusum Ehrh. – Боянка, разклонена

Helleborus odoratus Waldst. et Kit. – Кукуряк

Inula helenium L. – Бял оман

Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста

Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим

Malva sylvestris L. – Слез

Melissa officinalis L. – Маточина

Mentha piperita L. – Лютива мента

Melilotus officinalis (L.) Pall. – Комунига

Nerium oleander L. – Зокум, Олеандър

Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадънка

Peucedanum arenarium Walldts. et Kits. – Самодивска трева,
пясъчна

Populus nigra L. – Черна топола
Populus tremula L. – Трепетлика
Potentilla alba L. – Бял очиблец
Phaseolus vulgaris L. – Обикновен фасул
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Rumex palustris Sm. – Блатен лапад
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Scutellaria galericulata L. – Обикновена превара
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка
Xeranthemum annuum L. – Едногодишно безсмъртниче

Лечебни средства за предпазване от сърдечен инфаркт

Adonis vernalis L. – Пролетен горицвет
Allium sativum L. – Чесън, Чеснов лук
Arenaria serpyllifolia L. – Полегнала песъчарка
Convallaria majalis L. – Момина сълза
Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог
Digitalis purpurea L. – Червен напръстник
Erysimum diffusum Ehrh. – Боянка разклонена
Helleborus odoratus Waldst. et Kit. – Кукуряк
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста
Malva sylvestris L. – Слез
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Peucedanum arenarium Walldts. et Kits. – Самодивска трева,
    пясъчна
Populus nigra L. – Черна топола
Populus tremula L. – Трепетлика
Potentilla alba L. – Бял очиблец
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Rumex palustris Sm. – Блатен лапад
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула

Satureja hortensis L. – Градинска чубрица

Scutellaria galericulata L. – Обикновена превара

Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна диланка

Допълнение

Природен начин на хранителен режим; двигателен режим; хигиена на сърцето.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Ruta graveolens* L. – Седефче, *Potentilla alba* L. – Бял очиболец, и *Populus nigra* L. – Черна топола. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Convallaria majalis* L. – Момина сълза, или *Helleborus odorus* Waldst. et Kit. – Кукуряк. Обикновено три приема преди хранене по 5–10 капки. Внимание: и двете лечебни растения са токсични!

3. Вместо вода да се пие отвара от *Scutellaria galericulata* L. – Обикновена превара, и *Valeriana officinalis* L. – Лечебна диланка.

Задължителен хранителен режим – вегетариански.

120	Други форми на остра исхемична болест на сърцето
125	Хронична исхемична болест на сърцето

Склероза на сърдечния мускул (миокардиосклероза)

Билки за лечение

Allium sativum L. – Чесън, Чеснов лук
Betula pendula L. – Бяла бреза
Convallaria majalis L. – Момина сълза
Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог
Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Nerium oleander L. – Зокум, Олеандър
Oxalis acetosella L. – Обикновено киселиче
Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадънка
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Sedum acre L. – Лютива тлъстига
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дилианка
Viscum album L. – Бял имел

В задължителна комбинация с един до три вида

Arenaria serpyllifolia L. – Полегнала песъчарка
Convallaria majalis L. – Момина сълза
Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог
Digitalis purpurea L. – Червен напръстник
Erysimum diffusum Ehrh. – Боянка, разклонена
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Комунига
Melissa officinalis L. – Маточина

Mentha piperita L. – Лютива мента

Peucedanum arenarium Walalts. et Kits. – Самодивска трева,
пясъчна

Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин

Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула

Satureja hortensis L. – Градинска чубрица

Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна диланка

Хранителен режим

Вж. на с. 257.

Двигателен режим

Ежедневни разходки на чист въздух.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Crataegus monogyna* Jacq. – Червен глог, и *Leonurus cardiaca* L. – Дяволска уста. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Nerium oleander* L. – Зокум. Обикновено три приема преди хранене по 5–10 капки. Внимание: и двете лечебни растения са токсични!

3. Вместо вода да се пие отвара от *Satureja hortensis* L. – Градинска чубрица.

Задължителен хранителен режим – вегетариански. Засилен прием на мед и пчелни продукти (пчелно млечице, прашец и прополис), вишни, дренки, кайсии, касис, къпини, праскови, смокини, череши – диви и питомни, черница – плод.

Да се засили консумацията на чесън.

Белодробно сърце и болести на белодробното кръвообращение (I26–I28)

I26	Белодробен емболизъм
I27	Други форми на белодробно сърце
I28	Други болести на белодробните съдове

Белодробно сърце (уголемяване на дясната камера на сърцето в резултат на заболявания на белите дробове или белодробните артерии)

Слепващ перикардит (остро или хронично възпаление на околосърцевата торбичка – пиокардата)

Сърдечна воднянка

Билки за лечение

Aloe arborescens L. – Дървовидно алое

Allium cepa L. – Лук, Кромид лук

Arenaria serpyllifolia L. – Полегнала песъчарка

Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня

Corylus avellana L. – Обикновена леска

Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог

Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион

Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей

Cichorium inthybus – Обикновена синя жлъчка

Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Geranium macrorrhizum L. – Здравец

Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче

Humulus lupulus L. – Хмел

Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Malva sylvestris L. – Слез

Melissa officinalis L. – Маточина

Mentha piperita L. – Лютива мента

Melilotus officinalis (L.) Pall. – Комунига

Ocimum basilicum L. – Босилек
Populus nigra L. – Черна топола
Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче
Polygonum aviculare L. – Пача трева, обикновена
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus ebulus L. – Тревист бъз
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Urtica dioica L. – Обикновена коприва
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дилианка

Помощни натурални средства

Лук, вино, пчелен клей, камфор, нишадър, сярна.

В задължителна комбинация с един до три вида

Arenaria serpyllifolia L. – Полегнала песъчарка
Convallaria majalis L. – Момина сълза
Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог
Digitalis purpurea L. – Червен напръстник
Erysimum diffusum Ehrh. – Боянка, разклонена
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Peucedanum arenarium Walldts. et Kits. – Самодивска трева,
    пясъчна
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дилианка

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Corylus avellana* L. – Обикновена леска,
Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски ли-

шей, и *Ocimum basilicum* L. – Босилек, в равни количества. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и вари 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Convallaria majalis* L. – Момина сълза. Обикновено три приема преди хранене по 10 капки. Или *Digitalis purpurea* L. – Червен напръстник. Внимание: и двете лечебни растения са силно токсични!

3. Вместо вода да се пие отвара от *Equisetum arvense* L. – Полски хвощ.

Хранителен режим

Препоръчва се консумация на: арония, вишни, грозде, кайсии, касис, коприва, лимони, малини, портокали, пъпеш, сливи, целина (задължително), червени боровинки, череша, ябълки, ягоди.

Да се засили консумацията на черупкови плодове (сурови): бадем, орех, лешник и пр.

Други болести на сърцето (I30–I52)

I30	Остър перикардит
I31	Други болести на перикарда
I32	Перикардит при болести, класифицирани другаде
I33	Остър и подостър ендокардит
I34	Неревматични болести на митралната клапа
I35	Неревматични болести на аортната клапа
I36	Неревматични болести на трикуспидалната клапа
I37	Болести на пулмоналната клапа
I38	Ендокардит без уточняване на засегнатата клапа
I39	Ендокардит и увреждания на сърдечните клапи при болести, класифицирани другаде
I40	Остър миокардит
I41	Миокардит при болести, класифицирани другаде

Възпаление на сърдечната торбичка (перикардит)

Възпаление на сърдечния мускул (миокардит)

Възпаление на вътрешната обвивка на сърцето (ендокардит)

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен

Adonis vernalis L. – Пролетен горицвет

Ajuga chamaepitys (L.) Schreber – Ниско срещниче

Alnus glutinosa Gaertner – Черна елша

Allium sativum L. – Чесън, Чеснов лук

Asparagus officinalis L. – Лечебна зайча сянка

Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня

Artemisia absinthum L. – Бял пелин

Betula pendula L. – Бяла бреза
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Convallaria majalis L. – Момина сълза
Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог
Chenopodium botrys L. – Огниче
Dianthus armeria L. – Див карамфил
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Inula helenium L. – Бял оман
Helleborus odoratus Waldst. et Kit. – Кукуряк
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадънка
Plantago lanceolata L. et *Pl. major* – Живовляк (двата вида)
Populus nigra L. – Черна топола
Populus tremula L. – Трепетлика
Rumex palustris Sm. – Блатен лапад
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Scutellaria galericulata L. – Обикновена превара
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дилинка

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от: *Aesculus hippocastanum* L. – Конски кестен, *Artemisia absinthum* L. – Бял пелин, и *Plantago lanceolata* L. et *Pl. major* – Живовляк (от двата вида), в равни количества. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Adonis vernalis* L. – Пролетен горицвет, преди хранене по 10 капки. Внимание: силно токсично!

3. Вместо вода да се пие отвара от *Satureja hortensis* L. – Градинска чубрица.

Хранителен режим

Препоръчва се консумация на: вишни, дренки, кайсии, касис, къпини, малини, праскови, смокини, череши, диви череши.

142	Кардиомиопатия
143	Кардиомиопатия при болести, класифицирани другаде

Мускулни болки и възпаления на сърцето

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Allium sativum L. – Чесън, Чеснов лук
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче
Arctium lappa L. – Репей
Aristolochia clematitis L. – Вълча ябълка
Armoracia rusticana (Lam.) Gaertn., Mey. et Scherb. – Хрян
Astragalus glycyphyllos L. – Сладколистен клин
Brassica nigra Koch. – Чер синап
Bryonia alba L. – Дива бяла тиква, Брей
Capsicum annuum L. – Пипер
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Clematis vitalba L. – Обикновен повет
Curcuma zedoaria Rosc. – Исиот
Dictamnus albus L. – Бял росен
Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Брястолистно орехче
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Malva sylvestris L. – Слез
Oenothera biennis L. – Пупалка едрочветна
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pinus silvestris L. – Бял бор
Piper nigrum L. – Чер пипер
Populus nigra L. – Черна топола
Ranunculus acris L. – Обикновено лютиче
Rubus idaeus L. – Малина
Ruta graveolens L. – Седефче
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Saponaria officinalis L. – Лечебно сапунче
Silver frilobum Scop. – Загърличе
Symphytum officinale L. – Черен оман
Tamus communis L. – Обикновен брей
Teucrium scordium L. – Чесново подъбиче
Thuja orientalis L. – Източна туя, Боже дръвце
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Tussilago farfara L. – Подбел
Verbascum thapsiforme Schr. – Висок лопен
Vitis vinifera L. – Лоза
Viscum album L. – Бял имел
Zingiber officinale Roscoe. – Имбир

Външно

Листа от *Arctium lappa* L. – Репей

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от: *Achillea millefolium* L. – Бял равнец,
Pinus silvestris L. – Бял бор, и *Agrimonia eupatoria* L. – Камшик,

в равни количества. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстигане се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер пресен сок от изцеден *Armoracia rusticana* (Lam.) Gaertn., Mey. et Scherb. – Хрян. Внимание: да се дозира внимателно! Например: 1 кафеена лъжица три пъти дневно 10–15 мин. след храна.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Tilia argentea* Desf. – Сребролистна липа.

Хранителен режим

Препоръчва се консумация на: вишни, дренки, кайсии, касис, къпини, малини, праскови, смокини, череши, диви череши.

144	Артиовентрикуларен блок и ляв бедрен блок
145	Други проводни нарушения

Смущения в сърдечния ритъм.

Средства за засилване дейността на сърцето

Билки за лечение

Arenaria serpyllifolia L. – Полегнала песъчарка

Convallaria majalis L. – Момина сълза

Digitalis purpurea L. – Червен напръстник

Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим

Malva sylvestris L. – Слез

Phaseolus vulgaris L. – Обикновен фасул

Potentilla alba L. – Бял очиболец

Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин

Ruta graveolens L. – Седефче

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Malva sylvestris* L. – Слез. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер тинктура от *Convallaria majalis* L. – Момина сълза. Внимание: да се дозира внимателно! Например: 5–10 капки три пъти дневно 10–15 мин. преди хранене.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Potentilla alba* L. – Бял очибелец.

При забавена сърдечна дейност (брадикардия)

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог

Cichorium inthybus – Обикновена синя жлъчка

Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион

Juniperus communis L. – Хвойна

Melissa officinalis L. – Маточина

Mentha piperita L. – Лютива мента

Ocimum basilicum L. – Босилек

Pinus silvestris L. – Бял бор

Primula veris L. – Обикновена иглика

Thymus sp. diversae (T. *serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица

Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Cichorium inthybus* – Обикновена синя жлъчка. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер 20–30 капки тинктура от *Crataegus monogyna* Jacq. – Червен глог.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Juniperus communis* L. – Хвойна.

При нервно сърце

Билки за лечение

Arenaria serpyllifolia L. – Полегнала песъчарка

Convallaria majalis L. – Момина сълза

Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог

Digitalis purpurea L. – Червен напръстник

Erysimum diffusum Ehrh. – Боянка, разклонена

Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста

Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим

Malva sylvestris L. – Слез

Melilotus officinalis (L.) Pall. – Комунига

Melissa officinalis L. – Маточина

Mentha piperita L. – Лютива мента

Peucedanum arenarium Walldts. et Kits. – Самодивска трева,
пясъчна

Potentilla alba L. – Бял очиболец, Бяло прозорче

Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин

Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула

Satureja hortensis L. – Градинска чубрица

Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Melilotus officinalis* (L.) Pall. – Комунига, *Melissa officinalis* L. – Маточина, и *Mentha piperita* L. – Лютив мента, в равни количества. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер 20–30 капки тинктура от *Peucedanum arenarium* Waldts. et Kits. – Самодивска трева, пясъчна.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Valeriana officinalis* L. – Лечебна диланка.

146	Спиране на сърцето
-----	--------------------

Сърдечен припадък (колапс)

Сърдечна болка

Билки за лечение

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка

Daucus carota L. – Морков

Melilotus officinalis (L.) Pall. – Комунига

Mentha piperita L. – Лютив мента

Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин

Sinapis alba L. – Бял синап

Urtica urens L. – Гръзка коприва

Veratrum lobelianum Bernh. – Бяла чемерика

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се приема веднага под езика 10–12 капки тинктура от *Atropa bella-donna* L. – Лудо биле.
2. Сърдечен ударен масаж.

147	Пароксизмална тахикардия
148	Пресърдно мъждене и треперене
149	Други сърдечни аритмии

Неритмична сърдечна дейност (аритмия, неправилен пулс)

Сърцебиене

Учестена сърдечна дейност (тахикардия)

Билки за лечение

Adonis vernalis L. – Пролетен горицвет
Asparagus officinalis L. – Лечебна зайча сянка
Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня
Convallaria majalis L. – Момина сълза
Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог
Dianthus armeria L. – Див карамфил
Helleborus odoratus Waldst. et Kit. – Кукуряк
Inula helenium L. – Бял оман
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадънка
Populus nigra L. – Черна топола
Populus tremula L. – Трепетлика
Rumex palustris Sm. – Блатен лапад

Ruta graveolens L. – Седефче

Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула

Satureja hortensis L. – Градинска чубрица

Scutellaria galericulata L. – Обикновена превара

Urtica urens L. – Гръзка коприва

Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дилианка

Xeranthemum annuum L. – Едногодишно безсмъртниче

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от: *Dianthus armeria* L. – Див карамфил, и *Papaver rhoeas* L. – Полски мак, в равни количества от двете билки. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, преди обед, на обед, навечер и вечер 5–10 капки тинктура от *Helleborus odoratus* Waldst. et Kit. – Кукуряк. Внимание: токсично лечебно растение!

3. Вместо вода да се пие отвара от *Xeranthemum annuum* L. – Едногодишно безсмъртниче.

150

Сърдечна недостатъчност

Слабо сърце

Билки за лечение

Arenaria serpyllifolia L. – Полегнала песъчарка

Convallaria majalis L. – Момина сълза

Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог

Digitalis purpurea L. – Червен напръстник

Erysimum diffusum Ehrh. – Боянка, разклонена

Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста

Melilotus officinalis (L.) Pall. – Комунига

Melissa officinalis L. – Маточина

Mentha piperita L. – Лютива мента

Peucedanum arenarium Walldts. et Kits. – Самодивска трева,
пиясчна

Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин

Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула

Satureja hortensis L. – Градинска чубрица

Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Erysimum diffusum* Ehrh. – Боянка, разклонена, и *Leonurus cardiaca* L. – Дяволска уста, в равни количества. Приготвяне: 1 супена лъжица droga се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, преди обед, на обед, навечер и вечер 5–10 капки тинктура от *Arenaria serpyllifolia* L. – Полегнала пясъчарка. Внимание: токсично лечебно растение!

3. Вместо вода да се пие отвара от *Salvia officinalis* L. – Градински чай (Какула).

151	Усложнения и неточно определени болести на сърцето
152	Други увреждания на сърцето при болести, класифицирани другаде

Разширено сърце

Затлъстяване на сърцето

Порок на сърцето

Билки за лечение

Allium sativum L. – Чесън, Чеснов лук

Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей

Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог

Melilotus officinalis (L.) Pall. – Комунига

Mentha piperita L. – Лютива мента

Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка

Допълнение

Хранителен режим; двигателен режим; хигиена на сърцето.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Centraria islandica* Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстигане се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, преди обед, на обед, навечер и вечер 5–10 капки прясно изцеден сок от счукани скилидки на *Allium sativum* L. – Чесън. Внимание: да се дозира внимателно!

3. Вместо вода да се пие отвара от *Valeriana officinalis* L. – Лечебна дялянка.

Подходящ двигателен режим – леки сутрешни разходки.

Строг хранителен режим – намалена по количество консумация на храна.

Клас II. Новообразувания (C00–D48)

C38	Злокачествено новообразувание на сърцето, медиастума и плеврата
-----	---

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО)
и (ДНО) на сърцето

Билки за лечение

Adonis vernalis L. – Пролетен горицвет
Allium sativum L. – Чесън, Чеснов лук
Arenaria serpyllifolia L. – Полегнала песъчарка
Asparagus officinalis L. – Лечебна зайча сянка
Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня
Convallaria majalis L. – Момина сълза
Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог
Dianthus armeria L. – Див карамфил
Digitalis purpurea L. – Червен напръстник
Erysimum diffusum Ehrh. – Боянка, разклонена
Helleborus odoratus Waldst. et Kit. – Кукуряк
Inula helenium L. – Бял оман
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста
Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим
Malva sylvestris L. – Слез
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Комунига
Nerium oleander L. – Зокум, Олеандръ
Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадънка
Peucedanum arenarium Walldts. et Kits. – Самодивска трева,
пясъчна
Populus nigra L. – Черна топола
Populus tremula L. – Трепетлика
Potentilla alba L. – Бял очиблец

Phaseolus vulgaris L. – Обикновен фасул
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Rumex palustris Sm. – Блатен лапад
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Scutellaria galericulata L. – Обикновена превара
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна диланка
Vinca minor L. – Дребен зимзелен
Xeranthemum annuum L. – Едногодишно безсмъртниче

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин и вечер преди приема на отварите да се взема по 20–30 капки тинктура от една от билките: *Digitalis purpurea* L. – Червен напръстник, или *Convallaria majialis* L. – Момина сълза, или *Nerium oleander* L. – Зокум (Олеандър).

2. Сутрин, обеди вечер 5–10 минути преди хранене да се изпива по 100–200 мл отвара от: надземна част на *Xeranthemum annuum* L. – Безсмъртниче, надземна част *Arenaria serpyllifolia* L. – Песъчарка, и листа, стрък и цвят *Digitalis purpurea* L. – Червен напръстник, по 50 г от всяка билка. От добре омесената билкова смес се взема 3 супени лъжици, поставя се в 500–700 мл вода, вари 3 мин., кисне 30 мин. Прецежда се.

3. Три пъти дневно след хранене да се изпива 100–150 мл отвара от листа, стрък и цвят *Leonurus cardiaca* L. – Дяволска уста, и листа, стрък и цвят *Ruta graveolens* L. – Седефче. Две супени лъжици от билковата смес се залива с 300–500 мл вряща вода, кисне 30 минути.

Външна употреба

Внимание: не се препоръчват никакви форми на компреси или лапи в областта на сърцето!

Забележка

При набиране на течност в плевралните кухини вместо вода да се приема отвара от стрък и цвят *Galium verum* L. – Еньовче, или листа, стрък и цвят *Satureja hortensis* L. – Градинска чубрица. Една шепа или 4 супени лъжици от билката се поставя в 1–1,5 л вода, вари 3–5 мин., кисне 30 мин.

Хранителен режим

Като при другите форми на ЗНО.

Мозъчно-съдови болести (I60–I69)

I60	Субарахноидален кръвоизлив (кървене в субарахноидалното пространство, обграждащо мозъка)
I61	Вътремозъчен кръвоизлив
I62	Друг нетравматичен вътремозъчен кръвоизлив

Мозъчен кръвоизлив, удар, далма (апоплексия), апоплексия, парализа

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Arnica montana L. – Арника
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Daucus carota L. – Морков
Euphrasia officinalis L. – Очанка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Комунига
Mentha piperita L. – Лютива мента
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Ruta graveolens L. – Седефче
Sinapis alba L. – Бял синап
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Veratrum lobelianum Bernh. – Бяла чемерика

Външно

Компрес върху главата от пресен селски квасец; или настързан картоф с малко оцет; или зелеви листа.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Arnica montana* L. – Арника. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, завира и

ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Veratrum album* L. – Бяла чемерика. Обикновено три приема преди хранене по 10 капки. Внимание: силно токсично!

Или смес от равни количества *Euphrasia officinalis* L. – Очанка, и *Ruta graveolens* L. – Седефче, и по-малко *Achillea millefolium* L. – Бял равнец. Една шепа от сместа се поставя в 500 мл вода, ври 3–5 мин. Докато кисне (след 8–10 мин.) се залива с 500 мл чист винен коняк. Стои захлупена в подходящ съд още 1–2 седмици. Сутрин на гладно се пие в чашка с 20–30 мл вода и една чаена лъжичка от сместа.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Urtica urens* L. – Гръзка коприва.

Външна употреба

За компрес върху главата: начукани от вътрешната страна зелени листа; или настъргани картофи с корите, осолени малко със сол, изцедени, сложени в подходяща тензухена торбичка и поръсени с оцет.

Хранителен режим

Препоръчва се консумация на грейпфрути – плодове и сок, жито варено, картофи – варени, орехи, тиква, грозде.

163	Мозъчен инфаркт
-----	-----------------

Инфаркт

Билки за лечение

Adonis vernalis L. – Пролетен горицвет

Allium sativum L. – Чесън, Чеснов лук

Arenaria serpyllifolia L. – Полегнала песъчарка

Convallaria majalis L. – Момина сълза

Centraria islandica Ach. (Lichen islandicus L.) – Исландски лишей
Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог
Digitalis purpurea L. – Червен напръстник
Erysimum diffusum Ehrh. – Боянка, разклонена
Helleborus odoratus Waldst. et Kit. – Кукуряк
Inula helenium L. – Бял оман
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста
Malva sylvestris L. – Слез
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Комунига
Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадънка
Peucedanum arenarium Walldts. et Kits. – Самодивска трева,
    пиясъчна
Potentilla alba L. – Бял очиболец
Phaseolus vulgaris L. – Обикновен фасул
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Scutellaria galericulata L. – Обикновена превара
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка
Xeranthemum annuum L. – Едногодишно безсмъртниче

Лечебни средства за предпазване от мозъчен инфаркт

Adonis vernalis L. – Пролетен горицвет
Allium sativum L. – Чесън, Чеснов лук
Convallaria majalis L. – Момина сълза
Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог
Digitalis purpurea L. – Червен напръстник
Erysimum diffusum Ehrh. – Боянка, разклонена
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста
Malva sylvestris L. – Слез
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента

Peucedanum arenarium Walalts. et Kits. – Самодивска трева,
пясъчна

Potentilla alba L. – Бял очиболец

Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин

Ruta graveolens L. – Седефче

Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула

Satureja hortensis L. – Градинска чубрица

Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка

Допълнение

Природен начин на хранителен режим; двигателен режим; хигиена на сърцето

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от: *Adonis vernalis* L. – Пролетен горицвет, *Crataegus monogyna* Jacq. – Червен глог, и *Leonurus cardiaca* L. – Дяволска уста. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Valeriana officinalis* L. – Лечебна дялянка. Обикновено три приема преди хранене по 20 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от: *Malva sylvestris* L. – Слез, и *Melissa officinalis* L. – Маточина.

Външна употреба

За компрес върху главата: начукани от вътрешната страна зелени листа; или настъргани картофи с корите, осолени малко със сол, изцедени, сложени в подходяща тензухена торбичка и поръсени с оцет; или пресен селски квасец, подсилен с настъргани конски кестени.

Хранителен режим

Препоръчва се консумация на моркови и други пресни плодове и зеленчуци.

164	Инсулт, неуточнен като кръвоизлив или инфаркт
165	Оклузия (затваряне или запушване на кух орган или част от него) и стеноза (патологично стеснение на проход или отвор – на кръвоносен съд или на сърдечна клапа) на церебралните артерии, които са предизвикали мозъчен инфаркт
166	Оклузия и стеноза на церебралните артерии, които не са предизвикали мозъчен инфаркт

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Agropyrum repens L. – Пирей, Троскот
Cannabis sativa L. – Посевен коноп
Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Centaurium erythraea Rafn – Червен кантарион
Corylus avellana L. – Обикновена леска
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Inula helenium L. – Бял оман
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Lamium album L. – Бяла мъртва коприва
Malva sylvestris L. – Слез
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Sambucus ebulus L. – Тревист бъз
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Solidago virgaurea L. – Горски енчец
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Tussilago farfara L. – Подбел
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Zea mays L. – Царевица

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от: *Agropyrum repens* L. – Пирей (Троскот), *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medic. – Овчарска торбичка, и *Equisetum arvense* L. – Полски хвощ, в равни количества. Приготвяне: 2 супени лъжици droga се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Solidago virgaurea* L. – Горски енчец. Обикновено три приема преди хранене по 20 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Pulmonaria officinalis* L. – Лечебна медуница.

Хранителен режим

Препоръчва се консумация на: арония, вишни, грозде, кайсии, касис, коприва, лимони, малини, пиперки, портокали, червени боровинки, череши, ябълки.

167	Други мозъчно-съдови болести
168	Мозъчно-съдови увреждания при болести, класифицирани другаде
169	Последици от мозъчно-съдова болест

Прилив на кръв в мозъка

Запушване на мозъчни кръвоносни съдове (мозъчна емболия и тромбоза)

Гнойник (абсцес) в мозъка

Размекване на главния мозък

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Artemisia absinthum L. – Бял пелин

Allium sativum L. – Чесън, Чеснов лук

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог

Daucus carota L. – Морков

Equilsetum arvense L. – Хвощ

Melilotus officinalis (L.) Pall. – Комунига

Oxalis acetosella L. – Обикновено киселиче

Mentha piperita L. – Лютива мента

Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин

Satum acre L. – Жълто прозорче, Дебелец

Sinapis alba L. – Бял синап

Urtica urens L. – Гръцка коприва

Viscum album L. – Бял имел

Veratrum lobelianum Bernh. – Бяла чемерика

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от: *Achillea millefolium* L. – Бял равнец, и *Artemisia absinthum* L. – Бял пелин.

Приготвяне: 1 супена лъжица droga се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно пресен сок от *Satum acre* L. – Жълто прозорче (Дебелец), или *Allium sativum* L. – Чесън. Обикновено три до пет приема преди хранене по 20 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Carlina acanthifolia* All. – Безстъблена решетка.

Хранителен режим

Препоръчва се консумация на: арония, вишни, грозде, кайсии, касис, коприва, лимони, малини, пиперки, портокали, червени боровинки, череши, ябълки.

Засилена консумация на моркови, лимони и ябълки.

Болести на артериите, артериолите и капилярите (I70–I79)

I70	Атеросклероза
-----	---------------

Атеросклероза

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Allium sativum L. – Чесън, Чеснов лук
Betula pendula L. – Бяла бреза
Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон
Cystosira barbata Good. et Wood. – Кафяво водорасло
Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Juglanus regia L. – Орех обикновен
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадънка
Oxalis acetosella L. – Обикновено киселиче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Sedum acre L. – Лютива тлъстига
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дилианка
Viscum album L. – Бял имел

Хранителен режим

Лимони, моркови, ябълки и други плодове; пчелен мед и пчелни продукти – пчелно млечице, пчелен прашец, прополис (пчелен клей).

Двигателен режим

Ежедневни разходки на чист въздух.

Природен начин на живот

Хранителен режим, двигателен режим и психическа хигиена.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от: *Achillea millefolium* L. – Бял равнец, *Cystosira barbata* Good. et Wood. – Кафяво водорасло, и *Juglanus regia* L. – Орех, в равни количества. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Crataegus monogyna* Jacq. – Червен глог, или *Viscum album* L. – Бял имел. Обикновено три до пет приема преди хранене по 10–20 капки. Внимание: белият имел да се дозира в ниските дози.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Oxalis acetosella* L. – Обикновено киселиче.

Външна употреба

Вечер се прави компрес върху главата от: 1. Див кестен, настърган с кората, разбъркан с топла вода на каша върху тензух. 2. Попарени орехови листа на два реда в тензухена торбичка – като компрес върху главата. 3. Лапа от пресечено прясно мляко на извара.

Хранителен режим

Препоръчва се консумация на: зеленчуци – грах, зеле, зелен фасул, карфиол, кромид лук, леща, морков, ряпа (настъргана с лимон), соя, хрян, цвекло, целина, чесън, чеснов лук, червено цвекло, краставици (само пресни).

Плодове: арония, диня, касис, къпини, лимони, малини, мушмули, портокали, пъпеш, сини сливи, трънки, френско грозде, череша, черница, шипка, ябълки (дива и питомна), ягода.

171	Аневризми и дисекция на аортата
172	Други видове аневризми
173	Други болести на периферните съдове

Разширение на артериите и вените

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец
Achillea millefolium L. – Бял равнец
Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен
Alnus glutinosa Gaertner – Черна елша
Angelica archangelica L. – Ангелика, Пищялка
Aristolochia clematidis L. – Вълча ябълка
Artemisia absinthum L. – Бял пелин
Arum maculatum L. – Петнист змиарник
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Betula alba L. – Бяла бреза
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Chenopodium botrys L. – Огниче
Cichorium inthybus L. – Синя жлъчка
Cinchona L. – Хининово дърво
Clematis vitalba L. – Обикновен повет
Corylus avellana L. – Обикновена леска
Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог
Equisetum arvense L. – Полски хвоц
Fraxinus excelsior L. – Планински ясен
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Geranium robertianum L. – Робертов здравец
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Gratiola officinalis L. – Лечебна сиротица
Humulus lupulus L. – Хмел
Juniperus communis L. – Хвойна
Marrubium vulgare L. – Пчелник

Menyanthes trifoliata L. – Трилистно горчивче
Ocimum basilicum L. – Босилек
Phyllirea media L. – Зеленика
Polygonum bistorta L. – Голямо кървавиче
Populus nigra L. – Черна топола
Potentilla argentea L. – Сребролистен очиболец
Potentilla reptans L. – Пълзящ очиболец
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Persica vulgaris Mill. – Обикновена праскова
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Ranunculus acris L. – Обикновено лютиче
Ranunculus ficaria L. – Жълтурче
Rhododendron ponticum L. – Странджанска зеленика
Rumex patientia L. – Спанаков лапад
Ruta graveolens L. – Седефче
Salix L. – Върба
Scutellaria galericulata L. – Обикновена превара
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебела Мара, Дебелец, Нежит
Syringa vulgaris L. – Обикновен люляк
Tamus communis L. – Обикновен брей
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Thalictrum aquilegifolium L. – Кандилколистно обичниче
Thuja orientalis L. – Източна туя, Боже дръвце
Ulmus campestris L. – Полски бряст
Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка
Verbena officinalis L. – Върбинка

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Corylus avellana* L. – Обикновена леска (кора), и/или *Ulmus campestris* L. – Полски бряст (кора), в равни количества от двете билки. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, завриа и ври 3–5 мин. След

30 мин. се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Angelica archangelica* L. – Ангелика (Пищялка). Обикновено три до пет приема преди хранене по 10–20 капки. Или тинктура от плодовете на *Aesculus hippocastanum* L. – Конски кестен (същата дозировка).

3. Вместо вода да се пие отвара от *Crataegus monogyna* Jacq. – Червен глог.

Външна употреба

Компрес върху засегнатото място от: 1. Див кестен – листата, счукани върху тензух за увиване; 2. Лечебна пръст (хума) се омесва с малко вода, с дебелина около 2 см се нанася върху тензухено парче – компрес за два часа върху засегнатия участък, след което се подменя с нова превръзка. 3. Счукани зелеви листа се увиват с подходяща превръзка около болното място.

Хранителен режим

Препоръчва се консумация на къпини.

174	Артериална емболия и тромбоза
177	Други болести на артериите и артериолите

Тромбоза

Емболия

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен
Arctostaphylos uva-ursi Spreng. – Мечо грозде
Arnica montana L. – Арника
Astragalus glycyphyllos L. – Сграбиче сладколистно,
 Сладколистен клин
Betula pendula L. – Бяла бреза
Calendula officinalis L. – Невен
Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей
Cotinus coggygria Scop. – Обикновена смрадлика
Corylus avellana L. – Обикновена леска
Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог
Cydonia vulgaris Pers. – Обикновена дюля (семена)
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Fumaria officinalis L. – Лечебен росопас
Helichrysum arenarium (L.) Moench. – Жълт смил, пясъчен
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Комунига
Plantago L. – Живовляк
Polygonum aviculare L. – Пача трева, обикновена
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Rheum officinale L. – Лечебен ревен
Robinia pseudoacacia L. – Бяла акация
Rubus caesius L. – Полска къпина
Ruta graveolens L. – Седефче
Salix alba L. – Бяла върба
Symphytum officinalis L. – Обикновено зарасличе
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подбиче
Urtica dioica L. – Обикновена коприва

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Aesculus hippocastanum* L. – Конски кестен. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 3–5 мин. След 30 мин. се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Calendula officinalis* L. – Невен. Обикновено три до пет приема преди хранене по 10–20 капки. Или тинктура от плодовете на *Aesculus hippocastanum* L. – Конски кестен (същата дозировка).

3. Вместо вода да се пие отвара от *Equisetum arvense* L. – Полски хвощ.

Външна употреба

Компрес върху засегнатото място от: лечебна пръст (хума) се омесва с малко вода, с дебелина около 2 см се нанася върху тензухено парче – компрес за два часа върху засегнатия участък, след което се подменя с нова превръзка.

178	Болести на капилярите
179	Увреждания на артериите, артериолите и капилярите при болести, класифицирани другаде

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен
Astragalus glycyphyllos L. – Сграбиче сладколистно,
Сладколистен клин
Arnica montana L. – Арника
Betula pendula L. – Бяла бреза
Calendula officinalis L. – Невен
Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей
Cotinus coggygia Scop. – Обикновена смрадлика
Corylus avellana L. – Обикновена леска
Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Комунига
Plantago L. – Живовляк
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Rheum officinale L. – Лечебен ревен
Rubus caesius L. – Полска къпина
Ruta graveolens L. – Седефче
Symphytum officinalis L. – Обикновено зарасличе
Salix alba L. – Бяла върба
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Urtica dioica L. – Обикновена коприва

Външно

Налагане с компрес отвара от листа на *Rubus caesius* L. – Полска къпина; или *Equisetum arvense* L. – Полски хвощ; или *Betula pendula* L. – Бяла бреза; или листа и цвят на *Aesculus hippocastanum* L. – Конски кестен.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Arnica montana* L. – Арника, *Plantago* L. – Живовляк, и *Symphytum officinalis* L. – Обикновено зарасличе, в равни количества. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 3–5 мин. След 30 мин. се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Achillea millefolium* L. – Бял равнец. Или тинктура от плодовете на *Aesculus hippocastanum* L. – Конски кестен. Обикновено три до пет приема преди хранене по 10–20 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Salix alba* L. – Бяла върба.

Външна употреба

Компрес върху засегнатото място от: 1. Лечебна пръст (хума) се омесва с малко вода, с дебелина около 2 см се нанася върху тензухено парче – компрес за два часа върху засегнатия участък, след което се подменя с нова превръзка. 2. Компрес отвара от листа на *Rubus caesius* L. – Полска къпина. 3. *Equisetum arvense* L. – Полски хвощ. 4. *Betula pendula* L. – Бяла бреза. 5. Листа и цвят на *Aesculus hippocastanum* L. – Конски кестен.

Болести на вените, лимфните съдове и лимфните възли, некласифицирани другаде (I80–I89)

I80	Флебит и тромбофлебит
I81	Тромбоза на порталната вена
I82	Емболия и тромбоза на други вени

Възпаление на вените (флебит). Тромбофлебит
Флебит на краката

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец
Achillea millefolium L. – Бял равнец
Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен
Ajuga chamaepitys (L.) Schreber – Ниско срещниче
Allium sativum L. – Чесън, Чеснов лук
Apium graveolens L. – Целина
Arctium lappa L. – Репей
Aristolochia clematitis L. – Вълча ябълка
Artemisia absinthum L. – Бял пелин
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Betula alba L. – Бяла бреза
Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Chenopodium botrys L. – Огниче
Cichorium inthybus L. – Синя жлъчка
Cinchona L. – Хининово дърво
Clematis vitalba L. – Обикновен повет
Corylus avellana L. – Обикновена леска
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Frangula alnus Mill. – Елшовиден зърнастец
Fraxinus excelsior L. – Планински ясен
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Geranium robertianum L. – Робертов здравец
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка

- Gratiola officinalis* L. – Лечебна сиротица
Humulus lupulus L. – Хмел
Inula helenium L. – Бял оман
Juniperus communis L. – Хвойна
Marrubium vulgare L. – Пчелник
Menyanthes trifoliata L. – Трилистно горчивче
Morus alba L. – Черница
Nasturtium officinale R. Br. – Лечебна поточарка
Ocimum basilicum L. – Босилек
Phyllirea media L. – Зеленика
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polygonum bistorta L. – Голямо кървавиче
Populus nigra L. – Черна топола
Potentilla argentea L. – Сребролистен очиболец
Potentilla reptans L. – Пълзящ очиболец
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Ranunculus acris L. – Обикновено лютиче
Ranunculus ficaria L. – Жълтурче
Rhododendron ponticum L. – Странджанска зеленика
Rumex patientia L. – Спанаков лапад
Ruta graveolens L. – Седефче
Salix L. – Върба
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебела Мара,
Дебелец, Нежит
Silene otites (L.) Wibel – Ушно плюскавиче
Syringa vulgaris L. – Обикновен люляк
Tamus communis L. – Обикновен брей
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Thalictrum aquilegifolium L. – Кандилколистно обичниче
Thuja orientalis L. – Източна туя, Боже дръвце
Ulmus campestris L. – Полски бряст
Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка
Verbena officinalis L. – Върбинка

Външно

Компрес от пресни счукани листа на *Sempervivum schlechani* Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебела Мара; Или отвара от кора на *Ulmus campestris* L. – Полски бряст; Или кора на *Populus nigra* L. – Черна топола; Или кора на *Quercus robur* L. – Обикновен дъб.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Morus alba* L. – Черница. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 3–5 мин. След 30 мин се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Achillea millefolium* L. – Бял равнец. Или тинктура от *Gratiola officinalis* L. – Лечебна сиротица. Обикновено три до пет приема преди хранене по 10–20 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Taraxacum officinale* L. – Лечебно глухарче.

Външна употреба

Компрес върху засегнатото място от: 1. Лечебна пръст (хума) се омесва с малко вода, с дебелина около 2 см се на-нася върху тензухено парче – компрес за два часа върху за-сегнатия участък, след което се подменя с нова превръзка. 2. От пресни счукани листа на *Sempervivum schlechani* Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебела Мара. 3. Отвара от кора на *Ulmus campestris* L. – Полски бряст. 4. Кора на *Populus nigra* L. – Чер-на топола. 5. Кора на *Quercus robur* L. – Обикновен дъб.

Хранителен режим

Препоръчани храни: жито, лимони, смокини, черница, чесън, целина, шипка.

183	Варикозни вени на долните крайници
184	Хемороиди

Разширени вени

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен
Arctium lappa L. – Репей
Anethum graveolens L. – Копър
Calendula officinalis L. – Невен
Capsella bursa-astoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Cotinus coggygia Scop. – Обикновена смрадлика
Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Foeniculum vulgare Mill. – Резене, Морач
Frangula alnus Mill. – Елшовиден зърнастец
Juglans regia L. – Орех обикновен
Lunaria vulgaris L. – Луличка
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Mentha piperita L. – Лютива мента
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Комунига
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче
Polygonum aviculare L. – Пача трева, обикновена
Pimpinella anisum L. – Анасон
Quercus robur L. – Обикновен дъб (кора)
Rosa damascena Mill. – Роза
Sorbus aucuparia L. – Офика
Symphytum officinalis L. – Обикновено зарасличе
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Tamus communis L. – Брей
Viburnum opulus L. – Червена калина
Viola tricolor L. – Трицветна теменуга
Urtica dioica L. – Обикновена коприва

Маясъл (хемороиди)

Билки за лечение

- Achillea millefolium* L – Бял равнец
Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Alnus glutinosa Gaertner – Черна елша
Arctium lappa L. – Репей
Artemisia absinthum L. – Бял пелин
Astrantia major L. – Едро зарниче
Berberis vulgaris L. – Обикновен кисел трън
Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Carduus acanthoides L. – Обикновен магарешки бодил
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Chenopodium album L. – Бяла сладка трева
Chenopodium botrys L. – Огниче
Citrus sinensis (L.) Osbeck – Портокал
Centaurium erythraea Rafn – Червен кантарион
Digitalis purpurea L. – Червен напръстник
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Frangula alnus Mill. – Елшовиден зърнастец
Fumaria officinalis L – Лечебен росопас
Geranium dissectum L. – Насеченолистен здравец
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Inula helenium L. – Бял оман
Lamium album L. – Бяла мъртва коприва
Linaria vulgaris Miller – Обикновена луличка
Mentha pulegium L. – Приятна мента
Paliurus aculeatus Lam. – Драка
Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадънка
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Pinus silvestris L. – Бял бор
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polygonum bistorta L. – Голямо кървавиче
Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче

Potentilla argentea L. – Сребролистен очиболец
Potentilla reptans L. – Пълзящ очиболец
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Ranunculus ficaria L. – Жълтурче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sanguisorba officinalis L. – Лечебна динка, Разваленка
Seseli rigidum W. et K. – Твърдолистен порезник
Solanum dulcamara L. – Разводник, Кучешко червено грозде
Solanum melongena L. – Патладжан, Син домат
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе
Tanacetum balsamita L. – Калоферче
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Teucrium polium L. – Бяло подъбиче
Tribulus terrestris L. – Трабузан, Бабини зъби
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Vitis vinifera L. – Лоза (плод), културна
Xanthium spinosum L. – Казашки бодил
Xeranthemum annuum L. – Едногодишно безсмъртниче

Външно

Намазване с благ мехлем; или печен праз лук; или счукани листа на *Sempervivum schlechani* Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебела Мара; или печен *Solanum melongena* L. – Патладжан.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от: *Achillea millefolium* L. – Бял равнец, *Plantago lanceolata* L. – Ланцетен живовляк, и *Chelidonium majus* L. – Змийско мляко, в равни дози от всяка билка. Приготвяне: 2 супени лъжици droga се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 3–5 мин. След 30 мин. се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Tamus communis* L. – Брей. Обикновено три до пет приема преди хранене по 3–5 капки, разредени във вода. Внимание: отровно!

3. При кървене вместо вода да се пие отвара от *Polygonum hydropiper* L. – Водно пипериче. При запек да се пие отвара от *Frangula alnus* Mill. – Елшовиден зърнастец. Внимание: в ниски дози!

Външна употреба

Компрес върху засегнатото място от: 1. Камфор 6 г, размесен със свинска мас за мазане, вечер. 2. Зеле, варено с прясно мляко на каша, за лапа; 3. Картофи, настъргани със зехтин за лапа; 4. Кромид лук (или праз лук), печен, за налагане; 5. Патладжан печен, поръсен със сира (от аптеката), компрес за през нощта.

Строг хранителен режим.

185

Варици на хранопровода

Разширение на хранопровода

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Althaea officinalis L. – Лечебна ружа

Alchemilla vulgaris L. – Обикновено шапиче

Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист

Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион

Geum urbanum L. – Градско омайниче

Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Malva sylvestris L. – Слез

Mentha piperita L. – Лютива мента

Polygonum aviculare L. – Пача трева, обикновена

Robinia pseudoacacia L. – Бяла акация

Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула

Thymus sp. diversae L. – Мащерка, Бабина душица

Urtica dioica L. – Обикновена коприва

Verbascum thapsiforme Schr. – Висок лопен

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Alchemilla vulgaris* L. – Обикновено шавиче, и *Geum urbanum* L. – Градско омайниче, в равни дози от двете билки. Приготвяне: 2 супени лъжици droga се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 3–5 мин. След 30 мин. се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Polygonum aviculare* L. – Пача трева, обикновена. Обикновено три до пет приема преди хранене по 15–20 капки, разредени във вода.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Betonica officinalis* L. – Лечебен ранилист.

Строг хранителен режим, най-малко 3–4 часа преди сън да не се консумира нищо друго освен течности (чай).

186	Варикозни вени с други локализации
187	Други увреждания на вените

Билки за лечение

Achillea millefolium L – Бял равнец

Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Alnus glutinosa Gaertner – Черна елша

Artemisia absinthum L. – Бял пелин

Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Carduus acanthoides L. – Обикновен магарешки бодил
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Citrus sinensis (L.) Osbeck – Портокал
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Equisetum arvense L. – Хвощ
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Fumaria officinalis L – Лечебен росопас
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Inula helenium L. – Бял оман
Arctium lappa L. – Репей
Linaria vulgaris Miller – Обикновена луличка
Mentha pulegium L. – Приятна мента
Paliurus aculeatus Lam. – Драка
Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадънка
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polygonum bistorta L. – Голямо кървавиче
Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче
Potentilla reptans L. – Пълзящ очиболец
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Ranunculus ficaria L. – Жълтурче
Robinia pseudoacacia L. – Бяла акация
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Seseli rigidum W. et K. – Твърдолистен порезник
Solanum melongena L. – Патладжан, Син домат
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе
Tanacetum balsamita L. – Калоферче
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Teucrium polium L. – Бяло подъбиче
Tribulus terrestris L. – Трабузан, Бабини зъби
Vitis vinifera L. – Лоза (плод), културна

Външно

Намазване с благ мехлем; или със счукани листа на *Sempervivum schlechani* Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебела Мара; или с лечебна пръст (хума).

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от: *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medic. – Овчарска торбичка, *Arctium lappa* L. – Репей, и *Paliurus aculeatus* Lam. – Драка, в равни дози от трите билки. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и вари 3–5 мин. След 30 мин. се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Seseli rigidum* W. et K. – Твърдолистен порезник. Обикновено три до пет приема преди хранене по 3–5 капки, разредени във вода. Внимание: отровно!

3. При кървене вместо вода да се пие отвара от *Polygonum hydropiper* L. – Водно пипериче. При запек да се пие отвара от *Frangula alnus* Mill. – Елшовиден зърнастец. Внимание: в ниски дози!

Външна употреба

Компрес върху засегнатото място от: 1. Пресен *Equisetum arvense* L. – Хвощ, счукан на каша за налагане. Или 2. Компрес от отвара на смрадлика. Или 3. Отвара от кора на *Robinia pseudoacacia* L. – Бяла акация, за налагане.

Хранителен режим

Строг хранителен режим. Препоръчани храни: грозде, зеле (кисело), лимони, моркови, пъпеш, тиквички, ябълка (култивирана и дива).

188	Неспецифичен лимфаденит (възпаление на лимфните възли)
189	Други неинфекциозни болести на лимфните съдове и лимфните възли

Възпаление на лимфните съдове и лимфните жлези
Лимфатизъм

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Arctium lappa L. – Репей
Aristolochia clematitis L. – Вълча ябълка
Artemisia absinthum L. – Бял пелин
Arum maculatum L. – Петнист змиарник
Atropa mandragora L. – Лудо биле, Старо биле
Betula alba L. – Бяла бреза
Calendula officinalis L. – Невен
Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Conium maculatum L. – Петнист бучиниш
Cytisus albus Hack. – Бял зановец, Гроздана
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Daucus carota L. – Морков
Digitalis purpurea L. – Червен напръстник
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Galium aparine L. – Еньовче, Лепка
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Gentiana lutea L. – Жълта тинтява
Geranium dissectum L. – Насеченолистен здравец
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп
Inula helenium L. – Бял оман

Juglans regia L. – Орех обикновен
Lamium album L. – Бяла мъртва коприва
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Комунига
Malva sylvestris L. – Слез
Nasturtium officinale R. Br. – Лечебна поточарка
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Polygonum hydropiper L. – Воден пипер, Пипериче
Prunella vulgaris L. – Обикновена пришница
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Rubia tinctorum L. – Бояджийски брош
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Saponaria officinalis L. – Лечебно сапунче
Scrophularia aquatica L. – Крилато живениче
Scrophularia nodosa L. – Възловато живениче
Smilax excelsa L. – Висока скрипка
Tanacetum vulgare L. – Вратига
Tanacetum balsamita L. – Калоферче
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Thymus sp. diversae (T. *serpyllum*) L. – Машерка, Бабина душица
Tussilago farfara L. – Подбел
Ulmus campestris L. – Полски бряст
Viola tricolor L. – Трицветна теменуга

Увеличаване на далака*

Билки за лечение

Berberis vulgaris L. – Обикновен кисел трън
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Lamium album L. – Бяла мъртва коприва
Marrubium vulgare L. – Пчелник
Scolopendrium vulgare Sm. – Обикновен волски език

---

* Тук отнасяме органа далак към кръвоносната и лимфната система.

Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче

Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева

Verbascum thapsiforme Schr. – Висок лопен

Verbena officinalis L. – Върбинка

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от: *Calendula officinalis* L. – Невен, *Chelidonium majus* L. – Змийско мляко, и *Salvia officinalis* L. – Градински чай, в равни дози. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 3–5 мин. След 30 мин. се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Scrophularia aquatica* L. – Крилато живениче, или *Scrophularia nodosa* L. – Възловато живениче. Обикновено три до пет приема преди хранене по 3–5 капки, разредени във вода. Внимание: отровно!

3. Вместо вода да се пие отвара от *Fragaria vesca* L. – Горска ягода.

Външна употреба

Компрес върху засегнатото място от: 1. Счукани пресни листа от живовляк. Или 2. Сварени листа от бъз. Или 3. Кромид лук – сварен за лапи. Или 4. Кърпи, натопени в топла вода, да се налага с тях многократно.

Хранителен режим

Строг хранителен режим. Препоръчани храни: зеле (прясно и кисело), лимони, ягоди, мушмули, трънка (особено важно), кервиз, круши, хрян.

Други неуточнени болести на органите на кръвообращението (I95–I99)

I95

Хипотония

Понижено кръвно налягане (хипотония), средства против ниско кръвно налягане

Билки за лечение

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче

Polygonum aviculare L. – Пача трева, обикновена

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Polygonum aviculare* L. – Пача трева, обикновена.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно смес от сок на лимон, смесен в равни количества с вода. Обикновено три до пет приема преди хранене по 30–50 капки.

197	Постпроцедурни болести на органите на кръвообращението, неклассифицирани другаде
198	Други болести на органите на кръвообращението при болести, классифицирани другаде

Болест на Бюргер (възпалително-дегенеративно заболяване, засягащо артериите на краката)

Болест на Рейно (артериите на пръстите са свръхактивни и често се наблюдава вазоспазм; ръцете стават студени и сковани)

Билки за лечение

Alliaria officinalis Andr. ex M.Bieb. – Чеснова трева
Aquilegia vulgaris L. – Обикновена кандилка
Asperula odorata L. – Миризлива лазаркия
Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен
Armoracia rusticana (Lam.) Gaertn., Mey. et Scherb. – Хрян
Berberis vulgaris L. – Обикновен кисел трън
Cichorium inthybus L. – Синя жлъчка
Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон
Galium aparine L. – Еньовче, Лепка
Helichrysum arenarium (L.) Moench. – Пясъчен жълт смил
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Humulus lupulus L. – Хмел
Inula helenium L. – Бял оман
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Комунига
Menyanthes trifoliata L. – Трилистно горчивче
Nasturtium officinale R. Br. – Лечебна поточарка
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Oxalis acetosella L. – Обикновено киселиче
Pinus silvestris L. – Бял бор
Populus nigra L. – Черна топола
Populus tremula L. – Трепетлика
Rumex acetosa L. – Киселец
Rumex patientia L. – Спанаков лапад

Saccharomyces cerevisiae Mey – Бирена мая
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sedum acre L. – Лютива тлъстига
Sisymbrium officinale (L.) Scop. – Лечебна мъдрица
Spinacia oleracea L. – Спанак
Taraxacum officinale L. – Лечебен глухарче
Tropaneolium majus L. – Латинка
Tribulus arvensis L. – Трибузан, Бабини зъби
Vaccinium myrtillus L. – Обикновена боровинка
Veronica beccabunga L. – Поточно великденче
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Vinca herbacea Waldst. & Kit. – Тревист зимзелен

Народно лечение и лечителски опит при Болест на Бюргер

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от: *Calendula officinalis* L. – Невен, *Humulus lupulus* L. – Хмел, и *Veronica officinalis* L. – Лечебно великденче, в равни дози. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 3–5 мин. След 30 мин. се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Alliaria officinalis* Andr. ex M.Bieb. – Чеснова трева. Обикновено три до пет приема преди хранене по 20–30 капки, разредени във вода.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Vaccinium myrtillus* L. – Обикновена боровинка.

Външна употреба

Баня върху засегнатото място от: 1. Отвара от сварени дръжки от чеснов лук и прясна суроватка, смесени в равни количества с температура до 38–40 °C. След банята (15–20 мин.) да се уви-ят краката в одеяло и да се легне. 2. Баня по същия начин с отвара от *Tribulus arvensis* L. – Бабини зъби.

Народно лечение и лечителски опит при Болест на Рейно

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара: от *Cichorium inthybus* L – Синя жлъчка, *Menyanthes trifoliata* L. – Трилистно горчивче, и *Pinus silvestris* L. – Бял бор, в равни дози. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 3–5 мин. След 30 мин. се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно пресен сок от *Rumex acetosa* L. – Киселец, и *Rumex patientia* L. – Спанаков лапад. Обикновено три до пет приема преди хранене по 30–50 капки, разредени във вода.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Origanum vulgare* L. – Обикновен риган.

Външна употреба

Втриване на пчелна отрова под формата на унгвент или лимет върху болното място. Забележка: задължително първо се прави проверка за алергична реакция към пчелната отрова! След намазването и втриването на пчелната отрова отгоре се връзва бархетно парче, което не се сменя. Лечението трае от 2 до 8 седмици.

199

Други и неуточнени болести на органите на кръвообращението

Клас II. Новообразувания (C00–D48). Злокачествени новообразувания на лимфата, кръвотворните и сродните им тъкани (C81–C96)

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на лимфната, кръвотворната и сродните им тъкани. Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на лимфната тъкан. Лимфоми: Болест на Ходжкин, Фоликуларен [нодуларен] неходжкинов лимфом, Дифузен неходжкинов лимфом, Периферни и кожни Т-клетъчни лимфоми, други и неуточнени типове на неходжкинов лимфом, Злокачествени имунопролиферативни болести и Множествен миелом и злокачествени плазмоклетъчни новообразувания (C81–C90)

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Arctium lappa L. – Репей
Aristolochia clematitis L. – Вълча ябълка
Artemisia absinthum L. – Бял пелин
Artemisia abrotanum L. – Лечебен пелин
Arum maculatum L. – Петнист змиярник
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Betula alba L. – Бяла бреза
Calendula officinalis L. – Невен
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Conium maculatum L. – Петнист бучиниш
Centaurea cyanus L. – Синя метличина
Cytisus albus Hack. – Бял зановец
Daucus carota L. – Морков
Digitalis purpurea L. – Червен напръстник
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Galium aparine L. – Еньовче, Лепка

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Gentiana lutea L. – Жълта тинтява
Geranium dissectum L. – Насеченолистен здравец
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Орех обикновен
Lamium album L. – Бяла мъртва коприва
Malva sylvestris L. – Слез
Nasturtium officinale R. Br. – Лечебна поточарка
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Polygonum hydropiper L. – Воден пипер, Пипериче
Prunella vulgaris L. – Обикновена пришница
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Rumex acetosa L. – Киселец
Rubia tinctorum L. – Бояджийски брош
Saponaria officinalis L. – Лечебно сапунче
Scrophularia aquatica L. – Крилато живениче, Водно живениче
Scrophularia nodosa L. – Възловато живениче, Грудесто живениче
Smilax excelsa L. – Висока скрипка
Spinacia oleracea L. – Спанак
Tanacetum vulgare L. – Вратига
Tanacetum balsamita L. – Калоферче
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подбиче
Thymus sp. diversae (T. serpyllum) L. – Машерка, Бабина душица
Tussilago farfara L. – Подбел
Ulmus campestris L. – Полски бряст
Urtica dioica L. – Обикновена коприва
Viola tricolor L. – Трицветна теменуга

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер преди хранене да се приема по 30 капки тинктура от *Scrophularia aquatica* L. – Водно живениче, или от *Scrophularia nodosa* L. – Грудесто живениче.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: стрък *Filipendula vulgaris* Moench. – Ливадно орехче, лист и цвят *Gentiana criciata* L. – Синя тинтява, и лист *Juglans regia* L. – Орех.

Външна употреба

След баня да се направи обливане на цялото тяло с разредена в хладка вода отвара от надземна част на *Scrophularia aquatica* L. – Водно живениче.

Хранителен режим

Без месо и месни продукти; захар и захарни изделия; бял хляб и тестени изделия.

Общи препоръки

1. След хранене – на обяд и вечеря да се изпива по 1 чаша червено вино „Мерло“, „Мелник“ или „Каберне“.

2. Консумация на сурови ядки, черупкови плодове: орех, шамфъстък, питомен кестен, бадем и пр.

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на кръвотворната и сродните им тъкани.

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на Лимфоидна левкемия, Миелоидна левкемия, Моноцитна левкемия, други левкемии с уточнен клетъчен вид и Левкемия с неуточнен клетъчен тип (C90–C96)

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец
Artemisia absinthum L. – Бял пелин
Artemisia abrotanum L. – Лечебен пелин
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Centaurea cyanus L. – Синя метличина
Clematis vitalba L. – Обикновне повет
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Gentiana lutea L. – Жълта тинтява
Lathraea squamaria L. – Люспеста горска майка
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Орех обикновен
Humulus lupulus L. – Хмел
Nerium oleander L. – Зокум, Олеандър
Orobancehe L. – Синя китка, Воловец
Potentilla reptans L. – Пълзящ очиболец
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Polygonum hydropiper L. – Воден пипер, Пипериче
Prunella vulgaris L. – Обикновена пришница
Rhododendron ponticum L. – Странджанска зеленика
Rumex acetosa L. – Киселец
Solanum nigrum L. – Разводник, Черно куче грозде
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе
Scrophularia aquatica L. – Крилато живениче

Scrophularia nodosa L. – Възловато живениче

Spinacia oleracea L. – Спанак

Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче

Urtica dioica L. – Обикновена коприва

Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Брястолистно орехче

Viola tricolor L. – Трицветна теменуга

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер преди хранене да се приема по 10 капки тинктура от плодовете на *Salanum nigrum* L. – Куче грозде, или лист *Buxus sempervirens* L. – Чемшир. Тинктурата се капва в малко отвара и се изпива.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: стрък *Achillea clypeolata* Sm. – Жълт равнец, стрък *Achillea millefolium* L. – Бял равнец, и стрък *Artemisia absintium* L. – Горчив пелин, в равни количества.

Външна употреба

Да се правят хладки бани (35–38°C) на цялото тяло с разрежена отвара от лист *Clematis vitalba* L. – Повет.

Хранителен режим

Без месо и месни продукти, захар и захарни изделия, бял хляб и тестени изделия.

След хранене, на обяд и вечеря, да се изпива по 1 чаша червено вино „Мерло“, „Мелник“ или „Каберне“.

Общи препоръки

Консумация на плодове и зеленчуци обагрени в червени, оранжеви или жълти цветове.

Носене на дрехи (дори бельо) в червени, оранжеви или жълти цветове.

Сравнителни таблици

Клас IX. Болести на органите на кръвообращението (I00–I99)

Остър ревматизъм (I00–I02)

I00 Ревматизъм без засягане на сърцето

I01 Ревматизъм със засягане на сърцето

I02 Ревматична хорea

Мускулен ревматизъм

Възпаление на мускулите (миозит)

Мускулни болки (миалгия)

Хронични мускулни болки

Хронични ревматични болести на сърцето (I05–I09)

I05 Ревматични болести на митралната клапа

I06 Ревматични болести на аортната клапа

I07 Ревматични болести на трикупсидалната клапа

I08 Болести на няколко клапи

I09 Други ревматични болести на сърцето

Ревматично сърце

Хипертонични болести (I10–I15)

I10 Есенциална [първична] хипертония

I11 Хипертонична болест на сърцето

I12 Хипертоничен бъбрек [хипертонична бъбречна болест]

I13 Съчетание на хипертонично сърце с хипертоничен бъбрек

I15 Вторична хипертония

Повишено кръвно налягане (хипертония)

Исхемична болест на сърцето (I20–I25)

I20 Стенокардия

I21 Остър инфаркт на миокарда

I22 Повторен инфаркт на миокарда

I23 Някои текущи усложнения на острия инфаркт на миокарда

Гръдна жаба (ангина пекторис)

Сърдечна астма

Сърдечен инфаркт

Лечебни средства за предпазване от сърдечен инфаркт

I24 Други форми на остра исхемична болест на сърцето

I25 Хронична исхемична болест на сърцето

Склероза на сърдечния мускул (миокардиосклероза)

Белодробно сърце и болести на белодробното кръвообращение (I26–I28)

I26 Белодробен емболизъм

I27 Други форми на белодробно сърце

I28 Други болести на белодробните съдове

Белодробно сърце

Слепващ перикардит

Сърдечна воднянка

Други болести на сърцето (I30–I52)

I30 Остър перикардит

I31 Други болести на перикарда

I32 Перикардит при болести, класифицирани другаде

I33 Остър и подостър ендокардит

I34 Неревматични болести на митралната клапа

I35 Неревматични болести на аортната клапа

I36 Неревматични болести на трикуспидалната клапа

I37 Болести на пулмоналната клапа

I38 Ендокардит без уточняване на засегнатата клапа

I39 Ендокардит и увреждания на сърдечните клапи при болести, класифицирани другаде

I40 Остър миокардит

I41 Миокардит при болести, класифицирани другаде

Възпаление на сърдечната торбичка (перикардит)

Възпаление на сърдечния мускул (миокардит)

Възпаление на вътрешната обвивка на сърцето (ендокардит)

I42 Кардиомиопатия

I43 Кардиомиопатия при болести, класифицирани другаде

Мускулни болки и възпаления на сърцето

I44 Артиовентрикуларен блок и ляв бедрен блок

I45 Други проводни нарушения

Смущения в сърдечния ритъм. Средства за засилване дейността на сърцето

Забавена сърдечна дейност (брадикардия)

Нервно сърце

I46 Спиране на сърцето

Сърдечен припадък (колапс)

Сърдечна болка

I47 Пароксизмална тахикардия

I48 Пресърдно мъждене и треперене

I49 Други сърдечни аритмии

Неритмична сърдечна дейност (аритмия, неправилен пулс)

Сърцебиене

Учестена сърдечна дейност (тахикардия)

I50 Сърдечна недостатъчност

Слабо сърце

I51 Усложнения и неточно определени болести на сърцето

I52 Други увреждания на сърцето при болести, класифицирани другаде

Разширено сърце

Затлъстяване на сърцето

Порок на сърцето

Клас II. Новообразувания (C00–D48). C38 Злокачествено новообразувание на сърцето, медиастума и плеврата. Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на сърцето.

Мозъчно-съдови болести (I60–I69)

I60 Субарахноидален кръвоизлив

I61 Вътремозъчен кръвоизлив

- I62 Друг нетравматичен вътремозъчен кръвоизлив
Мозъчен кръвоизлив, удар, далма (апоплексия), апоплексия, парализа
- I63 Мозъчен инфаркт
Инфаркт
Лечебни средства за предпазване от мозъчен инфаркт
- I64 Инсулт, неуточнен като кръвоизлив или инфаркт
- I65 Оклузия и стеноза на церебралните артерии, които са предизвикали мозъчен инфаркт
- I66 Оклузия и стеноза на церебралните артерии, които не са предизвикали мозъчен инфаркт
- I67 Други мозъчно-съдови болести
- I68 Мозъчно-съдови увреждания при болести, класифицирани другаде
- I69 Последици от мозъчно-съдова болест
Прилив на кръв в мозъка
Запушване на мозъчни кръвоносни съдове (мозъчна емболия и тромбоза)
Гнойник (абсцес) в мозъка
Размекване на главния мозък

Болести на артериите, артериолите и капилярите (I70–I79)

- I70 Атеросклероза
- I71 Аневризми и дисекция на аортата
- I72 Други видове аневризми
- I73 Други болести на периферните съдове
Разширение на артериите и вените
- I74 Артериална емболия и тромбоза
- I77 Други болести на артериите и артериолите
Тромбоза
Емболия
- I78 Болести на капилярите
- I79 Увреждания на артериите, артериолите и капилярите при болести, класифицирани другаде

**Болести на вените, лимфните съдове и лимфните възли, некла-
сифицирани другаде (I80–I89)**

- I80 Флебит и тромбофлебит
- I81 Тромбоза на порталната вена
- I82 Емболия и тромбоза на други вени
  - Възпаление на вените (флебит). Тромбофлебит
  - Флебит на краката
- I83 Варикозни вени на долните крайници
- I84 Хемороиди
  - Разширени вени
  - Маясъл (хемороиди)
- I85 Варици на хранопровода
  - Разширение на хранопровода
- I86 Варикозни вени с други локализации
- I87 Други увреждания на вените
- I88 Неспецифичен лимфаденит
- I89 Други неинфекциозни болести на лимфните съдове и лимфните възли
  - Възпаление на лимфните съдове и лимфните жлези
  - Лимфатизъм
  - Увеличаване на далака

**Други неуточнени болести на органите на кръвообращението
(I95–I99)**

- I95 Хипотония
  - Понижено кръвно налягане (хипотония). Средства против ниско кръвно налягане
- I97 Постпроцедурни болести на органите на кръвообращението, не-
ласифицирани другаде
- I98 Други болести на органите на кръвообращението при болести,
класифицирани другаде
  - Болест на Бюргер
  - Болест на Рейно
- I99 Други и неуточнени болести на органите на кръвообращението

Клас II. Новообразувания (C00–D48). Злокачествени новообразувания на лимфата, кръвотворните и сродните им тъкани (C81–C96)

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на лимфната, кръвотворната и сродните им тъкани

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на лимфната тъкан. Лимфоми: Болест на Ходжкин, Фоликуларен неходжкинов лимфом, Дифузен неходжкинов лимфом

Клас X. Болести на дихателната система
(J00–J99)

Остри инфекции на горните дихателни пътища (J00–J06)

J00	Остър назофарингит [хрема]
J01	Остър синусит
J02	Остър фарингит
J03	Остър тонзилит

Болести на глътката и гърлото (фаринкса и орофаринкса)

Хрема

Остро възпаление на глътката (остър фарингит)

Хронично възпаление на глътката (хроничен фарингит)

Гърлобол – възпаление на сливиците и гърлото

Възпаление и подуване на сливиците

Пресипналост на гласа

Билки за лечение

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Allium cepa L. – Лук, Кромид лук

Althaea officinalis L. – Лечебна ружа

Alcea rosea L. – Градинска ружа

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня

Cannabis sativa L. – Посевен коноп

Capsicum annuum L. – Пипер

Carthamus tinctorius L. – Сафлор

Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Ficus carica L. – Обикновена смокиня

Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник

Geranium robertianum L. – Робертов здравец

Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп

Inula helenium L. – Бял оман

Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен
Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Ocimum basilicum L. – Босилек
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pimpinella saxifraga L. – Анасон, каменоломков
Pinus silvestris L. – Бял бор
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Rosa centifolia L. – Градински трендафил
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Rubus idaeus L. – Малина
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Sinapis alba L. – Бял синап
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Syringa vulgaris L. – Люляк
Teucrium chamaedrys L. – Подъбиче
Thymus sp. diversae (T. *serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Tilia grandifolia Ehrh. – Едролистна липа
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Tussilago farfara L. – Подбел
Vaccinium myrtillus L. – Обикновена боровинка
Verbascum thapsiforme Schr. – Висок лопен
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Viola odorata L. – Миризлива теменуга
Zingiber officinale Roscoe – Исиот, Зенжефил, Куркума

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер преди хранене да се приема по 10–20 капки тинктура от *Pimpinella anisum* L. – Анасон. Тинктурата се капва в малко отвара и се изпива.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните лечебни растения: *Ocimum basilicum* L. – Босилек, *Sambucus nigra* L. – Чер бъз, и *Salvia officinalis* L. – Градински чай, в равни количества. Приготвяне и приемане: 1–2 супени лъжици от сместа се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин., кисне до 30 мин. След прецеждане се приема от 3 до 5 пъти дневно преди хранене

3. Вместо вода да се пие отвара от *Rubus idaeus* L. – Малина.

4. При повишена температура да се пие отвара или тинктура от *Tilia argentea* Desf. – Сребролистна липа, или *Rubus idaeus* L. – Малина, или *Syringa vulgaris* L. – Люляк (най-ефикасно).

Външна употреба

1. При хрема: сокът от кромид да се накапва в носа или на тампонче и да се поставя в носа; или камфор на прах (може и камфоров спирт) на тампон да се поставя в носа; или горяла захар – димът да се вдиша за няколко секунди (помага и при кашлица); или от валерианова тинктура се капват няколко капки върху тампон за носа; или физиологичен разтвор (или слабо солена вода) за накапване и промивка на носа (особено за деца).

2. При болно гърло: 1. Гаргара със зелен сок; или кислородна вода, разрежена с вода; или круши – сок за гаргара; или отвара от лайка; или отвара от къпина; или отвара от орех; или силна ракия; или сок от хрян, разреден с вода за гаргара. 2. Компрес със студена вода – загряващ компрес; или вода с ракия; или спирт с вода; или терпентин с камфоров спирт върху вълнен плат, увит около врата. 3. Масаж: сух масаж на сливиците и гърлото; или четков масаж на врата.

Хранителен режим

Джанки (пресни, компот, сокове), кромид лук, лимони, ябълки.

Общи препоръки

Консумация на плодове и зеленчуци.

J04	Остър ларингит и трахеит
J05	Остър обструктивен ларингит [круп] и епиглотит
J06	Остри инфекции на горните дихателни пътища с множествена и неуточнена локализация

Болести на гръкляна (ларингса)

Ларингит

Остро възпаление на гръкляна (остър ларингит)

Хронично възпаление на гръкляна (хроничен ларингит)

Оток на гръкляна (едема ларингис)

Певчески възли

Парализа на мускулите на гръкляна (ларингеални парализи)

Билки за лечение

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Alchemilla vulgaris L. – Обикновено шапиче

Althaea officinalis L. – Лечебна ружа

Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня

Cannabis sativa L. – Посевен коноп

Cydonia vulgaris Pers. – Обикновена дюля

Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник

Foeniculum vulgare Mill. – Морач, Резене

Inula helenium L. – Бял оман

Malva sylvestris L. – Слез

Mentha piperita L. – Лютива мента

Ocimum basilicum L. – Босилек

Rubus idaeus L. – Малина

Sambucus nigra L. – Черен бъз

Saponaria officinalis L. – Лечебно сапунче

Thymus sp. *diversae* (*T. serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица

Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа

Tilia grandifolia Ehrh. – Едролистна липа

Tussilago farfara L. – Подбел

Veratrum lobelianum Bernh. – Бяла чемерика

Verbascum thapsiforme Schrad – Лопен

Viola odorata L. – Миризлива теменуга

Zingiber officinale Roscoe – Исиот, Зенжефил, Куркума

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер преди хранене да се приема по 10–20 капки тинктура от *Zingiber officinale* Roscoe – Исиот (Зенжефил). Тинктурата се капва в малко отвара и се изпива.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните лечебни растения: *Alchemilla vulgaris* L. – Обикновено шапиче, *Althaea officinalis* L. – Лечебна ружа, и *Asperula odorata* L. – Миризлива лазаркиня, в равни количества. Приготвяне и приемане: 1–2 супени лъжици от сместа се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин., кисне до 30 мин. След прецеждане се приема от 3 до 5 пъти дневно преди хранене.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Sambucus nigra* L. – Чер бъз, или *Viola odorata* L. – Миризлива теменуга.

4. При повишена температура да се пие отвара или тинктура от *Tilia argentea* Desf. – Сребролистна липа; или *Rubus idaeus* L. – Малина; или *Syringa vulgaris* L. – Люляк (най-ефикасно).

Външна употреба

1. При хрема: сокът от кромид лук да се накапва в носа или на тампонче да се поставя в носа; или камфор на прах (може и камфоров спирт) на тампон да се поставя в носа; или ди-

мът от горяла захар да се вдиша за няколко секунди (помага и при кашлица); или от валерианова тинктура се капват няколко капки върху тампон за носа; или физиологичен разтвор (или слабо солена вода) за накапване и промивка на носа (особено за деца).

2. При болно гърло: 1. Гаргара със зелев сок; или кислородна вода, разрежена с вода; или круши – сок за гаргара; или отвара от лайка; или отвара от къпина; или отвара от орех; или силна ракия; или сок от хрян, разреден с вода за гаргара. 2. Компрес със студена вода – загряващ компрес; или вода с ракия; или спирт с вода; или терпентин с камфоров спирт върху вълнен плат, увит около врата. 3. Масаж: сух масаж на сливиците и гърлото; или четков масаж на врата.

3. При повишена температура: компрес от вода и оцет, при силно повишена температура увиване на цялото тяло с мокри кърпи или чаршаф.

Хранителен режим

Джанки (пресни, компот, сокове), кромид лук, лимони, ябъки.

Общи препоръки

Засилена консумация на плодове и зеленчуци; двигателен режим и закалителни процедури.

Болести на дихателната тръба (трахея)

Възпаление на дихателната тръба – трахеит

Кашлица

Кръвохрачене, кръвотечение

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен, обикновен

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче

- Alliaria officinalis* – Andrz. ex M.Bieb. – Чеснова трева, Лъжичина
Allium sativum L. – Чеснов лук, Чесън
Althaea officinalis L. – Лечебна ружа
Amygdalus communis L. – Обикновен бадем
Angelica archangelica L. – Лечебна пищялка
Antennaria dioica (L.) Gaertner – Витовски еделвайс
Arctium lappa L. – Обикновен репей
Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Betula alba L. – Бяла бреза
Calamintha officinalis Mch. – Богородиче
Cannabis sativa L. – Посевен коноп
Cerastium siliqua L. – Рожков
Ceterach officinarum Willd. – Златиста папрат
Centuria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей
Cichorium inthybus L. – Синя жлъчка
Cnicus benedictus L. – Лечебна пресечка
Cydonia vulgaris Pers. – Обикновена дюля
Cynoglossum officinale L. – Лечебна наумка
Elaeagnus angustifolia L. – Миризлива върба
Euphrasia officinalis L. – Очанка
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Foeniculum vulgare Mill. – Морач, Резене
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Gleditschia triacanthos L. – Гледичия
Herniaria glabra L. – Изсипливче
Hyoscyamus niger L. – Черен блян
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Inula helenium L. – Бял оман
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Lamium album L. – Мъртва коприва, бяла
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена
Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен

Lonicera caprifolium L. – Козловолистен нокът
Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Пчелник
Melilotus officinalis Desr. – Жълта кумунига
Mentha piperita L. – Лютива мента
Mentha spicata L. – Мента
Nasturtium officinalis R.Br. – Друмче
Nepeta cataria L. – Коча билка
Ocimum basilicum L. – Босилек
Oenathe aquatica L. – Воден Морач
Orchis morio L. – Обикновен салеп
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Paliurus aculeatus Lam. – Драка
Papaver somniferum L. – Сънотворен мак, Кадънка
Petasites officinalis Much. – Чобанка, Лопуш
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pimpinella saxifraga L. – Бедреница, каменоломкова
Pinus silvestris L. – Бял бор
Piper nigrum L. – Чер пипер
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polygala vulgaris L. – Телчарка
Polypodium vulgare L. – Обикновена сладка папрат
Populus nigra L. – Черна топола
Primula suaveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика
Prunella vulgaris L. – Обикновена пришница
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Robinia pseudoacacia L. – Бяла акация
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Salvia pratensis L. – Полски чай
Salvia sclarea L. – Меча пета, Какула мускатна
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Scolopendrium vulgare Sm. – Волски език
Sideritis scardica Griseb – Пирински чай

Sinapis alba L. – Бял Синап
Sisymbrium officinale (L.) Scop. – Лечебна мъдрица
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Taxus baccata L. – Обикновен тис
Thymus sp. diversae (T. serpyllum) L. – Мащерка, Бабина душица
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Tilia parvifolia Ehrh. – Дребнолистна липа
Trigonella foenum graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Triticum repens L. – Пирей
Tussilago farfara L. – Подбел
Uragoga ipecacuanha Baill. – Ипекакуана, Бълвен корен
Urtica dioica L. – Обикновена коприва
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Vaccinium myrtillus L. – Обикновена боровинка
Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка
Verbascum thapsiforme Schr. – Висок лопен
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Viola odorata L. – Миризлива теменуга
Viola tricolor L. – Трицветна теменуга
Xanthium spinosum L. – Казашки бодил, Бодлива рогачица

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер преди хранене да се приема по 10–20 капки тинктура от *Filipendula vulgaris* Moench. – Ливадно орехче, и/или *Thymus sp. diversae* (T. serpyllum) L. – Мащерка (Бабина душица). Тинктурата се капва в малко отвара и се изпива.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните лечебни растения: *Sideritis scardica* Griseb – Пирински чай, *Viola tricolor* L. – Трицветна теменуга, и *Xanthium spinosum* L. – Казашки бодил, в равни количества. Приготвяне и приемане: 1–2 супени лъжици от сместа се по-

ставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин., кисне до 30 мин. След прецеждане се приема от 3 до 5 пъти дневно преди хранене.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Salvia sclarea* L. – Меча пета (Какула мускатна).

4. При повишена температура да се пие отвара или тинктура от *Tilia argentea* Desf. – Сребролистна липа; или *Rubus idaeus* L. – Малина; или *Syringa vulgaris* L. – Люляк (най-ефикасно).

5. При кашлица да се приема: 1. Отвара от *Ocimum basilicum* L. – Босилек; или 2. Отвара от борови пъпки, иглички, кора или смола; или 3. Отвара от *Plantago lanceolata* L. – Ланцетен живовляк; или 4. Сок от краставици, смесени с пчелен мед в равни количества, да се приема по 2–3 супени лъжици 2–3 пъти на ден; или 5. Сокът от кромид лук, смесен в равни количества с пчелен мед – да се изпива наведнъж (1 супена лъжица сок от лук + 1 супена лъжица мед); или 6. Сушени круши – отварата да се пие; или 7. Чай от *Tilia parvifolia* Ehrh. – Дребнолистна липа; или 8. Отвара от *Althaea officinalis* L. – Лечебна ружа, и прочие.

6. При магарешка кашлица да се приема: 1. Отвара от *Robinia pseudoacacia* L. – Бяла акация; или 2. Отвара от *Plantago lanceolata* L. – Ланцетен живовляк; или 3. Сок от ряпа, смесен с равни количества мед или захар – да се изпива наведнъж; или отвара от *Thymus sp. diversae* (Т. *serpyllum*) L. – Мащерка (Бабина душица).

Външна употреба

1. При хрема: сокът от кромид лук да се накапва в носа или на тампонче и да се поставя в носа; или камфор на прах (може и камфоров спирт) на тампон да се поставя в носа; или димът от горяла захар да се вдишва за няколко секунди (помага и при кашлица); или от валерианова тинктура се капват няколко капки върху тампон за носа; или физиологичен разтвор (или слабо солена вода) за накапване и промивка на носа (особено за деца).

2. При болно гърло: 1. Гаргара със зелев сок; или кислородна вода, разрежена с вода; или круши – сок за гаргара; или отвара

от лайка; или отвара от къпина; или отвара от орех; или силна ракия, или сок от хрян, разреден с вода за гаргара. 2. Компрес със студена вода – загряващ компрес; или вода с ракия; или спирт с вода; или терпентин с камфоров спирт върху вълнен плат, увит около врата. 3. Масаж: сух масаж на сливиците и гърлото; или четков масаж на врата.

При кашлица: 1. Горещи бани, изпотяване, парни компреси на гърдите и корема (Внимание: областта на сърцето да остава свободна; горещите бани се правят, когато няма повишена температура!); или 2. Със счукал чесън на кашица, смесен с краве масло, да се мажат гърдите; или 3. Смяна на климата.

3. При повишена температура: отвара от *Tilia argentea* Desf. – Сребролистна липа, както и компрес от вода и оцет; при силно повишена температура увиване на цялото тяло с мокри кърпи или чаршаф.

Хранителен режим

Джанки (пресни, компот, сокове), киви, кромид лук, чесън (да се яде редовно), цитрусови плодове, ябълки.

Общи препоръки

Засилена консумация на плодове и зеленчуци; двигателен режим и закалителни процедури.

Клас II. Новообразувания. Злокачествени новообразувания на дихателните органи и гръдния кош (C30–C39)

C32	Злокачествено новообразувание на ларинкса
C33	Злокачествено новообразувание на трахеята

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на гръкляна (ларинкса) и дихателната тръба (трахея)

Билки за лечение

Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Allium cepa L. – Лук, Кромид лук
Alnus glutinosa Gaertner – Черна елша
Althaea officinalis L. – Лечебна ружа
Alcea rosea L. – Градинска ружа
Arctium lappa L. – Обикновен репей
Aristolochia clematitis L. – Вълча ябълка
Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Cannabis sativa L. – Посевен коноп
Capsicum annuum L. – Пипер
Carthamus tinctorius L. – Сафлор
Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей
Cichorium inthybus L – Синя жлъчка
Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон
Scnicus benedictus L. – Лечебна пресечка
Ecballium elaterium (L.) Rich. – Луда краставица
Ficus carica L. – Обикновена смокиня
Filipendula hexapetala (L.) Gilib – Орехче брястолистно
Foeniculum vulgare Mill. – Морач, Резене
Geranium robertianum L. – Робертов здравец
Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп
Inula helenium L. – Бял оман

- Juniperus communis* L. – Обикновена хвойна
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен
Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Пчелник, обикновен
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Morus nigra L. – Черна черница
Ocimum basilicum L. – Босилек
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pimpinella saxifraga L. – Анасон, каменоломков
Pinus silvestris L. – Бял бор
Polygonum bistorta L. – Голямо кървавиче
Polygonum hydropiper L. – Воден пипер, Пипериче
Populus nigra L. – Черна топола
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Rosa canina L. – Шипка
Rosa damascena Mill. – Българска роза
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Rubus idaeus L. – Малина
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебела Мара
Silene otites (L.) Wibel – Ушно плюскавиче
Siler trilobum Crantz. – Триделно загърличе
Sinapis alba L. – Синап
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Taxus baccata L. – Обикновен тис
Teucrium chamaedrys L. – Подъбиче, обикновено
Thymus sp. diversae (T. *serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Tilia grandifolia Ehrh. – Едролистна липа

Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева

Tussilago farfara L. – Подбел

Vaccinium myrtillus L. – Обикновена боровинка

Verbascum thapsiforme Schr. – Лопен, висок

Verbena officinalis L. – Върбинка

Veronica officinalis L. – Лечебно великденче

Viola odorata L. – Миризлива теменуга

Zingiber officinale Roscoe – Исиот, Зенжефил, Куркума

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер (3 пъти дневно) преди хранене болният да приема през устата 150–200 мл топла отвара от: корен *Althaea officinalis* L. – Лечебна ружа, стрък, листа и цвят *Verbascum thapsiforme* Schrad – Лопен, по 100 г, и лист *Aristolohia clematitis* L. – Вълча ябълка, 20 г. От общата смес се вземат 2 супени лъжици и в 1 л вода се вари 20–30 мин. Пие се топла като чай.

2. Сутрин и вечер преди хранене и преди приема на горната отвара се приема тинктура от 50–70 капки пчелен клей с 20–30 мл вода на 2–3 бавни глътки.

3. Един път дневно в гърлото да се вдухва 1–2 г *Ammonii chloratum* – нишадър.

При загуба на гласа се пие отвара от:

А) Семена *Trigonella foenum graecum* – Сминдух, 2 чаени лъжички счукано на прах семето на Сминдуха се запарва с 1 чаша вряла вода.

В) Отвара от 50 г семе *Anethum graveolens* L. – Копър, листа и стрък *Urtica dioica* L. – Коприва, и листа *Plantago maior* L. – Живовляк, по 100 г. От общата смес се взема 2 супени лъжици и в 1 литър вода се вари 10 мин.

За отхрачване е добре да се употребява сместа от счукано семе *Sinapis alba* L. – Бял синап, с мед. Три супени лъжици мед, предварително врял във водна баня 10 мин., се разбърква до-

бре с 1 супена лъжица счукано синапено семе. Взема се сутрин, обед и вечер по 1 чаена лъжичка 10 мин. след отварата.

Вместо вода добре е болният да пие следната смес: 2 пресни яйца се разбиват добре с вилица, след това им се прибавят 4–5 бучки захар и 100 г вода, и отново се разбиват, за да стане сместа като мляко.

Външна употреба

1. Сутрин, обед и вечер 5 мин. преди хранене и 2 часа след хранене да се прави гаргара с:

- а) медена вода (1 чаена лъжица чист пчелен мед в 300 мл вода ври 5 мин.).
- б) хладка отвара от корен *Althaea officinalis* L. – Лечебна ружа (1 супена лъжица с 300 мл вода ври 10 мин. и веднага се прецежда).

Добре е след всяка гаргара да се приема и по 2–3 супени лъжици от същата отвара.

2. Препоръчва се за през нощта топъл компрес в областта на гърлото от извара или пресечено прясно мляко, което се приготвя по следния начин: около 500 мл прясно домашно мляко се пресича със сока на 2 лимона или 4 супени лъжици натурален оцет. Поставя се на огъня да кипне. Прецежда се през тензух и още топло (не горещо) се налага върху гърлото. След като престои 2–4 часа, се сменя и мястото се намазва с чист маслинен зехтин или с благ мехлем.

3. Китка свежи листа и стрък *Artemisia absinthium* L. – Бял пелин, се счукват между два камъка. След това тази смес се поставя върху марля, тензух или бархетно парче плат, върху нея се посипва 1 супена лъжица нишадър (взет от аптеката). Поставя се върху гърлото, увива се с 3 пласта вестници. Процедурата се прави всеки ден (всяка вечер, за да престои през цялата нощ) в продължение на 40 дни.

Хранителен режим

Както при горните форми на ЗНО (пълно вегетарианство).

Грип и пневмония (J10–J18)

J10	Грип, предизвикан от идентифициран вирус на грипа
J11	Грип, неидентифициран вирус

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Allium cepa L. – Лук, Кромид лук
Allium sativum L. – Бял лук (чесън)
Anemone nemorosa L. – Бяла съсънка
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Caltha palustris L. – Благняк
Carduus acanthoides L. – Магарешки бодил, обикновен
Erythraea centaureum Pers. – Червен кантарион
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Mentha piperita L. – Лютива мента
Ocimum basilicum L. – Босилек
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболоц
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Pinus silvestris L. – Бял бор (борови връхчета)
Pimpinella anisum L. – Анасон
Robinia pseudoacacia L. – Бяла акация
Rosa canina L. – Шипка
Rosa damascena Mill. – Българска роза
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Rubus idaeus L. – Малина
Salvia glutinosa L. – Жълта какула
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Scolopendrium officinarum L. – Волски език
Teucrium chamaedrys L. – Подъбиче, обикновено
Thymus sp. diversae (T. serpyllum) L. – Мащерка, Бабина душица

Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева

Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка

Veronica officinalis L. – Лечебно великденче

При треска и температура

Aesculus hippocastanum L. – Див кестен

Erythraea centaureum Pers. – Червен кантарион

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Rubus idaeus L. – Малина

Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула

Syringa vulgaris L. – Люляк

Tilia L. – Липа

Помощни натурални продукти (вътрешно)

Пчелен клей, лимон, лук, чесън.

Помощни натурални продукти (външно)

При липса на температура – загреващ компрес; при температура – компрес от вода и натурален оцет.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер (3 пъти дневно) преди хранене болният да приема през устата 250–300 мл топла отвара от: стрък *Teucrium chamaedrys* L. – Подъбиче, обикновено, стрък, листа и цвят *Verbascum thapsiforme* Schrad – Лопен, от всяко по 100 г, и стрък и лист *Caltha palustris* L. – Блатняк, 10 г. От общата смес се вземат 2 супени лъжици и в 500–700 мл вода се вари 2–3 мин. Кисне 30 мин. Пие се топла като чай.

2. Сутрин и вечер преди хранене и преди приема на горната отвара се приема 20–30 капки тинктура от *Anemone nemorosa* L. – Бяла съсънка, и пчелен клей с 20–30 мл вода – на 2–3 бавни глътки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Potentilla tormentilla* Stokes. – Планински очиболец.

4. За отхрачване е добре да се употребява сместа от счукано семе *Sinapis alba* L. – Бял синап, с мед. За целта 3 супени лъжици мед, предварително врял във водна баня 10 мин., се разбъркват добре с 1 супена лъжица счукано синапено семе. Взема се сутрин, обед и вечер по 1 чаена лъжичка 10 мин. след отварата.

5. При повишена температура да се приема отвара или тинктура от *Syringa vulgaris* L. – Люляк.

Народната медицина препоръчва още

1. Червено вино 1 литър, люта чушка 1 бр. и 100 г пчелен мед. Да се разбърква (чушката се нарязва сито) и кисне 2–3 часа. Пие се топло 50–100 мл преди хранене 4–8 пъти дневно.

2. Кромид лук – 2 глави се смачкват и оставят в $\frac{1}{2}$ л вода. Кисне 1–2 часа. Приема се преди хранене по 100–200 мл и преди лягане 100–200 мл.

3. Чесън – 3 обелени и счукани скилидки, към тях се прибавят 100 мл вода, 100 мл винен оцет и 2 супени лъжици пчелен мед. След разбъркване се взема по 1 чаена лъжица преди хранене.

4. Противогрипен оцет. Приготвяне: 750 мл чист винен оцет се разрежда с 250 мл вода. Към сместа се прибавят в равни количества: бъзов цвят, лютива мента, лавандула, седефче и пелин – по 2 супени лъжици; индийско орехче (счукано), канела и карамфил (счукан) – по 2 чаени лъжици; 5 скилидки чесън, обелени и счукани. Ври на водна баня 1 час в закрит съд. След като изстине, към отварата се прибавя 5 г комфор, разтворен в 100 мл спирт. Приема се по 1 чаена лъжица 10–15 мин. преди хранене. За деца под 5 години се вземат по 5–10 капки върху бучка захар.

J12	Вирусна пневмония, неклафицирана другаде
J13	Пневмония, причинена от <i>Streptococcus pneumoniae</i>
J14	Пневмония, причинена от <i>Haemophilus influenzae</i>
J15	Бактериална пневмония, неклафицирана другаде
J16	Пневмония, причинена от други инфекциозни агенти, неклафицирана другаде
J17	Пневмония при болести, класифицирани другаде
J18	Пневмония без уточнен причинител

Възпаление на белите дробове (пневмония)

Бронхопневмония

Билки за лечение

Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Aesculus hippocastanum L. – Див кестен
Allium cepa L. – Лук, Кромид лук
Alnus glutinosa Gaertner – Черна елша
Althaea officinalis L. – Лечебна ружа
Alcea rosea L. – Градинска ружа
Arctium lappa L. – Обикновен репей
Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Anemone nemorosa L. – Бяла съсънка
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Caltha palustris L. – Блатняк
Cannabis sativa L. – Посевен коноп
Capsicum annuum L. – Пипер
Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей
Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон
Snicus benedictus L. – Лечебна пресечка
Ecbalium elaterium A. Rich. – Луда краставица
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Geranium robertianum L. – Робертов здравец

Hordeum vulgare L. – Обикновен ечемик
Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп
Inula helenium L. – Бял оман
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен
Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Пчелник, обикновен
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютивa мента
Ocimum basilicum L. – Босилек
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pimpinella saxifraga L. – Анасон, каменоломков
Pinus silvestris L. – Бял бор
Polygonum hydropiper L. – Воден пипер, Пипериче
Populus nigra L. – Черна топола
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Primula officinalis Hell. – Иглика
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Rosa centifolia L. – Градински трендафил
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Rubus idaeus L. – Малина
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Sinapis alba L. – Бял синап
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Syringa vulgaris L. – Люляк
Teucrium chamaedrys L. – Подъбиче, обикновено
Thymus sp. diversae (Т. *serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Tilia grandifolia Ehrh. – Едролистна липа
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Tussilago farfara L. – Подбел

Vaccinium myrtillus L. – Обикновена боровинка
Verbascum thapsiforme Schr. – Висок лопен
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Viola odorata L. – Миризлива теменуга
Viola tricolor L. – Трицветна теменуга
Zingiber officinale Roscoe – Исиот, Зенжефил, Куркума

Помощни натурални продукти (вътрешно)

Пчелен мед, лимон, лук, чесън.

Помощни натурални продукти (външно)

Загряващ компрес, лапи от *Sinapis alba* – Синап.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер (3 пъти дневно) преди хранене болният да приема през устата 250–300 мл топла отвара от: листа *Plantago lanceolata* L. – Ланцетен живовляк, и стрък *Thymus sp. diversae* (T. *serpyllum*) L. – Мащерка (Бабина душица), в равни количества. От общата смес се взема 2 супени лъжици и в 500–700 мл вода се вари 2–3 мин. Кисне 30 мин. Пие се топла като чай.

2. Сутрин и вечер преди хранене и преди приема на горната отвара се приема 20–30 капки тинктура от *Filipendula vulgaris* Moench. – Ливадно орехче.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Rosa centifolia* L. – Градински трендафил.

4. При повишена температура да се приема отвара или тинктура от *Syringa vulgaris* L. – Люляк; или *Rubus idaeus* L. – Малина; или *Tilia argentea* Desf. – Сребролистна липа (може и *Tilia grandifolia* Ehrh. – Едролистна липа).

5. При треска да се приеме тинктура от *Ecbalium elaterium* A. Rich. – Луда краставица. Внимателна дозировка – отровно!

Външна употреба

1. При бодежи – парче памучен плат, намазан с 1 жълтък на яйце, разбъркан с 1 чаена лъжица пудра захар. Отгоре се слага пласт памук. Държи се докато премине бодежът.

2. Болният да се увие гол в чаршаф и да лежи на горещ пясък до 20 мин.

3. На стъпалата – дебели компреси с 4–5 парчета, напоени в оцет и сода бикарбонат (1 чаша оцет и 1 супена лъжица сода бикарбонат).

4. Памук, натопен в силна ракия (първак), в спирт или в оцет. Постава се върху гърдите и се сменя 4–5 пъти на ден. Вътрешно се приема чай от *Sambucus nigra* L. – Чер бяз.

Други остри респираторни инфекции на долните дихателни пътища (J20–J22)

J20	Остър бронхит
J21	Остър бронхиолит

Болести на бронхитите на бял дроб

Бронхит

Остър бронхит

Хроничен бронхит

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Ajuga reptans L. – Пълзящо срещниче
Ajuga chamaepitys (L.) Schreber – Ниско срещниче
Antennaria dioica (L.) Gaertner – Витошки еделвайс
Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Carduus acanthoides L. – Магарешки бодил, обикновен
Claviceps purpurea Fr. – Мораво рогче, Главня
Cotinus coggygria Scop. – Смрадлика, обикновена
Anchusa officinalis L. – Винче, Мишинец
Drosera rotundifolia L. – Росянка, кръглолистна
Ecbalium elaterium A. Rich. – Луда краставица
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Ocimum basilicum L. – Босилек
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polygonum bistorta L. – Голямо кървавиче
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболоц
Prunella vulgaris L. – Обикновена пришница

Prunus spinosa L. – Трънка
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Punica granatum L. – Нар
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Rosa canina L. – Шипка
Rosa centifolia L. – Градински трендафил
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Rubus idaeus L. – Малина
Salvia glutinosa L. – Жълта какула
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Sanguisorba officinalis L. – Лечебна динка
Saxifraga bulbifera L. – Обичник
Solidago virgaurea L. – Горски енчец
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Teucrium chamaedrys L. – Подъбиче, обикновено
Thalictrum aquilegifolium L. – Кандилколистно обичниче
Thymus sp. diversae (*T. serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Viscum album L. – Бял имел

Помощни натурални продукти (вътрешно)

Мед, лимон, лук, чесън.

Помощни натурални продукти (външно)

При липса на температура – загряващ компрес; при температура – компрес от вода и натурален оцет.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер (3 пъти дневно) преди хранене болният да приема през устата 250–300 мл топла отвара от: стрък *Ocimum basilicum* L. – Босилек, и цвят *Sambucus nigra* L. – Чер бъз; или *Cotinus coggygria* Scop. – Обикновена смрадлика, и *Salvia glutinosa* L. – Жълта какула, в равни количества. От общата смес се взема 2 супени лъжици и в 500–700 мл вода се вари 2–3 мин. Кисне 30 мин. Пие се топла като чай.

2. Сутрин и вечер преди хранене и преди приема на горната отвара се приема 20–30 капки тинктура от *Teucrium chamaedrys* L. – Обикновено подъбиче.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Equisetum arvense* L. – Полски хвощ.

4. При повишена температура да се приема отвара или тинктура от *Syringa vulgaris* L. – Люляк; или *Rubus idaeus* L. – Малина; или *Tilia argentea* Desf. – Сребролистна липа (може и *Tilia grandifolia* Ehrh. – Едролистна липа).

Външна употреба (едно от посочените, по избор)

1. Инхалация с прополисов разтвор на спирт, смесен с глицерин в отношение 1:2. продължителност 10–15 мин. Процедури 15–20. Вечер.

2. Пчелновосъчен пластир се поставя отзад на гърба между плешките. Приготвяне: в подходящ съд се слагат прополис и восък в отношение 1:5 и на водна баня се разтапят с разбъркване. В сместа се потапя бархетно парче с необходимите размери. След това се залепва за гърба. Отгоре се поставя найлон и се привързва с шал. Един пластир може да се ползва няколко пъти, след подгръване.

3. Прополисова спиртно-маслена емулсия (30% спиртен екстракт на прополис се смесва в отношение 1:1 със зехтин или слънчогледово масло). Капват се 2–5 капки в носа (във всяка ноздра).

4. Памук, натопен в силна ракия (първак), в спирт или в оцет. Поставя се върху гърдите и се сменя 4–5 пъти на ден. Вътрешно се приема чай от *Sambucus nigra* L. – Чер бъз.

Народната медицина препоръчва още

1. Краве масло – стопено – 250 г; кафява захар 150 г; канела 5 г; нишадър на прах 20 г. Всичко това се омесва хубаво с чистото масло. След като изстине се прави на топчета с големина на 1 чаена лъжица. (За да не се слепват, да се овъргалят в царевично брашно). Гълта се по едно на ден.

2. Кромид лук – люспи – една стиска; орехови черупки една стиска; вода 1200 мл. Всичко това ври 30 мин. Прецежда се и към още топлата отвара се прибавят: ленено семе – 1 супена лъжица; пчелен мед – 1 супена лъжица. Ври още 10 мин., след изстиване се прецежда и се приема по 1 супена лъжица преди хранене (3–4 пъти дневно). След храна се взема колкото едно лещено зърно камфор.

3. Мед – 500 г; исиот – на брашно – 1 супена лъжица; си-напово брашно – 1 супена лъжица Смесват се. Взема се по 1 чаена лъжица преди хранене.

4. Подбел – 2–3 листа се варят в прясно мляко – 500 мл. Пие се по 1 кафеена чаша вечер преди лягане.

5. Да се приема пчелен прашец 1–3 чаени лъжици с 1 супена лъжица пчелен мед. Да се приема пчелно млечице с мед.

J22	Остра респираторна инфекция на долните дихателни пътища, неуточнена
-----	---

ТОРС – Тежък остър респираторен синдром

Билки за лечение

Adonis vernalis L. – Пролетен горицвет
Allium sativum L. – Чеснов лук, Чесън
Arenaria serpyllifolia L. – Полегнала песъчарка
Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня
Anemone nemorosa L. – Бяла съсънка
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Caltha palustris L. – Блатняк
Convallaria majalis L. – Момина сълза
Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог
Dianthus armeria L. – Див карамфил
Ecbalium elaterium A. Rich. – Луда краставица
Erysimum diffusum Ehrh. – Разклонена боянка
Inula helenium L. – Бял оман
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена
Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим
Malva sylvestris L. – Слез
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадънка
Peucedanum arenarium Waldts. et Kits. – Пясъчна самодивска трева
Potentilla alba L. – Бял очиболец
Rosa damascena Mill. – Българска роза
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Scutellaria galericulata L. – Превара
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка
Xeranthemum annuum L. – Едногодишно безсмъртниче

Помощни натурални продукти (вътрешно)

Пчелен клей, мед, лимон, лук, чесън.

Помощни натурални продукти (външно)

При липса на температура – загреващ компрес; при температура – компрес от вода и натурален оцет.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Три пъти дневно да се приема 20 капки тинктура смес от *Anemone nemorosa* L. – Бяла съсънка, *Caltha palustris* L. – Блатняк, и пчелен клей. Приготвяне: пчелният клей се раздробява и се поставя в чист медицински спирт 95⁰, в съотношение 1:5. Разклаща се редовно в продължение на 10–14 дни. Прецежда се и към прополисовата тинктура се прибавят спиртните извлеци (обикновено ракия до 40⁰) от съсънката и блатняка (в съотношение 2:1:1).

2. Вместо вода да се пиема отвара от *Xeranthemum annuum* L. – Едногодишно безсмъртниче.

Други болести на горните дихателни пътища (J30–J39)

J30	Вазомоторен и алергичен ренит
J31	Хроничен ренит, назофарингит и фарингит
J32	Хроничен синусит
J33	Полип в носа

Хрема

Възпаление около носните кухини (синусит)

Катар в носа

Полипи в носа

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен, обикновен

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче

Ajuga reptans L. – Пълзящо срещниче

Allium cepa L. – Лук, Кромид лук

Allium sativum L. – Чеснов лук, Чесън

Alnus glutinosa Gaertner – Черна елша

Althaea officinalis L. – Лечебна ружа

Alcea rosea L. – Градинска ружа

Antennaria dioica (L.) Gaertner – Витовски еделвайс

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Aristolochia clematitis L. – Вълча ябълка

Artemisia absinthum L. – Бял пелин

Asperula odorata L. – Лазаркиня същинска

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Cannabis sativa L. – Посевен коноп

Carduus acanthoides L. – Магарешки бодил, обикновен

Carthamus lanatus L. – Вълнест аспур

Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей

Chenopodium botrys L. – Огниче
Chondrus crispus Lyngb. – Морски кадаиф
Cichorium inthybus L – Синя жлъчка
Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон
Snicus benedictus L. – Лечебна пресечка
Ecbalium elaterium A. Rich. – Луда краставица, Църкало
Ficus carica L. – Обикновена смокиня
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Foeniculum vulgare Mill. – Морач, Резене
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Geranium macrorrhizum L. – Здравец
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Обикновен орех
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Lamium album L. – Мъртва коприва, бяла
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен
Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Пчелник, обикновен
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Morus nigra L. – Черна черница
Ocimum basilicum L. – Босилек
Oenanthe aquatica L. – Воден Морач
Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадънка
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pimpinella saxifraga L. – Анасон, каменоломков
Pimpinella officinalis L. – Анасон
Pinus silvestris L. – Бял бор
Plantago major L. – Широколист живовляк
Polygonum bistotra L. – Голямо кървавиче

Polygonum aviculare L. – Пача трева, обикновена
Polypodium vulgare L. – Сладка папрат
Populus nigra L. – Черна топола
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Persica vulgaris Mill. – Обикновена праскова
Prunus spinosa L. – Трънка
Pulmonaria officinalis L. – Медуница
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Rosa gallica L. var. *damascena* L. – Трендафил
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Rubus idaeus L. – Малина
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Saxifraga bulbifera L. – Каменоломка
Silene otites (L.) Wibel – Ушно плюскавиче
Siler trilobum Crantz. – Триделно загърличче
Sinapis alba L. – Бял синап
Symphytum officinalis L. – Лечебно зарасличче, Черен оман
Taxus baccata L. – Обикновен тис
Teucrium chamaedrys L. – Подъбиче
Thymus sp. *diversae* (T. *serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Tilia grandifolia Ehrh. – Едролистна липа
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Tussilago farfara L. – Подбел
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Vaccinium myrtillus L. – Обикновена боровинка
Verbascum thapsiforme Schr. – Висок лопен
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Viola odorata L. – Миризлива теменуга
Zingiber officinale Roscoe – Исиот, Зенжефил, Куркума

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер (3 пъти дневно) преди хранене болният да приема 250–300 мл топла отвара от: стрък *Ajuga reptans* L. – Пълзящо срещниче, и цвят *Sambucus nigra* L. – Чер бяз, в равни количества; или *Papaver rhoeas* L. – Полски мак, и *Pimpinella saxifraga* L. – Анасон, каменоломков, в съотношение 1:5. От общата смес се взема 2 супени лъжици и в 500–700 мл вода се вари 2–3 мин. Кисне 30 мин. Пие се топла като чай.

2. Сутрин и вечер преди хранене и преди приема на горната отвара се приема 20–30 капки тинктура от *Artemisia absinthum* L. – Бял пелин.

3. Вместо вода да се пие отвара от лист *Persica vulgaris* Mill. – Обикновена праскова.

4. При повишена температура да се приема отвара или тинктура от *Syringa vulgaris* L. – Люляк; или *Rubus idaeus* L. – Малина; или *Tilia argentea* Desf. – Сребролистна липа (може и *Tilia grandifolia* Ehrh. – Едролистна липа).

Външна употреба

1. Инхалация с прополисов разтвор на спирт, смесен с глицерин в съотношение 1:2. продължителност 10–15 мин. Процедура 15–20. Вечер.

2. По две капки в ноздра тинктура от *Eschscholium elaterium* A. Rich. – Луда краставица. Внимание! Не се прилага при малки деца!

3. Прополисова спиртно-маслена емулсия (30% спиртен екстракт на прополис се смесва 1:1 със зехтин или слънчогледово масло). Капват се 2–5 капки в носа (във всяка ноздра).

4. Пресен сок от *Plantago major* L. – Широколист живовляк, се накапва в ноздрите вечер по 2–5 капки.

Народната медицина препоръчва още

1. Земна ябълка – сок – капва се в ноздрите.

2. Зехтин (чист маслен зехтин) се капва в едната и другата ноздра с интервал от 15 мин.

3. Инхалация с *Matricaria chamomilla* L. – Лайка; или с Мента; или с Валериана; или с лимонови кори; или с хрян.

4. Да се смърка по малко сок от червен лук.

5. Капка мед във всяка ноздра.

6. Ракия с малко вода да се смърка.

7. Морска сол се слага в бархетна или тензухена торбичка. Преди да се наложи върху синусите (корена на носа), да се подгрее и изсуши солта.

8. Малко парче корен от хрян се слага в едната и после в другата ноздра. Да се внимава!

J34

Други болести на носа и носните синуси

Туберкулоза (лупус) на носа

Сух нос (сух катар на носа)

Смрадлив нос, зловонна хрема (озена)

Червен нос

Сърбеж в носа

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче

Betula alba L. – Бяла бреза

Cannabis sativa L. – Посевен коноп

Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка

Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей

Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник

Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула

Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче

Inula helenium L. – Бял оман

Juniperus communis L. – Обикновена хвойна

Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена
Malva sylvestris L. – Слез
Mentha piperita L. – Лютивa мента
Mentha silvestris L. – Див джоден, Мента
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Ocimum basilicum L. – Босилек
Paliurus aculeatus Lam. – Драка
Petasites officinalis Much. – Чобанка, Лопуш
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polypodium vulgare L. – Сладка папрат, обикновена
Populus nigra L. – Черна топола
Primula suaveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Robinia pseudoacacia L. – Бяла акация
Salvia pratensis L. – Полски чай, Какула
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Scolopendrium vulgare Sm. – Волски език
Sideritis scardica Griseb – Пирински чай
Sisymbrium officinale (L.) Scop. – Лечебна мъдрица
Symphytum officinalis L. – Черен оман, Лечебно зарасличе
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Thymus sp. diversae (*T. serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Trigonella foenum graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Tussilago farfara L. – Подбел
Urtica dioica L. – Обикновена коприва
Verbascum thapsiforme Schr. – Висок лопен
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Viola tricolor L. – Трицветна теменуга

Екзема на носа
Рани в носа
Рани отвън на носа
Цирей на носа
Кръвоизлив от носа

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен, обикновен
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче
Alliaria officinalis – Andr. ex M.Bieb. – Чеснова трева, Лъжичина
Allium sativum L. – Чеснов лук, Чесън
Althaea officinalis L. – Лечебна ружа
Amygdalus communis L. – Обикновен бадем
Anchusa officinalis L. – Винче, Мишинец
Angelica archangelica L. – Лечебна пищялка
Antennaria dioica (L.) Gaertner – Витошки еделвайс
Aristolochia clematitis L. – Вълча ябълка, поветицовидна
Arctium lappa L. – Обикновен репей
Arum maculatum L. – Петнист змиарник
Asperula odorata L. – Лазаркиня
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Betula alba L. – Бяла бреза
Bryonia alba L. – Дива бяла тиква, Брей
Calantinha nepeta L. – Богородиче, Миризливче
Cannabis sativa L. – Посевен коноп
Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Ceterach officinarum Willd. – Навал
Cichorium inthybus L. – Синя жлъчка
Cnicus benedictus L. – Лечебна пресечка
Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Cydonia vulgaris Pers. – Дюла
Elaeagnus angustifolia L. – Миризлива върба
Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Euphrasia officinalis L. – Очанка
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Foeniculum vulgare Mill. – Морач, Резене
Galium verum L. – Еньовче, Лепка
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Gleditschia triacanthos L. – Гледичия
Helleborus odorus Waldst. et Kit. – Кукуряк
Herniaria incana Lam. – Изсипливче
Hyoscyamus niger L. – Черен блян
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Inula helenium L. – Бял оман
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Lamium album L. – Мъртва коприва, бяла
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена
Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен
Lonicera caprifolium L. – Козловолистен нокът
Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Пчелник, обикновен
Melilotus officinalis Ders. – Жълта кумунига
Mentha piperita L. – Лютива мента
Mentha silvestris L. – Конски босилек, Див джоджен
Nasturtium officinale R.Br. – Друмче
Nepeta cataria L. – Коча билка
Oenathe aquatica L. – Воден Морач
Orchis morio L. – Обикновен салеп
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Ocimum basilicum L. – Босилек
Paliurus aculeatus Lam. – Драка
Papaver somniferum L. – Сънотворен мак
Petasites officinalis Much. – Чобанка, Лопуш
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pimpinella saxifraga L. – Бедреница, каменоломкова
Pinus sylvestris L. – Бял бор

- Piper nigrum* L. – Чер пипер
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polygala senega L. – Сенег, Обикновена телчарка
Polypodium vulgare L. – Обикновена сладка папрат
Populus nigra L. – Черна топола
Primula suaveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика
Prunella vulgaris L. – Обикновена пришница
Prunus avium L. – Череша
Prunus cerasus L. – Обикновена вишна
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Robinia pseudoacacia L. – Бяла акация
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Salvia pratensis L. – Полски чай, Какула
Salvia sclarea L. – Меча пета, Какула мускатна
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Scolopendrium vulgare Sm. – Волски език
Sideritis scardica Griseb – Пирински чай
Sinapis alba L. – Бял синап
Sisymbrium officinale (L.) Scop. – Лечебна мъдрица
Solanum dulcamara L. – Кучешко червено грозде, Разводник
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Taxus baccata L. – Обикновен тис
Thymus sp. diversae (*T. serpyllum*) L. – Машерка, Бабина душица
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Tilia parvifolia Ehrh. – Дребнолистна липа
Trigonella foenum graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Triticum repens L. – Пирей
Tussilago farfara L. – Подбел
Urtica dioica L. – Обикновена коприва
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Vaccinium myrtillus L. – Обикновена боровинка

Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка

Verbascum thapsiforme Schr. – Висок лопен

Veronica officinalis L. – Лечебно великденче

Viola odorata L. – Миризлива теменуга

Viola tricolor L. – Трицветна теменуга

Xanthium spinosum L. – Казашки бодил

Външно

При кръвоизлив от носа да се смръкне прах от изсушено *Galium verum* L. – Еньовче, или изсушен *Equisetum arvense* L. – Полски хвощ.

Загуба на обонянието

Билки за лечение

Ocimum basilicum L. – Босилек

Juniperus communis L. – Обикновена хвойна (плодове)

Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк

Plantago major L. – Широколистен живовляк

Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка

Външно

Компрес върху челото и носа с торбичка пресен селски квасец; или бархетно парче, потопено в отвара от *Matricaria chamomilla* L. – Лайка; или разтворена във вода и оцет хума (лечебна пръст).

Инхалация с масло от *Matricaria chamomilla* L. – Лайка; или *Salvia officinalis* L. – Градински чай; или *Mentha piperita* L. – Лютивa мента; или прясно нарязан лук или чесън.

Изкривен или стеснен нос

Чуждо тяло в носа

Забележка

Засега основното лечение е хирургична интервенция. При невъзможност, да се приложи списъкът от лечебни билки от подточки: J30 Вазомоторен и алергичен ринит; J31 Хроничен ринит, назофарингит и фарингит; J32 Хроничен синусит; и J33 Полип в носа, паралелно с физиотерапевтични процедури.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обеди вечер (3 пъти дневно) преди хранене болният да приема през устата 250–300 мл топла отвара от: корен *Inula helenium* L. – Бял оман, и корен *Triticum repens* L. – Пирей, в равни количества; или стрък *Pulmonaria officinalis* L. – Лечебна медуница, и цвят и лист *Robinia pseudoacacia* L. – Бяла акация, в равни количества. От общата смес се взема 2 супени лъжици и в 500–700 мл вода се вари 2–3 мин. Кисне 30 мин. Пие се топла като чай.

2. Сутрин и вечер преди хранене и преди приема на горната отвара се приема 20–30 капки тинктура от *Salvia pratensis* L. – Какула (Полски чай).

3. Вместо вода да се пие отвара от стрък *Trigonella foenum graecum* L. – Сминдух (Гръцка трева).

4. При повишена температура да се приема отвара или тинктура от *Syringa vulgaris* L. – Люляк; или *Rubus idaeus* L. – Малина; или *Tilia argentea* Desf. – Сребролистна липа (може и *Tilia grandifolia* Ehrh. – Едролистна липа).

Външна употреба

1. Компрес: върху челото и носа с торбичка пресен селски квасец; или бархетно парче, потопено в отвара от *Matricaria chamomilla* L. – Лайка; или разтворена във вода и оцет хума (лечебна пръст).

2. Инхалация с: масло от *Matricaria chamomilla* L. – Лайка; или *Salvia officinalis* L. – Градински чай (Какула); или *Mentha piperita* L. – Лютива мента (Джоджен); или прясно нарязан лук или чесън.

3. При кръвоизлив от носа да се смръкне прах от изсушено *Galium verum* L. – Еньовче, или изсушен *Equisetum arvense* L. – Полски хвощ.

Народната медицина препоръчва още

1. При възпаление на носа: промивка с отвара от роза.

2. При запушен нос: див кестен, настърган, се вари 10 мин. Капва се в ноздрите; кромид лук – тампон; промивка с топла вода през 30 мин.; промивка с вода със сол и със сода за хляб; парченца чесън да се пхнат в ноздрите.

3. При кръвотечение: тампони от отвара на Овчарска торбичка; тампони от сок на свежи вишневи листа.

4. При увреждане лигавицата на носа: капване и намазване с чист маслен зехтин; инхалация и промивка с лайка.

5. При слабо обоняние: процедури с лайка – капване, компреси и промивка.

6. При полипи в носа: отвара от полски хвощ се смърка през носа; поливка на полипа със студена изворна вода.

7. При засилени секрети от носа: отвара от дъбови кори – за промиване на носа; отвара от градински чай – за смъркане и промиване.

Клас II. Новообразувания. Злокачествени новообразувания на дихателните органи и гръдния кош (C30–C39).

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и
(ДНО) на носа, синусите и средното ухо

C30	Злокачествено новообразувание на носната кухина и средното ухо
C31	Злокачествено новообразувание на синусите

Билки за лечение

Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Allium cepa L. – Лук, Кромид лук
Alnus glutinosa Gaertner – Черна елша
Althaea officinalis L. – Лечебна ружа
Arctium lappa L. – Обикновен репей
Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Cannabis sativa L. – Посевен коноп
Carthamus lanatus L. – Вълнест аспур
Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей
Cichorium inthybus L – Синя жлъчка
Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон
Cnicus benedictus L. – Лечебна пресечка
Ecballium elaterium (L.) Rich. – Луда краставица
Ficus carica L. – Обикновена смокиня
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Foeniculum vulgare Mill. – Морач, Резене
Geranium robertianum L. – Робертов здравец
Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп
Inula helenium L. – Бял оман

Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен
Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Пчелник, обикновен
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Morus nigra L. – Черна черница
Ocimum basilicum L. – Босилек
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pimpinella saxifraga L. – Бедреница, Каменоломков анасон
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Polygonum bistorta L. – Голямо кървавиче
Polygonum hydropiper L. – Воден пипер, Водно пипериче
Populus nigra L. – Черна топола
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Rosa canina L. – Шипка
Rosa damascena Mill. – Българска роза
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Rubus idaeus L. – Малина
Rubus caesius L. – Полска къпина
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Silene otites (L.) Wibel – Ушно плюскавиче
Siler trilobum Crantz. – Триделно загърличе
Sinapis alba L. – Бял синап
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Taxus baccata L. – Обикновен тис
Teucrium chamaedrys L. – Подъбиче, обикновено
Thymus sp. diversae (T. serpyllum) L. – Мащерка, Бабина душица
Tilia grandifolia Ehrh. – Едролистна липа
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева

Tussilago farfara L. – Подбел

Vaccinium myrtillus L. – Обикновена боровинка

Verbascum thapsiforme Schr. – Висок лопен

Verbena officinalis L. – Върбинка

Veronica officinalis L. – Лечебно великденче

Viola odorata L. – Миризлива теменуга

Zingiber officinale Roscoe – Исиот, Зенжефил, Куркума

Външно

Тинктура от *Ecbalium elaterium* (L.) Rich. – Луда краставица, или сок от пресен *Allium sera* L. – Лук. За деца: солен разтвор на морска сол, физиологичен ратвор или морска луга.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер (3 пъти дневно) преди хранене болният да приема през устата 150–200 мл хладка отвара от: стрък и листа *Ruta graveolens* L. – Седефче, семена *Trigonella foenum graecum* L. – Сминдух, и стрък, листа и цвят *Malva sylvestris* L. – Слез, по 50 г от всяка билка. От добре обърканата смес се взема 4 супени лъжици, поставя се в 500–700 мл вода и се вари 3–5 мин. След като кисне 30 мин., отварата се прецежда и подсладжа с 2 супени лъжици чист пчелен мед.

2. През деня вместо вода да се пие хладка отвара от: стрък, листа и цвят *Thymus sp. diversa* – Мащерка, и цвят *Althaea officinalis* L. – Бяла ружа, по 50 г от всяка билка. От добре обърканата смес се взема 2 супени лъжици и се поставя в 500–700 мл вода, вари 3–5 мин. След като кисне 30 мин., отварата се прецежда и е готова за пиене.

Външна употреба

1. Използват се при ЗНО на ухото, в това число и на средното ухо, листата на *Sempervivum erythraeum* Vel. – Дебелец. Няколко листа от билката предварително се нагриват в топла пепел (или на друго подходящо място), леко се смачкват, стискат

и се капват десетина капки в канала на ухото, където е злокачественото образуване.

По подобна схема може да се използват корени и листа от *Ruta graveolens* L. – Седефче, за капване в ушния канал на засегнатото ухо. Пресни корени и листа от растението се нарязват ситно, смачкват се, добавя се и малко чист маслинен зехтин. След престояване на сместа около 1–1,5 ч, се прецежда през преса или тензух.

2. През деня и нощта е желателно да се поставят компреси от пресен квасец със ситно настъргани корени от *Sambucus nigra* L. – Чер бъз. Квасецът се приготвя от типово брашно, мая за хляб, кисело мляко и боза. След добро омесване на продуктите сместа се оставя няколко часа на топло да втаса. От втасалата смес се взема една шепа, прибавят се и една шепа настъргани корени от Чер бъз и се премесва отново с брашно до получаването на твърдо тесто. Разстила се кора с дебелина от 1–2 см, поставя се върху бархетно, тензухено или памучно парче с подходящ размер върху горната част на шията. Отгоре се покрива с мушама или найлон и се превързва. Престоява няколко часа. След като се махне компресът, мястото да се намаже с чист зехтин или благ мехлем.

Хранителен режим

Леки, течнокашкави храни. Повече плодове и зеленчуци – грижливо подбрани и внимателно измити. Желателна е консумацията на *Citrus aurantiaca* L. – Портокал, и *Citrus medica* L. – Лимон. Да се спре консумацията на месо и месни продукти, захар и захарни изделия, бял хляб и тестени изделия.

Важни добавки

Вариант 1: При запек – вечер непосредствено преди хранене да се пие 100 мл отвара от кора на *Ramnus frangula* L. – Зърнастец; 2 супени лъжици от билката се вари 7–10 мин. в 300 мл вода, кисне 30 мин. Получената отвара е за 3 приема.

Вариант 2: Сушени сливи на ошав, вечер преди лягане.

Вариант 3: Сутрин на гладно да се приема 1 супена лъжица чист пчелен мед с чаша топла вода.

Забележки

1. При температурни състояния да се използват отвари от листа *Rubus idaeus* L. – Малина, или стрък, листа и цвят *Thymus* sp. *diversa* – Мащерка.

2. При болка внимателно да се дозира тинктура от *Paraver* *rhaeas* L. – Див мак, или *Corydalis marsalliana* Pers. – Лисичина.

Внимание: билките са силно отровни и токсични!

J35	Хронични болести на тонзилите (струпване на лимфна тъкан на задната стена на устната кухина) и аденоидите (фарингеални сливици, „трета сливица“)
J36	Перитонзиларен абсцес
J37	Хроничен ларингит и ларинготрахеит
J38	Болести на гласните връзки в ларинкса, неклассифицирани другаде
J39	Други болести на горните дихателни пътища

Болно и възпалено гърло и сливици

Билки за лечение

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Allium cepa L. – Лук, Кромид лук

Alnus glutinosa Gaertner – Черна елша

Althaea officinalis L. – Лечебна ружа

Alcea rosea L. – Градинска Ружа

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня

Carthamus tinctorius L. – Сафлор

Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей

Cichorium inthybus L – Синя жлъчка, обикновена

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Spicus benedictus L. – Лечебна пресечка

Ficus carica L. – Обикновена смокиня

Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник

Foeniculum vulgare Mill. – Морач, Резене
Geranium robertianum L. – Робертов здравец
Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп
Inula helenium L. – Бял оман
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен
Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Пчелник, обикновен
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Morus nigra L. – Черна черница
Ocimum basilicum L. – Босилек
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pimpinella saxifraga L. – Каменоломков анасон
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Populus nigra L. – Черна топола
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Rosa damascena L. – Българска роза (Казанлъшка роза)
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Sanicula europaea L. – Дебрянка
Sinapis alba L. – Бял синап
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Taxus baccata L. – Обикновен тис
Teucrium chamaedrys L. – Подъбиче, обикновено
Thymus sp. diversae (T. *serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Tilia grandifolia Ehrh. – Едролистна липа
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Tussilago farfara L. – Подбел
Vaccinium myrtillus L. – Обикновена боровинка
Verbascum thapsiforme Schr. – Висок лопен
Verbena officinalis L. – Върбинка

Veronica officinalis L. – Лечебно великденче

Viola odorata L. – Миризлива теменуга

Viola tricolor L. – Трицветна теменуга

Zingiber officinale Roscoe – Исиот, Зенжефил, Куркума

Помощни натурални продукти (вътрешно)

Пчелен мед, лимон, лук, чесън.

Помощни натурални продукти (външно)

При липса на температура – загряващ компрес; при температура – компрес от вода и натурален оцет; селски квасец.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък *Malva sylvestris* L. – Слез, стрък *Marrubium vulgare* L. – Пчелник, стрък *Teucrium chamaedrys* L. – Подъбиче, и цвят *Rosa damascena* L. – Българска роза. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Trigonella foenum-graecum* L. – Сминдух. Обикновено три приема преди хранене по 20 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Tussilago farfara* L. – Подбел.

Външна употреба

1. Загряващ компрес върху гърлото с вода, вода и оцет, ракия, спирт, квасец или отвари;

2. Инхалация с етерични масла.

Препоръчва се лек двигателен режим сред природата – планина, сутрешни обливания с хладък душ, подходящи дишателни упражнения.

Хронични болести на долните дихателни пътища (J40–J47)

J40	Бронхит, неуточнен като остър или хроничен
J41	Обикновен и слuzесто-гноен хроничен бронхит
J42	Хроничен бронхит, неуточнен

Забележка

Вж. Други остри респираторни инфекции на долните дихателни пътища (J20–J22).

J43	Емфизем (въздух в тъканите)
J44	Друга хронична обструктивна белодробна болест

Разширение на бронхите (bronhieктазии)

Разширение на белите дробове (белодробен емфизем)

Трайно разширение на бронхите

Билки за лечение

Achillea millefolium – Бял равнец

Amygdalus communis L. – Обикновен бадем

Althaea officinalis L. – Бяла ружа

Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог

Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява

Centaurium erythraea Rafn – Червен кантарион

Linum usitatissimum L. – Обикновен лен

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Mentha piperita L. – Лютива мента

Ocimum basilicum L. – Босилек

Juglans regia L. – Обикновен орех

Marrubium vulgare L. – Пчелник

Potentilla argentea L. – Сребролистен очиболец

Pelargonium roseum Willd. – Индрише
Plantago major L. – Широколистен живовляк
Populus alba L. – Бяла топола
Polypodium vulgare L. – Обикновена сладка папрат
Pimpinella anisum L. – Анасон
Ruta graveolens L. – Седефче
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Humulus lupulus L. – Хмел
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Scolopendrium vulgare Sm. – Волски език
Tussilago farfara L. – Подбел

Помощни натурални продукти

Бяла дъвка, маслен зехтин, терпентин, пчелен мед

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Marrubium vulgare* L. – Пчелник. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Althaea officinalis* L. – Бяла ружа. Обикновено три приема преди хранене по 20 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Polypodium vulgare* L. – Обикновена сладка папрат.

4. Профилактично да се ядат по 2–3 люти чушлета на ден.

Външна употреба

Инхалация с етерични масла.

Препоръчва се лек двигателен режим сред природата – планина, сутрешни обливания с хладък душ, подходящи дишателни упражнения.

J45	Астма
J46	Астматичен статус

Задух, бронхиална астма

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Allium sativum L. – Чеснов лук, Чесън
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Bryonia alba L. – Дива бяла тиква, Брей
Cannabis sativa L. – Коноп
Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей
Spicus benedictus L. – Лечебна пресечка
Crocus sativus L. – Шафранов минзухар
Datura stramonium L. – Татул
Digitalis purpurea L. – Червен напръстник
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Inula helenium L. – Бял оман
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Mesembrianthemum cristallinum L. – Ледениче
Oenathe aquatica L. – Воден морач
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Primula suaveolens Bert. (*P. officinalis*) – Иглика
Prunus spinosa L. – Трънка
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Salvia glutinosa L. – Жълта какула
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sideritis scardica Griseb – Пирински чай

Solanum dulcamara L. – Кучешко червено грозде, Разводник

Tussilago farfara L. – Подбел

Uragaga ipescuana Baill. – Ипекакуана, Бълвен корен

Urtica dioica L. – Коприва

Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна диланка

Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка

Verbascum thapsiforme Schr. – Висок лопен

Veronica officinalis L. – Лечебно великденче

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от цвят *Sambucus nigra* L. – Чер бяз, стрък *Urtica dioica* L. – Коприва, и корен *Valeriana officinalis* L. – Валериана, равни количества. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Cannabis sativa* L. – Коноп. Обикновено три приема преди хранене по 20 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Veronica officinalis* L. – Лечебно великденче.

Външна употреба

1. Инхалация с етерични масла от лайка и бор.

2. Инхалация с 300 г вода и 7 г нишадър.

3. Инхалация с евкалиптово масло.

Препоръчва се лек двигателен режим сред природата – планина, сутрешни обливания с хладък душ, подходящи дишателни упражнения.

Хранителен режим

Вегетарианство със засилена консумация на грозде, круши, малини, черници – плодове.

Лечение с прополис

Приготвя се 30% прополисова тинктура (или се купува от аптеката).

1. Три пъти дневно 40–60 мин. преди хранене да се приема по 30 капки (за възрастен) от тинктурата, разредена в 1 супена лъжица с топло мляко или вода.

2. В ноздрите се капват 5–6 капки прополисова тинктура, разредена с глицерин или зехтин в съотношение 1:1.

3. Инхалация с вряща вода и прополисова тинктура. Обикновено 1 литър вряща вода и 1 супена лъжица прополисова тинктура. Вдишвания за 10–15 мин.

4. По време на лечението да се приема пчелен мед – максимално 3 пъти на ден по 1 супена лъжица преди хранене.

J47	Бронхиектатична болест
-----	------------------------

Трайно разширение на бронхите

Забележка

Вж. J43 Емфизем и J44 Друга хронична обструктивна белодробна болест.

Болести на белия дроб, причинени от външни агенти (J60–J70)

J60	Пневмокониоза при въглекопачите (заболяване на белите дробове в резултат на вдишвания прах)
J61	Пневмокониоза, причинена от азбест и други минерални вещества
J62	Пневмокониоза, причинена от азбест и други минерални вещества
J63	Пневмокониоза, причинена от друга неорганична прах
J64	Пневмокониоза, неуточнена

Белодробна склероза (цироза)

Силикоза

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Allium sativum L. – Чеснов лук, Чесън
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Alnus glutinosa Gaertner – Черна елша
Alcea rosea L. – Градинска ружа
Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня
Cannabis sativa L. – Посевен коноп
Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей
Cichorium intybus L. – Синя жлъчка, обикновена
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Malva sylvestris L. – Слез
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Morus nigra L. – Черна черница
Ocimum basilicum L. – Босилек
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pinus sylvestris L. – Бял бор

Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Rosa damascena Mill. – Българска роза
Rubus idaeus L. – Малина
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебела Мара
Sinapis alba L. – Бял синап
Teucrium chamaedrys L. – Подъбиче, обикновено
Thymus sp. diversae (*T. serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Tilia grandifolia Ehrh. – Едрolistна липа
Tussilago farfara L. – Подбел
Verbascum thapsiforme Schr. – Висок лопен
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Viola odorata L. – Миризлива теменуга

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък *Agrimonia eupatoria* L. – Камшик, стрък *Malva sylvestris* L. – Слез, и лист *Verbascum thapsiforme* Schr. – Висок лопен, равни количества. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Rosa damascena* Mill. – Българска роза. Обикновено три приема преди хранене по 20 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Ocimum basilicum* L. – Босилек.

Външна употреба

1. Инхалация с етерични масла от: лайка, евкалипт, градински чай и бор.

2. Кореман компрес с вода и оцет наполовина. Като загреващ. При температура да се сменя на всеки час.

Препоръчва се лек двигателен режим сред природата – планина, сутрешни обливания с хладък душ, подходящи дишателни упражнения.

Хранителен режим

Вегетарианство със засилена консумация на лимони, грозде, круши, малини, черници – плодове, френско грозде (прясно или сок).

J65

Пневмокониоза, свързана с туберкулоза

Белодробна туберкулоза (охтика)

Билки за лечение

- Achillea millefolium* L. – Бял равнец
- Aesculus hippocastanum* L. – Конски кестен, обикновен
- Agrimonia eupatoria* L. – Камшик
- Ajuga reptans* L. – Пълзящо срещниче
- Antennaria dioica* (L.) Gaertner – Витошки еделвайс
- Arctium lappa* L. – Обикновен репей
- Artemisia absinthum* L. – Бял пелин
- Carduus acanthoides* L. – Магарешки бодил, обикновен
- Chelidonium majus* L. – Змийско мляко
- Chenopodium botrys* L. – Огнице
- Digitalis purpurea* L. – Червен напръстник
- Equisetum arvense* L. – Хвощ
- Gentiana cruciata* L. – Синя тинтява
- Glechoma hederacea* L. – Бръшляноподобна самобайка
- Hedera helix* L. – Обикновен бръшлян
- Helleborus odoratus* Waldst. et Kit. – Кукуряк
- Hypericum perforatum* L. – Жълт кантарион, Звъниче
- Inula aschersoniana* Jka – Бабиче, Оман
- Inula helenium* L. – Бял оман
- Juglans regia* L. – Обикновен орех

Lamium album L. – Мъртва коприва, бяла
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена
Malva sylvestris L. – Слез
Oenanthe aquatica L. – Воден морач
Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадънка
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Polypodium vulgare L. – Обикновена сладка папрат
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Persica vulgaris Mill. – Обикновена праскова
Prunus spinosa L. – Трънка
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Saxifraga bulbifera L. – Каменоломка
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Tussilago farfara L. – Подбел
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък и цвят *Achillea millefolium* L. – Бял равнец, *Rosa damascena* Mill. – Българска роза, и *Symphytum officinale* L. – Лечебно зарасличе, в равни количества. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Hedera helix* L. – Обикновен бръшлян. Обикновено три приема преди хранене по 5–10–15 до 20 капки. Внимание: токсично!

3. Вместо вода да се пие отвара от *Pinus sylvestris* L. – Бял бор.

Външна употреба

1. Инхалация с етерични масла от: лайка, евкалипт, градински чай, роза и бор.

2. Компрес върху гърдите с отвара и листата от *Tussilago farfara* L. – Подбел, или *Equisetum arvense* L. – Хвощ.

Препоръчва се лек двигателен режим сред природата – планина, сутрешни обливания с хладък душ, подходящи дишателни упражнения.

Хранителен режим: вегетарианство със засилена консумация на грозде (500 г на ден), зеле, коприва, круши, лимони, маруля, мед, спанак, чесън, шипки.

Препоръчва се още

1. При кръвохрачене: да се пие отвара от кори от върба; или отвара от листа от орех.

2. При кашлица: отвара от подбел; отвара от смес на: диланка, подбел, слез, коприва, трескот и бъз.

J66	Пневмокониоза при въглекопачите (заболяване на белите дробове в резултат на вдишвания прах)
J67	Хиперсензитивен пневмонит, предизвикан от органична прах
J68	Респираторни състояния, причинени от вдишване на химични вещества, газове, дим и пари
J69	Пневмонит, причинен от твърди вещества и течности
J70	Респираторни състояния, причинени от други външни агенти

Белодробна емболия и белодробен инфаркт

Забележка

Болният да остане свършено неподвижен.

Билки за лечение

Amygdalus communis L. – Обикновен бадем
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Calendula officinalis L. – Невен
Carduus acanthoides L. – Магарешки бодил, обикновен
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Galium aparine L. – Еньовче, Лепка
Geum urbanum L. – Градско омайниче, Зайча стъпка
Humulus lupulus L. – Хмел
Lavandula spica L. (*L. vera* DC.) – Лавандула
Malva sylvestris L. – Слез
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melissa officinalis L. – Маточина
Pelargonium roseum Willd. – Индрише
Pinus silvestris – Бял бор
Polygonum aviculare L. – Пача трева, обикновена
Rosa damascena Mill. – Българска роза
Robinia pseudoacacia L. – Бяла акация
Ocimum basilicum L. – Босилек
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Scolopendrium vulgare Sm. – Волски език
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна диланка

Народно лечение и лечителски опит

Спешно да се изведе пострадалият на свеж въздух, при необходимост да се направи изкуствено дишане, като преди това се почистят дихателните отвори.

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък *Malva sylvestris* L. – Слез, и цвят *Matricaria chamomilla* L. – Лайка. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Humulus lupulus* L. – Хмел. Обикновено три приема преди хранене по 5–10–15 до 20 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Carduus acanthoides* L. – Магарешки бодил, обикновен.

Външна употреба

Инхалация с етерични масла от: лайка, евкалипт, градински чай, роза и бор.

Препоръчва се лек двигателен режим сред природата – планина, сутрешни обливания с хладък душ, подходящи дишателни упражнения.

Хранителен режим

Вегетарианство със засилен консумация на грозде, зеле, коприва, круши, лимони, маруля, мед, спанак, чесън, шипки.

Гнойник (абсцес) на белите дробове
Гангрена на белия дроб

Билки за лечение

Althaea officinalis L. – Алтея, Бяла ружа
Fumaria officinalis L. – Лечебен росопас
Prunus spinosa L. – Трънка
Cotinus coggygria Scop. – Смрадлика, обикновена
Rosa canina L. – Шипка
Salix purpurea L. – Червена върба
Secale cereale L. – Ръж
Tussilago farfara L. – Подбел
Vicia sativa L. – Уров, Фий

Помощни натурални продукти

Боров катран, нишадър, сяра

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от: стрък *Althaea officinalis* L. – Алтея (Бяла ружа), *Fumaria officinalis* L – Лечебен росопас, и *Prunus spinosa* L. – Трънка. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Cotinus coggygria* Scop. – Смарадлика. Обикновено три приема преди хранене по 5–10–15 до 20 капки. Внимание: токсично!

3. Вместо вода да се пие отвара от *Rosa canina* L. – Шипка.

4. Прием на боров катран, колкото пшенично зърно.

Препоръчва се още

Външните цели листа от зелка се начукват от вътрешната страна и се поставят като компрес върху гърдите; пресечено прясно мляко на извара се поставя върху гърдите.

Кучешка тения (ехинокок) на белия дроб

Билки за лечение

Aesculus hippocastanum – Конски кестен, обикновен

Allium sativum L. – Чеснов лук, Чесън

Althaea officinalis L. – Бяла ружа

Artemisia absinthum L. – Бял пелин

Aspidium filix-mas – Папрат

Glycyrrhiza glabra L. – Сладък корен

Linum usitatissimum L. – Обикновен лен

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Fragaria vesca L. – Горска ягода

Paliurus aculeatus Lam. – Драка

Pimpinella anisum L. – Анасон (семе)

Prunus domestica L. – Слива

Sinapis arvensis L. – Полски синап

Sambucus nigra L. – Черен бъз

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък *Artemisia absinthum* L. – Бял пелин. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Aspidium filix-mas* – Папрат. Обикновено три приема преди хранене по 5–10–15 до 20 капки. Внимание: токсично!

3. Вместо вода да се пие отвара от *Pimpinella anisum* L. – Анасон (семе).

Препоръчва се още

Смес в равни количества от синя тинтява, жълт кантарион, звъниче, червен кантарион и пелин да се варят 5 мин. в 1–1,5 л вода. След изстиване да се пие вместо вода за деня. Лечението продължава една седмица.

Клас II. Новообразувания. Злокачествени новообразувания на дихателните органи и гръдния кош (C30–C39)

C34	Злокачествено новообразувание на [бронхите и] белия дроб
-----	--

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на бронхитите и на белия дроб

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Ajuga reptans L. – Пълзящо срещниче
Ajuga chamaepitys (L.) Schreber – Ниско срещниче
Aloe arborescens L. – Дървовидно алое
Anchusa officinalis L. – Винче, Мишинец
Antennaria dioica (L.) Gaertner – Витошки еделвайс
Arum maculatum L. – Петнист змиарник
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Calendula officinalis L. – Невен
Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Carduus acanthoides L. – Магарешки бодил, обикновен
Claviceps purpurea Fr. (*Secale cornutum*) – Мораво рогче, Главня
Chenopodium album L. – Бяла сладка трева
Cotinus coggygria Scop. – Смрадлика, обикновена
Drosera rotundifolia L. – Росянка, кръглолистна
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glechoma hederacea L. – Самобайка
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Malva sylvestris L. – Слез
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз

Physalis alkekengi L. – Мехунка
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polygonum aniculare L. – Кървавиче
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Prunella vulgaris L. – Обикновена пришица
Prunus spinosa L. – Трънка
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Punica granatum L. – Нар
Pinus silvestris L. – Бор (борови връхчета)
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Robinia pseudoacacia L. – Бяла акация
Rosa canina L. – Шипка
Rosa damascena Mill. – Българска роза
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Rubus idaeus L. – Малина
Salvia glutinosa L. – Жълта какула
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Sanguisorba officinalis L. – Лечебна динка
Saxifraga bulbifera L. – Обичник
Scolopendrium vulgare Sm. – Волски език
Solidago virgaurea L. – Горски енчец
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Teucrium chamaedrys L. – Подъбиче, обикновено
Thalictrum aquilegifolium L. – Кандилколистно обичниче
Thymus sp. diversae (T. serpyllum) L. – Машерка, Бабина душица
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Helleborus odoratus Waldst. et Kit. – Кукуряк
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Viscum album L. – Бял имел

Помощни натурални продукти

Мед и пчелни продукти

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин на гладно – веднага след ставане от сън, и вечер – непосредствено преди лягане да се взема 1 чаена (супена) лъжица „розов мед“^{*}.

2. Сутрин и вечер преди приемането на отварите или сиропите да се взема тинктура от *Arum maculatum* L. – Змиярник, или от *Heleborus fdortus* W. et Kit. – Кукурмяк, по 30 капки, дозирани в чаена лъжичка. Тинктурата се поставя под езика за 1 мин., след което останалото количество се преглъща.

3. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. преди хранене болният да взема по избор едно от средствата:

Вариант I

Една супена лъжица сироп от *Aloe arborescens* L. – Алое: вземат се 200 г зелени листа, махат се бодлите им, смилат се на каша и се смесват с по 50 г корен *Betonica officinalis* L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист, корен *Carduus acanthoides* L. – Магарешки трън, и корен *Sambucus ebulus* L. – Тревист бъз. Нарязват се на ситно, прибавя се 2,5 л чисто натурално червено вино и 2 кг чист пчелен мед и на водна баня се варят 1 час. Като истине сместа, се прецежда през тънка кърпа и се държи на студено, за да не кисне.

Вариант II

Една чаша от 150–200 мл отвара от: лист и цвят *Sambucus nigra* L. – Чер бъз, лист *Symphytum officinale* L. – Чер оман, и стрък и цвят *Veronica officinalis* L. – Великденче, по 50 г от всяка. 4 супени лъжици от тази смес се слага да заври в 700 мл студена вода. Вари се на тих огън в закрит съд 3 мин., прецежда се след 30 мин.

---

* Приготвя се от пчелен мед и розово масло.

Важна добавка

При силна кашлица се взема 1 супена лъжица сироп против кашлица. Приготвяне: 50 г надземна част *Polygonum aviculare* L. – Пача трева, се запарва с 500 мл вряща вода и на тих огън се вари 20 мин., прецежда се и се засилва с 50 г чисто смляно сурово кафе и 100 г небетшекер или горена захар и ври още 5 мин.

20 мин. (или 5–10 мин. след храна) след приема на едно от тези средства се изпива 1 чашка от 150 г отвара от цвят *Robinia pseudoacacia* L. – Акация, лист и цвят *Scolopendrium officinarum* L. – Волски език, и цвят и стрък *Betonica officinalis* L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист, по 50 г от всяка. Две супени лъжици от тази смес се сипва в 500 мл студена вода; на тих огън се вари в закрит съд 3 мин., като изстине се прецежда. Пие се подкиселена с лимон на вкус.

Външна употреба

1. Вечер, за през нощта, гърдният кош (отпред и отзад) се налага с 2 торбички от тензух, всяка една ушита на по 3–4 хоризонтални джоба, за да лежи лапата равномерно върху гърдния кош, напъннени първата вечер с:

Вариант I

Прясна топла лапа от *Allium sera* L. – Кромид лук (печен), обелен, нарязан на ситно, полуизстискан и засилен с 1 чаена лъжичка нишадър и 0,5 чаена лъжичка камфор на прах, накрая поръсен с 2–3 супени лъжици царевично брашно (за отнемане на излишната влага от лапата).

Вариант II

Топла лапа от пресен селски хлебен квасец (забъркан преди 4 часа), засилен за всяко място с по 10–20 супени лъжици плод *Aesculus hippocastanum* L. – Конски кестен, настърган с корите (а при липса на кестени се използва същото количество пресни корени от *Sambucus ebulus* L. – Тревист бъз, нарязани на ситно и счукани в дървен хапан на кашица.

Важна добавка

При кръвоизлив от устата, носа или ануса болният веднага да легне и да взема:

Вариант I

1–3 пъти на ден преди хранене по 1 белтък от прясно кокоше яйце, разбъркан с 1 чаена лъжичка пепел от изгорена вълна (може и непрана) и 5–7 зърна счукана бяла дъвка.

Вариант II

На всеки 1–2 часа с дадените по плана билки да пие 100 мл отвара от надземна част и корен *Capsella bursa-pastoris* – Овчарска торбичка.

Други респираторни болести, увреждащи главно интерстициалната тъкан (J80–J84)

J80	Синдром на респираторното разстройство [дистрес] при възрастни
-----	--

Билки за лечение

Alcea rosea L. – Градинска ружа
Arctium lappa L. – Обикновен репей
Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Malva sylvestris L. – Слез
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Ocimum basilicum L. – Босилек
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Rosa damascena Mill. – Българска роза
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Thymus sp. diversae (*T. serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Tussilago farfara L. – Подбел
Verbascum thapsiforme Schrad. – Лопен
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Viola odorata L. – Миризлива теменуга

Помощни натурални продукти (външно за инхалации)

етерични масла от *Matricaria chamomilla* L. – Лайка, *Ocimum basilicum* L. – Босилек, *Pinus sylvestris* L. – Бял бор, *Rosa damascena* Mill. – Българска роза, *Rosmarinus officinalis* L. – Лечебен розмарин, *Salvia officinalis* L. – Градински чай, и др.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък *Malva sylvestris* L. – Слез, цвят *Matricaria chamomilla* L. – Лайка, и стрък *Ocimum basilicum* L. – Босилек, в равни количества. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Atropa bella-donna* L. – Лудо биле. Обикновено три приема преди хранене по 5–10 капки. Внимание: токсично!

3. Вместо вода да се пие отвара от *Alcea rosea* L. – Градинска ружа.

Външна употреба

Инхалации с етерични масла от: *Matricaria chamomilla* L. – Лайка, *Ocimum basilicum* L. – Босилек, *Pinus sylvestris* L. – Бял бор, *Rosa damascena* Mill. – Българска роза, *Rosmarinus officinalis* L. – Лечебен розмарин, *Salvia officinalis* L. – Градински чай, и др.

J81	Белодробен оток
-----	-----------------

Оток на белия дроб

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен, обикновен

Ajuga reptans L. – Пълзящо срещниче

Antennaria dioica (L.) Gaertner – Витовски еделвайс

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Carduus acanthoides L. – Магарешки бодил, обикновен

Chenopodium botrys L. – Огнице

Digitalis purpurea L. – Червен напръстник

Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Hedera helix L. – Обикновен бръшлян
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Inula aschersoniana Jka – Бабиче, Оман
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Орех обикновен
Lamium album L. – Мъртва коприва, бяла
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена
Malva sylvestris L. – Слез
Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадънка
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Polypodium vulgare L. – Обикновена сладка папрат
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Persica vulgaris Mill. – Обикновена праскова
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Tussilago farfara L. – Подбел
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък *Ajuga reptans* L. – Пълзящо срещниче, и *Glechoma hederacea* L. – Бръшляноподобна самобайка, в равни количества от двете билки. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Papaver rhoeas* L. – Полски мак. Обикновено три приема преди хранене по 5–10 капки. Внимание: токсично!

3. Вместо вода да се пие отвара от кора *Quercus robur* L. – Обикновен дъб.

Външна употреба

Инхалации с етерични масла от: *Matricaria chamomilla* L. – Лайка, *Ocimum basilicum* L. – Босилек, *Pinus sylvestris* L. – Бял бор, *Rosa damascena* Mill. – Българска роза, *Rosmarinus officinalis* L. – Лечебен розмарин, *Salvia officinalis* L. – Градински чай, и др.

J82	Белодробна еозинофилия*, неклаифицирана другаде
J84	Други интерстициални белодробни болести

Туберкулоза на белия дроб
Белодробна туберкулоза (охтика)

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен, обикновен
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Ajuga reptans L. – Пълзящо срещниче
Arctium lappa L. – Обикновен репей
Artemisia absinthum L. – Бял пелин
Carduus acanthoides L. – Магарешки бодил, обикновен
Chenopodium botrys L. – Огниче
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Hedera helix L. – Обикновен бръшлян
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Inula aschersoniana Jka – Бабиче, Оман
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Обикновен орех
Lamium album L. – Мъртва коприва, бяла
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена

* Еозинофилия – повишаване количеството на еозинофилите (определен вид левкоцити) в кръвта.

Malva sylvestris L. – Слез
Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадънка
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Polypodium vulgare L. – Обикновена сладка папрат
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Prunus spinosa L. – Трънка
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Rosa damascena L. – Казанлъшка роза, Българска роза
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Saxifraga bulbifera L. – Каменоломка
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Tussilago farfara L. – Подбел
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обеди вечер (3 пъти дневно) преди хранене болният да приема през устата 250–300 мл топла отвара от: цвят *Rosa damascena* L. – Казанлъшка роза (Българска роза), цвят *Prunus spinosa* L. – Трънка, в равни количества от всяка. От общата смес се взема 2 супени лъжици и в 500–700 мл вода се вари 2–3 мин. Кисне 30 мин. Пие се топла като чай.

2. Сутрин и вечер преди хранене и преди приема на горната отвара се приема 20–30 капки тинктура от *Teucrium chamaedrys* L. – Подъбиче, обикновено.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Equisetum arvense* L. – Полски хвощ.

4. При повишена температура да се приема отвара или тинктура от *Syringa vulgaris* L. – Люляк; или *Rubus idaeus* L. – Малина; или *Tilia argentea* Desf. – Сребролистна липа (може и *Tilia grandifolia* Ehrh. – Едролистна липа).

Външна употреба

1. Инхалация с прополисов разтвор на спирт, смесен с глицерин в отношение 1:2, продължителност 10–15 мин. Процедури 15–20, вечер.

Или: 2. Лапи на гърдите от сварени листа на подбел.

Или: 3. Лапи на гърдите от сварени стръкове хвощ.

Или: 4. Памук, натопен в силна ракия (първак), в спирт или в оцет. Поставя се върху гърдите и се сменя 4–5 пъти на ден. Вътрешно се приема чай от *Sambucus nigra* L. – Чер бяз.

Препоръчани храни: грозде, круши, зеле, коприва, овес, лимони, портокали, грейпфрут, мед, спанак, чесън, лук, шипки и др.

Народната медицина препоръчва още

1. Смес от мед 250 г, 350 мл прясно мляко и 50 г захар да ври на тих огън, докато остане около 400 мл. Цялото количество се пие сутрин в продължение на 40–50 дни.

2. Прясно мляко 350 г се вари с 20 г сол до кипване. Сутрин се изпива на гладно в продължение на 40–50 дни.

3. Цвик от сирене да се пие преди и след храна.

4. Да се ядат червени боровинки с мед.

5. Да се ядат ябълки, печени с тамян. Издълбават се ябълките с ножче и се поставя под капачето едно зърно бял тамян. Пекат се. Дневна консумация 3–5 бр.

6. Да се пие вместо вода запарка от шипки.

7. Кромид лук (люспи) една стиска; орехови черупки една стиска; вода 1200 мл, ври 30 мин. Прецежда се и към още топлата отвара се прибавят ленено семе – 1 супена лъжица, и пчелен мед – 1 супена лъжица. Ври още 10 мин., след изстиване се прецежда и се приема по 1 супена лъжица преди хранене 3–4 пъти дневно. След храна се взема по едно лещено зърно камфор.

Съвременни заболявания на бял дроб

Бързопреходен еозинофилен инфилтрат на белите дробове – синдром на Льофлер
Синдром на средния лоб – синдром на средния дял по Грахам
Синдром на Картагенер
Бронхиални фистули

Билки за лечение

Alnus glutinosa Gaertner – Черна елша
Alcea rosea L. – Градинска ружа
Arctium lappa L. – Обикновен репей
Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Пчелник, обикновен
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Ocimum basilicum L. – Босилек
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Rosa damascena Mill. – Българска роза
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Teucrium chamaedrys L. – Подъбиче, обикновено
Thymus sp. diversae (*T. serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Tussilago farfara L. – Подбел
Verbascum thapsiforme Schrad – Лопен
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Viola odorata L. – Миризлива теменуга

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер (3 пъти дневно) преди хранене болният да приема през устата 250–300 мл топла отвара от: стрък *Marrubium vulgare* L. – Пчелник, обикновен, *Teucrium chamaedrys* L. – Подъбиче, и *Trigonella foenum-graecum* L. – Сминдух, в равни количества от всяка билка. От общата смес се взема 2 супени лъжици и в 500–700 мл вода се вари 2–3 мин. Кисне 30 мин. Пие се топла като чай.

2. Сутрин и вечер преди хранене и преди приема на горната отвара се приема 20–30 капки тинктура от *Pinus sylvestris* L. – Бял бор.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Alnus glutinosa* Gaertner – Черна елша.

4. При повишена температура да се приема отвара или тинктура от *Syringa vulgaris* L. – Люляк; или *Rubus idaeus* L. – Малина; или *Tilia argentea* Desf. – Сребролистна липа, може и *Tilia grandifolia* Ehrh. – Едролистна липа.

Външна употреба

1. Инхалация с прополисов разтвор на спирт, смесен с глицерин в отношение 1:2, продължителност 10–15 мин. Процедури 15–20, вечер.

Или: 2. Инхалация с етерични масла.

Гнойни и некротични състояния на долните дихателни пътища (J85–J86)

J85	Абсцес на белия дроб и медиастинома (място в гръдната кухина между белите дробове, в което са разположени сърцето, аортата, трахеята, хранопроводът и тимусът)
J86	Пиоторакс (натрупване на гной в плевралната кухина)

Абсцес в белия дроб

Гноен плеврит (пиоторакс, емпием)

Билки за лечение

Achillea millefolium – Бял равнец
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Aesculus hippocastanum – Конски кестен, обикновен
Althaea officinalis L. – Ружа
Alchemilla vulgaris L. – Обикновено шапиче
Arum maculatum L. – Петнист змиярник
Brassica nigra Koch. (*Sinapis nigra* L.) – Чер синап
Bryonia alba L. – Дива бяла тиква, Бреј
Capsella bursa pastoris Medic. – Овчарска торбичка
Cynodon dactylon (L.) Pers. – Троскот
Cichorium inthybus – Синя жлъчка, обикновена
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Gcyrrhiza echinata L. – Сладък корен
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Juglans regia L. – Обикновен орех
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен
Malus pumila Mill. – Ябълка
Mentha piperita L. – Лютива мента
Ocimum basilicum L. – Босилек
Pimpinella anisum L. – Анасон (семе)
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Plantago major L. – Широколист живовляк
Prunus machaleb L. – Череша (дръжки)

Pinus sylvestris – Бял бор
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Rosa damascena Mill. – Казанлъшка роза
Rubus caesius L. – Къпина
Rubus idaeus L. – Малина
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Scolopendrium vulgare Sm. – Волски език
Sinapis arvensis L. – Полски синап
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Tussilago farfara L. – Подбел
Zea mays L. – Царевица
Tussilago farfara L. – Подбел
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер (3 пъти дневно) преди хранене болният да приема през устата 250–300 мл топла отвара от: стрък *Alchemilla vulgaris* L. – Обикновено шапиче, цвят *Aesculus hippocastanum* – Конски кестен, лист *Rubus caesius* L. – Къпина, в равни количества от всяка билка. От общата смес се взема 2 супени лъжици и в 500–700 мл вода се вари 2–3 мин. Кисне 30 мин. Пие се топла като чай.

2. Сутрин и вечер преди хранене и преди приема на горната отвара се приема 20–30 капки тинктура от *Pinus sylvestris* L. – Бял бор.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Plantago major* L. – Широколист живовляк.

4. При повишена температура да се приема отвара или тинктура от *Syringa vulgaris* L. – Люляк; или *Rubus idaeus* L. – Малина; или *Tilia argentea* Desf. – Сребролистна липа, или *Tilia grandifolia* Ehrh. – Едролистна липа.

Външна употреба

1. Лапи от *Sinapis arvensis* L. – Полски синап.

2. Инхалация с прополисов разтвор на спирт, смесен с глицерин в отношение 1:2, продължителност 10–15 мин. Процедура 15–20, вечер.

Или:

3. Инхалация с етерични масла.

Други болести на плеврата (J90–J94)

Болести на обвивката на бял дроб (плевра)

J90	Плеврален излив, некласифициран другаде
J91	Плеврален излив при състояния, класифицирани другаде
J92	Плеврално срастване

Сух (фибринозен) плеврит

Воден (обикновен) плеврит

Кървав плеврит

Срастване на плеврите

Билки за лечение

Achillea millefolium – Бял равнец

Adiantum capillus-veneris L. – Богородичен (венерин) косям

Aesculus hippocastanum – Конски кестен, обикновен

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Alchemilla vulgaris L. – Обикновено шапиче

Allium cepa L. – Лук, Кромид лук

Aloe arborescens L. – Дървовидно алое

Althaea officinalis L. – Ружа

Arum maculatum L. – Петнист змиарник

Brassica nigra Koch. (*Sinapis nigra* L.) – Черен синап

Bryonia alba L. – Дива бяла тиква, Брей

Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион

Cichorium intybus – Синя жлъчка, обикновена

Cynodon dactylon (L.) Pers. – Троскот

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява

Gcyrrhiza echinata L. – Сладък корен

Helleborus odorus Waldst. et Kit. – Кукуряк

Hordeum vulgare L. – Обикновен ечемик

Juglans regia L. – Обикновен орех

Linum usitatissimum L. – Обикновен лен

Malus pumila Mill. – Ябълка

Mentha piperita L. – Лютива мента

Nasturtium officinalis R.Br. – Друмче
Ocimum basilicum L. – Босилек
Pimpinella anisum L. – Анасон (семе)
Pinus silvestris – Бял бор
Piper nigrum L. – Чер пипер
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Prunus machaleb L. – Череша (дръжки)
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Rosa damascena Mill. – Българска роза
Rubus caesius L. – Къпина
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Scolopendrium vulgare Sm. – Волски език
Sinapis arvensis L. – Полски синап
Sisymbrium officinale (L.) Scop. – Лечебна мъдрица
Tamus communis L. – Обикновен брей
Tussilago farfara L. – Подбел
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Zea mays L. – Царевица

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер (3 пъти дневно) преди хранене болният да приема през устата 250–300 мл топла отвара от: корен *Gysyrrhiza echinata* L. – Сладък корен, и корен *Gentiana cruciata* L. – Синя тинтява, в равни количества от всяка билка. От общата смес се взема 1 супена лъжица и в 500–700 мл вода се вари 2–3 мин. Кисне 30 мин. Пие се топла като чай.

2. Сутрин и вечер преди хранене и преди приема на горната отвара се приема 10–15 капки тинктура от *Helleborus odorus* Waldst. et Kit. – Кукуряк.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Zea mays* L. – Царевица (т.нар. коса).

4. При повишена температура да се приема отвара или тинктура от *Syringa vylgaris* L. – Люляк; или *Rubus idaeus* L. – Ма-

лина; или *Tilia argentea* Desf. – Сребролистна липа, може и *Tilia grandifolia* Ehrh. – Едролистна липа.

Външна употреба

1. Лапи от глина (лечебна пръст или хума), разбъркана на каша с хладка вода.

Или: 2. Печен кромид лук, топъл – за лапи.

Или: 3. Ориз – 1 шепа се посипва върху жар. Болният, завит с одеяло, се навежда и диша пушека от ориза.

Или: 4. Вендузи на гърба.

Препоръчани храни

Грозде.

Народната медицина препоръчва още

1. Смес от: зехтин – 300 мл, лимонов сок – 300 мл, камфор – 2,5 г. Пие се по 2–3 супени лъжици на ден (20–30 мл).

2. Отвара от корени магданоз и коса от царевича. Пие се вместо вода през 2 часа (за отнемане на водата, събрана в плеврите).

3. Квас се прави на питка. Маже се с мед и се посолява с нишадър. Връзват се на гърдите и на гърба.

4. Чер оман (корени) 2 супени лъжици се поставя в 500 мл вода, вари 5–7 мин., кисне 30 мин. Пие се 4–5 пъти на ден, подгрято, на малки глътки.

J93	Пневмоторакс
-----	--------------

Въздух в плевралната кухина (пневмоторакс)

Гръдна воднянка (хидроторакс)

Забележка

Основното лечение засега е чрез хирургична интервенция. При невъзможност от такава да се приложи билколечение, а при пневмоторакс да се запуши отворът към гръдната кухина веднага и с налични средства (при възможност) да се изтегли навлезият въздух в гръдния кош.

Билки за лечение

Arum maculatum L. – Петнист змиярник
Brassica nigra Koch. – Черен синап, Черна горчица
Bryonia alba L. – Дива бяла тиква, Брей
Helleborus odorus Waldst. et Kit. – Кукурмяк
Nasturtium officinalis R.Br. – Друмче
Piper nigrum L. – Чер пипер
Rosa damascena Mill. – Българска роза
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Scolopendrium vulgare Sm. – Волски език
Sisymbrium officinale (L.) Scop. – Лечебна мъдрица
Tamus communis L. – Обикновен брей
Tussilago farfara L. – Подбел
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обеди вечер (3 пъти дневно) преди хранене болният да приема през устата 250–300 мл топла отвара от *Pulmonaria officinalis* L. – Лечебна медуница. Приготвяне: 2 супени лъжици от билката в 500–700 мл вода се вари 2–3 мин. Кисне 30 мин. Пие се топла като чай.

2. Сутрин и вечер преди хранене и преди приема на горната отвара се приема 20–30 капки тинктура от *Rosa damascena* Mill. – Българска роза. За предпочитане е 1 капка розово масло върху бучка кафява захар.

Външна употреба

Стегната (херметична) превръзка.

J94	Други увреждания на плеврата
-----	------------------------------

Кръв в плевралната кухина (хемоторакс)

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Ajuga chamaepitys (L.) Schreber – Ниско срещниче
Anchusa officinalis L. – Винче, Мишинец
Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Carduus acanthoides L. – Магарешки бодил, обикновен
Claviceps purpurea Fr. (*Secale cornutum* L.) – Мораво порче, Главня
Cotinus coggygria Scop. – Смрадлика, обикновена
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polygonum bistorta L. – Голямо кървавиче
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Prunella vulgaris L. – Обикновена пришница
Prunus spinosa L. – Трънка
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Punica granatum L. – Нар
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Rosa canina L. – Шипка
Rubus idaeus L. – Малина
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Solidago virgaurea L. – Горски енчец
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Teucrium chamaedrys L. – Подъбиче, обикновено
Thymus sp. diversae (T. *serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Viscum album L. – Бял имел

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер (3 пъти дневно) преди хранене бо-
лният да приема през устата 250–300 мл топла отвара от:
стрък *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medic. – Овчарска торбичка,
Cotinus coggygria Scop. – Смарадлика, и *Teucrium chamaedrys*
L. – Подъбиче, в равни количества от всяка билка. От общата
смес се взема 2 супени лъжици и в 500–700 мл вода се вари 2–3
мин. Кисне 30 мин. Пие се топла като чай.

2. Сутрин и вечер преди хранене и преди приема на горната
отвара се приема 10–15 капки тинктура от *Potentilla tormentilla*
Stokes. – Планински очиболец.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Vaccinium vitis-idaea* L. –
Червена боровинка.

Клас II. Новообразувания. Злокачествени новообразувания на дихателните органи и гръдния кош (C30–C39)

C38	Злокачествено новообразувание на [сърцето, медиастума] и плеврата
------------	--

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО)
и (ДНО) на обвивката на бял дроб (плевра)

Билки за лечение

Adonis vernalis L. – Пролетен горицвет
Allium sativum L. – Чеснов лук, Чесън
Arenaria serpyllifolia L. – Полегнала песъчарка
Asparagus officinalis L. – Лечебна зайча сянка
Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня
Convallaria majalis L. – Момина сълза
Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог
Dianthus armeria L. – Див карамфил
Digitalis purpurea L. – Червен напръстник
Erysimum diffusum Ehrh. – Разклонена боянка
Inula helenium L. – Бял оман
Helleborus odoratus Waldst. et Kit. – Кукуряк
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена
Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим
Malva sylvestris L. – Слез
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Nerium oleander L. – Зокум, Олеандър
Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадънка
Peucedanum arenarium Walldts. et Kits. – Пясъчна самодивска трева
Phaseolus vulgaris L. – Обикновен фасул
Populus nigra L. – Черна топола
Populus tremula L. – Трепетлика
Potentilla alba L. – Бял очиблец

Rosa damascena Mill. – Българска роза
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Rumex palustris Sm. – Блатен лапад
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Scutellaria galericulata L. – Обикновена превара
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна диланка
Vinca minor L. – Дребен зимзелен
Xeranthemum annuum L. – Едногодишно безсмъртниче

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин и вечер, преди приема на отварите, да се взема по 20–30 капки тинктура от една от билките: *Digitalis purpurea* L. – Червен напръстник, или *Convallaria majialis* L. – Момина сълза, или *Nerium oleander* L. – Закум.

2. Сутрин, обед и вечер, 5–10 мин. преди хранене, да се изпива по 100–200 мл отвара от надземна част *Xeranthemum annuum* L. – Безсмъртниче, надземна част *Arenaria serpyllifolia* L. – Песъчарка, и листа, стрък и цвят *Digitalis purpurea* L. – Червен напръстник, по 50 г от всяка билка. От добре омесената билкова смес се взема 3 супени лъжици, поставя се в 500–700 мл вода, ври 3 мин., кисне 30 мин. Прецежда се.

3. След хранене три пъти дневно да се изпива 100–150 мл отвара от: листа, стрък и цвят *Leonurus cardiaca* L. – Дяволска уста, и листа, стрък и цвят *Ruta graveolens* L. – Седефче. От билковата смес 2 супени лъжици се залива с 300–500 мл вряща вода, кисне 30 мин.

Външна употреба

Внимание! Не се препоръчват никакви форми на компреси или лапи в областта на сърцето!

Забележка

При набиране на течност в плевралните кухини вместо вода да се приема отвара от стрък и цвят *Galium verum* L. – Еньовче, или листа, стрък и цвят *Satureja hortensis* L. – Градинска чубрица. Взема се 1 шепа (=4 супени лъжици) от билката и се поставя в 1–1,5 л вода, ври 3–5 мин., кисне 30 мин.

Хранителен режим

Както при другите форми на ЗНО.

Други болести на дихателната система (J95–J99)

J95	Респираторни нарушения след медицински процедури, неклаифицирани другаде
J96	Дихателна недостатъчност, неклаифицирана другаде
J98	Други респираторни нарушения
J99	Респираторни нарушения при болести, класифицирани другаде

Вродени заболявания на белия дроб

Забележка

Засега този вид заболявания – вродените, обикновено се подлагат на хирургични интервенции. Лечението с билки е съпътстващо, но често и основно, както при: Слаби, хлътнали гърди (обущарски гърди – *pectus excavatus*) и Кисти на белия дроб.

Слаби, хлътнали гърди (обущарски гърди)

Липса или наличие на добавъчни дялове в белите дробове

Артерио-венозни аневризми

Кисти на белия дроб

Билки за лечение

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Allium cepa L. – Лук, Кромид лук

Alnus glutinosa Gaert. – Черна елша

Alcea rosea L. – Градинска ружа

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Cannabis sativa L. – Посевен коноп

Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей

Cichorium inthybus L – Синя жлъчка, обикновена
Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон
Cnicus benedictus L. – Лечебна пресечка
Filipendula hexapetala (L.) Gilib – Орехче брястолистно
Hyssopus officinalis L. – Исоп лечебен
Inula helenium L. – Бял оман
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен
Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Morus nigra L. – Черна черница
Ocimum basilicum L. – Босилек
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Polygonum hydropiper L. – Воден пипер, Пипериче
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Rosa damascena Mill. – Българска роза
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Rubus idaeus L. – Малина
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебела Мара
Sinapis alba L. – Бял синап
Teucrium chamaedrys L. – Подъбиче, обикновено
Thymus sp. diversae (T. *serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Tilia grandifolia Ehrh. – Едролистна липа
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Tussilago farfara L. – Подбел
Verbascum thapsiforme Schr. – Висок лопен
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Viola odorata L. – Миризлива теменуга

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер преди хранене да се приема по 10–20 капки тинктура от *Mentha piperita* L. – Лютива мента. Тинктурата се капва в малко отвара и се изпива.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните лечебни растения: *Alcea rosea* L. – Градинска ружа, *Salvia officinalis* L. – Градински чай (Какула), и *Viola odorata* L. – Миризлива теменуга, в равни количества от всяка билка. Приготвяне и приемане: 1–2 супени лъжици от сместа се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин., кисне до 30 мин. След прецеждане се приема от 3 до 5 пъти дневно преди хранене.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Thymus sp. diversae* (*T. serpyllum*) L. – Мащерка (Бабина душица).

4. При повишена температура да се пие отвара или тинктура от *Tilia argentea* Desf. – Сребролистна липа; или *Rubus idaeus* L. – Малина; или *Syringa vulgaris* L. – Люляк (най-ефикасно).

Двигателен режим

Задължителни всекидневни подходящи дихателни упражнения.

Хранителен режим

Джанки (пресни, компот, сокове), кромид лук, лимони, ябълки.

Общи препоръки

Засилена консумация на плодове и зеленчуци.

Болести на органи от дихателната система при деца

Хрема, синусит

Остър задушаващ ларингит

Спазми на гръкляна (захласване, захождане, затайване)

Гущер (лъжлив круп)

Кашлица

Остро възпаление на дихателната тръба (трахеит)

Остро възпаление на бронхите (бронхит)

Капилярен бронхит

Астма (задух)

Бронхопневмония

Пълзяща пневмония

Сух и воден плеврит

Увеличени и възпалени гръдни лимфни възли

Белодробна (хронична) туберкулоза

Муковисцидоза

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Ajuga chamaepitys (L.) Schreber – Ниско срещниче

Antennaria dioica (L.) Gaertner – Витошки еделвайс

Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист

Calendula officinalis L. – Невен лечебен

Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка

Carduus acanthoides L. – Магарешки бодил, обикновен

Chenopodium album L. – Бяла сладка трева

Drosera rotundifolia L. – Росянка, кръглолистна

Equisetum arvense L. – Полски хвоц

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява

Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка

Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче

Malva sylvestris L. – Слез

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polygonum bistorta L. – Голямо кървавиче
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Prunus spinosa L. – Трънка
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Punica granatum L. – Нар
Pinus silvestris L. – Бял бор (борови връхчета)
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Robinia pseudoacacia L. – Бяла акация
Rosa canina L. – Шипка
Rosa damascena Mill. – Българска роза
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Rubus idaeus L. – Малина
Salvia glutinosa L. – Жълта какула
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Saxifraga bulbifera L. – Обичник
Scolopendrium officinarum L. – Волски език
Solidago virgaurea L. – Горски енчец
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Teucrium chamaedrys L. – Подъбиче, обикновено
Thalictrum aquilegifolium L. – Кандилколистно обичниче
Thymus sp. diversae (T. serpyllum) L. – Мащерка, Бабина душица
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер преди хранене да се приема по 5–10 капки тинктура от пчелен клей. Тинктурата се капва в малко отвара и се изпива.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от цвят на *Robinia pseudoacacia* L. – Бяла акация. Приготвяне и приемане: 1–2 супени лъжици дрога се поставя в 300–500 мл вода, зазира и ври 2–3 мин., кисне до 30 мин. След прецеждане се приема от 3 до 5 пъти дневно преди хранене.

3. Вместо вода да се пие отвара от цвят *Rosa damascena* Mill. – Българска роза.

4. При повишена температура да се пие отвара или тинктура от цвят *Tilia argentea* Desf. – Сребролистна липа; или *Rubus idaeus* L. – Малина; или *Syringa vulgaris* L. – Люляк (най-ефикасно).

Външна употреба

Подходящи за деца инхалации с етерични масла.

Двигателен режим

Задължителни всекидневни подходящи разходки на чист въздух, съчетани с дихателни упражнения.

Хранителен режим

Кромид лук, лимони, ябъки, моркови, картофи.

Общи препоръки

Засилена консумация на плодове и зеленчуци.

Сравнителни таблици

Клас X. Болести на дихателната система (J00–J99)

Остри инфекции на горните дихателни пътища (J00–J06)

Болести на органи от дихателната система

J00 Остър назофарингит [хрема]

J01 Остър синусит

J02 Остър фарингит

J03 Остър тонзилит

Болести на глътката и гърлото (фаринкса и орофаринкса)

Хрема

Остро възпаление на глътката (остър фарингит)

Хронично възпаление на глътката (хроничен фарингит)

Гърлобол – възпаление на сливиците и гърлото (ангина) Възпаление и подуване на сливиците (тонзилит)

Пресипналост на гласа (ларингит)

J04 Остър ларингит и трахеит

J05 Остър обструктивен ларингит [круп] и епиглотит

J06 Остри инфекции на горните дихателни пътища с множествена и неуточнена локализация

Болести на гръкляна (ларингса)

Ларингит

Остро възпаление на гръкляна (остър ларингит)

Хронично възпаление на гръкляна (хроничен ларингит)

Оток на гръкляна (едема ларингис)

Певчески възли

Парализа на мускулите на гръкляна (ларингеални парализи)

Болести на дихателната тръба (трахея)

Възпаление на дихателната тръба – трахеит

Кашлица

Кръвохрачене, кръвотечение

Клас II. Новообразувания. Злокачествени новообразувания на дихателните органи и гръдния кош (C30–C39)

C32 Злокачествено новообразование на ларинкса

C33 Злокачествено новообразование на трахеята

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на глътката и гърлото

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на гръкляна (ларинкса) и дихателната тръба (трахея)

Грип и пневмония (J10–J18)

J10 Грип, предизвикан от идентифициран вирус на грипа

J11 Грип, неидентифициран вирус

Грип

При треска и температура

J12 Вирусна пневмония, неклафицирана другаде

J13 Пневмония, причинена от *Streptococcus pneumoniae*

J14 Пневмония, причинена от *Haemophilus influenzae*

J15 Бактериална пневмония, неклафицирана другаде

J16 Пневмония, причинена от други инфекциозни агенти, неклафицирана другаде

J17 Пневмония при болести, класифицирани другаде

J18 Пневмония без уточнен причинител

Възпаление на белите дробове (пневмония)

Бронхопневмония

Други остри респираторни инфекции на долните дихателни пътища (J20–J22)

J20 Остър бронхит

J21 Остър бронхиолит

Болести на бронхитите на бял дроб

Бронхит

Остър бронхит

Хроничен бронхит

- J22 Остра респираторна инфекция на долните дихателни пътища, неуточнена

ТОРС – Тежък остър респираторен синдром

Други болести на горните дихателни пътища (J30–J39)

- J30 Вазомоторен и алергичен ринит

- J31 Хроничен ринит, назофарингит и фарингит

- J32 Хроничен синусит

- J33 Полип в носа

Хрема, хронична хрема

Възпаление на около носните кухини (синусит)

Катар в носа

Полипи в носа

- J34 Други болести на носа и носните синуси

Туберкулоза (лупус) на носа

Сух нос (сух катар на носа)

Смрадлив нос, зловонна хрема (озена)

Червен нос

Сърбеж в носа

Екзема на носа

Рани в носа

Рани отвън на носа

Цирей на носа

Кръвоизлив от носа

Загуба на обонянието

Изкривен или стеснен нос

Чуждо тяло в носа

- J35 Хронични болести на тонзилите и аденоидите

- J36 Перитонзиларен абсцес

- J37 Хроничен ларингит и ларинготрахеит

- J38 Болести на гласните връзки в ларинкса, неклафицирани другаде

- J39 Други болести на горните дихателни пътища

Болно и възпалено гърло и сливици

Клас II. Новообразувания. Злокачествени новообразувания на дихателните органи и гръдния кош (C30–C39)

C30 Злокачествено новообразувание на носната кухина и средното ухо

C31 Злокачествено новообразувание на синусите

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на носа, синусите и средното ухо

Забележка: вж. Остри инфекции на горните дихателни пътища (J00–J06)

C32 Злокачествено новообразувание на ларинкса

C33 Злокачествено новообразувание на трахеята

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на носа и синусите

Хронични болести на долните дихателни пътища (J40–J47)

J43 Емфизем

J44 Друга хронична обструктивна белодробна болест

Разширение на бронхите (bronhiektazii)

Разширение на белите дробове (белодробен емфизем)

Трайно разширение на бронхите

J45 Астма

J46 Астматичен статус

Задух, бронхиална астма

J47 Бронхиектатична болест

Трайно разширение на бронхите

Болести на белия дроб, причинени от външни агенти (J60–J70)

J60 Пневмокониоза при въгледопачите

J61 Пневмокониоза, причинена от азбест и други минерални вещества

J62 Пневмокониоза, причинена от прах, съдържащ силиций

J63 Пневмокониоза, причинена от друга неорганична прах

J64 Пневмокониоза, неуточнена

Белодробна склероза (цироза)

Силикоза

J65 Пневмокониоза, свързана с туберкулоза

Белодробна туберкулоза (охтика)

- J66 Болест на дихателните пътища, предизвикана от специфична органична прах
- J67 Хиперсензитивен пневмонит, предизвикан от органична прах
- J68 Респираторни състояния, причинени от вдишване на химични вещества, газове, дим и пари
- J69 Пневмонит, причинен от твърди вещества и течности
- J70 Респираторни състояния, причинени от други външни агенти

Белодробна емболия и белодробен инфаркт
Гнойник (абсцес) на белите дробове
Гангрена на белия дроб
Кучешка тения (ехинокок) на белия дроб

Клас II. Новообразувания. Злокачествени новообразувания на дихателните органи и гръдния кош (C30–C39)

- C34 Злокачествено новообразувание на [bronхите и] белия дроб
- Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на бронхитите и на белия дроб

Други респираторни болести, увреждащи главно интерстициалната тъкан (J80–J84)

- J80 Синдром на респираторното разстройство [дистрес] при възрастни
- J81 Белодробен оток
- Оток на белия дроб
- J82 Белодробна еозинофилия, неклассифицирана другаде
- J84 Други интерстициални белодробни болести
- Туберкулоза на белия дроб
- Белодробна туберкулоза (охтика)
- Съвременни заболявания на белия дроб
- Бързопреходен еозинофилен инфилтрат на белите дробове – синдром на Льофлер
- Синдром на средния лоб – синдром на средния дял по Грахам
- Синдром на Картагенер
- Бронхиални фистули

Гнойни и некротични състояния на долните дихателни пътища (J85–J86)

J85 Абсцес на белия дроб и медиастинума

J86 Пиоторакс

Абсцес в белия дроб

Гноен плеврит (пиоторакс, емпием)

Други болести на плеврата (J90–J94)

Болести на обвивката на белия дроб (плевра)

J90 Плеврален излив, неклассифициран другаде

J91 Плеврален излив при състояния, класифицирани другаде

J92 Плеврално срастване

Сух (фибринозен) плеврит

Воден (обикновен) плеврит

Кървав плеврит

Срастване на плеврите

J93 Пневмоторакс

Въздух в плевралната кухина (пневмоторакс)

Гръдна воднянка (хидроторакс)

J94 Други увреждания на плеврата

Кръв в плевралната кухина (хемоторакс)

Клас II. Новообразувания. Злокачествени новообразувания на дихателните органи и гръдния кош (C30–C39)

C38 Злокачествено новообразувание на [сърцето, медиастума] и плеврата

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на обвивката на бял дроб (плевра)

Други болести на дихателната система (J95–J99)

J95 Респираторни нарушения след медицински процедури, неклассифицирани другаде

J96 Дихателна недостатъчност, неклассифицирана другаде

J98 Други респираторни нарушения

Вродени заболявания на белия дроб

Слаби, хлътнали гърди (обущарски гърди)

Липса или наличие на добавъчни дялове в белите дробове

Артерио-венозни аневризми

Кисти на белия дроб

Болести на органи от дихателната система при деца

Хрема, синусит

Остър задушаващ ларингит

Спазми на гръкляна (захласване, захождане, затайване)

Гущер (лъжлив круп)

Кашлица

Остро възпаление на дихателната тръба (трахеит)

Остро възпаление на бронхите (бронхит)

Капилярен бронхит

Астма (задух)

Бронхопневмония

Пълзяща пневмония

Сух и воден плеврит

Увеличени и възпалени гръдни лимфни възли

Белодробна (хронична) туберкулоза

Муковисцидоза

J99 Респираторни нарушения при болести, класифицирани другаде

**Клас XI. Болести на храносмилателната система
(K00–K93)**

Болести на органи от храносмилателната система. Болести на жлезите към храносмилателната система

Болести на устната кухина, слюнчените жлези и челюстите (K00–K14)

А. Болести на органи от храносмилателната система

Болести на зъбите

K00	Нарушения в развитието и никненето на зъбите
-----	--

[при децата]

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Iris L. – Перуника, Ирис

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Melissa officinalis L. – Маточина

Ocimum basilicum L. – Босилек

Rubus idaeus L. – Малина

Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула

Забележка

При температура *Matricaria chamomilla* L. – Лайка, или *Rubus idaeus* L. – Малина.

Външно

Подходящи средства за дъвкане.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Achillea millefolium* L. – Бял равнец, и/или *Matricaria chamomilla* L. – Лайка (за предпочитане). Приготвяне: 1 супена лъжица от дрогата се поставя в 200–300 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за деца до 300 мл/ден.

2. Да се засили консумацията на мляко и млечни произведения, пресни яйца и черупките от тях. Напр.: консумация на прясно несолено сирене, поднесено по подходящ начин в храната на детето, и/или прах от смлени и опечени яйчени черупки от екологично чисти яйца.

Външна употреба

Подходящи средства за дъвкане (от аптеката).

Народната медицина препоръчва още при трудно поникване или непоникване на зъбите:

1. Пчелен прашец и пчелен мед в съотношение 1:3, добре семесени, се вземат сутрин, обед и вечер по 1 кафеена лъжица (или 1 чаена лъжица в зависимост от възрастта). Продължителност на лечението над 40 дни.

2. Краве масло и пчелен мед – да се смесят в равни части (например 100 г). Мажат се венците 5–6 пъти дневно.

3. Корени на *Iris* L. – Перуника, да се натриват венците (подходящо за по-малки деца).

K01	Вложени и импактни зъби
-----	-------------------------

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Carum carvi L. – Кимшон

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Билки за лечение

Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Nicotiana tabacum L. – Обикновен тютюн
Ocimum basilicum L. – Босилек
Pimpinella anisum L. – Анасон
Rubus idaeus L. – Малина
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Verbena officinalis L. – Върбинка

Външно (жабурене) със

Пчелен клей (на тинктура)
Cotinus coggygia Scop. – Смрадлика
Rubus idaeus L. – Малина
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Sagum carvi* L. – Кимион. Приготвяне: 1 чаена лъжица от дрогата се поставя в 200–300 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за деца до 300 мл/ден.

2. Да се засили консумацията на мляко и млечни произведения, пресни яйца и черупките от тях. Напр.: консумация на прясно несолено сирене, поднесено по подходящ начин в храната на детето, и/или прах от смлени и опечени яйчени черупки от екологично чисти яйца.

Външна употреба

1. През деня 5–10 пъти да се жабури с концентрирана отвара от *Cotinus coggygia* Scop. – Смрадлика.

Или 2. Мазане на венците със скилидка чесън.

K02	Зъбен кариес
K03	Други болести на твърдите тъкани на зъбите

Зъбен камък

Наяждане на зъби (кариес)

Билки за лечение

Helianthus annuus L. – Слънчоглед

Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева

Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа

Външно (жабурене)

1. Пчелен клей (на тинктура) или *Cotinus coggygia* Scop. – Смарадлика;
2. Механично запълване с пчелен восък.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Helianthus annuus* L. – Слънчоглед, и/или *Polygonum aviculare* L. – Обикновена пача трева. Приготвяне: 2 супени лъжици от дрогата се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за деца до 300 мл/ден.
2. Да се спре консумацията на захар и захарни изделия, нишесте и хляб с високо съдържание на глютен.

Външна употреба

През деня 5–10 пъти да се жабури с концентрирана отвара от *Cotinus coggygia* Scop. – Смарадлика, смесена с тинктура от пчелен клей, в отношение 1:1.

Препоръчани плодове: киви, лимон.

K04	Болести на пулпата и периапикалните тъкани
K05	Гингивит и болести на пародонтата
K06	Други изменения на венците и беззъбата алвеоларна криста
K07	Челюстнолицеви аномалии [включително аномалии на захапката]
K08	Други нарушения на зъбите и пародонта
K03	Кисти в устната кухина, некласифицирани другаде

Зъбен гранулом

Подпухнали и подути венци

Възпалени венци

Гнойни венци (пиорея)

Загниване на челюстта

Гнойник (абсцес) на венеца

Зъбна фистула

Билки за лечение

Althaea officinalis L. – Ружа

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Cornus mas L. – Обикновен дрян

Corylus avellana L. – Обикновена леска

Cotinus coggygia Scop. – Смрадлика, обикновена

Cydonia vulgaris Pers. – Обикновена дюля

Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Ficus carica L. – Обикновена смокиня

Fraxinus ornus L. – Мъждрян

Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка

Lonicera caprifolium L. – Козловолистен нокът

Nicotiana tabacum L. – Обикновен тютюн

Ocimum basilicum L. – Босилек

Ophris bicornis Sadl. (*O. scolopax* Cav.) – Бръмбарче, Пчелица,
Нежитче

Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polygonum bistorta L. – Голямо кървавиче
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Rubus idaeus L. – Малина
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Symphytum officinale L. – Черен оман, Лечебно зарасличе
Thalictrum aquilegifolium L. – Кандилколистно обичниче
Tordylium maximum L. – Едра нузла
Viola odorata L. – Миризлива теменуга

Външно (жабурене)

Пчелен клей (на тинктура)
Cotinus coggygria Scop. – Сврадлика
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Rubus idaeus L. – Малина
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула

Лапи

Глина (лечебна пръст – хума)
Корени от ружа
Корени от магданоз

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Cornus mas* L. – Дрян, *Corylus avellana* L. – Леска, и *Cotinus coggygria* Scop. – Сврадлика. Приготвяне: 1 супена лъжица от дрогата се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за деца до 300 мл/ден.

2. Вместо вода да се пие отвара от *Potentilla tormentilla* Stokes. – Планински очиболец.

Външна употреба

1. През деня 5–10 пъти да се жабури с 30% тинктура от пчелен клей.

Или 2. Жабурене десетина пъти с отвара от кора на *Fraxinus ornus* L. – Мъждрян.

3. Лапи от разбъркана с вода лечебна пръст; или варени и счукани корени от *Althaea officinalis* L. – Ружа, и др. (вж. по-горе)

Хранителен режим

Да се спре консумацията на захар и захарни изделия, нишесте и хляб с високо съдържание на глутен.

K10	Други болести на челюстите
-----	----------------------------

Зъбобол

Нервен зъбобол

Билки за лечение

Calamintha acinos L. (*C. grandiflora* L.) – Богородиче,

Скално миризливче

Datura stramonium L. – Татул

Euphorbia cyparissias L. – Кипарисова млечка

Hyoscyamus niger L. – Черен блян

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Melissa officinalis L. – Маточина

Mentha piperita L. – Лютива мента

Nerium oleander L. – Зокум, Олеандър

Nicotiana tabacum L. – Обикновен тютюн

Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец

Pinus sylvestris L. – Бял бор

Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк

Plantago major L. – Широколистен живовляк

Plumbago europaea L. – Саркофай, европейски

Physalis alkekengi L. – Мехунка

Rhus coriaria L. – Шмак, дъбилен

Teucrium polium L. – Бяло подъбиче

Teucrium scordium L. – Чесново подъбиче

Thalictrum aquilegifolium L. – Кандилколистно обичниче

Външно (налагане, жабурене)

Datura stramonium L. – Татул

Hyoscyamus niger L. – Черен блян

Nicotiana tabacum L. – Обикновен тютюн

Камфор, Карамфил, Нишадър, Прополис, Пчелен восък, Чесън,

Чеснов лук, Сода за хляб, Сол, Картоф

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Matricaria chamomilla* L. – Лайка, *Melissa officinalis* L. – Маточина, и *Mentha piperita* L. – Лютива мента. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за деца до 300 мл/ден.

2. Вместо вода да се пие отвара от *Potentilla tormentilla* Stokes. – Планински очиболец.

3. Да се дъвчат през деня няколко пъти листа от *Plantago major* L. – Широколистен живовляк.

Външна употреба

1. През деня 5–10 пъти да се жабури с 30% тинктура от пчелен клей.

Или: 2. Жабурене десетина пъти с отвара от кора на *Fraxinus ornus* L. – Мъждрян.

Или: 3. Жабурене десетина пъти с отвара от кора на *Pinus sylvestris* L. – Бял бор.

Препоръчва се употреба още на

1. Бор – борина се накисва в оцет. Прибавя се малко печена стипца. За жабурене.

2. Валериана тинктура – няколко капки на болния зъб.

3. Дилянка (валериана), отвара от корени за жабурене.

4. Ланцетен живовляк – корени, за дъвчене

5. Здравец – лист и корен, за дъвчене

6. Камфор, парченце върху болния зъб (внимателно).

7. Запарка от лайка за гаргара.
8. Нишадър в силна ракия за жабурене.

Хранителен режим

Да се спре консумацията на захар и захарни изделия, нишесте и хляб с високо съдържание на глутен.

Б. Болести на слюнчените жлези

K11	Болести на слюнчените жлези
-----	-----------------------------

Усилено отделяне на слюнка
 Сухота в устата
 Камъни на слюнчените жлези
 Киста в слюнчените жлези

Усилено отделяне на слюнка

Билки за лечение

Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Cotinus coggygria Scop. – Смрадлика, обикновена
Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон
Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей
Quercus robur L. = *Quercus pedunculata* Ehrh. – Дъб (дъбови кори)
Pinus sylvestris – Бял бор (борови връхчета)

Външно

Натурален винен оцет
 Пчелен клей

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

Да се пие отвара от *Agrimonia eupatoria* L. – Камшик, и *Betonica officinalis* L. – Лечебен ранилист, в равни количества от двете билки. Приготвяне: 2 супени лъжици от дрогата се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за деца до 300 мл/ден.

Външна употреба

1. През деня 5–10 пъти да се жабури с 30% тинктура от пчелен клей.

Или 2. Жабурене десетина пъти с отвара от кора на *Quercus robur* L. = *Quercus pedunculata* Ehrh. – Дъб (дъбови кори).

3. Компрес в равни количества вода и оцет върху шията.

Хранителен режим

Да се спре консумацията на месо, захар и захарни изделия, нишесте и хляб с високо съдържание на глютен.

Внимание

Това не е самостоятелно заболяване!

Сухота в устата

Билки за лечение

Althaea officinalis L. – Лечебна ружа (корени)

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Външно

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

Да се пие отвара от *Matricaria chamomilla* L. – Лайка. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за деца до 300 мл/ден.

Външна употреба

1. През деня 5–10 пъти да се жабури с 30% тинктура от пчелен клей.

Или 2. Жабурене десетина пъти с отвара от корени на *Althaea officinalis* L. – Лечебна ружа, или дъвчене на корени.

Внимание: това не е самостоятелно заболяване!

Хранителен режим

Да се спре консумацията на месо, захар и захарни изделия, нишесте и хляб с високо съдържание на глутен.

Камъни на слюнчените жлези

Киста в слюнчените жлези

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Allium cepa L. – Червен лук

Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Cynodon dactylon (L.) Pers. – Троскот

Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно

Fumaria officinalis L. – Лечебен росопас

Juglans regia L. – Обикновен орех

Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче

Morus alba L. – Бяла черица

Olea europaea L. – Маслина

Pinus sylvestris L. – Бял бор (борови връхчета)

Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева

Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз

Quercus robur L. = *Quercus pedunculata* Ehrh. – Дъб (дъбови кори)

Външно (жабурене, налагане) със

Натурален винен оцет

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Прясно мляко

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Fumaria officinalis* L – Лечебен росопас. Приготвяне: 1 супена лъжица от дрогата се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за деца до 300 мл/ден.

2. Един лимон да се нареже на кръгчета. По едно кръгче в устата през 1 час за смучене и дъвчене.

Външна употреба

1. През деня 5–10 пъти да се жабури с 30% тинктура от пчелен клей.

Или: 2. Жабурене десетина пъти с отвара от корени на *Petroselinum crispum* (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз.

3. Компрес външно върху подутата жлеза от пресечено на извара прясно мляко. Приготвяне: 250–500 мл прясно мляко се пресича със сока на 1 лимон или с 2 супени лъжици натурален оцет. Поставя се на огъня. След пресичането да се прецеди през тензух или марля. Поносимо топло да се наложи върху болното място.

Хранителен режим

Задължително само плодове и зеленчуци.

В. Болести на устата

K12	Стоматит и сродни увреждания
K13	Други болести на устните и устната лигавица

Възпаление на лигавицата на устата (катарален стоматит)

Възпаление на устната кухина (язвен стоматит)

Кръвотечение от устата

Рани в устата

Язви в устата

Брадавици (папилом) в устата

Рани по устните

(напукани устни, особено към ъглите на устата)

Синьо петно или плака на долната устна

Подута устна (устни)

Възпаление на небцето

Възпаление на мъжеца

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка

Cerinth minor L. – Малък медник

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Cornus mas L. – Обикновен дрян

Cotinus coggygria Scop. – Смядлика, обикновена

Cydonia vulgaris Pers. – Обикновена дюля

Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Ficus carica L. – Обикновена смокиня

Fraxinus ornus L. – Мъждрян

Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка

Hyoscyamus niger L. – Черен блян

Lonicera caprifolium L. – Козловолистен нокът

Nerium oleander L. – Зокум, Олеандр

Nicotiana tabacum L. – Обикновен тютюн

Ocimum basilicum L. – Босилек

**Ophrys bicornis Sadl. (O. scolopax Cav.) – Брџмбарче, Пчелица,
Нежитче**

Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадџнка

Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк

Polygonum bistorta L. (P. aviculare L.) – Кџрвавиче, Пача трева

Potentilla reptans L. – Пџлзящ очиболец

Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец

Rubus idaeus L. – Малина

Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула

Scabiosa ochroleuca L. – Жџлтеникава самогриска

Symphytum officinale L. – Черен оман, Лечебно зарасличе

Solanum nigrum L. – Разводник, Черно куче грозде

Thalictrum aquilegifolium L. – Кандилколистно обичниче

Tordylium maximum L. – Едра нузла

Viola odorata L. – Миризлива теменуга

Народно лечение и лечителски опит

Вџтрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medic. – Овчарска торбичка, и *Ophrys bicornis* Sadl. (*O. scolopax* Cav.) – Нежитче (Пчелица, Брџмбарче), в отношение 3:1. Една супена лџжица дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за вџзрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Hyoscyamus niger* L. – Черен блян. Обикновено три приема преди хранене по 20 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Potentilla reptans* L. – Пџлзящ очиболец.

4. Да се прави жабурене с отвара от *Tordylium maximum* L. – Едра нузла.

Препорџчва се

Хранителен режим с лек двигателен режим сред природата – планина, сутрешни обливания с хладџк душ, подходящи дихателни упражнения.

K13	Други болести на устните и устната лигавица
-----	---

Лош дъх от устата
Горчив вкус в устата
Солен вкус в устата

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Carum carvi L. – Кимион
Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Nicotiana tabacum L. – Обикновен тютюн
Ocimum basilicum L. – Босилек
Pimpinella anisum L. – Анасон
Rubus idaeus L. – Малина
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Verbena officinalis L. – Върбинка

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Juniperus communis* L. – Обикновена хвойна. Приготвяне: 2 супени лъжици от дрогата се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Levisticum officinale* Koch. – Лечебен селим. Обикновено три приема преди хранене по 20 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Pimpinella anisum* L. – Анасон.

4. Да се прави жабурене с отвара от *Nicotiana tabacum* L. – Обикновен тютюн.

Препоръчва се хранителен режим с лек двигателен режим сред природата – планина, сутрешни обливания с хладък душ, подходящи дихателни упражнения.

K13	Други болести на устните и устната лигавица
-----	---

Схващане (парализа) на небцето

Схващане на челюстите (парализа на устата)

Схващане (парализа) на глътката

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Ajuga laxmannii (L.) Bentham – Петнисто срещниче

Angelica archangelica L. – Лечебна пищялка

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Berberis vulgaris L. – Кисел трън, обикновен

Carum carvi L. – Кимион

Cheiranthus cheiri L. – Зимен шибой

Convallaria majalis L. – Момина сълза

Crocus sativus L. – Шафранов минзухар

Datura stramonium L. – Татул

Dianthus sp. diversa L. (*D. armeria* L.) – Див (армериовиден)
карамфил

Foeniculum capillaceum Gilib (*F. officinale* All.) – Морач

Hyoscyamus niger L. – Черен блян

Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче

Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена

Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим

Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига

Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Narcissus pseudonarcissus L. – Лъжлив нарцис
Nepeta cataria L. – Коча билка
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Paeonia officinalis L. – Лечебен божур
Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадънка
Papaver somniferum L. – Сънотворен мак
Primula snaveolens Bert. (*P. officinalis* J. Var. *sauveolens* Bert.) –
Иглика
Rosa canina L. – Шипка
Rubia tinctorum L. – Бояджийски брош
Ruta graveolens L. – Седефче
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Scutellaria galericulata L. – Обикновена превара
Sempervivum schlechani Schatt. (*S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит
Tanacetum vulgare L. – Вратига, обикновена
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Urtica urens L. – Гръзка коприва
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дилиянка
Verbena officinalis L. – Върбинка
Viburnum opulus L. – Червена калина

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Leonurus cardiaca* L. – Дяволска уста, обикновена, и *Melilotus officinalis* (L.) Pall. – Лечебна комунига.

Приготвяне: 2 супени лъжици от дрогата се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Atropa bella-donna* L. – Лудо биле, или *Papaver somniferum* L.

– Сънотворен мак. Обикновено три приема преди хранене по 5–10 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Verbena officinalis* L. – Върбинка.

4. Да се прави жабурене с отвара от *Tanacetum vulgare* L. – Вратига, обикновена.

Препоръчва се хранителен режим с лек двигателен режим сред природата – планина, сутрешни обливания с хладък душ, подходящи дихателни упражнения.

Внимание: изброените болестни състояния не са самостоятелни заболявания!

Г. Болести на езика

K14	Болести на езика
-----	------------------

Обложен език

Възпаление на езика

Нараняване и рани на езика

Подутост (жаба) под езика

Синя пъпка на езика

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен, обикновен

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Artemisia absinthum L. – Бял пелин

Betula alba L. – Бяла бреза

Calendula officinalis L. – Невен

Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка

Carduus acanthoides L. – Магарешки бодил, обикновен

Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион

Citrus sinensis (L.) Osbeck – Портокал

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Cotinus coggygia Scop. – Смрадлика, обикновена
Daucus carota L. – Морков
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Fumaria officinalis L – Лечебен росопас
Glycyrrhiza glabra L. – Сладък корен, Сладник
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звънчик
Juglans regia L. – Обикновен орех
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Lavandula officinalis Ch. et Vill. – Лечебна лавандула
Linaria vulgaris Miller – Обикновена луличка
Malva sylvestris L. – Слез, Окрилче
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Plantago major L. – Широколистен живовляк
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Pulmonaria officinalis L. – Медуница, лечебна
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Sempervivum tectorum L. – Дебелец, Нежит
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка
Vitis vinifera L. – Винена лоза

Помощни натурални продукти

Пчелен мед (жабурене), натурална сливова ракия (жабурене), селски квасец (външен компрес).

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от: *Filipendula vulgaris* Moench. – Ливадно орехче, *Fumaria officinalis* L – Лечебен росопас, и *Origanum vulgare* L. – Обикновен риган. Приготвяне: 2 супени лъжици

от дрогата се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Cotinus coggygria* Scop. – Смарадлика, обикновена. Обикновено три приема преди хранене по 15–20 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Juniperus communis* L. – Обикновена хвойна.

4. Да се прави жабурене с пчелен мед или с натурална сливова ракия.

Препоръчва се хранителен режим с лек двигателен режим сред природата – планина, сутрешни обливания с хладък душ, подходящи дихателни упражнения.

Внимание

Изброените болестни състояния не са самостоятелни заболявания!

К14	Болести на езика
-----	------------------

Загуба на вкуса

Билки за лечение

Artemisia absinthum L. – Бял пелин

Citrus sinensis (L.) Osbeck – Портокал

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Malva sylvestris L. – Слез, Окрилче

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига

Melissa officinalis L. – Маточина

Mentha piperita L. – Лютива мента

Origanum vulgare L. – Обикновен риган

Pulmonaria officinalis L. – Медуница, лечебна

Помощни натурални продукти

Пчелен мед (жабурене), натурална сливова ракия (жабурене), сок от *Citrus limon* (L.) Burm.f. – Лимон.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Artemisia absinthum* L. – Бял пелин. Приготвяне: 2 супени лъжици от дрогата се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Matricaria chamomilla* L. – Лайка. Обикновено три приема преди хранене по 25–30 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Mentha piperita* L. – Лютива мента.

4. Да се прави жабурене с пчелен мед; или натурална сливова ракия; или сок от лимон с малко вода.

Препоръчва се хранителен режим с лек двигателен режим сред природата – планина, сутрешни обливания с хладък душ, подходящи дихателни упражнения.

Внимание: болестното състояние не е самостоятелно заболяване!

К14	Болести на езика
-----	------------------

Парализа на езика

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Artemisia absinthum L. – Бял пелин

Centaurium erythraea Rafn – Червен кантарион
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Lavandula officinalis Ch. et Vill. – Лечебна лавандула
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна диянка
Vitis vinifera L. – Винена лоза

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от: *Melilotus officinalis* (L.) Pall. – Лечебна комунига, *Melissa officinalis* L. – Маточина, и *Mentha piperita* L. – Лютива мента. Приготвяне: 2 супени лъжици от дрогата се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Valeriana officinalis* L. – Лечебна диянка. Обикновено три приема преди хранене по 25–30 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Vitis vinifera* L. – Винена лоза.

Препоръчва се хранителен режим с лек двигателен режим сред природата – планина, сутрешни обливания с хладък душ, подходящи дихателни упражнения.

Внимание

Болестното състояние не е самостоятелно заболяване!

Клас II. Новообразувания. Злокачествени новообразувания (ЗНО) на устните, устната кухина и фаринкса (C00–C14)

C00	Злокачествено новообразование на устната
------------	---

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО)
и (ДНО) на устната

Билки за лечение

Arctium lappa L. – Обикновен репей
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон
Cornus mas L. – Обикновен дрян
Cotinus coggygia Scop. – Смярдлика, обикновена
Cydonia vulgaris Pers. – Обикновена дюля
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Euphorbia cyparissias L. – Кипарисова млечка
Ficus carica L. – Обикновена смокиня
Fumaria officinalis L. – Лечебен росопас
Galium verum L. – Жълто еньовче
Juglans regia L. – Обикновен орех
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Lonicera caprifolium L. – Козловолистен нокът
Malva sylvestris L. – Слез, Окрилче
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Nerium oleander L. – Зокум, Олеандър
Nicotiana tabacum L. – Обикновен тютюн
Ocimum basilicum L. – Босилек
Ophris bicornis Sadl. (O. scolopax Cav.) – Бръмбарче, Пчелица,
 Нежитче
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polygonum bistorta L. – Голямо кървавиче
Potentilla reptans L. – Пълзящ очибелец

Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очибелец
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Solanum nigrum L. – Разводник, Черно куче грозде
Teucrium polium L. – Бяло подъбиче
Thalictrum aquilegifolium L. – Кандилколистно обичниче
Tordylium maximum L. – Едра нузла
Verbena officinalis L. – Върбинка
Viola odorata L. – Миризлива теменуга

Външно (намазване)

Благ мехлем; (компрес): лечебна пръст (хума).

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин или преди обяд, на обяд, надвечер и вечер (5 пъти дневно) преди хранене болният да приема през устата 75 мл хладка отвара от: стрък и цвят *Betonica officinalis* L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист, лист и цвят *Malva sylvestris* L. – Слез, и надземна част *Potentilla reptans* L. – Пълзящ очибелец, по 50 г от всяка билка. От добре обърканата смес се взема 2 супени лъжици, поставя се в 450–500 мл вода и се вари 3–5 мин. След като кисне 30 мин., отварата се прецежда и подслажда с 2 супени лъжици чист пчелен мед.

2. През деня вместо вода да се пие хладка отвара от: цвят *Matricaria chamomilla* L. (*M. recuta* L.) – Лайка, и лист *Mentha piperita* L. – Мента, по 100 г от всяка билка. От добре обърканата смес се взема 4 супени лъжици и се поставя в 1 л вода, вари 3–5 мин. След като кисне 30 мин., отварата се прецежда и е готова за пиене.

Външна употреба

1. При откритата рана се прави стерилна превръзка, посипана с лечебна пръст – хума. Когато няма откритата рана, да се намазва няколко пъти дневно с благ мехлем.

2. През деня и нощта е желателно да се поставят компреси от отвара на листа *Rhus cotinus* L. (= *Cotinus coggygia* Scop.) – Смарадлика, или листа на *Rubus idaeus* L. – Малина.

Хранителен режим

Леки течнокашави храни. Повече плодове и зеленчуци, грижливо подбрани и внимателно измити. Да се спре консумацията на: месо и месни продукти, захар и захарни изделия, бял хляб и тестени изделия.

Забележка

При болка внимателно да се дозира тинктура от *Papaver rhoas* L. – Див мак, за вътрешен прием.

Обща забележка

Навсякъде в текста употребата на болкоуспокояващи средства да става само под контрол, указание и дозировка на лекар или лечител.

C01	Злокачествено новообразувание на основата на езика
C02	Злокачествено новообразувание на други и неуточнени части на езика

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на езика

Билки за лечение

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист

Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка

Calamintha nepeta L. – Богородиче, Миризливче

Cerinth minor L. – Малък медник

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Cornus mas L. – Обикновен дрян
Cotinus coggygia Scop. – Сградлика, обикновена
Cydonia vulgaris Pers. – Обикновена дюля
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Euphorbia cyparissias L. – Кипарисова млечка
Fumaria officinalis L. – Лечебен росопас
Galium verum L. – Жълто еньовче
Hyoscyamus niger L. – Черен блян
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Juglans regia L. – Обикновен орех
Malva sylvestris L. – Слез, Окрилче
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Piper nigrum L. – Чер пипер
Nerium oleander L. – Зокум, Олеандър
Nicotiana tabacum L. – Обикновен тютюн
Ocimum basilicum L. – Босилек
Ophris bicornis Sadl. (*O. scolopax* Cav.) – Бръмбарче, Пчелица,
Нежитче
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polygonum bistorta L. – Голямо кървавиче
Potentilla reptans L. – Пълзящ очиболец
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Sempervivum tectorum L. – Дебелец, Нежит
Solanum nigrum L. – Разводник, Черно куче грозде
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Thalictrum aquilegifolium L. – Кандилколистно обичниче
Tordylium maximum L. – Едра нузла
Verbena officinalis L. – Върбинка
Viola odorata L. – Миризлива теменуга

Външно (жабурене) със

Пчелен клей (на тинктура)

Cotinus coggygria Scop. – Смрадлика

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец

Rubus idaeus L. – Малина

Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула

Nicotiana tabacum L. – Обикновен тютюн

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, преди обед, на обед, надвечер и вечер (5 пъти дневно) преди хранене болният да приема през устата 75 мл хладка отвара от: стрък *Galium verum* L. – Жълто енъовче, стрък и цвят *Betonica officinalis* L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист, и цвят и лист *Sambucus nigra* L. – Черен бъз, по 50 г от всяка билка. От добре обърканата смес се взема 2 супени лъжици, поставя се в 450–500 мл вода и се вари 3–5 мин. След като кисне 30 мин., отварата се прецежда и подсладжа с 2 супени лъжици чист пчелен мед.

2. През деня вместо вода да се пие хладка отвара от: листа и цвят *Salvia officinalis* L. – Градински чай, надземна част *Potentilla tormentilla* Schrank. – Планински очиболец, и лист и цвят *Ocimum basilicum* L. – Босилек, по 100 г от всяка билка. От добре обърканата смес се взема 4 супени лъжици и се поставя в 1 л вода, вари 3–5 мин. След като кисне 30 мин., отварата се прецежда и е готова за пиене.

3. Сутрин и вечер преди хранене под езика да се поставя за 1 мин. 20 капки тинктура от *Euphorbia cyparissias* L. – Млечка. Тинктурата се приготвя от 100 г прясна билка, залята с 1 л домашна ракия „първак“ (60–70 алк. градуса) или с медицински спирт. Кисне в стъклен съд най-малко 14 дни, след прецеждане е готова за употреба. Да се съхранява в стъклени тъмни бутилки на хладно и тъмно място. Със същата цел и по същия начин може да се ползват и 20–30 капки сок от прясно изце-

дената билка, както и сок от *Sempervivum schlechani* Schott.
– Дебелец (за предпочитане).

Външна употреба

1. Жабурене – многократно през деня с отвара от *Rhus cotinus* L. (= *Cotinus coggygia* Scop.) – Сврадлика. От билката се взема 3 супени лъжици и се вари в 500 мл вода около 5 мин. След изстиване се прецежда и е готова за употреба.

Хранителен режим

Леки течнокашави храни. Повече плодове и зеленчуци, грижливо подбрани и внимателно измити. Редовна консумация на поне един лимон дневно. Да се спре консумацията на: месо и месни продукти, захар и захарни изделия, бял хляб и тестени изделия.

Забележка

При болка внимателно да се дозира тинктура от *Paraver rhoaeas* L. – Див мак, за вътрешен прием.

C03	Злокачествено новообразувание на венците
Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на венците	
C04	Злокачествено новообразувание на пода на устната кухина
C05	Злокачествено новообразувание на небцето
C06	Злокачествено новообразувание на други и неуточнени части на устната кухина

Билки за лечение

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист

Citrus limon (L.) Burm. f. – Лимон

Cornus mas L. – Обикновен дрян
Cotinus coggygia Scop. – Смрадика, обикновена
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Euphorbia cyparissias L. – Кипарисова млечка
Fumaria officinalis L. – Лечебен росопас
Galium verum L. – Жълто еньовче
Hyoscyamus niger L. – Черен блян
Juglans regia L. – Обикновен орех
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Lonicera caprifolium L. – Козловолистен нокът
Malva sylvestris L. – Слез, Окрилче
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Nerium oleander L. – Зокум, Олеандър
Nicotiana tabacum L. – Обикновен тютюн
Ocimum basilicum L. – Босилек
Ophris bicornis Sadl. (*O. scolopax* Cav.) – Бръмбарче, Пчелица, Нежитче
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polygonum bistorta L. – Голямо кървавиче
Potentilla reptans L. – Пълзящ очиболец
Rubus idaeus L. – Малина
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Solanum nigrum L. – Черно куче грозде, Разводник
Teucrium polium L. – Бяло подъбиче
Verbena officinalis L. – Върбинка
Viola odorata L. – Миризлива теменуга

Външно (жабурене и налагане) със

Пчелен клей (на тинктура)
Cotinus coggygia Scop. – Смрадика
Datura stramonium L. – Татул
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец

Rubus idaeus L. – Малина

Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула

Hyoscyamus niger L. – Черен блян

Nicotiana tabacum L. – Обикновен тютюн

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, преди обяд, на обяд, надвечер и вечер (5 пъти дневно) преди хранене болният да приема през устата 75 мл хладка отвара от: стрък и цвят *Betonica officinalis* L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист, плод, *Juniperus communis* L. – Хвойна, и надземна част на *Potentilla reptans* L. – Пълзящ очибелец, по 50 г от всяка билка. От добре обърканата смес се взема 2 супени лъжици, поставя се в 450–500 мл вода и се вари 3–5 мин. След като кисне 30 мин., отварата се прецежда и подсладва с 2 супени лъжици чист пчелен мед.

2. През деня вместо вода да се пие хладка отвара от: стрък *Verbena officinalis* L. – Върбинка, и лист *Mentha piperita* L. – Мента, по 100 г от всяка билка. От добре обърканата смес се взема 4 супени лъжици и се поставя в 1 л вода, вари 3–5 мин. След като кисне 30 мин., отварата се прецежда и е готова за пиене.

3. Сутрин на гладно да се приема 1 чаена лъжица чист пчелен мед. Да се постави лъжичката мед в устата и с език медът да се прилепи към небцето. Така да се остави до пълното му разтапяне.

Външна употреба

1. През деня е желателно да се прави жабурене, гаргара с отвара от лист *Rhus cotinus* L. (= *Cotinus coggygria* Scop.) – Смарадлика, или лист *Rubus idaeus* L. – Малина. Взема се 4 супени лъжици от билката и се поставя в 500 мл вода, вари 7–10 мин., кисне до пълно изстиване. Неколкократно се приема по 15–20 мл отвара за жабурене за 2–3 мин., след което се изплюва.

2. Препоръчва се жабуренето и с тинктура от пчелен клей. В 15–20 мл вода (2 супени лъжици) се капват 50 капки тинктура от пчелен клей. Жабуренето се прави 2–3 мин. след приема на горните отвари, за 1–3 мин.

Забележка: за приготвяне на тинктурата от пчелен клей вж. ЗНО на венците – 3 А и 3 Б.

Хранителен режим

Леки течнокашави храни. Повече плодове и зеленчуци – грижливо подбрани и внимателно измити. Да се спре консумацията на: месо и месни продукти, захар и захарни изделия, бял хляб и тестени изделия.

Забележка

При болка внимателно да се дозира тинктура от *Papaver rhoeas* L. – Див мак, или *Hyoscyamus niger* L. – Блян, за вътрешен прием.

C07	Злокачествено новообразувание на околоушната слюнчена жлеза
C08	Злокачествено новообразувание на друга и неуточнена част на големите слюнчени жлези

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на слюнчените жлези

Билки за лечение

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист

Calamintha nepeta L. – Миризливче

Cerinth minor L. – Малък медник

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Cotinus coggygia Scop. – Смрадлика, обикновена

Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Euphorbia cyparissias L – Кипарисова млечка
Fumaria officinalis L – Лечебен росопас
Fraxinus ornus L. – Мъждрян
Galium verum L. – Жълто енъовче
Hyoscyamus niger L. – Черен блян
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Juglans regia L. – Обикновен орех
Malva sylvestris L. – Слез, Окрилче
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Nerium oleander L. – Зокум, Олеандър
Nicotiana tabacum L. – Обикновен тютюн
Ocimum basilicum L. – Босилек
Ophris bicornis Sadl. (*O. scolopax* Cav.) – Бръмбарче, Пчелица,
Нежитче
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polygonum bistorta L. – Голямо кървавиче
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Solanum nigrum L. – Черно куче грозде, Разводник
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Teucrium polium L. – Бяло подъбиче
Tordylium maximum L. – Едра нузла
Verbena officinalis L. – Върбинка

Външно (жабурене) със

Натурален винен оцет
Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон
Пчелен клей (на тинктура)
Cotinus coggygria Scop. – Смрадлика

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, преди обяд, на обяд, навечер и вечер (5 пъти дневно) преди хранене болният да приема през устата 75 мл хладка отвара от: стрък *Equisetum arvense* L. – Хвощ, лист *Lappa major* Garth. – Репей, лист *Plantago lanceolata* L. – Ланцетен живовляк, и надземна част *Fumaria officinalis* L. – Росопас, по 50 г от всяка билка. От добре обърканата смес се взема 2 супени лъжици, поставя се в 450–500 мл вода и се вари 3–5 мин. След като кисне 30 мин., отварата се прецежда и подсладва с 2 супени лъжици чист пчелен мед.

2. През деня вместо вода да се пие хладка отвара от: цвят *Matricaria chamomilla* L. (*M. recuta* L.) – Лайка, цвят и лист *Ocimum basilicum* L. – Босилек, и лист *Mentha piperita* L. – Мента, по 100 г от всяка билка. От добре обърканата смес се взема 4 супени лъжици и се поставя в 1 л вода, вари 3–5 мин. След като кисне 30 мин., отварата се прецежда и е готова за пиене.

Външна употреба

1. Неколкократно жабурене през деня със смес от лимонов сок и розова вода. Смесват се равни части от сока на един лимон, силна ракия и розова вода. Съхранява се на хладно. Преди употреба да се разклати.

2. Преди хранене е желателно да се изяде бавно едно резенче лимон с кората, като е за препоръчване отначало, преди дъвчене, да се държи в устата 10–15 мин.

3. През деня и нощта е желателно да се поставят откъм страната на засегната жлеза млечни компреси от топла прясна извара или пресечено прясно мляко, което се приготвя по следния начин: в около 500 мл прясно домашно мляко си поставя сокът от 2–3 лимона или 4–5 супени лъжици натурален оцет. Сместа се оставя да кипне и попресече. Прецежда се през тензук или марля. Останалото пресечено мляко, още топло (не горещо), се поставя върху болното място. След махане на компреса да се намаже мястото с чист маслинен зехтин.

Хранителен режим

Леки течнокашави храни. Повече плодове и зеленчуци, грижливо подбрани и внимателно измити. Да се спре консумацията на месо и месни продукти, захар и захарни изделия, бял хляб и тестени изделия.

Забележка

При болка внимателно да се дозира тинктура от *Paraver rhoaeas* L. – Див мак, или от *Hyoscyamus niger* L. – Блян, за вътрешен прием.

C09	Злокачествено новообразувание на сливицата
C10	Злокачествено новообразувание на орофаринкса (част от фаринкса, разположена между небцето и подезичната кост)
C11	Злокачествено новообразувание на зофаринкса
C12	Злокачествено новообразувание на пириформения синус (от двете страни на ларинкса)
C13	Злокачествено новообразувание на хипофаринкса
C14	Злокачествено новообразувание с други и неточно определени локализации на устните, устната кухина и фаринкса

Билки за лечение

Artemisia vulgaris L. – Обикновен пелин

Betonica officinalis L. – Ранилист

Equisetum arvense L. – Хвощ

Galium verum L. – Жълто енъовче

Lappa major Gath. – Репей

Malva sylvestris L. – Слез, Окрилче

Plantago lanceolata L. – Дълголистен живовляк

Potentilla reptans L. – Пълзящ очиболец

Potentilla tormentilla L. – Планински очиболец

Sambucus nigra L. – Черен бъз

Juglans regia L. – Орех

Външно (жабурене) със

Натурален винен оцет

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Пчелен клей (на тинктура)

Cotinus coggygia Scop. – Смарадика

Juglans regia L. – Орех

Външно (налагане)

Китка пресен счукан *Artemisia vulgaris* L. – Обикновен пелин.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, преди обед, на обед, надвечер и вечер (5 пъти дневно) преди хранене болният да приема през устата 80–90 мл хладка отвара от: лист *Lappa major* Garth. – Репей, стрък и цвят *Malva sylvestris* L. – Слез, и лист *Nicotiana tabacum* L. – Тютюн, по 50 г от всяка билка. От добре обърканата смес се взема 2 супени лъжици, поставя се в 450–500 мл вода и се вари 3–5 мин. След като кисне 30 мин., отварата се прецежда и подслажда с 2 супени лъжици чист пчелен мед.

2. Вътрешен прием на йодова тинктура (от аптеката) по следната схема. Сутрин на гладно първия ден се капва 1 капка йодова тинктура в чаена лъжичка с прясно мляко и се изпива, втория ден сутрин на гладно се приемат 2 капки в чаена лъжичка прясно мляко, третия ден по 3 капки и т.н. до 20-ия ден, след това се намаляват капките на 19, 18, 17 и т.н. – до 1 капка на 40-ия ден.

3. Да се дъвче през деня корен от *Polygonum bistorta* L. – Кървавиче.

Забележки

А. Лечението с йодова тинктура се извършва на 4 пъти по 40 дни с почивка между отделните процедури от 15 дни.

Б. Препоръчвам и вдухването в гърлото на една щипка нишадър дневно, сутрин, след приема на йодовата тинктура. Как става вдухването в гърлото на болния най-лесно? Една пластмасова сламка за безалкохолно (или сламка от житно стъбло) се запълва в единия край с 0,5 см нишадър, от другия край се вдухва енергично в гърлото на болния.

4. През деня вместо вода да се пие хладка отвара от: лист *Rubus idaeus* L. – Малина, *Salvia officinalis* L. – Градински чай, и *Juglans regia* L. – Орех, по 100 г от всяка билка. От добре обърканата смес се взема 4 супени лъжици и се поставя в 1 л вода, ври 3–5 мин. След като кисне 30 мин., отварата се прецежда и е готова за пиене.

Външна употреба

1. Китка свеж *Artemisia absinthium* L. – Обикновен пелин, се счуква в дървен съд с дървено чукче. След това се поставя върху марля, тензух или бархетно парче плат, върху него се посипва 1 супена лъжица нишадър (взет от аптеката). Поставя се външно върху гърлото, увива се с три пласта вестници. Това се прави всяка вечер, престоява цялата нощ в продължение на 40 дни.

2. През лятото е добре да се прави компрес от пресни листа на *Larrea major* Garth. – Репей. За целта 1–2 едри листа от билката се начукват откъм мъхестата долна страна леко с дървено чукче и се поставят върху горната част на гърлото. Закрепват се с лека превръзка от тензух, памук или бархетно парче.

Хранителен режим

Леки течнокашави храни. Повече плодове и зеленчуци – грижливо подбрани и внимателно измити. Препоръчвам засилена консумация на пресни черупкови плодове: орехи, лешници, бадеми и т.н. Да се спре консумацията на: месо и месни продукти, захар и захарни изделия, бял хляб и тестени изделия.

Забележка

При болка внимателно да се дозира тинктура от *Papaver rhoeas* L. – Див мак, за вътрешен прием.

Болести на хранопровода, стомаха и дванадесетопръстника (K20–K31)

Болести на хранопровода

K20	Езофагит (възпаление на хранопровода)
K21	Гастроезофагеална рефлуксна болест

Възпаление на хранопровода

Язва в хранопровода

Разширение на хранопровода

Гастроезофагеална рефлуксна болест

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Althaea officinalis L. – Лечебна ружа

Alchemilla vulgaris L. – Обикновено шапиче

Arctostaphylos uva-ursi Spr. – Мечо грозде

Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист

Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион

Equisetum arvense L. – Хвощ

Geum urbanum L. – Градско омайниче

Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче

Linum usitatissimum L. – Обикновен лен

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Malva sylvestris L. – Слез, Окрилче

Mentha piperita L. – Лютивa мента

Onopordum acanthium L. – Обикновен гингер, Камилски трън

Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева

Robinia pseudoacacia L. – Бяла акация

Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула

Thymus sp. diversae L. – Мащерка, Бабина душица

Urtica dioica L. – Обикновена коприва

Verbascum thapsiforme Schr. – Висок лопен

Помощни натурални продукти

Мед, зехтин

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от: *Centaureum erythraea* Rafn – Червен кантарион, *Hypericum perforatum* L. – Жълт кантарион, и *Urtica dioica* L. – Обикновена коприва, в съотношение 1:3:3. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Thymus sp. diversae* L. – Мащерка (Бабина душица).

3. Вместо вода да се пие отвара от *Malva sylvestris* L. – Слез.

4. При рефлукс да се пие отвара от *Matricaria chamomilla* L. – Лайка.

Външна употреба

1. Отвара от сварен *Malva sylvestris* L. – Слез, още топла се прецежда и смесва с ечемичено брашно. Още топлички под формата на питки да се поставят в областта на хранопровода. Да се увие с шал.

Или: 2. Компрес от попарен *Equisetum arvense* L. – Хвощ.

K22	Други болести на хранопровода
K23	Увреждане на хранопровода при болести, класифицирани другаде

Стеснение (спазъм и стеноза) на хранопровода

Парализи на хранопровода

Нарушения в моториката на хранопровода

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Althaea officinalis L. – Лечебна ружа

Alchemilla vulgaris L. – Обикновено шапиче

Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Equisetum arvense L. – Хвощ
Geum urbanum L. – Градско омайниче
Hyoscyamus niger L. – Черен блян
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Lavandula spica L. (*L. vera* DC.) – Лечебна лавандула
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Malva sylvestris L. – Слез, Окрилче
Mentha piperita L. – Лютива мента
Ocimum basilicum L. – Босилек
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Robinia pseudoacacia L. – Бяла акация
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Thymus sp. diversae L. – Мащерка, Бабина душица
Urtica dioica L. – Обикновена коприва
Verbena officinalis L. – Върбинка
Verbascum thapsiforme Schr. – Висок лопен

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Melilotus officinalis* (L.) Pall. – Лечебна комунига, *Malva sylvestris* L. – Слез, и *Ocimum basilicum* L. – Босилек, в равни количества от всяка билка. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Lavandula spica* L. (*L. vera* DC.) – Лечебна лавандула. Обикновено три приема по 20 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Mentha piperita* L. – Лютива мента.

4. При стеснение на хранопровода: да се изпие газ – прецедена през памук – 1 чаена лъжица, и зехтин 1 чаена лъжица. Веднага след това да се изпие чаша прясно мляко, подсладено с

мед (150–200 мл с 1 супена лъжица мед), а след това да се изяде печен кромид.

Болести на стомаха

K25	Язва на стомаха
K26	Язва на дванадесетопръстника
K27	Пептична язва с неуточнена локализация
K28	Гастроеюнална язва

Язвена болест

Язва на стомаха

Възпаление и язва на пилора

Язва на дванадесетопръстника

Кръвоизлив от стомаха (кръвоповръщане)

Остри кръвоизливи от горния отдел на гастроинтестиналния тракт

Билки за лечение

Achilea millefolium L. – Бял равнец

Berberis vulgaris L. – Кисел трън

Calendula officinalis L. – Невен

Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка

Carduus acanthoides L. – Магарешки бодил, обикновен

Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка

Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион

Chaerophyllum bulbosum L. – Грудков балдаран

Chenopodium botrys L. – Огниче

Cichorium inthybus L. – Синя жлъчка

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Cornus mas L. – Дрян

Corylus avellana L. – Леска, обикновена

Cydonia vulgaris Pers. – Дюля

Daucus carota L. – Морков

Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Mentha piperita L. – Лютива мента
Myristica fragrans Houttuym – Индийско орехче
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Plantago major L. – Широколистен живовляк
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Polygonum bistorta L. – Голямо кървавиче
Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Potentilla reptans L. – Пълзящ очиболец, Петопръстче
Pulmonaria officinalis L. – Медуница, лечебна
Hypericum perforatum – Жълт кантарион
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебела Мара
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Tanacetum vulgare L. – Вратига
Tanacetum balsamita L. – Калоферче
Urtica urens L. – Гръзка коприва

Помощни натурални продукти

Хума (лечебна пръст), чист маслинен зехтин

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Mentha piperita* L. – Лютива мента, *Plantago lanceolata* L. – Ланцетен живовляк, и *Hypericum perforatum* – Жълт кантарион, в равни количества от всяка билка. Приготвяне: 2 супени лъжици от дрогата се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от пчелен клей, обикновено 3–5 пъти дневно преди хранене по 20–30 капки с малко вода.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Potentilla tormentilla* Stokes. – Планински очиболец (Петопръстче).

4. При кръвоизлив да се пие отвара от *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medic. – Овчарска торбичка, и/или *Equisetum arvense* L. – Полски хвощ.

5. Препоръчва се сутрин на гладно да се пие хума (лечебна пръст), обикновено 2 супени лъжици в малко вода, киснала цяла нощ.

Външна употреба

1. Загряващ компрес с ракия.

Или: 2. Компрес от попарен *Equisetum arvense* L. – Хвощ.

Препоръчва се употреба още на

1. Да се пие бадемово масло.

2. Да се пие сутрин на гладно по 1 супена лъжица брашно с малко вода.

3. Прясно изстискан сок от бяло зеле по 1 чаена чаша, 40 мин. преди хранене, 3 пъти на ден, леко затоплен.

4. Вишни – корени отвара.

5. Ечемик се сварява с вода. Като изстине, се слагат листа от слез. Яде се като супа.

6. Живовляк се счуква и прецежда през марля, 1 супена лъжица от сока се пие 15 мин. преди хранене 3 пъти на ден.

7. Жълт кантарион в зехтин – 40 дни на слънце. Взема се по 1 супена лъжица преди хранене.

8. Пчелен мед – 1 супена лъжица мед, разтворен в ½ чаша топла вода, се взема сутрин и на обяд 1 час преди хранене и вечер 2 часа след храна.

9. Да се приема тинктура от прополис (30%) в продължение на 10–14 дни по 3 капки тинктура в 10 мл вода, 30 мин. преди хранене.

Препоръчани храни

Картофи, тиква, банани, карфиол, леща, овесени ядки (сварени), тиквички, шипки (отвара вместо вода).

K29	Гастрит и дуоденит
-----	--------------------

Остър гастрит

Хроничен гастрит

Билки за лечение

Achillea millefolium L – Бял равнец
Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен, обикновен
Althaea officinalis L. – Лечебна ружа
Arctium lappa L. – Обикновен репей
Astragalus glycyphyllos L. – Сладколистен клин, Сграбиче
Berberis vulgaris L. – Кисел трън, обикновен
Betula alba L. – Бяла бреза
Borago officinalis L. – Краставична трева
Calamintha nepeta (L.) Savi – Кочобилково миризливче
Calendula officinalis L. – Невен
Cannabis sativa L. – Посевен коноп
Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Carum carvi L. – Кимион
Centaurium erythraea Rafn – Червен кантарион
Citrus sinensis (L.) Osbeck – Портокал
Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон
Citrus reticulata Blanco. – Мандарина
Cuscuta europaea Weihe – Кукувича прежда, европейска
Cynanchum acutum L. – Пясъчници
Daucus carota L. – Морков
Digitalis purpurea L. – Червен напръстник
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Euphrasia officinalis L. – Очанка
Filipendula hexapetala (L.) Gilib. – Ливадно орехче, Ливадник
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно
Foeniculum officinale All. – Морач
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Garanium pyrenaicum L. – Пиренейски здравец

Glycyrrhiza glabra L. – Сладък корен, Сладник
Hedera helix L. – Обикновен бръшлян
Heliotropium europaeum L. – Подсунка, европейска
Hyoscyamus niger L. – Черен блян
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Обикновен орех
Juncus glaucus Ehrh. – Дзука сиво-зелена
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Lavandula officinalis – Лечебна лавандула
Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим
Lotus corniculatus L. – Обикновен звездан
Lythrum salicaria L. – Обикновена блатия
Malva sylvestris L. – Слез, Окрилче
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Myristica fragrans Houttuyn – Индийско орехче
Nepeta cataria L. – Коча билка
Oenanthe aquatica (L.) Poir. – Воден морач
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Papaver somniferum L. – Сънотворен мак
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pimpinella saxifraga L. – Каменоломков анасон
Piper cubeba L. – Пипер кубеба (тур.)
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Polygonum bistorta L. – Голямо кървавиче
Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче, Воден пипер
Potentilla anserina L. – Лечебен очиболец

Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Saponaria officinalis L. – Лечебно сапунче
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебела Мара
Siler trilobum Crantz. – Триделно загърличче
Tanacetum balsamita L. – Калоферче
Tanacetum vulgare L. – Вратига, обикновена
Teucrium scordium L. – Чесново подъбиче
Thymus sp. diversae – Мащерка, Бабина душица
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Tropeolum majus L. – Латинка
Tussilago farfara L. – Подбел
Ulmus campestris L. – Полски бряст
Vaccinium myrtillus L. – Обикновена боровинка
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка
Zingiber officinale Roscoe – Исиот, Имбир

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Achillea millefolium* L. – Бял равнец, *Matricaria chamomilla* L. – Лайка, и *Hypericum perforatum* – Жълт кантарион, в равни количества от всяка билка. Приготвяне: 2 супени лъжици от дрогата се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от пчелен клей, обикновено 3–5 пъти дневно преди хранене по 20–30 капки с малко вода.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Glycyrrhiza glabra* L. – Сладък корен, или *Matricaria chamomilla* L. – Лайка.

4. Препоръчва се сутрин на гладно да се пие хума (лечебна пръст), обикновено 2 супени лъжици в малко вода, киснала цяла нощ (преди прием да се разбърка добре).

При киселини в стомаха

1. Картофи – пресен сок. Пие се по $\frac{1}{2}$ чаена чаша 30 мин. преди хранене.

Или: 2. Пчелен мед – дневна доза 100–120 гр (за възрастен), на 3–4 приема в равни количества с малко вода.

При намалена киселинност

1. Бяло зеле – нязязано на ситно и изстискано. По 1 чаена чаша 30 мин. преди хранене.

Или: 2. Касис – пресен сок.

Или: 3. Арония – пресен сок.

Препоръчани храни

Картофи, дюли, карфиол, леща, салата, тиквички, фасул (пюре), черница (плодове).

Препоръчва се употреба още на

1. Два-три дни само на чай от *Matricaria chamomilla* L. – Лайка.

2. Отвара от плод смокиня, вместо вода.

3. Трънки – отвара или на киснати, вместо вода.

4. Запарка от пелин, обикновено сутрин на гладно по 150–200 мл. Или 40 сутрини подред 1 листо пресен Градински пелин.

5. Моркови – 1 кг се варят в 3 л вода, докато останат 2 литра. Сокът се слага в бутилки и се държи на хладно и тъмно. Пие се по 1 винена чаша преди ядене, 40 дни.

6. Ленено семе – 1 супена лъжица се залива с 500 мл студена вода. Кисне 2 часа. Пие се по 100 мл 3 пъти дневно преди хранене.

7. Малина (листа) – извлек.

К30	Диспепсия
------------	------------------

Диспепсия (нарушено храносмилане)

Билки за лечение

Capsicum annuum L. – Пипер
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Euphrasia officinalis L. – Очанка
Glycyrrhiza glabra L. – Сладък корен, Сладник
Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп
Malva sylvestris L. – Слез, Окрилче
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Rheum officinale L. – Равен
Rhamnus frangula L. – Зърнастец
Smilax excelsa L. – Висока скрипка

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Malva sylvestris* L. – Слез, и *Rheum officinale* L. – Равен, в равни количества от двете билки. Приготвяне: 2 супени лъжици от дрогата се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Centaureum erythraea* Rafn – Червен кантарион, обикновено 3–5 пъти дневно преди хранене по 20–30 капки с малко вода.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Glycyrrhiza glabra* L. – Сладък корен, или от *Melilotus officinalis* (L.) Pall. – Лечебна комунига.

4. Препоръчва се сутрин на гладно да се пие хума (лечебна пръст), обикновено 2 супени лъжици в малко вода, киснала цяла нощ (преди прием да се разбърка добре).

Препоръчани храни

Лек вегетариански режим.

Внимание

Заболяването не е самостоятелно!

K31	Други болести на стомаха и дванадесетопръстника
-----	---

Недостатъчно киселини в стомаха и подобряване на храносмилателните сокове

Разстройство в движенията на стомаха

Свръхчувствителност на стомаха

Синдром на оперирания стомах

Липса на апетит. Укрепителни (тонични) средства за засилване на апетита и на обмяната на веществата

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец

Angelica archangelica L. – Лечебна пищялка

Artemisia absinthum L. – Бял пелин

Artemisia vulgaris L. – Див пелин

Asarum europaeum L. – Европейски копитник

Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист

Carthamus tinctorius L. – Сафлор

Castanea sativa Mill. – Обикновен кестен

Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей

Chondrus crispus Lyngb. (= *Ficus crispus* L.) – Морски кадаиф

Cichorium inthybus L. – Синя жлъчка

Citrus sinensis (L.) Osbeck – Портокал

Clematis vitalba L. – Обикновен повет
Cnicus benedictus L. – Лечебна пресечка
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Euphrasia officinalis L. – Очанка лечебна
Fraxinus excelsior L. – Планински ясен
Fumaria officinalis L. – Лечебен росопас
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Gratiola officinalis L. – Лечебна сиротица
Humulus lupulus L. – Хмел
Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп
Inula helenium L. – Бял оман
Iris germanica L. – Синя перуника
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Melissa officinalis L. – Маточина
Menyanthes trifoliata L. – Трилистно горчивче
Nigella damascena L. – Дамаска челебитка
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Prunus avium L. – Череша
Persica vulgaris Mill. – Обикновена праскова
Prunus spinosa L. – Трънка
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Rheum rhaponticum L. – Рилски равен
Rubus idaeus L. – Малина
Ruscus aculeatus L. – Бодлив залист, Див чемшир
Satureja coerulea Janka. – Синя чубрица
Scutellaria galericulata L. – Обикновена превара
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Ulmus campestris L. – Полски бряст

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък *Angelica archangelica* L. – Лечебна пищялка, и лист *Persica vulgaris* Mill. – Обикновена праскова, в равни количества от двете билки. Приготвяне: 2 супени лъжици от дрогата се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Centaureum erythraea* Rafn – Червен кантарион, или *Cichorium inthybus* L – Синя жлъчка, или *Asarum europaeum* L. – Европейски копитник (внимателно!), обикновено 3–5 пъти дневно преди хранене по 20–30 капки с малко вода.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Teucrium chamaedrys* L. – Обикновено подъбиче, или кора *Ulmus campestris* L. – Полски бряст.

4. Препоръчва се сутрин на гладно да се пие хума (лечебна пръст), обикновено 2 супени лъжици в малко вода, киснала цяла нощ (преди прием да се разбърка добре).

Повишен апетит (вълчи глад)

Билки за лечение

Anethum graveolens L. – Копър

Bryonia alba L. – Дива бяла тиква, Брей

Cichorium inthybus L – Синя жлъчка

Convallaria majalis L. – Момина сълза

Phytolacca americana L. – Лаконос

Polygala senega L. – Сенег, Телчарка

Ruta graveolens L. – Седефче

Sambucus nigra L. – Черен бъз

Trifolium pratense L. – Ливадна детелина

Uragaga ipescacuanha Baill. – Бълвен корен, Ипекакуана

Viola tricolor L. – Трицветна теменуга

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Bryonia alba* L. – Дива бяла тиква (внимателно!), обикновено 3–5 пъти дневно преди хранене по 10–20 капки с малко вода.
2. Вместо вода да се пие отвара от *Uragaga ipescuanha* Baill. – Бълвен корен (внимателно!).

Често гадене, прилошаване и повръщане

Стомашни спазми

Оригване и парене

Дъмпинг синдром

Алкален рефлуксен гастрит

Билки за лечение

Artemisia absinthum L. – Бял пелин

Calendula officinalis L. – Невен

Malva sylvestris L. – Слез, Окрилче

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига

Melissa officinalis L. – Маточина

Mentha piperita L. – Лютива мента

Origanum vulgare L. – Обикновен риган

Papaver somniferum L. – Сънотворен мак, Кадънка

Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно

Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа

Vaccinium myrtillus L. – Обикновена боровинка

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък и цвят *Artemisia absinthum* L. – Бял пелин, и *Filipendula ulmaria* (L.) Maxim. – Орехче брястолист-

но, в равни количества от двете билки. Приготвяне: 2 супени лъжици от дрогата се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Paraver somniferum* L. – Сънотворен мак (при рефлукс), или *Melilotus officinalis* (L.) Pall. – Лечебна комунига, обикновено 3–5 пъти дневно преди хранене по 20–30 капки с малко вода.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Matricaria chamomilla* L. – Лайка.

Болки в стомаха (гастралгия)

Билки за лечение

Achillea millefolium L – Бял равнец

Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен, обикновен

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Betula alba L. – Бяла бреза

Calendula officinalis L. – Невен лечебен

Carum carvi L. – Кимион

Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Citrus reticulata Blanco. – Мандарина

Citrus sinensis (L.) Osbeck – Портокал

Daucus carota L. – Морков

Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолитно

Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява

Glycyrrhiza glabra L. – Сладък корен, Сладник

Hyoscyamus niger L. – Черен блян

Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звънчик

Inula helenium L. – Бял оман

Juglans regia L. – Обикновен орех

Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Lavandula officinalis Ch. et Will. – Лечебна лавандула
Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим
Malva sylvestris L. – Слез, Окрилче
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Pimpinella anisum L. – Анасон
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Saponaria officinalis L. – Лечебно сапунче
Siler trilobum Crantz. – Триделно загърлице
Tanacetum balsamita L. – Калоферче
Tanacetum vulgare L. – Вратига
Thymus sp. diversae L. – Мащерка, Бабина душица
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък и цвят на *Achillea millefolium* L – Бял равнец, и стрък от *Tanacetum balsamita* L. – Калоферче, в равни количества от двете билки. Приготвяне: 2 супени лъжици от дрогата се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Gentiana cruciata* L. – Синя тинтява, или *Centaureum erythraea* Rafn – Червен кантарион, или *Cichorium inthybus* L. – Синя

жлъчка, обикновено 3–5 пъти дневно преди хранене по 20–30 капки с малко вода.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Plantago lanceolata* L. – Ланцетен живовляк, или *Thymus sp. diversae* L. – Машерка (Бабина душица).

Киселини в стомаха

Билки за лечение

Althaea officinalis L. – Лечебна ружа

Alcea rosea L. – Градинска ружа

Centaurium erythraea Rafn – Червен кантарион

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява

Inula helenium L. – Бял оман

Juniperus communis L. – Обикновена хвойна

Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк

Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Centaurium erythraea* Rafn – Червен кантарион, или *Juniperus communis* L. – Обикновена хвойна, обикновено 3–5 пъти дневно преди хранене по 20–30 капки с малко вода.

2. Вместо вода да се пие отвара от *Teucrium chamaedrys* L. – Обикновено подъбиче.

3. Препоръчва се сутрин на гладно да се пие хума (лечебна пръст), обикновено 2 супени лъжици в малко вода, киснала цяла нощ (преди прием да се разбърка добре). Възможен е и прием на хума при поява на болка, по същата схема на приготвяне, но без престояване.

Слаб стомах
Спаднал стомах
Отпуснат стомах
Разширение на стомаха

Билки за лечение

Achillea millefolium L – Бял равнец
Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен, обикновен
Anagallis arvensis L. – Полско огнивче
Arctium lappa L. – Обикновен репей
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Betula alba L. – Бяла бреза
Calendula officinalis L. – Невен
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Herniaria glabra L. – Изсипливче голо
Juglans regia L. – Обикновен орех
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Lavandula officinalis Ch. et Will. – Лечебна лавандула
Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Tanacetum balsamita L. – Калоферче
Tanacetum vulgare L. – Вратига
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък и цвят *Achillea millefolium* L. – Бял равнец, *Calendula officinalis* L. – Невен, и *Salvia officinalis*

L. – Градински чай, в равни количества от трите билки. Приготвяне: 2 супени лъжици от дрогата се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Juglans regia* L. – Обикновен орех, или *Juniperus communis* L. – Обикновена хвойна, обикновено 3–5 пъти дневно преди хранене по 20–30 капки с малко вода.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Quercus robur* L. – Обикновен дъб.

4. При спаднал стомах се препоръчва вместо вода да се пие отвара от *Herniaria glabra* L. – Изсипливче, голо.

Нервен стомах

Паралич на стомаха

Билки за лечение

Artemisia absinthum L. – Бял пелин

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Crataegus monogyna Jacq. – Глог, обикновен

Hyoscyamus niger L. – Черен блян

Mentha piperita L. – Лютива мента

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига

Melissa officinalis L. – Маточина

Origanum vulgare L. – Обикновен риган

Papaver somniferum L. – Сънотворен мак

Pimpinella anisum L. – Анасон

Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от цвят на *Papaver somniferum* L. – Сънотворен мак, семе *Pimpinella anisum* L. – Анасон, и корен *Valeriana officinalis* L. – Лечебна дялянка, в съотношение 2:1:2. Приготвяне: 1 супена лъжица от дрогата се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Atropa bella-donna* L. – Лудо биле (внимателно!), обикновено 3–5 пъти дневно преди хранене по 10–12 капки с малко вода.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Melissa officinalis* L. – Маточина.

Клас II. Новообразувания. Злокачествени новообразувания на храносмилателните органи (C15–C26)

C15	Злокачествени новообразувания на хранопровода
-----	---

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на хранопровода

Билки за лечение

Arctium lappa L. – Обикновен репей
Alchemilla vulgaris L. – Обикновено шапиче
Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Cichorium inthybus L – Синя жлъчка, обикновена
Digitalis purpurea L. – Червен напръстник
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Foeniculum officinale All. – Аптекарски копър, Морач
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Helleborus odoratus Waldst. et Kit. – Кукуряк
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Malva sylvestris L. – Слез, Окрилче
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melissa officinalis L. – Маточина
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Plantago major L. – Широколистен живовляк
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polygonum bistorta L. – Голямо кървавиче
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Solanum melongena L. – Патладжан, Син домат
Xanthium spinosum L. – Казашки бодил

C16	Злокачествени новообразувания на стомаха
-----	--

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО)
и (ДНО) на стомаха. Рак на стомаха

Билки за лечение

Achillea millefolium L – Бял равнец
Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен, обикновен
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Aloe arborescens L. – Дървовидно алое
Antennaria dioica (L.) Gaertner – Витовски еделвайс
Arctium lappa L. – Обикновен репей
Artemisia absinthum L. – Бял пелин
Arum maculatum L. – Петнист змиарник
Astrantia major L. – Едро зърниче
Betula alba L. – Бяла бреза
Borago officinalis L. – Краставична трева
Calamintha nepeta (L.) Savi – Кочобилково миризливче
Calendula officinalis L. – Невен лечебен
Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Carduus acanthoides L. – Магарешки бодил, обикновен
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Carum carvi L. – Кимион
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Chaerophyllum bulbosum L. – Грудков балдаран
Chenopodium botrys L. – Огниче
Cichorium inthibus L – Синя жлъчка, обикновена
Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон
Citrus sinensis (L.) Osbeck – Портокал
Cotinus coggygia Scop. – Смарадлика, обикновена
Cuscuta europaea Weihe – Кукувича прежде, европейска
Cynanchum acutum L. – Пясъчниче, Устрел
Daucus carota L. – Морков
Digitalis purpurea L. – Червен напръстник
Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Euphrasia officinalis L. – Очанка
Ferulago sylvatica (Besser) Reichenb. – Горска змиянка
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Foeniculum officinale L. – Морач
Frangula alnus Mill. – Елшовиден зърнастец
Fumaria officinalis L. – Лечебен росопас
Garanium pyrenaicum L. – Пиренейски здравец
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glycyrrhiza glabra L. – Сладък корен, Сладник
Hedera helix L. – Обикновен бръшлян
Hyoscyamus niger L. – Черен блян
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Обикновен орех
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Lamium album L. – Мъртва коприва, бяла
Lavandula officinalis Ch. et Will. – Лечебна лавандула
Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим
Linaria vulgaris Miller – Обикновена луличка
Malva sylvestris L. – Слез, Окрилче
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Nepeta cataria L. – Коча билка
Oenanthe aquatica L. – Воден морач
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Paliurus spina-christi – Драка
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Piper cubeba L. – Пипер кубеба (тур.)
Plantago major L. – Широколистен живовляк

Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Polygonum bistorta L. – Голямо кървавиче
Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Prunus laurocerasus L. – Лавровишня лечебна
Pulmonaria officinalis L. – Медуница лечебна
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Sambucus ebulus L. – Тревист бъз
Sanguisorba officinalis L. – Лечебна динка
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебела Мара
Seseli rigidum W. et K. – Твърдолистен порезник
Sideritis montana L. – Планински миризлив бурен
Solanum dulcamara L. – Кучешко червено грозде, Разводник
Solanum melongena L. – Патладжан, Син домат
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Tanacetum balsamita L. – Калоферче
Tanacetum vulgare L. – Вратига
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Tribulus terrestris L. – Трабузан, Бабини зъби
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка
Vinca herbacea Waldst. & Kit. – Тревист зимзелен
Viscum album L. – Бял имел
Vitis vinifera L. – Винена лоза
Xanthium spinosum L. – Казашки бодил
Xeranthemum annuum L. – Едногодишно безсмъртниче

Помощни натурални продукти

Хума (лечебна пръст)

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

Вариант I

1. Сутрин, обед и вечер (3 пъти дневно) преди хранене болният да приема през устата 150–200 мл хладка отвара от: лист и цвят *Alchemilla vulgaris* – Цариче, надземна част *Erythraea seutaurium* Pers. – Червен кантарион, и надземна част *Filipendula hexapetala* Gilib. – Ливадно орехче, по 50 г от всяка билка. От добре обърканата смес се взема 2 супени лъжици, поставя се в 500–700 мл вода и се вари 3–5 мин. След като кисне 30 мин., отварата се прецежда.

2. През деня вместо вода да се пие хладка отвара от: цвят и стрък *Achillea millefolium* L – Равнец, лист и цвят *Aesculus hippocastanum* L. – Див кестен, надземна част *Hypericum perforatum* L. – Жълт кантарион, лист и стрък *Malva sylvestris* L. – Слез, и лист *Mentha piperita* L. – Мента, по 100 г от всяка билка. От добре обърканата смес се взема 4 супени лъжици и се поставя в 1 л вода, вари 3–5 мин. След като кисне 30 мин., отварата се прецежда и е готова за пиене.

3. Сутрин, обед и вечер – 20–30 мин. след храна да се взема по 1 супена лъжица смес, приготвена от алое и натурално червено вино.

Начин на приготвяне: 250–500 г от листата на най-малко 3–5-годишно *Aloe arborescens* – Алое, се набират и оставят да престоят на тъмно място 14 дни. Настъргват се на ситно на пластмасово ренде и се заливат в подходящ съд с натурално вино (1–2 л). Престояват на хладно и тъмно място още 14 дни, като всеки ден се разклащат неколkokратно. След прецеждане сместа е готова за употреба. Да се държи на хладно и тъмно! По желание може да се добави и чист пчелен мед.

Вариант II

Първа рецепта: Вземат се по 100 г стрък и корен *Betonica officinalis* L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист; по 50 г

корен от *Symphytum officinale* L. – Чер оман, стрък *Equisetum arvense* L. – Хвощ, цвят *Lavandula vera* D.C. – Лечебна лавандула; по 30 г стъбло и лист *Viscum album* – Бял имел, корен *Heleborus odoratus* W. et Kit – Кукуряк, цвят *Calendula officinalis* L. – Невен, корен *Potentilla reptans* L. – Пълзящ очибелец. Така указаните билкови продукти се смесват добре. От сместа се взема 2 супени лъжици, поставя се в 700 мл студена вода – вари се 10 мин., кисне най-малко 30 мин. Отварата, подсладена с мед, се пие по една винена чашка (120–150 мл) преди хранене, 5 пъти дневно – през 3 часа.

Втора рецепта: По 50 г стрък и корен от *Betonica officinalis* L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист; по 40 г стрък *Polygonum aviculare* L. – Обикновена пача трева, лист *Arctostaphylos uva-ursi* (L.) Spr. – Мечо грозде, лист *Rosmarinus officinalis* L. – Розмарин, цвят *Robinia pseudoacacia* L. – Акация, надземна част *Verbena officinalis* L. – Върбинка; 100 г пъпка *Populus alba* L. – Топола; по 30 г корен *Bryonia alba* L. – Дива бяла тиква, Брей, корени *Fillipendula ulmaria* L. – Блатен тъжник, надземна част *Galium verum* L. – Жълто еньовче, лист *Plantago lanceolata* L. – Ланцетен живовяк, стрък *Hypericum perforatum* – Жълт кантарион; по 20 г цвят *Matricaria chamomilla* L. – Лайка, и надземна част *Thymus sp. diversae* L. – Мащерка (Бабина душица); по 15 г цвят *Calendula officinalis* L. – Невен. Всички билкови продукти се смесват добре и от сместа се приготвя отвара. Начинът на приготвяне и начинът на приемане са както в горната рецепта.

Вариант III

1. Сутрин и вечер преди хранене да се взема тинктура от корени *Heleborus odoratus* W. et Kit – Кукуряк. Тинктурата се приготвя по следния начин: 10 г изсушени корени от Кукуряк се заливат с 1 л медицински спирт или силна домашна ракия, киснат 14–21 дни. Прецежда се. Тинктурата се приема по 30 капки под езика, като се държи там до 1 мин., след което остатокът се преглъща.

2. През деня вместо вода да се пие хладка отвара от: цвят и стрък *Achillea millefolium* L – Равнец, цвят и стрък *Origanum*

vulgare L. – Риган, цвят, листа и стрък *Hypericum perforatum* L. – Жълт кантарион, цвят и лист *Malva sylvestris* L. – Слез, и лист *Mentha piperita* L. – Мента, по 100 г от всяка билка. От добре обърканата смес се взема 4 супени лъжици и се поставя в 1 л вода, ври 3–5 мин. След като кисне 30 мин., отварата се прецежда и е готова за пиене.

Вж. и общата забележка за прием на хума или каолин

Външна употреба

През деня и нощта е желателно да се поставят компреси от хума на стомашната и/или коремната област. Хума 100–200 г се забърква с равни количества вода и натурален оцет до получаване гъстотата на боза. Натопява се в сместа бархетно, тензухено или памучно парче с подходящ размер, поставя се върху областта на стомаха или корема. Отгоре се налага мушама или найлон и се превързва. Престоява няколко часа. След като се махне компресът, мястото да се намаже с чист зехтин или благ мехлем.

1. Важна добавка: при кръвоизлив от стомаха или корема да се приема отвара от: а) стрък, лист и цвят *Potentilla tormentilla* Schrank. (= *Potentilla silvestris* Neck.) – Планински очибонец, и кора *Quercus pedunculata* Shrh. (= *Quercus robur* L.) – Летен дъб; или стрък, лист и цвят *Capsella bursa-pastoris* Monch. – Овчарска торбичка, и лист *Cotinus coggygria* Scop. – Смордлика. Смесени в равни количества, 2 супени лъжици от билковата смес се вари в 350 мл вода 5 мин. Отварата кисне 30 мин. Да се приема 3–4 пъти на ден по 70–100 мл.

2. Важна добавка: при запек вечер непосредствено преди хранене да се пие 100 мл отвара от кора *Ramnus frangula* L. – Зърнастец. За целта 2 супени лъжици билка се вари 7–10 мин. в 300 мл вода, кисне 30 мин. Полученото количество е за 3 приема. При по-тежко протичане на заболяването вместо горната отвара да се пие ошав от варени сушени сливи.

Хранителен режим

Леки течнокашкави храни. Повече плодове и зеленчуци – грижливо подбрани и внимателно измити. Желателна е кон-

сумацията на лимони, портокали, мандарини и червен кромид лук. Салата от лук: няколко глави *Allium sera* L. – Червен кромид лук, се нарязват на ситно, към тях се прибавя и връзка *Petroselinum sativum* Hoffm. – Магданоз. Добре обърканата смес се подправя с оцет, сол и зехтин. Желателно е тази салата да се консумира ежедневно, непосредствено преди хранене.

Да се спре консумацията на: месо и месни продукти, захар и захарни изделия, бял хляб и тестени изделия.

Забележка

При болка внимателно да се дозира тинктура от *Papaver rhoeas* L. – Див мак, или *Hyoscyamus niger* L. – Блян, или *Atropa belladonna* L. – Лудо биле, за вътрешен прием. След приема на тинктурата неколkokратно да се хапне натурално краве масло колкото бобено зърно.

Болести на апендикса (K35–K38)

K35	Остър апендицит
K36	Други форми на апендицит
K37	Апендицит, неуточнен
K38	Други болести на апендикса

Апендицит

Билки за лечение

Achillea millefolium L – Бял равнец
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Carduus acanthoides L. – Магарешки бодил, обикновен
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Frangula alnus Mill. – Елшовиден зърнастец
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Linaria vulgaris Miller – Обикновена луличка
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Mentha pulegium L. – Дълголистна мента
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polypodium vulgare L. – Обикновена сладка папрат
Pulmonaria officinalis L. – Медуница, лечебна
Rubus caesius L. – Полска къпина
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подбъбиче
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Xanthium spinosum L. – Казашки бодил

Помощни натурални продукти (външно за компрес)

Прецедено натурално кисело мляко; извара (или пресечено прясно мляко)

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Вместо вода за деня да се изпива около 700 мл отвара от *Rubus caesius* L. – Полска къпина. Приготвяне: 1–2 супени лъжици от дрогата се поставя във водата, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Прием на три пъти през деня преди хранене.

2. Два-три пъти дневно да се приема 20–30 капки тинктура от *Salvia officinalis* L. – Градински чай, разрежена с малко вода.

3. При запек отвара от *Frangula alnus* Mill. – Елшовиден зърнастец. Приготвяне: 1 супена лъжица кора от дрогата се поставя в $\frac{1}{2}$ л вода, ври до 5 мин., след изстиване се приема наведнъж.

Външна употреба

Компрес от пресечено прясно мляко в областта на копрема (ниско вдясно).

Хранителен режим

Лека, вегетарианска храна.

Препоръчани храни

Къпини – сок, чесън.

Препоръка

Това болестно стояние трябва да се лекува, а не да се оперира!

Препоръчва се още

1. Да се гладува няколко дни.

2. Глина – външно за лапа в областта на корема.

3. Студени компреси по 1–2 часа като загреващи.

Хернии (K40–K46)

K40	Ингвинална херния
K41	Феморална херния
K42	Пъпна херния
K43	Вентрална херния

Изтърсване (изсипване, спадане) на правото черво и ануса

Издаване на правото (задното) черво

Изтърсване, кила (херния)

Отслабване на сфинктера

Издаване на червата

Билки за лечение

Anagallis arvensis L. – Полско огнивче

Alchemilla vulgaris L. – Обикновено шапиче

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен, обикновен

Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист

Calendula officinalis L. – Невен

Cotinus coggygia Scop. – Смрадлика

Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион

Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец

Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче

Quercus robur L. – Обикновен дъб

При кръвотечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка

Cichorium inthybus L. – Синя жлъчка

Frangula alnus Mill. – Елшовиден зърнастец

Rubus caesius L. – Полска къпина

Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебела Мапа

Salix alba L. – Бяла върба

Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче

Quercus robur L. – Обикновен дъб

При липса на кръвотечение

Arctostaphylos uva-ursi Spreng. – Мечо грозде

Calendula officinalis L. – Невен

Geum urbanum L. – Градско омайниче

Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче

Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева

Robinia pseudoacacia L. – Бяла акация

Scolopendrium vulgare Sm. – Обикновен волски език

Thymus sp. diversae (L. *serpyllum*) T. – Мащерка, Бабина душица

Помощни натурални продукти

Бяла дъвка

Помощни средства

Компреси, пристягащ колан

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Вместо вода за деня да се изпива около 700 мл отвара от: *Alchemilla vulgaris* L. – Обикновено шапиче, *Aesculus hippocastanum* L. – Конски кестен, обикновен; и *Hypericum perforatum* L. – Жълт кантарион (при кръвотечение да се добави и *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medic. – Овчарска торбичка), в равни количества от всяка билка. Приготвяне: 1–2 супени лъжици от drogата се поставя във водата, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Прием на три пъти през деня преди хранене.

2. Два-три пъти дневно да се взема 20–30 капки тинктура от *Salvia officinalis* L. – Градински чай, разредени в малко вода.

3. Да се избягва всякаква форма на запек! При запек отвара от: *Frangula alnus* Mill. – Елшовиден зърнастец. Приготвяне: 1 супена лъжица кора от drogата се поставя в $\frac{1}{2}$ л вода, ври до 5 мин., след изстиване се приема наведнъж.

Външна употреба

Подходящ пристягащ колан. Подходящи двигателни упражнения, както и упражнения за коремната област.

Препоръка

Това болестно стояние трябва да се лекува, а не да се оперира!

Препоръчва се още

Смес от цариче и овчарска торбичка. От сместа 1 чаена лъжичка във вряла вода 250 мл се прави запарка.

Хранителен режим

Лека, вегетарианска храна, препоръчано гладуване.

K44	Диафрагмална херния
K45	Други абдомални хернии
K46	Абдомална херния, неуточнена

Диафрагмална херния

Билки за лечение

Achillea millefolium L – Бял равнец

Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион

Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче

Lavandula spica L. (*L. vera* DC.) – Лечебна лавандула

Malva sylvestris L. – Слез, Окрилче

Mentha piperita L. – Лютива мента

Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк

Thymus sp. diversae L. – Мащерка, Бабина душица

Помощни средства

Компреси, пристягащ колан

Залележка

Вж. по-горе за заболявания K40–K43.

Неинфекциозни ентерити и колити (K50–K52)

K50	Болест на Крон, регионален ентерит (възпаление на част от храносмилателния тракт)
K51	Улцерозен колит

Болест на Крон*. Терминален илеит

Глутенова ентеропатия, Цьолиакия**

Тънкочревни ензимопатии – дизахаридазна чревна недостатъчност. Дизахаридазни ентеропатии

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Carduus acanthoides L. – Магарешки бодил, обикновен

Citrus sinensis (L.) Osbeck – Портокал

Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник

Frangula alnus Mill. – Елшовиден зърнастец

Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче

Linaria vulgaris Miller – Обикновена луличка

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Mentha pulegium L. – Приятна мента

Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз

Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк

Polypodium vulgare L. – Обикновена сладка папрат

Pulmonaria officinalis L. – Медуница лечебна

Rubus caesius L. – Полска къпина

Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула

* Възпаление на правото черво и в различна степен и на други части на дебелото черво.

** Състояние, при което в тънките черва храната не може да се разгражда и абсорбира.

Sambucus nigra L. – Черен бъз

Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман

Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче

Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче

Urtica urens L. – Гръзка коприва

Xanthium spinosum L. – Казашки бодил

Помощни натурални продукти (вътрешно)

Натурално кисело мляко; чист пчелен мед; лечебна пръст – хума

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Вместо вода за деня да се изпива около 700 мл отвара от *Achillea millefolium* L. – Бял равнец, *Agrimonia eupatoria* L. – Камшик, *Filipendula vulgaris* Moench. – Ливадно орехче, и *Hypericum perforatum* L. – Жълт кантарион, в равни количества от всяка билка. Приготвяне: 2 супени лъжици от дрогата се поставя във водата, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Прием на три пъти през деня, преди хранене.

2. Два-три пъти дневно да се взема 20–30 капки тинктура от *Linaria vulgaris* Miller – Обикновена луличка, разрежена в малко вода.

3. Препоръчва се сутрин на гладно да се пие хума (лечебна пръст), обикновено 2 супени лъжици в малко вода, киснала цяла нощ (преди прием да се разбърка добре).

Хранителен режим

Лека вегетарианска храна, препоръчано гладуване.

K52	Други неинфекциозни гастроентерити и колити
-----	---

Остро възпаление на тънкото или на тънкото и дебелото черво – остър ентерит и ентероколит

Хронично възпаление на червата – хроничен ентерит, ентероколит

Билки за лечение

Achillea millefolium L – Бял равнец

Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен, обикновен

Althaea officinalis L. – Лечебна ружа

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Astragalus glycyphyllos L. – Сладколистен клин, Сграбиче

Berberis vulgaris L. – Кисел трън, обикновен

Betula alba L. – Бяла бреза

Borago officinalis L. – Краставична трева

Calamintha nepeta (L.) Savi – Кочобилково миризливче

Calendula officinalis L. – Невен лечебен

Cannabis sativa L. – Посевен коноп

Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка

Carum carvi L. – Кимион

Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион

Citrus sinensis (L.) Osbeck – Портокал

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Citrus reticulata Blanco. – Мандарина

Cuscuta europaea Weihe – Кукувича прежде, европейска

Cynanchum aqutum L. – Пясъчнице, Устрел

Daucus carota L. – Морков

Digitalis purpurea L. – Червен напръстник

Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Euphrasia officinalis L. – Очанка

Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно

Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник

Foeniculum officinale L. – Морач

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява

Garanium pyrenaicum L. – Пиренейски здравец
Glycyrrhiza glabra L. – Сладък корен, Сладник
Hedera helix L. – Обикновен бръшлян
Heliotropium europaeum L. – Подсунка, европейска
Hyoscyamus niger L. – Черен блян
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Обикновен орех
Juncus glaucus Ehrh. – Дзука сиво-зелена
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Lavandula officinalis Ch. et Will. – Лечебна лавандула
Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим
Lotus corniculatus L. – Обикновен звездан
Lythrum salicaria L. – Обикновена блатия
Malva sylvestris L. – Слез, Окрилче
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Myristica fragrans Houttuyn – Индийско орехче
Nepeta cataria L. – Коча билка
Oenanthe aquatica L. – Воден морач
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Papaver somniferum L. – Сънотворен мак
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pimpinella saxifraga L. – Каменоломков анасон
Piper cubeba L. – Пипер кубеба (тур.)
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Polygonum bistorta L. – Голямо кървавиче
Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче

Potentilla anserina L. – Лечебен очиболец
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Saponaria officinalis L. – Лечебно сапунче
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебела Мара
Siler trilobum Crantz. – Триделно загърличе
Tanacetum vulgare L. – Вратига
Tanacetum balsamita L. – Калоферче
Tanacetum vulgare L. – Вратига, обикновена
Teucrium scordium L. – Чесново подъбиче
Thymus sp. diversae – Мащерка, Бабина душица
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Tropeolum majus L. – Латинка
Tussilago farfara L. – Подбел
Ulmus campestris L. – Полски бряст
Vaccinium myrtillus L. – Обикновена боровинка
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка
Zingiber officinale Roscoe – Исиот, Имбир, Имбир

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Вместо вода за деня да се изпива около 700 мл отвара от: *Aesculus hippocastanum* L. – Конски кестен, обикновен, *Gentiana cruciata* L. – Синя тинтява, и *Rosmarinus officinalis* L. – Лечебен розмарин, в равни количества от всяка билка. Приготвяне: 2 супени лъжици от дрогата се поставя във водата, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Прием на три пъти през деня преди хранене.

2. Два-три пъти дневно да се взема 10–20 капки тинктура от *Tanacetum vulgare* L. – Вратига, и/или *Physalis alkekengi* L. – Мехунка (внимателна дозировка), разреждана в малко вода.

3. Препоръчва се сутрин на гладно да се пие хума (лечебна пръст), обикновено 2 супени лъжици в малко вода, киснала цяла нощ (преди прием да се разбърка добре).

Препоръчвани храни и хранителен режим

Лека, вегетарианска храна, препоръчано гладуване.

1. Да се консумира: боза, зеле (прясно изстискан сок), карфиол, касис – плодове, моркови (препоръчва се сок, смесен с ябълков сок), варени круши, чесън (2–3 скилидки на ден), ябълки.

2. Да се гладува в продължение на 12 дни. Като към 16 часа да се взема $\frac{1}{2}$ чаша мляко с каймак.

Или: 3. Да се премине на ябълкова диета: всеки 2 часа или 8 пъти дневно се ядат небелени ябълки – настъргани – 1–1,5 дневно, без друга храна.

Препоръчва употреба още на

1. Копър – семена – 1 супена лъжица на 1 чаена чаша кипяща вода. Взема се от отварата по $\frac{1}{3}$ – $\frac{1}{2}$ чаша преди ядене.

2. Боровинки черни – да се ядат в продължение на 2–3 дни, с отвара от листата.

3. Дебела Мара – в продължение на 10 дни 5–6 листа да се ядат сутрин на гладно.

4. Зехтин и мед – разбъркани, сутрин на гладно по 1 супена лъжица.

5. Копър – семе, смляно, да се взема по една щипка след храна.

6. Лайка – запарка вместо вода за деня.

7. Пектин – 1 чаена лъжица три пъти дневно преди хранене.

Други болести на червата (K55–K65)

K55	Съдови болести на червата
-----	---------------------------

Кръвоизлив от червата

Кръвоизливи от долния отдел на Гит

Билки за лечение

Achillea millefolium L – Бял равнец
Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен, обикновен
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Arctium lappa L. – Обикновен репей
Artemisia absinthum L. – Бял пелин
Arum maculatum L. – Петнист змиярник
Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Chenopodium botrys L. – Огниче
Ferulago sylvatica (Besser) Reichenb. – Горска змиянка
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Frangula alnus Mill. – Елшовиден зърнастец
Fumaria officinalis L – Лечебен росопас
Geranium dissectum L. – Насеченолистен здравец
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Обикновен орех
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Lythrum salicaria L. – Обикновена блатия
Mentha pulegium L. – Приятна мента
Paliurus spina-christi – Драка
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polygonum bistorta L. – Голямо кървавиче
Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче

Potentilla argentea L. – Сребролистен очиболец
Potentilla reptans L. – Пълзящ очиболец
Pulmonaria officinalis L. – Медуница лечебна
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Seseli rigidum W. et K. – Твърдолистен порезник
Sideritis montana L. – Планински миризлив бурен
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Tanacetum balsamita L. – Калоферче
Tanacetum vulgare L. – Вратига
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Teucrium polium L. – Бяло подъбиче
Tribulus terrestris L. – Трабузан, Бабини зъби
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Vitis vinifera L. – Винена лоза
Xanthium spinosum L. – Казашки бодил
Xeranthemum annuum L. – Едногодишно безсмъртниче

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Вместо вода за деня да се изпива около 700 мл отвара от кора на *Aesculus hippocastanum* L. – Конски кестен, обикновен, плод *Paliurus spina-christi* – Драка, и корен *Symphytum officinale* L. – Лечебно зарасличе, в равни количества от всяка билка. Приготвяне: 1 супена лъжица от дрогата се поставя във водата, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Прием на три пъти през деня преди хранене.

2. Два-три пъти дневно да се взема 20–30 капки тинктура от *Geranium dissectum* L. – Насеченолистен здравец, разрежена в малко вода.

3. Вместо вода през деня да се пие отвара от *Xeranthemum annuum* L. – Едногодишно безсмъртниче.

4. Препоръчва се сутрин на гладно да се пие хума (лечебна пръст), обикновено 2 супени лъжици в малко вода, киснала цяла нощ (преди прием да се разбърка добре).

Хранителен режим

Лека вегетарианска храна, препоръчано гладуване.

K56	Паралитичен илеус (запушване на чревен участък, обикновено на тънките черва) и непроходимост на червата без херния
-----	--

Парализа на червата

Невроза на червата

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Ajuga laxmannii (L.) Bentham – Петнисто срещниче
Allium cepa L. – Лук
Allium sativum L. – Чесън, Чеснов лук
Asarum europaeum L. – Европейски копитник
Asperula odorata L. – Миризлива лазаркия
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Bryonia alba L. – Дива бяла тиква, Брей
Cheiranthus cheiri L. – Зимен шибой
Convallaria majalis L. – Момина сълза
Consolida regalis S. F. Gray – Обикновена ралица
Diantus armeria L. – Див карамфил
Humulus lupulus L. – Хмел
Hyoscyamus niger L. – Черен блян
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Inula helenium L. – Бял оман
Lamium album L. – Мъртва коприва, бяла
Lotus corniculatus L. – Обикновен звездан
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига

Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Nepeta cataria L. – Коча билка
Peganum harmala L. – Зърнеш
Pimpinella saxifraga L. – Каменоломков анасон
Pimpinella anisum L. – Анасон
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Primula officinalis Hell. – Иглика
Prunella vulgaris L. – Обикновена пришница
Rubia tinctorum L. – Бояджийски брош
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Sinapis alba L. – Бял синап
Solanum tuberosum L. – Картоф
Tanacetum vulgare L. – Вратига
Thymus sp. diversae (L. *serpyllum*) T. – Машерка, Бабина душица
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка
Verbena officinalis L. – Върбинка
Viola odorata L. – Миризлива теменуга

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Вместо вода за деня да се изпива около 700 мл отвара от семе на *Pimpinella anisum* L. – Анасон. Приготвяне: 1 чаена лъжица от дрогата се поставя във водата, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Прием на три пъти през деня преди хранене.

2. Два-три пъти дневно да се взема 10–15 капки тинктура от *Asarum europaeum* L. – Европейски копитник, или *Bryonia alba* L. – Бяла дива тиква (внимателна дозировка), разреждана в малко вода.

3. Вместо вода през деня да се пие отвара от *Valeriana officinalis* L. – Лечебна дялянка, или *Verbena officinalis* L. – Върбинка.

Хранителен режим

Лека вегетарианска храна, препоръчано гладуване. Препоръчва се да се премине към строг хранителен режим в продължение минимум на 2 седмици.

K57	Дивертикули на червата
K58	Синдром на раздразненото черво
K59	Други функционални чревни нарушения

Възпаление на дебелото черво (колит)

Хроничен язвен колит

Хронично стеснение (стеноза) на червата

Остро възпаление на правото черво. Абсцес

Остро възпаление около задното черво

Язва на правото черво

Синдром на раздразненото дебело черво

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен, обикновен

Althaea officinalis L. – Лечебна ружа

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Berberis vulgaris L. – Кисел трън, обикновен

Betula alba L. – Бяла бреза

Borago officinalis L. – Краставична трева

Calamintha nepeta (L.) Savi – Кочобилково миризливче

Calendula officinalis L. – Невен

Cannabis sativa L. – Посевен коноп

Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка

Carum carvi L. – Кимион

Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Citrus reticulata Blanco. – Мандарина
Citrus sinensis (L.) Osbeck – Портокал
Cuscuta europaea Weihe – Кукувича прежде, европейска
Cynanchum aqutum L. – Пясъчнице, Устрел
Daucus carota L. – Морков
Digitalis purpurea L. – Червен напръстник
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Euphrasia officinalis L. – Очанка
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Garanium pyrenaicum L. – Пиренейски здравец
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glycyrrhiza glabra L. – Сладък корен, Сладник
Hedera helix L. – Обикновен бръшлян
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звънчик
Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Обикновен орех
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим
Lythrum salicaria L. – Обикновена блатия
Malva sylvestris L. – Слез, Окрилче
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютивa мента
Myristica fragrans Houttuyn – Индийско орехче
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Pimpinella anisum L. – Анасон
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Polygonum bustorta L. – Голямо кървавиче
Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче

Potentilla anserina L. – Лечебен очиболец
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебела Мара
Tanacetum balsamita L. – Калоферче
Teucrium scordium L. – Чесново подъбиче
Thymus sp. *diversae* – Мащерка, Бабина душица
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Tussilago farfara L. – Подбел
Ulmus campestris L. – Полски бряст
Vaccinium myrtillus L. – Обикновена боровинка
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от корен на *Althaea officinalis* L. – Лечебна ружа, корен *Polygonum bistorta* L. – Голямо кървавиче, и корен *Valeriana officinalis* L. – Лечебна дялянка, в равни количества от всяка билка. Приготвяне: 2 супени лъжици от дрогата се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Myristica fragrans* Houttuyn – Индийско орехче, обикновено 3–5 пъти дневно преди хранене по 20–30 капки с малко вода.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Juglans regia* L. – Обикновен орех.

K60	Фисури и фистула на ануса и ректума
K61	Абсцес на ануса и ректума
K62	Други болести на ануса и ректума

Цепка на задния проход (фисура на ануса)

Сърбеж на задния проход (ануса)

Полипи в задното черво

Маясъл (хемороиди)

Билки за лечение

Achillea millefolium L – Бял равнец

Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен, обикновен

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Alnus glutinosa Gaertner – Черна елша

Antennaria dioica (L.) Gaertner – Витовски еделвайс

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Artemisia absinthum L. – Бял пелин

Arum maculatum L. – Петнист змиряник

Astrantia major L. – Зарниче, едро

Berberis vulgaris L. – Кисел трън, обикновен

Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка

Capsicum annuum L. – Пипер

Carduus acanthoides L. – Магарешки бодил, обикновен

Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка

Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион

Chaerophyllum bulbosum L. – Грудков балдран

Chenopodium album L. – Бяла сладка трева

Chenopodium botrys L. – Огнице

Citrus sinensis (L.) Osbeck – Портокал

Cynoglossum officinale L. – Лечебна наумка

Digitalis purpurea L. – Червен напръстник

Ferulago sylvatica (Besser) Reichenb. – Горска змиянка

Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник

Frangula alnus Mill. – Елшовиден зърнастец

- Fumaria officinalis* L – Лечебен росопас
Geranium dissectum L. – Насеченолистен здравец
Heliotropium europaeum L. – Подсунка, европейска
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Обикновен орех
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Lamium album L. – Мъртва коприва, бяла
Linaria vulgaris Miller – Обикновена луличка
Lythrum salicaria L. – Обикновена блатия
Mentha pulegium L. – Приятна мента
Paliurus spina-christi – Драка
Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадънка
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polygonum bistorta L. – Голямо кървавиче
Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче
Polypodium vulgare L. – Обикновена сладка папрат
Potentilla argentea L. – Сребролистен очиболец
Potentilla reptans L. – Пълзящ очиболец
Prunus laurocerasus L. – Лавровишня лечебна
Pulmonaria officinalis L. – Медуница лечебна
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Ranunculus ficaria L. – Жълтурче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus ebulus L. – Тревист бъз
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Sanguisorba officinalis L. – Лечебна динка
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Seseli rigidum W. et K. – Твърдолистен порезник
Sideritis montana L. – Планински миризлив бурен
Solanum dulcamara L. – Кучешко червено грозде, Разводник
Solanum melongena L. – Патладжан, Син домат

Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман

Tanacetum balsamita L. – Калоферче

Tanacetum vulgare L. – Вратига

Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче

Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче

Teucrium polium L. – Бяло подъбиче

Tribulus terrestris L. – Трабузан, Бабини зъби

Urtica urens L. – Гръцка коприва

Vinca herbacea Waldst. & Kit. – Тревист зимзелен

Viscum album L. – Бял имел

Vitis vinifera L. – Винена лоза

Xanthium spinosum L. – Казашки бодил

Xeranthemum annuum L. – Едногодишно безсмъртниче

Външно

Намазване с благ мехлем; или: печен праз лук; или: счукани листа на *Sempervivum schlechani* Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебела Мара, и др.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от: стрък на *Agrimonia eupatoria* L. – Камшик, лист *Plantago lanceolata* L. – Ланцетен живовляк, и корен *Taraxacum officinale* L. – Лечебно глухарче, в съотношение между трите билки 5:5:1. Приготвяне: 2 супени лъжици от дрогата се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Sanguisorba officinalis* L. – Лечебна динка, обикновено 3–5 пъти дневно преди хранене по 20–30 капки с малко вода.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Teucrium polium* L. – Бяло подъбиче.

Външна употреба

Намазване с благ мехлем; или: лапа от печен праз лук; или: компрес от счукани листа на *Sempervivum schlechani* Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебела Мара; или: мехлем, приготвен от дръжките на син домат.

K63

Други болести на червата

Колики в червата

Газове в червата (метеоризъм)

Билки за лечение

Adonis vernalis L. – Пролетен горицвет

Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен, обикновен

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Allium cepa L. – Лук, Кромид лук

Anethum graveolens L. – Копър

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Arum maculatum L. – Петнист змиарник

Astragalus glycyphyllos L. – Сладколистен клин, Сграбиче

Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист

Calamintha nepeta (L.) Savi – Кочобилково миризливче

Carum carvi L. – Кимион

Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион

Citrus L. – Лимон (Портокал)

Consolida regalis S. F. Gray – Обикновена ралица

Cuscuta europaea Weihe – Кукувича прежде, европейска

Cynanchum acutum L. – Устрел

Ecbalium elaterium (L.) Rich. – Луда краставица, Църкало

Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно

Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник

Foeniculum officinale L. – Морач

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява

Geranium robertianum L. – Робертов здравец
Herniaria glabra L. – Изсипливче, голо
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Inula helenium L. – Бял оман
Lavandula officinalis – Лечебна лавандула
Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим
Malva sylvestris L. – Слез, Окрилче
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Myristica fragrans Houttuyn – Индийско орехче
Nepeta cataria L. – Коча билка
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pimpinella saxifraga L. – Каменоломков анасон
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Potentilla argentea L. – Сребролистен очибелец
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Saponaria officinalis L. – Лечебно сапунче
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебела Мара
Siler trilobum Crantz. – Триделно загърличче
Teucrium scordium L. – Чесново подбиче
Thymus sp. diversae L. – Мащерка, Бабина душица
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Tropaeolum majus L. – Латинка
Tussilago farfara L. – Подбел
Ulmus campestris L. – Полски бряст
Vaccinium myrtillus L. – Обикновена боровинка
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка
Zingiber officinale Roscoe – Исиот, Имбир

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Вместо вода за деня да се изпива около 700 мл отвара от:

Astragalus glycyphyllos L. – Сладколистен клин (Сграбиче),
Lavandula officinalis – Лечебна лавандула, и *Valeriana officinalis* L. – Лечебна диянка, в равни количества от всяка билка.
Приготвяне: 1 супена лъжица дрога се поставя във водата, за-
вира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Прием на
три пъти през деня преди хранене.

2. Два-три пъти дневно да се взема 3–5 капки тинктура от
Esbalium elaterium (L.) Rich. – Луда краставица (внимателна
дозировка), разредена в малко вода.

3. Вместо вода през деня да се пие отвара от *Zingiber*
officinale Roscoe – Исиот, Имбир.

4. Препоръчва се сутрин на гладно да се пие хума (лечебна
пръст), обикновено 2 супени лъжици в малко вода, киснала
цяла нощ (преди прием да се разбърка добре).

Хранителен режим

Лека вегетарианска храна, препоръчано гладуване.

Остро запушване и преплитане на червата
(остра чревна непроходимост)

Билки за лечение

Allium porrum L. – Праз

Aloe ferox – Алое, Сабур

Aristolochia clematidis L. – Вълча ябълка, поветицовидна

Avena sativa L. – Посевен овес

Bryonia alba L. – Дива бяла тиква, Брей

Calendula officinalis L. – Невен

Cannabis sativa L. – Посевен коноп

Cassia angustifolia Vahlrb. (=Senna) – Майчин лист

Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Chenopodium bonus-henricus L. – Чувен
Cichorium inthibus L – Синя жлъчка, обикновена
Cnicus benedictus L. – Лечебна пресечка
Convallaria majalis L. – Момина сълза
Convolvulus arvensis L. – Обикновена поветица
Ecbalium elaterium (L.) Rich. – Луда краставица, Църкало
Frangula alnus Mill. – Елшовиден зърнастец
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glycyrrhiza glabra L. – Сладък корен, Сладник
Inula helenium L. – Бял оман
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Menyanthes trifoliata L. – Трилистно горчивче
Narcissus pseudonarcissus L. – Лъжлив нарцис
Persica vulgaris Mill. – Обикновена праскова
Polygala senega L. – Телчарка, Сенега
Polypodium vulgare L. – Обикновена сладка папрат
Rheum rhaponticum L. – Рилски равен
Ricinus communis L. – Рицин
Rosa damascena Mill. – Българска роза
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Solanum dulcamara L. – Разводник, Кучешко червено грозде
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Tussilago farfara L. – Подбел
Vaccinium myrtillus L. – Обикновена боровинка
Viola odorata L. – Миризлива теменуга
Viola tricolor L. – Трицветна теменуга

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Вместо вода за деня да се изпива около 700 мл отвара от
Glycyrrhiza glabra L. – Сладък корен. Приготвяне: 1 супена лъжица от дрогата се поставя във водата, зазира и ври 2–3

мин. След изстиване се прецежда. Прием на три пъти през деня преди хранене.

2. Два-три пъти дневно да се взема 20–30 капки тинктура от *Cassia angustifolia* Vahlrb. (=Senna) – Майчин лист, разредена с малко вода.

3. Вместо вода през деня да се пие отвара от *Trigonella foenum-graecum* L. – Сминдух.

Външна употреба

Препоръчват се загреващи компреси в областта на корема.

Внимание

При необходимост да се потърси хирургична намеса. Хранителен режим: да се спре всякакъв вид храна.

Клас II. Новообразувания. Злокачествени новообразувания на храносмилателните органи (C15–C26)

C17	Злокачествено новообразувание на тънките черва
C18	Злокачествено новообразувание на дебелото черво
C19	Злокачествено новообразувание в ректосигмоидалната област
C20	Злокачествено новообразувание в правото черво
C21	Злокачествено новообразувание в ануса и аналния канал

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на тънките черва

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на дебелото черво, в ректосигмоидалната област и на правото черво*

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на ануса и аналния канал

Билки за лечение

Achillea millefolium L – Бял равнец

Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен, обикновен

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Alnus glutinosa Gaertner – Черна елша

Aloe arborescens L. – Дървовидно алое

Althaea officinalis L. – Лечебна ружа

Antennaria dioica (L.) Gaertner – Витовски еделвайс

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Artemisia absinthum L. – Бял пелин

Arum maculatum L. – Петнист змиарник

Astragalus glycyphyllos L. – Сладколистен клин, Сграбиче

* Област на дебелото черво около връзката между сигмовидното и правото черво

- Astrantia major* L. – Едро зърниче
Berberis vulgaris L. – Кисел трън, обикновен
Betula alba L. – Бяла бреза
Borago officinalis L. – Краставична трева
Calamintha nepeta (L.) Savi – Кочобилково миризливче
Calendula officinalis L. – Невен лечебен
Cannabis sativa L. – Посевен коноп
Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Capsicum annuum L. – Пипер
Carduus acanthoides L. – Обикновен бодил
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Carum carvi L. – Кимион
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Chaerophyllum bulbosum L. – Грудков балдаран
Chenopodium album L. – Бяла сладка трева
Cichorium inthybus L. – Синя жлъчка, обикновена
Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон
Citrus reticulata Blanco. – Мандарина
Citrus sinensis (L.) Osbeck – Портокал
Cotinus coggygia Scop. – Смядлика, обикновена
Cuscuta europaea Weihe – Кукувича прежда, европейска
Cynanchum acutum L. – Устрел
Cynoglossum officinalis L. – Лечебна наумка
Daucus carota L. – Морков
Digitalis purpurea L. – Червен напръстник
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Euphrasia officinalis L. – Очанка
Ferulago sylvatica (Besser) Reichenb. – Горска змиянка
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Foeniculum officinale L. – Морач
Frangula alnus Mill. – Елшовиден зърнастец
Fumaria officinalis L. – Лечебен росопас
Geranium pyrenaicum L. – Пиренейски здравец
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Geranium dissectum L. – Насеченолистен здравец

Glycyrrhiza glabra L. – Сладък корен, Сладник
Hedera helix L. – Обикновен бръшлян
Heliotropium europaeum L. – Подсунка, европейска
Hyoscyamus niger L. – Черен блян
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Обикновен орех
Juncus glaucus Ehrh. – Дзука сиво-зелена
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Lamium album L. – Мъртва коприва, бяла
Lavandula officinalis – Лечебна лавандула
Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим
Linaria vulgaris (L.) Miller – Обикновена луличка
Lotus corniculatus L. – Обикновен звездан
Lythrum salicaria L. – Обикновена блатия
Malva sylvestris L. – Слез, Окрилче
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Mentha pulegium L. – Приятна мента
Myristica fragrans Houttuyn – Индийско орехче
Nepeta cataria L. – Коча билка
Oenanthe aquatica L. – Воден морач
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Paliurus spina-christi – Драка
Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадънка
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pimpinella saxifraga L. – Каменоломков анасон
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк

Plantago major L. – Широколистен живовляк
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче
Potentilla anserina L. – Лечебен очиболец
Potentilla argentea L. – Сребролистен очиболец
Potentilla reptans L. – Пълзящ очиболец
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Prunus laurocerasus L. – Лавровишня, лечебна
Pulmonaria officinalis L. – Медуница, лечебна
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus ebulus L. – Тревист бъз
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Sanguisorba officinalis L. – Лечебна динка
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебела Мара
Seseli rigidum W. et K. – Твърдолистен порезник
Sideritis montana L. – Планински миризлив бурен
Solanum dulcamara L. – Кучешко червено грозде, Разводник
Solanum melongena L. – Патладжан, Син домат
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Tanacetum balsamita L. – Калоферче
Tanacetum vulgare L. – Вратига
Tanacetum vulgare L. – Вратига, обикновена
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Teucrium polium L. – Бяло подъбиче
Tribulus terrestris L. – Трабузан, Бабини зъби
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка
Vinca herbacea Waldst. & Kit. – Тревист зимзелен
Viscum album L. – Бял имел
Vitis vinifera L. – Винена лоза
Xanthium spinosum L. – Казашки бодил
Xeranthemum annuum L. – Едногодишно безсмъртниче

Помощни натурални продукти (вътрешно)

Лечебна пръст (хума); или грънчарска хума; или каолин.

Хранителен режим

Строг вегетариански режим без: захар и захарни изделия, бял хляб и тестени изделия, нишесте и изделия от нишесте.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

Вж. и общата забележка за прием на хума или каолин.

Вариант I

1. Сутрин, обед и вечер (3 пъти дневно) преди хранене болният да приема през устата 150–200 мл хладка отвара от: *Betonica officinalis* L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист, *Calendula officinalis* L. – Невен, *Arctium lappa* L. – Репей, *Plantago lanceolata* L. – Ланцетен живовляк, по 50 г от всяка билка. От добре обърканата смес се взема 2 супени лъжици, поставя се в 500–700 мл вода и се вари 3–5 мин. След като кисне 30 мин., отварата се прецежда.

2. Сутрин, обед и вечер – 20–30 мин. след храна да се взема по 1 супена лъжица смес, приготвена от *Aloe arborescens* – Алое, натурално червено вино и мед. Вземат се 150 г листа от столетник (всички видове Алое) и се настъргват на пластмасово ренде. Желателно е растението да е на възраст от 3 до 5 години, листата да бъдат набрани 2 седмици преди да започне изпълнението на рецептата и да са стояли на тъмно. В подходящ стъклен буркан се изсипват настърганите листа от алое, като се прибавят с бъркане 250 г чист пчелен мед и 350 г силно и гъсто червено вино „Каберне“, „Мерло“, „Мавруд“ или „Мелнишка винена лоза“ – до 17 алк. градуса. (Забележка: за достигане на алкохолните градуси може да се добави и домашна силна ракия, варена от същите сортове винена лоза).

Съдържанието на добре затворения стъклен съд престоява най-малко 5 дни на тъмно място при умерена температура

18–22°C, като често се разклаща. Следва прецеждане на течността през тензух или пластмасова цедка, след което е готово за приемане. (Забележка: при изпълнението на рецептата да не се използват метални прибори и инструменти). Лечението с този сироп продължава до 3 месеца.

3. Вместо вода да се пие отварата от т. III б.

Вариант II

Рецепта I: Взема се по 100 г стрък и корен *Betonica officinalis* L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист; по 50 г корен *Symphytum officinale* L. – Чер оман, стрък *Equisetum arvense* L. – Хвощ, цвят *Lavandula vera* D.C. – Лечебна лавандула; по 30 г стъбло и лист *Viscum album* – Бял имел, корен *Heleborus odorus* W. et Kit – Кукуряк, цвят *Calendula officinalis* L. – Невен, корен *Potentilla reptans* L. – Пълзящ очиболец. Посочените билкови продукти се смесват добре. От сместа се взема 2 супени лъжици, поставя се в 700 мл студена вода – вари се 10 мин., кисне най-малко 30 мин. Отварата, подсладена с мед, се пие по 1 винена чашка (120–150 мл) преди хранене 5 пъти дневно – през 3 часа.

Рецепта II: По 50 г стръкове и корени от *Betonica officinalis* L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист; по 40 г стръкове от *Polygonum aviculare* L. – Обикновена пача трева, листа *Arctostaphylos uva-ursi* Spr. – Мечо грозде, листа *Rosmarinus officinalis* L. – Розмарин, цвят *Robinia pseudoacacia* L. – Акация, стръкове *Verbena officinalis* L. – Върбинка; 100 г пъпка *Populus alba* L. – Топола; по 30 г корен *Bryonia alba* – Бяла дива тиква, корен *Fillipendula ulmaria* L. – Блатен тъжник, стръкове *Galium verum* L. – Жълто еньовче, лист *Plantago lanceolata* L. – Ланцетен живовляк, стрък *Hypericum perforatum* – Жълт кантарион; по 20 г цвят *Matricaria chamomilla* L. (*M. recuta* L.) – Лайка, и стрък *Thymus sp. diversae* L. – Мащерка (Бабина душица); по 15 г цвят *Calendula officinalis* L. – Невен. Всички билкови продукти се смесват добре и от сместа се приготвя отвара. Начинът на приготвяне и начинът на прием са както в горната рецепта.

Вариант III

1. Сутрин и вечер преди хранене да се взема тинктура от корен *Heleborus odoratus* W. et Kit – Кукуряк. Тинктурата се приготвя по следния начин: 10 г изсушени корени от кукуряк се заливат с 1 л медицински спирт или силна домашна ракия, киснат 14–21 дни. Прецежда се. Тинктурата се приема по 30 капки под езика, като се държи там до 1 мин., след което се преглъща. Към тази тинктура може да се прибави в съотношение 1:3 и тинктура от *Vinca minor* L. – Зимзелен.

2. През деня вместо вода да се пие хладка отвара от: цвят *Achillea millefolium* L. – Равнец, надземна част *Origanum vulgare* L. – Риган, надземна част *Hypericum perforatum* L. – Жълт кантарион, надземна част *Malva sylvestris* L. – Слез, и лист *Mentha piperita* L. – Мента, по 100 г от всяка билка. При кръвоизлив към билковата комбинация да се добавят стрък *Equisetum arvense* L. – Хвощ, и лист *Rubus* L. – Къпина, по 100 г от двете билки. От добре обърканата билкова смес се взема 4 супени лъжици и се поставя в 1 л вода, ври 3–5 мин. След като кисне 30 мин., отварата се прецежда и е готова за пиене.

Външна употреба

Веднъж дневно, когато състоянието на болния позволява, е удачно да се прави клизма с отвара от цвят *Matricaria chamomilla* L. – Лайка, или лист *Cotinus coggygria* Scop. – Смарадика, или разтвор от хума. Отвара от лайка и смарадика се приготвя от 1 л вода, която ври с една от двете билки за 10 мин., кисне 40–50 мин. Клизмата се прави след прецеждане и затопяне до 37°C. Разтворът от хума се прави по следния начин: в 1 л топла вода се разтваря 150–200 г хума. След добро разбъркване разтворът е готов за употреба. При кръвоизлив от коремните органи в разтвора за клизмата се добавя отвара от *Quercus pedunculata* Ehrh. (*Quercus robur* L.) – Летен дъб.

1. Важна добавка: при кръвоизлив от стомаха или корема да се приема отвара от: а) стрък *Potentilla tormentilla* Schrank – Планински очиблец, и кора *Quercus pedunculata* Ehrh. (*Quercus robur* L.) – Летен дъб, или б) стрък *Capsella bursa-pastoris* Monch. – Овчарска торбичка, и лист *Cotinus coggygria*

Скор. – Смрадлика, смесени в равни количества двете билки. За целта 2 супени лъжици от сместа се вари в 350 мл вода 5 мин. Отварата кисне 30 мин. Да се приема 3–4 пъти по 70–100 мл дневно.

2. Важна добавка: при запек вечер непосредствено преди хранене да се пие 100 мл отвара от кора *Ramnus frangula* L. – Зърнастец, като 2 супени лъжици от билката се вари 7–10 мин. в 300 мл вода, кисне 30 мин. Полученото количество е за 3 приема. При по-тежко протичане на заболяването вместо горната отвара да се пие ошав от варени сушени сливи.

Хранителен режим: леки течнокашави храни. Повече плодове и зеленчуци – грижливо подбрани и внимателно измити. Желателна е консумацията на лимони, портокали, мандарини и червен кромид лук. Салата от лук: 1. Няколко глави *Allium sera* L. – Червен кромид лук, се нарязват на ситно, към тях се прибавя и връзка *Petroselinum sativum* Hoffm. – Магданоз, добре обърканата смес се подправя с оцет, сол и зехтин. Тази салата е желателно да се консумира ежедневно, непосредствено преди хранене. 2. Салата от нарязани или настъргани на пластмасово ренде и овкусени със зехтин, сол и оцет грудки на *Helianthus tuberosus* L. – Земна ябълка (Гулия).

Да се спре консумацията на: месо и месни продукти, захар и захарни изделия, бял хляб и тестени изделия.

Забележка: При болка внимателно да се дозира тинктура от *Rapaver rhoeas* L. – Див мак, или от *Hyoscyamus niger* L. – Блян, или от *Atropa bella-donna* L. – Лудо биле, за вътрешен прием. След приема на тинктурата неколkokратно да се глътне натурално краве масло колкото бобено зърно.

Обща забележка

При всички видове злокачествени новообразувания (ЗНО) на храносмилателните органи от C15 до C26 препоръчвам вътрешното приемане на лечебна пръст (хума) или бяла лечебна пръст (каолин).

Рецепта: Вечер в чаша с 150–200 мл обикновена вода се поставя 1–2 супени лъжици хума. Захлупва се. Престоява през цялата нощ. Сутринта се разбърква с дървена бъркалка или

дървена лъжица и на гладно се изпива цялото съдържание. Приемът продължава до пълното оздравяване.

Желателно е 2–3 пъти годишно за по една седмица да се прави профилактика на стомашно-чревния тракт по горната схема на прием.

Задължително е при каквато и да е форма на рак да се спре консумацията на: всякакъв вид месо и месни продукти, захар и захарни изделия, бял хляб и тестени изделия, нишесте и продукти от нишесте.

Болести на перитонеума (K65–K67)

Болести на коремницата

K65	Перитонит
-----	-----------

Остро възпаление на коремницата (остър перитонит)

Хронично възпаление на коремницата (хроничен перитонит)

Билки за лечение

Amygdalus communis L. – Обикновен бадем
Artemisia absinthum L. – Бял пелин
Cannabis sativa L. – Посевен коноп
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Cichorium inthybus – Синя жлъчка
Citrullus vulgaris Schrd. – Диня
Crataegus monogyna Jacq. – Глог, обикновен
Cucumis melo L. – Пъпеш
Cucurbita pepo L. – Тиква (семе)
Foeniculum officinale L. – Морач
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Juglans regia L. – Обикновен орех
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Mentha piperita L. – Лютива мента
Piper nigrum L. – Чер пипер
Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна диланка

Помощни натурални продукти

Оцет, селски квасец, нишадър

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Вместо вода за деня да се изпива около 700 мл отвара от стрък *Artemisia absinthum* L. – Бял пелин, и *Cannabis sativa* L. – Посевен коноп, в равни количества от двете билки. Приготвяне: 1 супена лъжица от дрогата се поставя във водата, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Приема се на три пъти през деня преди хранене.

2. Два-три пъти дневно да се взема 20–30 капки тинктура от *Mentha piperita* L. – Лютива мента, разрежена в малко вода.

3. Вместо вода през деня да се пие отвара от *Humulus lupulus* L. – Хмел.

Външна употреба

Препоръчват се студени компреси в областта на корема.

Хранителен режим

Да се спре всякакъв вид храна.

Внимание

При необходимост да се потърси хирургична намеса!

K66	Други увреждания на перитонеума
K67	Увреждания на перитонеума при инфекциозни болести, класифицирани другаде

Туберкулоза на перитонеума* и на червата

Билки за лечение

Centaurium erythraea Rafn – Червен кантарион

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява

Inula helenium L. – Бял оман

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Два-три пъти дневно да се взема 20–30 капки тинктура от *Centaurium erythraea* Rafn – Червен кантарион, разреждана с малко вода.

2. Вместо вода през деня да се пие отвара от *Trigonella foenum-graecum* L. – Сминдух, или *Gentiana cruciata* L. – Синя тинтява.

3. Препоръчва се сутрин на гладно да се пие хума (лечебна пръст), обикновено 2 супени лъжици в малко вода, киснала цяла нощ (преди прием да се разбърка добре).

Хранителен режим

Вегетарианство

---

* Перитонеум – тънка прозрачна мембрана, покриваща коремната кухина.

Клас II. Новообразувания. Злокачествени новообразувания на храносмилателните органи (C15–C26)

C26	Злокачествени новообразувания на храносмилателните органи с друга и неточно определена локализация
-----	--

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО)
и (ДНО) на обвивката на корема

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец
Achillea millefolium L – Бял равнец
Adonis vernalis L. – Пролетен горицвет
Allium sativum L. – Чесън, Чеснов лук
Asparagus officinalis L. – Зайча сянка лечебна
Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня
Artemisia absinthum L. – Бял пелин
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Crataegus monogyna Jacq. – Глог, обикновен
Dianthus armeria L. – Див карамфил
Erysimum diffusum Ehrh. – Разклонена боянка
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Helleborus odoratus Waldst. et Kit. – Кукуряк
Inula helenium L. – Бял оман
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена
Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим
Malva sylvestris L. – Слез, Окрилче
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Nerium oleander L. – Зокум, Олеандър
Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадънка
Populus nigra L. – Черна топола
Populus tremula L. – Трепетлика
Potentilla L. – Очиболец

Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин

Rumex palustris Sm. – Блатен лапад

Ruta graveolens L. – Седефче

Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула

Satureja hortensis L. – Градинска чубрица

Scutellaria galericulata L. – Обикновена превара

Urtica urens L. – Гръцка коприва

Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка

Vinca minor L. – Дребен зимзелен

Xeranthemum annuum L. – Едногодишно безсмъртниче

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, преди обяд, на обяд, надвечер и вечер (5 пъти дневно) преди хранене болният да приема през устата 75 мл хладка отвара от: стрък и цвят *Betonica officinalis* L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист, надземна част *Ceutaureum erythraea* Rafn. – Червен кантарион, и надземна част *Filipendula hexapetala* Gilib. – Ливадно орехче, по 50 г от всяка билка. От добре обърканата смес се взема 2 супени лъжици, поставя се в 450–500 мл вода и се вари 3–5 мин. След като кисне 30 мин., отварата се прецежда и подсладжа с 2 супени лъжици чист пчелен мед.

2. През деня вместо вода да се пие хладка отвара от: цвят *Matricaria chamomilla* L. (*M. recuta* L.) – Лайка, цвят и стрък *Gentiana cruciata* L. – Синя тинтява, цвят и стрък *Hypericum perforatum* L. – Жълт кантарион, цвят и стрък *Malva sylvestris* L. – Слез, и лист *Mentha piperita* L. – Мента, по 100 г от всяка билка. От добре обърканата смес се взема 4 супени лъжици и се поставя в 1 л вода, вари 3–5 мин. След като кисне 30 мин., отварата се прецежда и е готова за пиене.

Външна употреба

1. През деня и нощта е желателно да се поставят компреси от пресен квасец. Квасецът се приготвя от типово брашно, мая

за хляб, кисело мляко и боза. След добро омесване на продуктите сместа се оставя няколко часа на топло да втаса. От готовата смес се взема една шепа и се премесва отново с брашно до получаването на твърдо тесто. Разстила се кора с дебелина 1–2 см, поставя се върху бархетно, тензухено или памучно парче с подходящ размер и се налага върху гърлото. Отгоре се поставя мушама или найлон и се превързва. Престоява няколко часа. След като се махне компресът мястото да се намаже с чист зехтин или благ мехлем.

Хранителен режим

Леки течнокашави храни. Повече плодове и зеленчуци, грижливо подбрани и внимателно измити. Желателна е консумацията на: моркови, портокали и червен кромид лук.

Да се спре приемането на: месо и месни продукти, захар и захарни изделия, бял хляб и тестени изделия.

Забележка

При болка внимателно да се дозира тинктура от *Papaver rhoeas* L. – Полски мак, и *Hyoscyamus niger* L. – Блян, за вътрешен прием. След приема на тинктурата неколkokратно да се глътне натурално краве масло колкото бобено зърно.

Болести на черния дроб (K70–K77)

Болести на жлезите към храносмилателната система

Болести на черния дроб

K70	Алкохолна болест на черния дроб
K71	Токсично увреждане на черния дроб
K72	Чернодробна недостатъчност, неклассифицирана другаде

Подуване, прилив на кръв в черния дроб

Абсцес (гнойник) на черния дроб

Амилоиден черен дроб

Остра жълта атрофия на черния дроб

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Artemisia absinthum L. – Бял пелин

Asarum europaeum L. – Европейски копитник

Berberis vulgaris L. – Кисел трън

Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист

Calendula officinalis L. – Невен лечебен

Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка

Centaureum erythraea Rafn. – Червен кантарион

Chelidonium majus L. – Змийско мляко

Cichorium inthybus L. – Синя жлъчка

Citrus sinensis (L.) Osbeck – Портокал

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Cnicus benedictus L. – Лечебна пресечка

Daucus carota L. – Морков

Drosera rotundifolia L. – Кръглолистна росянка

Fumaria officinalis L. – Лечебен росопад

Galium aparine L. – Еньовче, Лепка

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glycyrrhiza glabra L. – Сладък корен, Сладник
Helichrysum arenarium (L.) Moench. – Жълт смил, пясъчен
Helianthus tuberosus L. – Земна ябълка, Гулия
Humulus lupulus L. – Хмел
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Орех обикновен
Malva sylvestris L. – Слез, Окрилче
Malus Mill – Ябълка (видове)
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Menyanthes trifoliata L. – Трилистно горчивче
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Rheum rhaponticum L. – Рилски равен
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Rubia tinctorum L. – Брош
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Scolopendrium vulgare Sm. – Волски език
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Thalictrum aquilegifolium L. – Кандилколистно обичниче
Verbena officinalis L. – Върбинка
Verbascum thapsiforme Schr. – Висок лопен
Vitis vinifera L. – Винена лоза

Помощни продукти (задължителен хранителен прием)

Malus Mill – Ябълка (видове)
Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. През деня да се изпива около 700 мл отвара от *Agrimonia eupatoria* L. – Камшик, *Chelidonium majus* L. – Змийско мляко, и *Cichorium inthibus* L. – Синя жлъчка, равни количества от

трите билки. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя във вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Прием на три пъти през деня преди хранене.

2. Два-три пъти дневно да се взема 20–30 капки тинктура от *Malva sylvestris* L. – Слез (Окрилче), или *Rheum raphaniticum* L. – Рилски равен.

3. Вместо вода през деня да се пие отвара от *Asarum europaeum* L. – Европейски копитник (внимателна дозировка по 1 чаена лъжица на ден суха дрога).

Хранителен режим

Лека вегетарианска храна, препоръчана консумация на ябълки и лимони.

Препоръчани храни: вишни, грах, грейпфрут, грозде, диня, домати, дренки, зеле, зеле – кисело, кайсии, карфиол, коприва, круши, кромид лук (особено при цироза), малини, орехи, пиперки, праскова, ряпа, репички, тиква, тиквички, череша (дива), цвекло (видове), ябълки, ягоди.

Препоръчва се употреба още на

Черница – нарязани плодове – 2 супени лъжици киснат във вряла вода (200 мл) 4 часа. Пие се по ¼ чаша 4 пъти на ден.

Освен това: великденче – отвара, вместо вода, кисел трън – плодове, копър – отвара, мляко майчино, размесено с бяло брашно (взема се по 1 супена лъжица преди хранене), плаун – отвара, шипка – плод като чай.

K73	Хроничен хепатит, неклафициран другаде
K74	Фиброза и цироза на черния дроб

Възпаление на черния дроб

Жълтеница: обикновена жълтеница и черна (злокачествена) жълтеница, средства, прилагани против жълтеницата

Хронично кръвонатрупване в черния дроб. Хроничен хепатит

Втвърдяване на черния дроб – чернодробна цироза

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Ajuga chamaepitys (L.) Schreber – Ниско срещниче

Artemisia absinthum L. – Бял пелин

Arum maculatum L. – Петнист змиарник

Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня

Berberis vulgaris L. – Кисел трън, обикновен

Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист

Calendula officinalis L. – Невен лечебен

Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка

Centaureum erythraea Rafn. – Червен кантарион

Chelidonium majus L. – Змийско мляко

Cichorium inthybus L. – Синя жлъчка, обикновена

Citrus sinensis (L.) Osbeck – Портокал

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Cnicus benedictus L. – Лечебна пресечка

Cynoglossium officinale L. – Лечебна наумка

Daucus carota L. – Морков

Drosera rotundifolia L. – Кръглолистна росянка

Fumaria officinalis L. – Лечебен росопас

Galium aparine L. – Еньовче, Лепка

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява

Glycyrrhiza glabra L. – Сладък корен, Сладник
Hedera helix L. – Обикновен бръшлян
Helichrysum arenarium (L.) Moench. – Жълт смил, пясъчен
Helianthus tuberosus L. – Земна ябълка, Гулия
Humulus lupulus L. – Хмел
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Орех обикновен
Malva sylvestris L. – Слез, Окрилче
Malus Mill – Ябълка (видове)
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Menyanthes trifoliata L. – Трилистно горчивче
Nasturtium officinale R. Br. – Лечебна поточарка
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polypodium vulgare L. – Обикновена сладка папрат
Rhamnus catharticus L. – Слабителна зърника
Rheum rhaponticum L. – Рилски равен
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Rubia tinctorum L. – Брош
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Scolopendrium vulgare Sm. – Волски език
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебела Мара
Tagetes erecta L. – Изправен тагетес, Турта
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Thalictrum aquilegifolium L. – Кандилколистно обичниче
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Verbena officinalis L. – Върбинка
Verbascum thapsiforme Schr. – Висок лопен
Vitis vinifera L. – Винена лоза

Помощни продукти (задължителен хранителен прием)

Malus Mill – ябълка (видове) и *Citrus limon* (L.) Burm.f. – Лимон.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. През деня да се изпива около 700 мл отвара от: външната обвивка на плода на *Physalis alkekengi* L. – Мехунка, кора *Rhamnus catharticus* L. – Слабителна зърника, и стрък *Thalictrum aquilegifolium* L. – Кандилколистно обичниче, в съотношение между трите билки 1:3:1. Приготвяне: 1 супена лъжица дрога се поставя във вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Прием на три пъти през деня преди хранене (внимателна дозировка и прием).

2. Два-три пъти дневно да се взема 20–30 капки тинктура от *Centaureum erythraea* Rafn – Червен кантарион, или *Fumaria officinalis* L – Лечебен росопас.

3. Вместо вода през деня да се пие отвара от *Malva sylvestris* L. – Слез (Окрилче).

Хранителен режим

Лека вегетарианска храна, препоръчва се консумация на ябълки и лимони.

Препоръчва се употреба още на

Алое – сок, по 1 чаена лъжица на ден; артишок – листа – отвара, три пъти на ден; бял оман – корени, отвара; върбинка – отвара; диня – сок; ланцетен живовляк, отвара; конопено семе – 5–10 г, 1 чаена чаша вода, отвара, доза за 1 ден; краставици – презрели за консумация; пелин – запарка или суров пресен, сутрин на гладно; плаун – отвара.

K75	Други възпалителни болести на черния дроб
K76	Други болести на черния дроб
K77	Увреждания на черния дроб при болести, класифицирани другаде

Сифилис на черния дроб

Кучешка тения (ехинокок) на черния дроб

Метил в черния дроб (фасциолоза)

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Allium cepa L. – Лук, Кромид лук

Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист

Brassica oleracea L. – Градинско зеле

Bryonia alba L. – Дива бяла тиква, Бреј

Calendula officinalis L. – Невен лечебен

Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка

Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка

Chelidonium majus L. – Змийско мляко

Cucurbita pepo L. – Обикновена тиква

Gentiana lutea L. – Жълта тинтява

Morus nigra L. – Черна черница

Nephrodium filix-mas Rich – Противоглистна папрат

Punica granatum L. – Нар

Physalis alkekengi L. – Мехунка (обвивката на плода)

Rheum raphanistrum L. – Рилски равен

Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин

Rubia tinctorum L. – Бояджийски брош

Ruta graveolens L. – Седефче

Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула

Tanacetum vulgare L. – Вратига, обикновена

Teucrium scordium L. – Чесново подъбиче

Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна диланка

Viburnum opulus L. – Червена калина

Zea mays L. – Царевица

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. През деня да се изпива около 700 мл отвара от: *Tanacetum vulgare* L. – Вратига, обикновена, *Nephrodium filix-mas* Rich – Противоглистна папрат, и *Teucrium scordium* L. – Чесново подъбиче, равни количества от всяка билка. Приготвяне: 1 супена лъжица дрога се поставя във водата, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Прием на три пъти през деня преди хранене. (Внимателен прием!)

2. Два-три пъти дневно да се взема 20–30 капки тинктура от *Chelidonium majus* L. – Змийско мляко, и/или от *Physalis alkekengi* L. – Мехунка (обвивката на плода).

3. Вместо вода през деня да се пие отвара от *Rubia tinctorum* L. – Бояджийски брош.

Хранителен режим

Лека вегетарианска храна, препоръчана консумация на ябълки и лимони. Препоръчани храни: вж. на с. 385.

Препоръчва се още

Отвара от: тученица, царевичина коса или цикория (синя жлъчка), корен.

Клас II. Новообразувания. Злокачествени новообразувания на храносмилателните органи (C15–C26)

C22	Злокачествено новообразование на черния дроб и на интрахепаталните жлъчни пътища
------------	---

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на черния дроб и на интрахепаталните жлъчни канали

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец
Achillea millefolium L. – Бял равнец
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Ajuga chamaepitys (L.) Schreber – Ниско срещниче
Ajuga reptans L. – Пълзящо срещниче
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче
Anagallis arvensis L. – Полско огнивче
Artemisia absinthum L. – Бял пелин
Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня
Arum maculatum L. – Петнист змиарник
Berberis vulgaris L. – Кисел трън, обикновен
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Calamintha nepeta (L.) Savi – Кочобилково миризливче
Calendula officinalis L. – Невен лечебен
Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Cichorium inthybus L. – Синя жлъчка, обикновена
Citrus sinensis (L.) Osbeck – Портокал
Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон
Spicus benedictus L. – Лечебна пресечка
Cynoglossium officinale L. – Лечебна наумка
Daucus carota L. – Морков

Drosera rotundifolia L. – Кръглолистна росянка
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Fumaria officinalis L. – Лечебен росопас
Galium aparine L. – Еньовче, Лепка
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glycyrrhiza glabra L. – Сладък корен, Сладник
Hedera helix L. – Обикновен бръшлян
Helianthus tuberosus L. – Земна ябълка, Гулия
Helichrysum arenarium (L.) Moench. – Жълт смил, пясъчен
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Обикновен орех
Lilium candidum L. – Бял крем
Malva sylvestris L. – Слез, Окрилче
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Mentha piperita L. – Лютива мента
Menyanthes trifoliata L. – Трилистно горчивче
Nasturtium officinale R. Br. – Лечебна поточарка
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Paeonia officinalis L. – Лечебен божур
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Pimpinella saxifraga L. – Каменоломков анасон
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polygonum hidropiper L. – Водно пипериче
Polypodium vulgare L. – Обикновена сладка папрат
Prunus cerasus L. – Обикновена вишна
Raphanus sativus L. – Ряпа
Rhamnus catharticus L. – Слабителна зърника
Rheum rhaponticum L. – Рилски равен

Rosa canina L. – Шипка
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Rubia tinctorum L. – Бояджийски брош
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Scolopendrium vulgare Sm. – Волски език
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебела Мара
Tagetes erecta L. – Изправен тагетес, Турта
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Thalictrum aquilegifolium L. – Кандилколистно обичниче
Triticum repens L. – Обикновен пирей
Urtica urens L. – Гръзца коприва
Vaccinium myrtillus L. – Обикновена боровинка
Verbascum thapsiforme Schr. – Висок лопен
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica beccabunga L. – Поточно великденче, Бубовник
Vitis vinifera L. – Винена лоза

Помощни натурални продукти (вътрешен прием)

Хума (лечебна пръст)

Помощни продукти (задължителен хранителен прием)

Malus Mill – Ябълка (видове)

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер (3 пъти дневно) преди хранене болният да приема през устата 150–200 мл хладка отвара от: стрък, листа и цвят *Agrimonia eupatoria* L. – Камшик, цвят *Calendula officinalis* L. – Невен, и стрък, листа и цвят *Erythraea seutaurium* Pers. – Червен кантарион, по 50 г от всяка билка. От добре обърканата смес се взема 2 супени лъжици, поставя се в 500–700 мл вода и се вари 3–5 мин. След като кисне 30 мин., отварата се прецежда и подсладва с 2 супени лъжици чист пчелен мед.

2. През деня вместо вода да се пие хладка отвара от: надземна част *Helichrysum arenarium* DC. – Жълт смил, надземна част *Hypericum perforatum* L. – Жълт кантарион, надземна част *Marrubium vulgare* L. – Пчелник, и цвят *Matricaria chamomilla* L. – Лайка, по 100 г от всяка билка. От добре обърканата смес се взема 4 супени лъжици и се поставя в 1л вода, вари 3–5 мин. След като кисне 30 мин., отварата се прецежда и е готова за пиене.

3. Към отварата по точка 1. да се добавят сутрин, обед и вечер по 20 капки тинктура от *Chelidonium majus* L. – Змийско мляко. Тинктурата се приготвя по следния начин: 10 г прясно змийско мляко се залива със 100 г медицински спирт или силна домашна ракия. Престоява 14–21 дни, след което се прецежда. Да се съхранява в стъклена бутилка на тъмно и хладно място.

Външна употреба

1. През деня и през нощта е желателно да се поставят компреси от пресен квасец. Квасецът се приготвя от типово брашно, мая за хляб, кисело мляко и боза. След добро омесване на продуктите сместа се оставя няколко часа на топло да втаса. От втасалата смес се взема една шепа и се премесва отново с брашно до получаване на твърдо тесто. Разстила се кора с дебелина 1–2 см, която се поставя върху бархетно, тензухено или памучно парче с подходящ размер върху областта на черния дроб – дясно подребрено. Отгоре се налага мушама или найлон и се превързва. Престоява няколко часа. След като се махне компресът, мястото да се намаже с чист зехтин или благ мехлем.

Важна добавка: при подуване и набиране на течност в черния дроб към квасеца за компрес да се прибавя 100–200 г нишадър (от аптеката).

Хранителен режим

Леки течнокашкави храни. Повече плодове и зеленчуци – грижливо подбрани и внимателно измити. Желателна е консумацията на *Citrus aurantiaca* L. – Портокал, *Citrus medica*

L. – Лимон, *Helianthus tuberosus* L. – Земна ябълка (Гулия), и зехтин. Да се спре консумацията на: месо и месни продукти, захар и захарни изделия, бял хляб и тестени изделия.

Важни добавки

1. При запек, вечер непосредствено преди хранене да се пие 100 мл отвара от кора на *Ramnus frangula* L. – Зърнастец. Приготвяне: 2 супени лъжици от билката се вари 7–10 мин. в 300 мл вода, кисне 30 мин. Получената отвара е за 3 приема.

2. При подуване на коремната област и черния дроб да се добавя към всяка чаша отвара от точка 1. по 1–3 г нишадър (от аптеката).

Забележка

При болка внимателно да се дозира тинктура за вътрешен прием от една от следните билки: *Papaver rhoeas* L. – Див мак, *Hyoscyamus niger* L. – Блян, или *Atropa bella-donna* – Лудо биле.

Болести на жлъчния мехур, жлъчните пътища и задстомашната жлеза (K80–K87)

Болести на жлъчния мехур и жлъчните пътища

K80	Жлъчно-каменна болест [хелелитиаза]
K81	Холецистит
K82	Други болести на жлъчния мехур
K83	Други болести на жлъчните пътища

Жлъчни колики

Пясък и камъни в жлъчния мехур и жлъчните канали

Възпаление на жлъчния мехур (холецистит)

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Ajuga reptans L. – Пълзящо срещниче

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче

Anagallis arvensis L. – Полско огнивче

Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня

Calamintha nepeta (L.) Savi – Кочобилково миризливче

Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка

Cichrium intybus L. – Синя жлъчка

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Cnicus benedictus L. – Лечебна пресечка

Chelidonium majus L. – Змийско мляко

Daucus carota L. – Морков

Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Fragaria vesca L. – Горска ягода

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява

Humulus lupulus L. – Хмел

Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Lilium candidum L. – Бял крем
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Mentha piperita L. – Лютива мента
Nasturtium officinale R. Br. – Лечебна поточарка
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Paeonia officinalis L. – Лечебен божур
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Pimpinella saxifraga L. – Каменоломков анасон
Polygonum hidropiper L. – Водно пипериче
Prunus cerasus L. – Обикновена вишна
Raphanus sativus L. – Ряпа
Rhamnus catharticus L. – Слабителна зърника
Rosa canina L. – Шипка
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Thalictrum aquilegifolium L. – Кандилколистно обичниче
Triticum repens L. – Обикновен пирей
Urtica urens L. – Гръзка коприва
Vaccinium myrtillus L. – Обикновена боровинка
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica beccabunga L. – Поточно великденче, Бубовник
Vitis vinifera L. – Винена лоза

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък на *Agrimonia eupatoria* L. – Камшик, *Cichrium intybus* L. – Синя жлъчка, и *Hypericum perforatum* L. – Жълт кантарион, в равни количества от всяка билка. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от луковици на *Lilium candidum* L. – Бял крем (внимателно!), обикновено 3–5 пъти дневно преди хранене по 10–20 капки, разредени с малко вода.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Veronica beccabunga* L. – Поточно великденче.

4. При болки в областта на жлъчката да се пие отвара от *Chelidonium majus* L. – Змийско мляко (внимателно!).

Външна употреба

1. Топли компреси – затоплена бутилка вода или подходяща тухличка.

2. Кромид лук – няколко глави, печени и поръсени със захар, за лапа на жлъчката като загреващ компрес.

Препоръчани храни

Черни боровинки – плодове, ягоди, грозде – сок, вишни, грах, грейпфрут, глухарче – листа, диня (при камъни в жлъчката), домати, зеле, зелен фасул, земни ябълки, касис, кервиз, кестен, корива, копър, краставица, кромид лук, круши, къпини, лимон, магданоз, малина, маруля, моркови, мушмула – плодове, пиперки, портокал – сок, репички, ряпа, сини сливи, тиквички (при камъни), череши, череши диви, чубрица, ягоди.

Препоръчва се още (при пясък и камъни)

Диня – сок, върбинка – отвара, глухарче (цвят) – запарка, ечемик – кафе, жълт кантарион (корени) – отвара, лазаркия – отвара, овес, счукан – запарка, зелен сок със зехтин – сутрин на гладно.

Внимание

Некомпетентното изчистване на жлъчен мехур и канали от пясък и камъни може да доведе до запушването им!

K85	Остър панкреатит
K86	Други болести на задстомашната жлеза
K87	Увреждания на жлъчния мехур, жлъчните пътища и задстомашната жлеза при болести, класифицирани другаде

Болести на задстомашната жлеза (панкреас)

Остро възпаление на задстомашната жлеза (остър панкреатит)

Хронично възпаление на задстомашната жлеза (хроничен панкреатит)

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче

Amygdalus nana L. – Нисък бадем

Angelica sylvestris L. – Горска пищялка

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Arum maculatum L. – Петнист змиарник

Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист

Bupleurum rotundifolium L. – Кръглолистна урока

Calendula officinalis L. – Невен

Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка

Centaurea orientalis L. – Източна метличина

Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей

Chrysosplenium alternifolium L. – Жълтина, Алтънче

Chelidonium majus L. – Змийско мляко

Carduus acanthoides L. – Магарешки бодил, обикновен

Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Galega officinalis L. – Лечебен жаблек

Geum urbanum L. – Градско омайниче

Helichrysum arenarium (L.) Moench. – Жълт смил, пясъчен

Humulus lupulus L. – Хмел

Hordeum vulgare L. – Обикновен ечемик

Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим
Malva sylvestris L. – Слез, Окрилче
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Pelargonium roseum Willd. – Индрише
Pimpinella saxifraga L. – Каменоломков анасон
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Pulmonaria officinalis L. – Медуница, лечебна
Phaseolus vulgaris L. – Обикновен фасул
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Tussilago farfara L. – Подбел
Salix alba L. – Бяла върба

Помощни натурални продукти

Чиста гроздова ракия, чист зехтин, чист винен коняк, чист пчелен мед, чист винен оцет, камфор, нишадър, прясно домашно кокоше яйце, лимон.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък на *Achillea clypeolata* Sibth. et Sm. – Жълт равнец, *Alchemilla vulgaris* L. – Шапиче, шушулки *Phaseolus vulgaris* L. – Обикновен фасул, в равни количества от всяка билка. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Galega officinalis* L. – Лечебен жаблек, обикновено 3–5 пъти дневно преди хранене по 10–20 капки, с малко вода.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Helichrysum arenarium* (L.) Moench. – Жълт смил, пясъчен.

Хранителен режим

Вегетариански, при криза да се прибегне до гладуване.

Препоръчва се още

1. Имел – 1 чаена лъжица се накисва в 250 мл студена вода вечер. Сутрин се загарява. Да се пие половин година редовно. (Внимателно!)

2. Аир (корен) – за чай. Пие се по една глътка след и преди хранене.

3. Еньовче – отвара.

Клас II. Новообразувания. Злокачествени новообразувания на храносмилателните органи (C15–C26)

C23	Злокачествено новообразувание на жлъчния мехур
C24	Злокачествено новообразувание на други и неуточнени части на жлъчните пътища

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на жлъчен мехур и други неуточнени части на жлъчни пътища

Забележка

Вж. списъка от лечебни растения в „Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на черния дроб и интрахепаталните жлъчни канали“.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер (3 пъти дневно) преди хранене болният да приема през устата 150–200 мл хладка отвара от: стрък, листа и цвят *Agrimonia eupatoria* L. – Камшик, цвят *Calendula officinalis* L. – Невен, и стрък, листа и цвят *Chelidonium majus* L. – Змийско мляко, по 50 г от всяка билка. От добре обърканата смес се взема 2 супени лъжици, поставя се в 500–700 мл вода и се вари 3–5 мин. След като кисне 30 мин., отварата се прецежда и подсладва с 2 супени лъжици чист пчелен мед.

2. През деня вместо вода да се пие хладка отвара от: стрък *Cicorium intubus* L. – Синя жлъчка, стрък и цвят *Artemisia absinthium* L. – Бял пелин, по 100 г от всяка билка, и листа *Hedera helix* L. – Бръшлян, 50 г от билката. От добре обърканата смес се взема 4 супени лъжици и се поставя в 1 л вода, вари 3–5 мин. След като кисне 30 мин., отварата се прецежда и е готова за пиене.

3. Към отварата по точка 1. да се добавя сутрин, обед и вечер по 20 капки тинктура от *Erythraea centaureum* Pers. – Червен кантарион. Тинктурата се приготвя по следния начин: 10 г надземна част червен кантарион се залива със 100 г медицински спирт или силна домашна ракия. Престоява 14–21 дни, прецежда се. Да се съхранява в стъклена бутилка на тъмно и хладно място!

Външна употреба

През деня и нощта е желателно да се поставят компреси от пресен квасец. Квасецът се приготвя от типово брашно, мая за хляб, кисело мляко и боза. След добро омесване на продуктите сместа се оставя няколко часа на топло да втаса. От готовата смес се взема една шепа и се премесва отново с брашно до получаването на твърдо тесто. Разстила се кора с дебелина 1–2 см, която се поставя върху бархетно, тензухено или памучно парче с подходящ размер върху областта на черния дроб и жлъчния мехур – дясно подребрено. Отгоре се налага мушама или найлон и се превързва. Престоява няколко часа. След като се махне компресът, мястото да се намаже с чист маслинен зехтин или благ мехлем.

Хранителен режим

Леки, течнокашкави храни. Повече плодове и зеленчуци – грижливо подбрани и внимателно измити. Желателна е консумацията на портокал, лимон, земна ябълка и зехтин. Да се спре консумацията на: месо и месни продукти, захар и захарни изделия, бял хляб и тестени изделия.

Важни добавки

1. При запек, вечер непосредствено преди хранене да се пие 100 мл отвара от кора на зърнастец, като 2 супени лъжици от билката се вари 7–10 мин. в 300 мл вода, след което кисне 30 мин. Отварата е за 3 приема.

2. За 10–15 дни е желателно да се приема сутрин на гладно по избор: кисел зелев сок 250–400 мл; пресен зелев сок 150–

200 мл, подкиселен със сока на един лимон и добавени 50 мл чист маслинен зехтин.

Забележка

При болка внимателно да се дозира тинктура от *Papaver rhoeas* L. – Див мак, или *Hyoscyamus niger* L. – Блян, или *Atropa belladonna* – Лудо биле, за вътрешен прием.

C25	Злокачествено новообразувание на панкреаса (жлеза с вътрешна и външна секреция, разположена зад стомаха)
-----	--

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на панкреаса

Билки за лечение

Acanthus longifolius L. (*A. balcanicus* Heyw. et Richards.) – Страшниче
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Aloe ferox – Алое, Сабур
Alchemilla vulgaris L. – Обикновено шапиче
Achillea millefolium L. – Бял равнец
Armoracia rusticana (Lam.) Gaertn., Mey. et Scherb. – Хрян
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Bupleurum rotundifolium L. – Кръглолистна урока
Calendula officinalis L. – Невен
Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Cinchona L. – Хининово дърво
Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей
Chrysosplenium alternifolium L. – Жълтина, Алтънче
Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Carduus acanthoides L. – Магарешки бодил, обикновен
Galega officinalis L. – Лечебен жаблек
Geum urbanum L. – Градско омайниче
Humulus lupulus L. – Хмел

Hordeum vulgare L. – Обикновен ечемик
Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим
Malva sylvestris L. – Слез, Окрилче
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Myristica argentea L. – Индийско орехче
Nerium oleander L. – Зокум, Олеандър
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Pulmonaria officinalis L. – Медуница, лечебна
Phaseolus vulgaris L. – Обикновен фасул
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Salix alba L. – Бяла върба

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обеди вечер (3 пъти дневно) преди хранене болният да приема през устата 150–200 мл хладка отвара от: надземна част *Alchemilla vulgaris* L. – Цариче, стрък и цвят *Betonica officinalis* L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист, и надземна част *Erythraea seutaurium* Pers. – Червен кантарион, по 50 г от всяка билка. От добре обърканата смес се взема 2 супени лъжици, поставя се в 500–700 мл вода и се вари 3–5 мин. След като кисне 30 мин., отварата се прецежда и подсладва с 2 супени лъжици чист пчелен мед.

2. През деня вместо вода да се пие хладка отвара от: стрък *Artemisia absinthium* L. – Бял пелин, и цвят *Matricaria chamomilla* L. (*M. recuta* L.) – Лайка, по 100 г от всяка билка. От добре обърканата смес се взема 4 супени лъжици и се поставя в 1 л вода, ври 3–5 мин., кисне 30 мин., прецежда се и е готова за пиене.

3. Към отварата по точка 1. да се добавя сутрин, обеди вечер по 20 капки тинктура от *Chelidonium majus* L. – Змийско мляко, или *Nerium oleander* L. – Зокум. Тинктурата се приготвя по следния начин: 10 г стрък, листа и цвят прясно змийско мляко

или 5 г изсушени листа на зокум се заливат със 100 г медицински спирт или силна домашна ракия. Престоява 14–21 дни, прецежда се. Да се съхранява в стъклена бутилка на тъмно и хладно място!

Външна употреба

1. През деня и нощта е желателно да се поставят компреси от пресен квасец. Квасецът се приготвя от типово брашно, мая за хляб, кисело мляко и боза. След добро омесване на продуктите сместа се оставя няколко часа на топло да втаса. От готовата смес се взема една шепа и се премесва отново с брашно до получаване на твърдо тесто. Разстила се кора с дебелина 1–2 см, която се поставя върху бархетно, тензухено или памучно парче с подходящ размер върху областта на панкреаса – ляво подребрено. Внимание! Да не се покрива сърдечната област! Отгоре се поставя мушама или найлон и се превързва. Престоява няколко часа. След като се махне компресът, мястото да се намаже с чист маслинен зехтин или благ мехлем.

2. Вместо селския квасец може да се поставя и компрес от хума – лечебна пръст. Взема се 100–200 г пречистена и пресята суха хума, залива се с хладка вода и се разбърква до гъстотата на боза. Към така получената смес се добавя 4–5 супени лъжици натурален оцет. В сместа се потапят памучни или бархетни парчета плат с подходящ размер, които се поставят в областта на панкреаса, след като се напоят обилно. Компресът се подменя неколkokратно, след като изсъхне. След окончателното приключване на процедурата мястото да се намаже с чист маслинен зехтин или благ мехлем.

Важна добавка

При подуване и набиране на течност в органите на коремната област да се прибавя към квасеца за компрес 100–200 г нишадър (от аптеката).

Хранителен режим

Леки течнокашкави храни. Повече плодове и зеленчуци – грижливо подбрани и внимателно измити. Желателна е кон-

сумацията на портокал, лимон с кората, земна ябълка и зехтин. Да се спре консумацията на: месо и месни продукти, захар и захарни изделия, бял хляб и тестени изделия.

Важни добавки

1. При запек – вечер непосредствено преди хранене да се пие 100 мл отвара от кора на *Ramnus frangula* L. – Зърнастец. За целта 2 супени лъжици от кората на зърнастец се вари 7–10 мин. в 300 мл вода, кисне 30 мин. Получената отвара е за 3 приема.

2. При подуване на коремната област вследствие набиране на вода, да се добавя към всяка чаша отвара към точка 1. по 1–3 г нишадър (от аптеката).

Забележка: При болка внимателно да се дозира тинктура от една от следните билки: *Papaver rhoeas* L. – Див мак, или *Hyoscyamus niger* L. – Блян, или *Atropa bella-donna* – Лудо биле, за вътрешен прием.

Обща забележка

При всички форми на заболявания на черния дроб, вкл. ЗНО на черния дроб и интрахепаталните жлъчни пътища, жлъчния мехур, неуточнени части на жлъчните пътища и панкреаса препоръчвам консумацията на ябълки и лимон.

Пример 1: Всекидневна консумация на 3–5 бр. зелени или жълти ябълки и 1 лимон с мед. Лимонът се приготвя по следния начин: 1 добре узрял лимон се измива хубаво с топла вода. Нарязва се на ситно заедно с кората, без семките, и се омесва с 2–3 супени лъжици мед. Приготвеното количество се приема 2–3 пъти дневно по 1–2 супени лъжици.

Забележка: Желателно е ябълките да се измиват добре и да се консумират заедно с корите, които да се сдъвкват добре.

За болелите, имащи достатъчна силна вяра и желание за оздравяване, се препоръчва следното лечение:

Пример 2: 20 дни консумация само на лимони и съответно назначените билкови отвари и тинктури. Лимоните се приемат по следната схема: първи ден – 1 лимон; втори ден – 2 лимона; трети ден – 3 лимона, и т.н. до десетия ден – 10 лимо-

на. На единадесетия ден – 9 лимона; на дванадесетия ден – 8 лимона и т.н. до двадесетия ден – 1 лимон.

След тази схема следва внимателно захранване с т.нар. ангелска супа, която се приготвя от следните продукти: картофи, лук, вода, сол, малко зехтин, може и подправка (машерка, сминдух, чубрица, девесил и т.н.) – след увирането се подкиселява с малко натурален оцет. Първия ден от захранването се пие само чорбата от супата. Втория и третия ден се пасират варените картофи и лукът и се приемат 3–4 пъти дневно. След третия ден може да се започне консумацията и на няколко филийки типов хляб.

Други болести на храносмилателните органи (K90–K93)

K90	Нарушена резорбция [физиологична или патологична загуба на вещество] на червата
-----	---

Запек (констипация)

Билки за лечение

Allium porrum L. – Праз
Amygdalus communis L. – Обикновен бадем
Achillea millefolium L. – Бял равнец
Aloe ferox – Алое, Сабур
Aristolochia clematitis L. – Вълча ябълка, поветицовидна
Astrantia major L. – Едро зърниче
Avena sativa L. – Посевен овес
Berberis vulgaris L. – Кисел трън, обикновен
Bryonia alba L. – Дива бяла тиква, Брей
Calendula officinalis L. – Невен лечебен
Cannabis sativa L. – Посевен коноп
Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Carthamus tinctorius L. – Сафлор
Cassia angustifolia Vahlrb. (=Senna) – Майчин лист
Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Chenopodium bonus-henricus L. – Чувен
Cichorium inthybus L. – Синя жлъчка, обикновена
Convallaria majalis L. – Момина сълза
Convolvulus arvensis L. – Обикновена поветица
Spicus benedictus L. – Лечебна пресечка
Ecbalium elaterium (L.) Rich. – Луда краставица, Църкало
Ficus carica L. – Обикновена смокиня
Frangula alnus Mill. – Елшовиден зърнастец
Fraxinus excelsior L. – Планински ясен

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glycyrrhiza glabra L. – Сладък корен, Сладник
Hedera helix L. – Обикновен бръшлян
Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп
Inula helenium L. – Бял оман
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Menyanthes trifoliata L. – Трилистно горчивче
Narcissus pseudonarcissus L. – Лъжлив нарцис
Nepeta cataria L. – Коча билка
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Paeonia officinalis L. – Лечебен божур
Phytolacca americana L. – Лаконос
Polygala senega L. – Телчарка, Сенега
Polygonum aviculare L. – Пача трева
Polypodium vulgare L. – Обикновена сладка папрат
Prunus cerasus L. – Обикновена вишна
Persica vulgaris Mill. – Обикновена праскова
Prunus spinosa L. – Трънка
Rosa damascena Mill. – Българска роза
Rheum rhaponticum L. – Рилски равен
Ricinus communis L. – Рицин
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Solanum dulcamara L. – Кучешко червено грозде, Разводник
Sinapis alba L. – Бял синап
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Tussilago farfara L. – Подбел
Vaccinium myrtillus L. – Обикновена боровинка
Viola odorata L. – Миризлива теменуга
Viola tricolor L. – Трицветна теменуга

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от: семе на *Cannabis sativa* L. – Посевен коноп, и стрък *Cassia angustifolia* Vahlrb. (=Senna) – Майчин лист, в съотношение 1:3. Приготвяне: 1 супена лъжица дрога се поставя в 250–500 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 500 мл да се приема вечер по време на храна.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Escbaliu elaterium* (L.) Rich. – Луда краставица. Обикновено три приема преди хранене по 5–10 капки. (Внимателно!)

3. Вместо вода да се пие отвара от цвят на *Rosa damascena* Mill. – Българска роза, или *Frangula alnus* Mill. – Елшовиден зърнастец, или *Rheum rhaponticum* L. – Рилски равен.

Хранителен режим с лек двигателен режим сред природата – планина, сутрешни обливания с хладък душ, подходящи дишателни упражнения.

Народната медицина препоръчва още: бамя (корени), счукани с мед, по 1 супена лъжица преди хранене; черен бъз (плодчета), сварени на мармалад; бял равнец – като отвара; ечемик, варен, пие се водата; зехтин – 1 супена лъжица на гладно; роза – сладко; рициново масло – 1 чаена лъжица; праскови (листа и цвят) – отвара; смокиня (плодове); кора от зърнастец – отвара.

Внимание

Заболяването не е самостоятелно, самото заболяване да се счита като самоотравяне на организма (Канисков).

Забележка

При малки деца (кърмачета) горните рецепти важат за майката. Процедура: намазва се дръжката на листо от мушката (индреше) или здравец (с власинките) и внимателно се дразни ануса. Да не се прекалява!

Диария

Билки за лечение

- Achillea millefolium* L – Бял равнец
Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен, обикновен
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче
Alnus glutinosa (L.) Gaertner – Черна елша
Althaea officinalis L. – Лечебна ружа
Amygdalus communis L. – Обикновен бадем
Antennaria dioica (L.) Gaertner – Витошки еделвайс
Berberis vulgaris L. – Кисел трън, обикновен
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей
Chaerophyllum bulbosum L. – Грудков балдаран
Cheiranthus cheiri L. – Зимен шибой
Chenopodium botrys L. – Огниче
Citrus sinensis (L.) Osbeck – Портокал
Cornus mas L. – Обикновен дрян
Cotinus coggygria Scop. – Смарадлика, обикновена
Cynoglossum officinalis L. – Лечебна наумка
Euphrasia officinalis L. – Очанка
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Fraxinus excelsior L. – Планински ясен
Fraxinus ornus L. – Мъждрян
Galium aparine L. – Лепка
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Geum urbanum L. – Градско омайниче
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен
Lonicera caprifolium L. – Козловолистен нокът
Lythrum salicaria L. – Обикновена блатия

Malva sylvestris L. – Слез, Окрилче
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комуника
Mentha piperita L. – Лютива мента
Mentha pulegium L. – Приятна мента
Nepeta cataria L. – Коча билка
Origanum majorana L. – Майорана
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Paliurus spina-christi – Драка
Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадънка
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pimpinella saxifraga L. – Каменоломков анасон
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Polygonum bistorta L. – Голямо кървавиче
Potentilla argentea L. – Сребролистен очиболец
Potentilla reptans L. – Пълзящ очиболец
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Prunus avium L. – Череша
Prunus cerasus L. – Обикновена вишна
Prunus spinosa L. – Трънка
Punica granatum L. – Нар
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Ribes grossularia L. – Бодливо френско грозде
Ribes rubrum L. – Френско грозде, червено
Rosa canina L. – Шипка
Rubus caesius L. – Полска къпина
Rubus idaeus L. – Малина
Rumex acetosa L. – Киселец
Ruta graveolens L. – Седефче
Salix L. – Върба (видове)
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sanguisorba officinalis L. – Лечебна динка
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица

Scolopendrium vulgare Sm. – Волски език
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебела Мара
Seseli rigidum W. et K. – Твърдолистен порезник
Siler trilobum Crantz. – Триделно загърличе
Solidago virgaurea L. – Горски енчец
Sorbur torminalis Gr. (= *Pirus aria* Ehrh.) – Брекина, Мукина
Succisa pratensis Moench – Ливадно синьоглавче
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Teucrium polium L. – Бяло подъбиче
Thuja orientalis L. – Източна туя, Боже дръвце
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Tropeolum majus L. – Латинка
Tussilago farfara L. – Подбел
Ulmus campestris L. – Полски бряст
Uragaga ipescacuanha Baill. – Бълвен корен
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Vaccinium L. – Боровинка
Verbascum thapsiforme Schr. – Висок лопен
Viburnum opulus L. – Червена калина
Vinca herbacea Waldst. & Kit. – Тревист зимзелен
Viscum album L. – Бял имел
Vitis vinifera L. – Винена лоза

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от кора на *Aesculus hippocastanum* L. – Конски кестен, обикновен, *Fraxinus excelsior* L. – Планински ясен, и/или *Fraxinus ornus* L. – Мъждрян, в равни количества от всяка билка. Приготвяне: 2 супени лъжици от дрогата се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 3–5 мин. След 30 мин. се прецежда. Доза за възрастни 700 мл.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Paliurus spina-christi* – Драка. Обикновено три приема преди хранене по 20–30 капки.(Внимателно!)

3. Вместо вода да се пие отвара от лист на *Vaccinium L.* – Боровинка, или кора от плода на *Punica granatum L.* – Нар.

Хранителен режим

Препоръчва се с лек двигателен режим сред природата – планина, сутрешни обливания с хладък душ, подходящи дихателни упражнения.

Препоръчва се употреба още на

Аир – корен за чай; бакла – зърната, на отвара; боровинки черни на отвара или тинктура, или сок; брашно, бяло – 1 супена лъжица да се изяжда; джоджен – на отвара с лимонов сок; оцет – 1 супена лъжица да се приема вътрешно (Внимателно!); жълъди – счукани – на отвара; къпина (сухи листа на прах), да се приема по 1 супена лъжица; мушмули (листа) – отвара; смрадлика (листа) – отвара; хрян (корени) – отвара; чубрица – отвара.

Внимание

Заболяването не е самостоятелно, самото заболяване може първоначално да се смята като инфекциозно или придружаващо инфекциозно (Канисков).

Забележка

При малки деца (кърмачета) горните рецепти важат за майката.

K91	Други възпалителни болести на черния дроб
-----	---

Забележка

Не са предмет на нашите разглеждания.

К92   Други болести на храносмилателните органи

Болести на корема и органите в него (обикновено това не е самостоятелно заболяване, а на органите в коремната кухина)

Болки в корема

Подут корем

Твърд корем

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец

Achillea millefolium L – Бял равнец

Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион

Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Mentha piperita L. – Лютива мента

Pimpinella anisum L. – Анасон

Thymus sp. diversae (L. *serpyllum*) T. – Мащерка, Бабина душица

Народно лечение и лечителски опит**Вътрешна употреба**

1. Да се пие отвара от семе на *Pimpinella anisum* L. – Анасон. Приготвяне: 1 супена лъжица дрога се поставя в 300–500 мл вода, завира и ври 3–5 мин. След 30 мин. се прецежда. Доза за възрастни 500 мл.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Mentha piperita* L. – Лютива мента. Обикновено три до пет приема преди хранене по 20–30 капки. (Внимателно!)

Водянка (асцит), вода в коремната кухина

Билки за лечение

- Alchemilla vulgaris* L. – Шапиче, Цариче
Allium cepa L. – Лук, Кромид лук
Anagallis arvensis L. – Полско огнивче
Aquilegia vulgaris L. – Обикновена кандилка
Arctostaphylos uva-ursi Spreng. – Мечо грозде
Armoracia rusticana (Lam.) Gaertn., Mey. et Scherb. – Хрян
Artemisia absinthum L. – Бял пелин
Asparagus officinalis L. – Зайча сянка, лечебна
Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня
Auricularia auricula L. – Юдино ухо (гъба)
Betula alba L. – Бяла бреза
Bryonia alba L. – Дива бяла тиква, Брей
Capsicum annuum L. – Пипер
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Cnicus benedictus L. – Лечебна пресечка
Colchicum autumnale L. – Есенен мразовец
Convallaria majalis L. – Момина сълза
Digitalis purpurea L. – Червен напръстник
Drosera rotundifolia L. – Кръглолистна росянка
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно
Frangula alnus Mill. – Елшовиден зърнастец
Fumaria officinalis L. – Лечебен росопас
Geranium macrorrhizum L. – Здравец
Gratiola officinalis L. – Лечебна сиротица
Geranium robertianum L. – Робертов здравец
Helichrysum arenarium (L.) Moench. – Жълт смил, пясъчен
Herniaria glabra L. – Изсипливче, голо
Inula helenium L. – Бял оман
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим

Menyanthes trifoliata L. – Трилистно горчивче
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Paeonia officinalis L. – Лечебен божур
Phaseolus vulgaris L. – Обикновен фасул
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Polygala senega L. – Телчарка, Сенег
Prunus cerasus L. – Обикновена вишна
Prunus spinosa L. – Трънка
Ribes grossularia L. – Бодливо френско грозде
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Rubus caesius L. – Полска къпина
Rubus idaeus L. – Малина
Ruscus aculeatus L. – Бодлив залист, Див чемшир
Sambucus ebulus L. – Тревист бъз
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Scolopendrium vulgare Sm. – Волски език
Sinapis alba L. – Бял синап
Solanum dulcamara L. – Разводник, Кучешко червено грозде
Solidago virgaurea L. – Горски енчец
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Thuja orientalis L. – Източна туя, Боже дръвце
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Zea mays L. – Царевица

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък на *Asparagus officinalis* L. – Зайча сянка, лечебна. Приготвяне: 1 супена лъжица дрога се поставя в 500– 700 мл вода, завира и ври 3–5 мин. След 30 мин. се прецежда. Доза за възрастни 700 мл.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Digitalis purpurea* L. – Червен напръстник. Обикновено три до пет приема преди хранене по 10–20 капки. (Внимателно!)

Външна употреба

1. Бял боб (фасул), сварен на каша, се налага през деня и през нощта.
2. Тиквени листа, потопени в спирт или ракия, се налагат върху корема.
3. Квас – селски квас, се налага върху областта на корема.
4. Репей (зелено листо) като компрес и да се пече на слънце (преди обяд).

Препоръчани храни

Вишни, коприва, краставици, кромид лук, лимони, сливи, леща, хрян (внимателно), чесън

Препоръчва употреба още на

Водоотделящи средства: хвощ – отвара, магданоз – отвара, енъовче – отвара, краставица и кайсия – плод

Внимание

Заболяването не е самостоятелно!

Простиване на пъпа

Туптене под лъжичката

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец

Achillea millefolium L – Бял равнец

Ajuga laxmannii (L.) Bentham – Петнисто срещниче

Asarum europaeum L. – Европейски копитник

Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня

Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист

Bryonia alba L. – Дива бяла тиква, Брей

Cheiranthus cheiri L. – Зимен шибой

Consolida regalis S. F. Gray – Обикновена ралица

Convallaria majalis L. – Момина сълза
Humulus lupulus L. – Хмел
Hyoscyamus niger L. – Черен блян
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Inula helenium L. – Бял оман
Lamium album L. – Мъртва коприва, бяла
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pimpinella saxifraga L. – Каменоломков анасон
Primula snaveolens Bert. (*P. officinalis* J. Var. *sauveolens* Bert.) –
Иглика
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Tanacetum vulgare L. – Вратига, обикновена
Thymus sp. diversae (L. *serpyllum*) T. – Мащерка, Бабина душица
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка
Verbena officinalis L. – Върбинка
Viola odorata L. – Миризлива теменуга

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък на *Melilotus officinalis* (L.) Pall. – Лечебна комунига, *Melissa officinalis* L. – Маточина, и *Mentha piperita* L. – Лютива мента, в равни количества от всяка билка. Приготвяне: 2 супени лъжици от дрогата се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 3–5 мин. След 30 мин. се прецежда. Доза за възрастни 700 мл.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Valeriana officinalis* L. – Лечебна дялянка. Обикновено три до пет приема преди хранене по 10–20 капки. (Внимателно!)

Болести на диафрагмата

Гълтане на въздух

Хълцане

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен, обикновен

Althaea officinalis L. – Лечебна ружа

Calendula officinalis L. – Невен лечебен

Cannabis sativa L. – Посевен коноп

Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка

Carum carvi L. – Кимион

Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион

Chrysanthemum balsamita L. (= *Tanacetum balsamita* L.) –
Калоферче

Digitalis purpurea L. – Червен напръстник

Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява

Glycyrrhiza glabra L. – Сладък корен, Сладник

Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче

Lavandula spica L. (*L. vera* DC.) – Лечебна лавандула

Malva sylvestris L. – Слез, Окрилче

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комуника

Melissa officinalis L. – Маточина

Mentha piperita L. – Лютива мента

Origanum vulgare L. – Обикновен риган

Papaver somniferum L. – Сънотворен мак, Кадънка

Physalis alkekengi L. – Мехунка

Pimpinella anisum L. – Анасон

Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин

Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула

Siler trilobum Crantz. – Триделно загърличче

Thymus sp. *diversa* – Мащерка, Бабина душица

Tussilago farfara L. – Подбел

Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дилианка

Помощни натурални продукти

Камфор, зехтин, лимон

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък на *Chrysanthemum balsamita* L. (= *Tanacetum balsamita* L.) – Калоферче. Приготвяне: 1 супена лъжица от дрогата се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 3–5 мин. След 30 мин. се прецежда. Доза за възрастни 700 мл.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Paraver somniferum* L. – Сънотворен мак. Обикновено три до пет приема преди хранене по 5–10 капки. (Внимателно!)

Тонически спазъм на диафрагмата

Паралич на диафрагмата

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Althaea officinalis L. – Лечебна ружа

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Cannabis sativa L. – Посевен коноп

Carum carvi L. – Кимион

Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион

Digitalis purpurea L. – Червен напръстник

Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно

Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява

Glycyrrhiza glabra L. – Сладък корен, Сладник

Hedera helix L. – Обикновен бръшлян

Hyoscyamus niger L. – Черен блян
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Lavandula officinalis Ch. et Will. – Лечебна лавандула
Levisticum officinale Koch. – Лечебен силим
Malva sylvestris L. – Слез, Окрилче
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Papaver somniferum L. – Сънотворен мак, Кадънка
Pimpinella anisum L. – Анасон
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Saponaria officinalis L. – Лечебно сапунче
Siler trilobum Crantz. – Триделно загърличче
Tanacetum balsamita L. – Калоферче
Tanacetum vulgare L. – Вратига
Thymus sp. diversae L. – Мащерка, Бабина душица
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Tussilago farfara L. – Подбел
Ulmus campestris L. – Полски бряст
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от: корен на *Gentiana cruciata* L. – Синя тинтява, и *Valeriana officinalis* L. – Лечебна дялянка. Приготвяне: 2 супени лъжици от дрогата се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 3–5 мин. След 30 мин. се прецежда. Доза за възрастни 700 мл.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Atropa bella-donna* L. – Лудо биле. Обикновено три до пет приема преди хранене по 5–10 капки. (Внимателно!)

Чревни паразити

Глисти в червата, дребни глисти (острици) и дълги глисти (аскари)

Средства против глисти

Трихинелоза (трихиноза)

Анкилостомиаза

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Allium cepa L. – Лук, Кромид лук

Allium sativum L. – Чесън, Чеснов лук

Artemisia abrotanum L. – Лечебен пелин

Artemisia maritima L. – Глистна трева, Пелин

Artemisia vulgaris L. – Пелин

Bryonia alba L. – Дива бяла тиква, Брей

Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка

Chelidonium majus L. – Змийско мляко

Tanacetum vulgare L. – Вратига, обикновена

Corylus avellana L. – Обикновена леска

Daucus carota L. – Морков

Consolida regalis S. F. Gray – Обикновена ралица

Dictamnus albus L. – Бял росен

Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион

Fraxinus excelsior L. – Планински ясен

Gentiana lutea L. – Жълта тинтява

Gratiola officinalis L. – Лечебна сиротица

Humulus lupulus L. – Хмел

Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп

Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник

Nepeta cataria L. – Коча билка
Nephrodium filix-mas (L.) Rich – Противоглистна папрат
Polypodium vulgare L. – Обикновена сладка папрат
Portulaca oleracea L. – Обикновена тученица
Punica granatum L. – Нар
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Frangula alnus Mill. – Елшовиден зърнастец
Ruta graveolens L. – Седефче
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно
Teucrium scordium L. – Чесново подъбиче
Thuja orientalis L. – Източна туя, Боже дръвце
Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дилианка

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от: стрък на *Artemisia maritima* L. – Глистна трева (Пелин), или *Nephrodium filix-mas* (L.) Rich – Противоглистна папрат. Приготвяне: 1 супена лъжица от дрогата се поставя в 300–500 мл вода, завира и ври 3–5 мин. След 30 мин. се прецежда. Доза за възрастни 500 мл.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Tanacetum vulgare* L. – Вратига, обикновена. Обикновено три до пет приема преди хранене по 5–10 капки. (Внимателно!)

Строг хранителен режим.

Внимание

Горните рецепти да не се прилагат върху деца!

Препоръчвам за деца няколко сутрини подред се приема на гладно смляно сурово семе от тиква. Смляното семе да се смеси с мляко, мед или подходящ натурален сок. Дозировка от 1 супена лъжица до 1 кафеена лъжица в зависимост от възрастта.

Препоръчва се употреба още на

Бял боб (фасул) 2–3-годишен – попарен с вода. Запарката да се пие; зелева чорба (от кисело зеле) – 500 мл да се пие сутрин на гладно; коприва (семена) – отвара; моркови (сок) с прибавка на копър и анасон; смокиня (листа) – отвара; сусамено масло – 1 чаена лъжица на гладно; чесън – счукан на каша, да се приема сутрин на гладно по 1–2 супени лъжици.

Тении

Говежда и свинска тения; Кучешка тения (ехинококоза)

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Allium cepa L. – Лук, Кромид лук

Brassica oleracea L. – Градинско зеле

Bryonia alba L. – Дива бяла тиква, Брей

Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка

Chelidonium majus L. – Змийско мляко

Cucurbita pepo L. – Обикновена тиква

Gentiana lutea L. – Жълта тинтява

Morus nigra L. – Черна черница

Nephrodium filix-mas Rich – Противоглистна папрат

Punica granatum L. – Нар

Ruta graveolens L. – Седефче

Tanacetum vulgare L. – Вратига, обикновена

Teucrium scordium L. – Чесново подъбиче

Valeriana officinalis L. – Валериана, Лечебна дялянка

Viburnum opulus L. – Червена калина

Zea mays L. – Царевица

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от: стрък на *Tanacetum vulgare* L. – Вратига, обикновена, и *Teucrium scordium* L. – Чесново подъбиче. Приготвяне: 2 супени лъжици от дрогата се поставя в 300–500 мл вода, завира и ври 3–5 мин. След 30 мин. се прецежда. Доза за възрастни 500 мл.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Gentiana lutea* L. – Жълта тинтява. Обикновено три до пет приема преди хранене по 15–20 капки. (Внимателно!)

Строг хранителен режим.

Внимание

Горните рецепти да не се прилагат върху деца!

Да се приложи лечението като при Глисти в червата.

Препоръчва се употреба още на

Чесън – 2–3 глави се обелват и счукват, прибавят се към 100–200 мл прясно мляко. Сутрин на гладно да се изпие сместа и след това 1 супена лъжица рациново масло; нар (кора) – на отвара; зелева чорба – сутрин на гладно да се изпива 500 мл от чорбата и след обяд се изпива 2–3 супени лъжици рациново масло; черница (листа и кора) – запарка.

K93	Увреждания на други храносмилателни органи при болести, класифицирани другаде
-----	---

Забележка

Да се приложи съответното лечение.

Сравнителни таблици

Клас XI. Болести на храносмилателната система (K00–K93)

I. Болести на органи от храносмилателната система. Болести на жлезите към храносмилателната система

Болести на устната кухина, слюнчените жлези и челюстите (K00–K14)

I. А. Болести на органи от храносмилателната система

A. Болести на зъбите

K00 Нарушения в развитието и никненето на зъбите
(доп.: при децата)

K01 Вложени и импактни зъби

K02 Зъбен кариес

K03 Други болести на твърдите тъкани на зъбите

Зъбен камък

Наяждане на зъби (кариес)

K04 Болести на пулпата (съединителнотъканната маса в центъра на зъба) и периапикалните (около апекса – край или връх на орган) тъкани

K05 Гингивит и болести на пародонтата

K06 Други изменения на венците и беззъбата алвеоларна криста

K07 Челюстнолицеви аномалии [включително аномалии на захапката]

K08 Други нарушения на зъбите и пародонта

K09 Кисти в устната кухина, неклассифицирани другаде

Зъбен гранулом

Подпухнали и подути венци

Възпалени венци

K10 Други болести на челюстите

Зъбобол

Нервен зъбобол

K11 Болести на слюнчените жлези

Б. Болести на слюнчените жлези

К11 Болести на слюнчените жлези
Усилено отделяне на слюнка

К11 Болести на слюнчените жлези
Сухота в устата

К11 Болести на слюнчените жлези
Камъни на слюнчените жлези
Киста в слюнчените жлези

В. Болести на устата

К12 Стоматит и сродни увреждания

К13 Други болести на устните и устната лигавица
Възпаление на лигавицата на устата (катарален стоматит)
Възпаление на устната кухина (язвен стоматит)
Кръвотечение от устата
Рани в устата
Язви в устата
Брадавици (папилом) в устата
Рани по устните (напукани устни, особено към ъглите на устата)
Синьо петно или плака на долната устна
Подута устна (устни)
Възпаление на небцето
Възпаление на мъжеца

К12 Стоматит и сродни увреждания

К13 Други болести на устните и устната лигавица
Лош дъх от устата
Горчив вкус в устата
Солен вкус в устата

К12 Стоматит и сродни увреждания

К13 Други болести на устните и устната лигавица
Схващане (парализа) на небцето

Схващане на челюстите (парализа на устата)

Схващане (парализа) на глътката

K14 Болести на езика

Г. Болести на езика

Обложен език

Възпаление на езика

Нараняване и рани на езика

Подутост (жаба) под езика

Синя пъпка на езика

K14 Болести на езика

Загуба на вкуса

K14 Болести на езика

Парализа на езика

Клас II. Новообразувания. Злокачествени новообразувания (ЗНО) на устните, устната кухина и фаринкса (C00–C14)

C00 Злокачествено новообразувание на устната

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на устната

C01 Злокачествено новообразувание на основата на езика

C02 Злокачествено новообразувание на други и неуточнени части на езика

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на езика

C03 Злокачествено новообразувание на венците

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на венците

C04 Злокачествено новообразувание на пода на устната кухина

C05 Злокачествено новообразувание на небцето

- C06 Злокачествено новообразувание на други и неуточнени части на устната кухина
- C07 Злокачествено новообразувание на околоушната слюнчена жлеза
- C08 Злокачествено новообразувание на друга и неуточнена част на големите слюнчени жлези
- Злокачествени и доброкачествени новообразования (ЗНО) и (ДНО) на слюнчените жлези
- C09 Злокачествено новообразувание на сливицата
- C10 Злокачествено новообразувание на орофаринкса
- C11 Злокачествено новообразувание на зофаринкса
- C12 Злокачествено новообразувание пириформения синус
- C13 Злокачествено новообразувание на хипофаринкса
- C14 Злокачествено новообразувание с други и неточно определени локализации на устните, устната кухина и фаринкса

Болести на хранопровода, стомаха и дванадесетопръстника (K20–K31)

Болести на хранопровода

- K20 Езофагит (възпаление на хранопровода)
- K21 Гастроезофагеална рефлуксна болест
  - Възпаление на хранопровода
  - Язва в хранопровода
  - Разширение на хранопровода
  - Гастроезофагеална рефлуксна болест (хранопроводът се свързва със стомаха, като се заобикаля естествената връзка между двата органа)
- K22 Други болести на хранопровода
- K22 Увреждане на хранопровода при болести, класифицирани другаде
  - Стеснение (спазъм и стеноза) на хранопровода
  - Парализи на хранопровода
  - Нарушения в моториката на хранопровода

Болести на стомаха

K25 Язва на стомаха

K26 Язва на дванадесетопръстника

K27 Пептична язва (нарушаване целостта на лигавицата на храносмилателния тракт) с неуточнена локализация

K28 Гастројеюнална язва (хранопроводът е свързан със стомаха)

Язвена болест

Язва на стомаха

Възпаление и язва на пилора (долният край на стомаха)

Язва на дванадесетопръстника

Кръвоизлив от стомаха (кръвоповръщане)

Остри кръвоизливи от горния отдел на гастроинтестиналния тракт

K29 Гастрит и дуоденит

Остър гастрит

Хроничен гастрит

K30 Диспепсия

Диспепсия

K31 Други болести на стомаха и дванадесетопръстника

Недостатъчно киселини в стомаха и подобряване на храносмилателните сокове

Разстройство в движенията на стомаха

Свръхчувствителност на стомаха

Синдром на оперирания стомах

Липса на апетит. Укрепителни (тонични) средства за засилване на апетита и на обмяната на веществата

Повишен апетит (вълчи глад)

Често гадене, прилошаване и повръщане

Стомашни спазми

Оригване и парене

Дъмпинг синдром

Алкален рефлуксен гастрит

Болки в стомаха (гастралгия)

Киселини в стомаха

Слаб стомах
Спаднал стомах
Отпуснат стомах
Разширение на стомаха
Нервен стомах
Паралич на стомаха

Клас II. Новообразувания. Злокачествени новообразувания на храносмилателните органи (C15–C26)

C15 Злокачествени новообразувания на хранопровода

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на хранопровода

C16 Злокачествени новообразувания на стомаха

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на стомаха. Рак на стомаха

Болести на апендикса (K35–K38)

K35 Остър апендицит

K36 Други форми на апендицит

K37 Апендицит, неуточнен

K38 Други болести на апендикса

Апендицит

Хернии (K40–K46)

K40 Ингинална херния (която се появява в долната част на корема)

K41 Феморална херния (сходна на ингвиналната, но изпъква в горната част на бедрото)

K42 Пъпна херния

K43 Вентрална херния (разположена отпред на корема)

Изтърсване (изсипване, спадане) на правото черво и ануса

Издаване на правото (задното) черво

Изтърсване, кила херния

Отслабване на сфинктера (мускулист пръстен, който огражда отвор)

Издаване на червата

K44 Диафрагмална херния

K45 Други абдомални хернии

K46 Абдомиална херния, неуточнена

Диафрагмална херния

Неинфекциозни ентерити и колите (K50–K52)

K50 Болест на Крон [регионален ентерит]

K51 Улцерозен колит (възпаление на дебелото и на правото черво)

Болест на Крон. Терминален илеит

Глуменова ентеропатия (Цьолиакия) (състояние, при което в тънките черва не може да се разгражда и абсорбира храната)

Тънкочревни ензимопатии – дизахаридазна чревна недостатъчност. Дизахаридазни ентеропатии (заболяване на тънките черва)

K52 Други неинфекциозни гастроентерити и колити

Остро възпаление на тънкото или на тънкото и дебелото черво – остър ентерит и ентероколит

Хронично възпаление на червата – хроничен ентерит, ентероколит

Други болести на червата (K55–K65)

K55 Съдови болести на червата

Кръвоизлив от червата

Кръвоизливи от долния отдел на Гит

K56 Паралитичен илеус и непроходимост на червата без херния

Парализа на червата

Невроза на червата

K57 Дивертикули на червата

K58 Синдром на раздразненото черво

K59 Други функционални чревни нарушения

Възпаление на дебелото черво (колит)

Хроничен язвен колит
Хронично стеснение (стеноза) на червата
Остро възпаление на правото черво. Абсцес
Остро възпаление около задното черво
Язва на правото черво
Синдром на раздразненото дебело черво

K60 Фисури и фистула на ануса и ректума

K61 Абсцес на ануса и ректума

K62 Други болести на ануса и ректума

Цепка на задния проход (фисура на ануса)

Сърбеж на задния проход (ануса)

Полипи в задното черво

Маясъл (хемороиди)

K63 Други болести на червата

Колики в червата

Газове в червата (метеоризъм)

Остро запушване и преплитане на червата (остра чревна непроходимост)

Клас II. Новообразувания. Злокачествени новообразувания на храносмилателните органи (C15–C26)

C17 Злокачествено новообразувание на тънките черва

C18 Злокачествено новообразувание на дебелото черво

C19 Злокачествено новообразувание в ректосигмоидалната област

C20 Злокачествено новообразувание в правото черво

C21 Злокачествено новообразувание в ануса и аналния канал

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на тънките черва

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на дебелото черво, ректосигмоидалната област и на правото черво

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на ануса и аналния канал

Болести на перитонеума (K65–K67)

Болести на коремницата

K65 Перитонит

Остро възпаление на коремницата (остър перитонит)

Хронично възпаление на коремницата (хроничен перитонит)

K66 Други увреждания на перитонеума**K67 Увреждания на перитонеума при инфекциозни болести, класифицирани другаде**

Туберкувинена лезия на перитонеума и на червата

Клас II. Новообразувания. Злокачествени новообразувания на храносмилателните органи (C15–C26)**C26 Злокачествени новообразувания на храносмилателните органи с друга и неточно определена локализация**

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на обвивката на корема

Болести на черния дроб (K70–K77)

Болести на жлезите към храносмилателната система

Болести на черния дроб

K70 Алкохолна болест на черния дроб**K71 Токсично увреждане на черния дроб****K72 Черодробно недостатъчност, неклассифицирана другаде**

Подуване, прилив на кръв в черния дроб

Абсцес (гнойник) на черния дроб

Амилоиден черен дроб

Остра жълта атрофия на черния дроб

K73 Хроничен хепатит, неклассифициран другаде**K74 Фиброза и цирроза на черния дроб**

Възпаление на черния дроб

Жълтеница; Обикновена жълтеница. Чера жълтеница и средства против жълтеницата

Хронично кръвонатрупване в черния дроб. Хроничен хепатит

Втвърдяване на черния дроб – черодробна цироза

K75 Други възпалителни болести на черния дроб

K76 Други болести на черния дроб

K77 Увреждания на черния дроб при болести, класифицирани другаде

Сифилис на черния дроб

Кучешка тения (ехинокок) на черния дроб

Метил в черния дроб (фасциовинена лоза)

Клас II. Новообразувания. Злокачествени новообразувания на храносмилателните органи (C15–C26)

C22 Злокачествено новообразование на черния дроб и интрахепаталните жлъчни пътища

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на черния дроб и интрахепаталните жлъчни канали

Болести на жлъчния мехур, жлъчните пътища и задстомашната жлеза (K80–K87)

Болести на жлъчния мехур и жлъчните пътища

K80 Жлъчнокаменна болест [холелитиаза] – (образуване на жлъчни камъни)

K81 Холецистит (възпаление на жлъчния мехур)

K82 Други болести на жлъчния мехур

K83 Други болести на жлъчните пътища

Жлъчни колики

Пясък и камъни в жлъчния мехур и жлъчните канали

Възпаление на жлъчния мехур (холецистит)

K85 Остър панкреатит (възпаление на панкреаса)

K86 Други болести на задстомашната жлеза

K87 Увреждания на жлъчния мехур, жлъчните пътища и задстомашната жлеза при болести, класифицирани другаде

Болести на задстомашната жлеза (панкреас)

Остро възпаление на задстомашната жлеза (остър панкреатит)

Хронично възпаление на задстомашната жлеза (хроничен панкреатит)

Клас II. Новообразувания. Злокачествени новообразувания на храносмилателните органи (C15–C26)

C23 Злокачествено новообразование на жлъчния мехур

C24 Злокачествено новообразование на други и неуточнени части на жлъчните пътища

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на жлъчен мехур и други неуточнени части на жлъчни пътища. (Вж. Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на черния дроб и интрахепаталните жлъчни канали.)

C25 Злокачествено новообразование на панкреаса

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на панкреаса

Други болести на храносмилателните органи (K90–K93)

K90 Нарушена резорбция на червата

Запек (констипация)

Диария

K91 Увреждания на храносмилателните органи след медицински процедури, неклассифицирани другаде (Заб. от автора: не са предмет на нашите разглеждания)

К92 Други болести на храносмилателните органи

Болести на корема и органите в него. (Обикновено това не е самостоятелно заболяване, а на органите в коремната кухина)

Болки в корема

Подут корем

Твърд корем

Водянка (асцит), вода в коремната кухина

Простиване на пъпа

Туптене под лъжичката

Болести на диафрагмата

Гълтане на въздух

Хълцане

Тонически спазъм на диафрагмата

Паралич на диафрагмата

Чревни паразити

Глисти в червата (Дребни глисти (острици) и дълги глисти (аскари)

Средства против глисти

Трихиневинена лоза (трихиноза)

Анкилостомиаза

Тении: говежда и свинска тения; кучешка тения (ехинококоза)

К93 Увреждания на други храносмилателни органи при болести, класифицирани другаде. (Заб. на автора: Не са предмет на нашите разглеждания)

Клас XII. Болести на кожата и подкожната тъкан (L00–L99)

Внимание

При всички кожни заболявания, независимо от техния вид, да се търсят връзки за причините със състоянията и заболяванията на вътрешните органи.

Инфекции на кожата и подкожната тъкан (L00–L08)

L00	Стафилококов синдром на изгорената кожа
L01	Импетиго (бактериална кожна инфекция)

Трудно зарастваща кожа след изгаряне

Възпаление на повърхността на кожата

Рани от изгаряне

Билки за лечение

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Brassica oleracea L. var. *capitata* L. – Зеле

Bryonia alba L. – Дива тикава

Calendula officinalis L. – Невен лечебен

Cucumis sativus L. – Краставица

Daucus carota L. – Морков

Erythraea centaurium Pers. – Червен кантарион

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява

Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена

Lilium candidum L. – Бял крем

Linum usitatissimum L. – Обикновен лен

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Olea europaea L. – Маслина

Potentilla argentea L. – Сребролистен очиболец

Prunella vulgaris L. – Обикновена пришница

Quercus robur L. – Обикновен дъб

Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит

Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман

Thymus sp. *diversae* (*T. serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица

Trifolium pratense L. – Ливадна детелена

Typha latifolia L. – Широколистен папур

Veronica officinalis L. – Лечебно великденче

Външно

Намазване с благ мехлем, чист маслен зехтин, сода за хляб.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Calendula officinalis* L. – Невен лечебен, и *Prunella vulgaris* L. – Обикновена пришница, в равни количества от двете билки. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Leonurus cardiaca* L. – Дяволска уста. Три приема преди хранене по 20–30 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Symphytum officinale* L. – Лечебно зарасличе (Черен оман).

Външна употреба

Намазване засегнатото място с благ мехлем; или с чист маслен зехтин; смес от вода и сода за хляб.

L02	Абсцес на кожата, фурункул и карбункул*
-----	---

Гнойно изриване по лицето и врата (импетиго)

Гнойник (абсцес)

Остро гнойно възпаление.

Флегмон (наименование на разпространено гнойно възпаление)

Цирей (чирка, фурункул)

Слепок (карбункул)

Гангрена

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Agrostemma coronaria L. – Кървавиче

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче

Allium cepa L. – Лук, Кромид лук

Aloe ferox L. – Алое, Сабур

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Calendula officinalis L. – Невен лечебен

Cannabis sativa L. – Посевен коноп

Chaerophyllum bulbosum L. – Грудков балдаран

Cichorium inthybus L. – Синя жлъчка, обикновена

Conium maculatum L. – Петнист бучиниш

Cotinus coggygria Scop. – Обикновена смрадлика

Cucurbita pepo L. – Обикновена тиква

Ficus carica L. – Обикновена смокиня

Filago germanicum Willd. – Германска свещица

Frangula alnus Mill. – Елшовиден зърнастец

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява

Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка

Hordeum vulgare L. – Обикновен ечемик

* Фурункул – развитие на множество циреи по едно и също време);
карбункул – група циреи с много каналчета за изтичане на гноята.

Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комуника
Oxalis acetosella L. – Обикновено киселиче
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Pimpinella saxifraga L. – Каменоломков анасон
Plantago major L. – Широколистен живовляк
Prunella vulgaris L. – Обикновена прищница
Rumex patientia L. – Спанаков лапад
Saccharomuces cerevisiae Mey. – Бирена мая, Квасна гъба
Salvia sclarea L. – Меча пета
Sanguisorba officinalis L. – Лечебна динка
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Не-
жит
Solanum dulcamara L. – Разводник, Кучешко червено грозде
Solanum nigrum L. – Кучешко черно грозде
Solanum tuberosum L. – Картоф
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Teucrium scordium L. – Чесъново подъбиче
Thalictrum aquilegifolium L. – Кандилколистно обичниче
Thymus sp. diversae (T. serpyllum) L. – Машерка, Бабина душица
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Ulmus campestris L. – Полски бряст
Verbascum thapsiforme Schr. – Висок лопен
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Viola odorata L. – Миризлива теменуга

Външно

Пресен селски квасец.

Помощни средства (външно)

Боракс, сяр, боров катран, хума (лечебна пръст) и др.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Налагане на засегнатото място със счукани листа от *Sempervivum schlechani* Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец (Нежит); или с дебел слой благ мехлем върху марля; или с лапа от хума, омесена с вода и оцет в равни количества.

2. Да се пие отвара от *Glechoma hederacea* L. – Бръшляно-подобна самобайка, *Arctium lappa* L. – Обикновен репей, и *Viola odorata* L. – Миризлива теменуга, в равни количества от всяка билка. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

3. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно сок от *Petroselinum crispum* (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз. Обикновено три приема преди хранене по 1 кафеева лъжица.

4. Вместо вода да се пие отвара от кора на *Ulmus campestris* L. – Полски бряст.

L03

Целулит

Грапава и неравна кожа по тялото и лицето

Билки за лечение

Allium cepa L. – Лук, Кромид лук

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Hyoscyamus niger L. – Блян

Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче

Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп

Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит

Solanum dulcamara L. – Разводник, Кучешко червено грозде

Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман

Tamus communis L. – Обикновен брей

Thymus sp. diversae (*T. serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица

Typha latifolia L. – Широколистен папур

Urtica urens L. – Гръзка коприва

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Hypericum perforatum* L. – Жълт кантарион. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно сок от *Allium sera* L. – Лук. Обикновено три приема преди хранене по 1 кафеена лъжица.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Thymus sp. diversae* (*T. serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица.

Външна употреба

Маска от лечебна пръст (хума), забъркана с чист маслен зехтин и/или благ мехлем.

L04	Остър лимфаденит
-----	------------------

Подуване и възпаление на лимфните възли

Подуване и възпаление на кожата около лимфните възли

Отоци от подути жлези, скрофулни отоци и средства за разнасянето им

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Allium sera L. – Лук, Кромид лук

Althaea officinalis L. – Лечебна ружа

Antennaria dioica (L.) Gaertner – Витошки еделвайс
Arctium lappa L. – Обикновен репей
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Bryonia alba L. – Дива бяла тиква, Брей
Cannabis sativa L. – Посевен коноп
Chaerophyllum bulbosum L. – Грудков балдаран
Cichorium inthybus L. – Синя жлъчка
Conium maculatum L. – Петнист бучиниш
Cucurbita pero L. – Обикновена тиква
Datura stramonium L. – Татул
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Hordeum vulgare L. – Обикновен ечемик
Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Juglans regia L. – Орех обикновен
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен
Lysimachia nummularia L. – Ленивче, кръглолистно
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Olea europaea L. – Маслина
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Pimpinella saxifraga L. – Анасон
Rumex patientia L. – Спанаков лапад
Saccharomuces cerevisiae Mey. – Бирена мая, Квасна гъба
Salvia sclarea L. – Червеникава какула, Меча пета
Sanguisorba officinalis L. – Лечебна динка
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Scrophularia aquatica L. – Крилато живениче
Smilax excelsa L. – Скрипка
Solanum dulcamara L. – Разводник, Кучешко червено грозде
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Tamus communis L. – Обикновен брей

Teucrium chamaedrys L. – Подъбиче

Thymus sp. diversae (*T. serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица

Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева

Urtica urens L. – Гръцка коприва

Verbascum thapsiforme Schr. – Висок лопен

Viola odorata L. – Миризлива теменуга

Viscum album L. – Бял имел

Външно

Пресен селски квасец; или настърган картоф

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Hypericum perforatum* L. – Жълт кантарион. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Scrophularia aquatica* L. – Крилато живениче. Три приема преди хранене по 10–20 капки. Внимателно!

3. Да се приема сутрин, обеди и вечер на гладно *Saccharomyces cerevisiae* Mey. – Бирена мая (Квасна гъба). Обикновено три приема преди хранене по 1 чаена лъжица или по 1 капсула.

4. Вместо вода да се пие отвара от *Trigonella foenum-graecum* L. – Сминдух.

Външна употреба

Компрес през нощта от пресен селски квасец; или настърган картоф.

Внимание

Заболяването често не е самостоятелно, да се проверява ви-
наги за ЗНО!

L05	Пилонидална киста
-----	-------------------

Подуване, възпаление и гноясване на кожата около косъм
Остро гнойно възпаление

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец
Achillea millefolium L. – Бял равнец
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче
Allium cepa L. – Лук, Кромид лук
Aloe ferox L. – Алое, Сабур
Arctium lappa L. – Обикновен репей
Calendula officinalis L. – Невен лечебен
Cichorium inthybus L. – Синя жлъчка
Conium maculatum L. – Петнист бучиниш
Cotinus coggygia Scop. – Обикновена смрадлика
Cucurbita pepo L. – Обикновена тиква
Filago germanicum Willd. – Германска свещица
Frangula alnus Mill. – Елшовиден зърнастец
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Hordeum vulgare L. – Обикновен ечемик
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Plantago major L. – Широколистен живовляк
Prunella vulgaris L. – Обикновена пришница
Rumex patientia L. – Спанаков лапад
Saccharomyces cerevisiae Mey. – Бирена мая, Квасна гъба
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец,
Нежит
Sanguisorba officinalis L. – Лечебна динка
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Solanum tuberosum L. – Картоф
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман

Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Thalictrum aquilegifolium L. – Кандилколистно обичниче
Thymus sp. diversae (T. *serpyllum*) L. – Машерка, Бабина душица
Ulmus campestris L. – Полски бряст
Verbascum thapsiforme Schr. – Висок лопен
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Viola odorata L. – Миризлива теменуга

Външно

Пресен селски квасец.

Помощни средства (външно)

Боракс, сяр, боров катран, хума (лечебна пръст) и др.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Alchemilla vulgaris* L. – Шапиче (Цариче), *Calendula officinalis* L. – Невен лечебен, и *Plantago major* L. – Широколистен живовляк, в равни количества от трите билки. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и вари 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Filago germanicum* L. – Германска свещица. Три приема преди хранене по 20–30 капки.

3. Да се приема сутрин, обеди и вечер на гладно *Saccharomyces cerevisiae* Mey. – Бирена мая (Квасна гъба). Обикновено три приема преди хранене по 1 чаена лъжица или по 1 капсула.

4. Вместо вода да се пие отвара от *Sanicula europaea* L. – Дебриянка.

Външна употреба

Компрес през нощта от пресен селски квасец; или смес (мехлем) от: боракс, сяра, боров катран, хума (лечебна пръст).

Внимание

Заболяването често не е самостоятелно, да се проверява винаги за ЗНО!

L08	Други локални инфекции на кожата и подкожната тъкан
-----	---

Булозни увреждания (L10–L14)

L10	Пемфигус (кожни заболявания с образуване на мехури)
L11	Други акантолични увреждания
L12	Пемфигоид (кожни заболявания, които приличат на пемфигус, но са по-леки)
L13	Други булозни увреждания

Мехур

Мехури по кожата и лигавицата

Билки за лечение

Pinus sylvestris L. – Бял бор

Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче

Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец

Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит

Typha latifolia L. – Широколистен папур

Помощни продукти

Благ мехлем; пресен селски квасец; пресечено прясно мляко; прясна несолена извара.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Pinus sylvestris* L. – Бял бор. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Potentilla tormentilla* Stokes. – Планински очиболец. Три приема преди хранене по 20–30 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Polygonum hydropiper* L. – Водно пипериче.

Външна употреба

Компрес от благ мехлем; или пресен селски квасец; или пресечено прясно мляко; или прясна несолена извара.

L14	Булозни увреждания на кожата при болести, класифицирани другаде
-----	---

Дерматит и екзема (L20–L30)

L20	Атопичен дермит (алергичен)
L21	Себореен дермит (вид екзема)
L22	Дерматит от пелени
L23	Алергичен контактен дерматит
L24	Иритативен контактен дерматит
L25	Контактен дерматит, неуточнен
L26	Ексфолиативен дерматит (излющване на горния слой на кожата)
L27	Дерматит от вътрешно приети субстанции

Възпалена и зачервена кожа

Мокра екзема

Пълзяща мокра екзема

Суха екзема

Себорея (лоетечение)

Себорейна екзема

Херпетиформен дерматит (болест на Дюринг)

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Agrostemma coronaria L. – Кървавиче

Alliaria officinalis – Andrzej. ex M. Bieb. – Чеснова трева

Aloe ferox L. – Алое, Сабур

Althaea officinalis L. – Лечебна ружа

Asarum europaeum L. – Европейски копитник

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Betula alba L. – Бяла бреза

Calendula officinalis L. – Невен лечебен

Chenopodium bonus-henricus L. – Чувен

- Cnicus benedictus* L. – Лечебна пресечка
Conium maculatum L. – Петнист бучиниш
Cotinus coggygia Scop. – Обикновена смрадлика
Cynanachum laxum Bartl. – Устрел
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Erythraea centarium Pers. – Червен кантарион
Filago germanica L. – Свещица
Frangula alnus Mill. – Елшовиден зърнастец
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Heliotropium europaeum L. – Европейска подсунка
Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп
Iza sativa L. – Ориз
Juglans regia L. – Орех обикновен
Lilium candidum L. – Бял крем
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен
Lycoperdon bovista L. – Прахавица (гъба)
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Pelargonium roseum Willd. – Индрише
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче
Populus nigra L. – Черна топола
Potentilla argentea L. – Сребролистен очибелец
Prunella vulgaris L. – Обикновена пришница
Prunus laurocerasus L. – Лечебна лавровишна
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Salix L. – Върба (видове)
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Salvia pratensis L. – Бъзовлек
Sanguisorba minor Scop. – Дребна динка

Sanicula europaea L. – Дебриянка
Sedum maximum (L.) Suter – Голяма тлъстига
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит
Sisymbrium officinale (L.) Scop. – Лечебна мъдрица
Solanum dulcamara L. – Кучешко червено грозде, Разводник
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Taencrium chamedrys L. – Подъбиче
Thalictrum aquilegifolium L. – Кандилколистно обичниче
Thuja orientalis L. – Източна туя, Боже дръвце
Thymus sp. *diversae* (T. *serpyllum*) L. – Машерка, Бабина душица
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Typha latifolia L. – Широколистен папур
Ulmus campestris L. – Полски бряст
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Vicia faba L. – Бакла
Vinca herbacea Waldst. & Kit. – Тревист зимзелен
Viola odorata L. – Миризлива теменуга

Външно

1. Пресен селски квасец; или каша от хума с оцет; или прах от печена *Vicia faba* L. – бакла (семе).
2. Благ мехлем.

Помощни натурални продукти

Боров катран, сяр, нишадър, лимон, чист зехтин, натурално вино, натурален пчелен мед и пчелни продукти, бяла пръст – каолин, лечебна пръст – хума.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от цвят на *Althaea officinalis* L. – Лечебна ружа, стрък *Equisetum arvense* L. – Полски хвощ, и лист на *Cotinus coggygria* Scop. – Обикновена смрадлика, в съотно-

шение между трите билки 3:3:1. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обяд и вечер на гладно тинктура от *Salvia officinalis* L. – Градински чай, Какула. Три приема преди хранене по 20–30 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Salvia pratensis* L. – Бъзовлек.

Външна употреба

Намазване на засегнатите участъци с благ мехлем или с мазило, приготвено от печено семе на бакла.

L28	Лихен (лишей) симплекс хроникус и пруриго (група кожни болести)
L29	Пуритус

Сърбеж и възпаление по кожата

Сърбеж по кожата

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Aspidium lophchitis L. – Навалниче

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле, Мандрагора

Betula alba L. – Бяла бреза

Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист

Calendula officinalis L. – Невен лечебен

Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка

Carduus acanthoides L. – Обикновен магарешки бодил

Cotinus coggygria Scop. – Обикновена смрадлика

Chelidonium majus L. – Змийско мляко

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Cichorium inthybus – Синя жлъчка
Cucumis sativus L. – Краставица
Daucus carota L. – Морков
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолитно
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Fumaria officinalis L. – Лечебен росопас
Galium aparine L. – Еньовче, Лепка
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Lamium album L. – Мъртва коприва, бяла
Lunaria vulgaris (L.) Mill. – Луличка
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Ocimum basilicum L. – Босилек
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Paliurus aculeatus Lam. – Драка
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Plantago major L. – Широколистен живовляк
Salix L. – Върба (видове)
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus ebulus L. – Тревист бъз
Saponaria officinalis L. – Сапунче
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит
Symphytum officinale L. – Лечбно зарасличе, Черен оман
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Ulmus campestris L. – Полски бряст
Urtica dioica L. – Обикновена коприва
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Viola tricolor L. – Трицветна теменута

Външна употреба

Благ мехлем; компрес от пресен сок на *Cucumis sativus* L. – Краставица, и/или *Daucus carota* L. – Морков.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Arctium lappa* L. – Обикновен репей, *Filipendula ulmaria* (L.) Maxim. – Орехче брястолистно, и *Fragaria vesca* L. – Горска ягода, в равни количества от трите билки. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Atropa bella-donna* L. – Лудо биле, Мандрагора. Три приема преди хранене по 10–15 капки. Внимателен прием!

3. Вместо вода да се пие отвара от *Sambucus ebulus* L. – Тревист бъз.

Външна употреба

Намазване на засегнатите участъци с благ мехлем или с компрес от пресен сок на *Cucumis sativus* L. – Краставица, и/или *Daucus carota* L. – Морков.

L30

Други дерматити

Папулосквамозни увреждания (L40–L45)*

L40	Псориазис
L41	Парапсориазис

Псориазис

Билки за лечение

Artemisia cina Berg. – Глистна трева
Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Cotinus coggygria Scop. – Обикновена смрадлика
Drosera rotundifolia L. – Кръглолистна росиянка
Euphorbia cyparissias L. – Кипарисова млечка
Juglans regia L. – Орех обикновен
Lamium album L. – Мъртва коприва, бяла
Lunaria vulgaris (L.) Mill. – Луличка
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит

Външно

Благ мехлем.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Cotinus coggygria* Scop. – Обикновена смрадлика. Приготвяне: 1 супена лъжица дрога се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.
2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Euphorbia cyparissias* L. – Кипарисова млечка. Три приема преди хранене по 10–15 капки. Внимателен прием!
3. Вместо вода да се пие отвара от *Chelidonium majus* L. – Змийско мляко. Внимателен прием!

* Псориазис – хронична кожна болест, проявяваща се с релефни червени плаки по различни части на тялото; парапсориазис – група кожни заболявания, които се характеризират с хроничен червен люещ се обрив.

Външна употреба

Намазване на засегнатите участъци с благ мехлем; или хума (лечебна пръст), разтворена в малко вода и оцет.

Хранителен режим

Вегетарианство със суровоядство. Препоръчани храни: репички, рапа, хрян.

Препоръчва се още

Сапунче – пресен сок, да се маже; мехлем от мас (за предпочитане чисто краве масло), приготвено с невен, слез и змийско мляко; прополис – 30% спиртен разтвор, да се мажат засегнатите участъци; боровинка, черна – пресен сок за компреси, да се сменят на 4 часа.

L42	Питириазис розеа
-----	------------------

Розов лишей*

Билки за лечение

- Achillea millefolium* L. – Бял равнец
- Arctium lappa* L. – Обикновен репей
- Aspidium lophchitis* L. – Навалниче
- Betula alba* L. – Бяла бреза
- Betonica officinalis* L. – Лечебен ранилист
- Calendula officinalis* L. – Невен лечебен
- Carlina acanthifolia* All. – Безстъблена решетка
- Carduus acanthoides* L. – Обикновен магарешки бодил
- Cotinus coggygria* Scop. – Обикновена смрадлика
- Chelidonium majus* L. – Змийско мляко
- Citrus limon* (L.) Burm.f. – Лимон
- Cichorium inthybus* – Синя жлъчка
- Cucumis sativus* L. – Краставица

* По горната част на тялото и крайниците се появяват плоски, розови, овални петна.

Euphorbia cyparissias L – Кипарисова млечка
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Fumaria officinalis L – Лечебен росопас
Galium aparine L. – Лепка
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Helianthus tuberosus L. – Земна ябълка, Гулия
Juglans regia L. – Орех обикновен
Lamium album L. – Мъртва коприва, бяла
Lunaria vulgaris (L.) Mill. – Луличка
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Външно

Благ мехлем.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Arctium lappa* L. – Обикновен репей, *Carlina acanthifolia* All. – Безстъблена решетка, и *Fumaria officinalis* L – Лечебен росопас, в равни количества от всяка билка. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Calendula officinalis* L. – Невен лечебен или *Chelidonium majus* L. – Змийско мляко. Три приема преди хранене по 20–30 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Juglans regia* L. – Орех обикновен.

Външна употреба

Намазване на засегнатите участъци с благ мехлем.

L43	Лихен планус*
L44	Други папулосквамозни увреждания

Сърбящи дерматози по горните крайници, гениталии и видими лигавици

Билки за лечение

Allium sativum L. – Чесън, Чеснов лук
Asarum europaeum L. – Европейски копитник
Betula alba L. – Бяла бреза
Bryonia alba L. – Бяла дива тиква
Carthamus lanatus L. – Вълнест аспурт
Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Conium maculatum L. – Петнист бучиниш
Daucus carota L. – Морков
Inula helenium L. – Бял оман
Nephrodium filix-mas Rich. – Противоглистна папрат
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче
Rumex patientia L. – Спанаков лапад
Salanum dulcamara L. – Кучешко червено грозде, Разводник
Tamus communis L. – Обикновен брей
Tanacetum vulgare L. – Вратига
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Viola odorata L. – Миризлива теменуга
Viola tricolor L. – Трицветна теменуга

Външна употреба

Поръсване с прах от изсушена и стрита *Tanacetum vulgare* L. – Вратига; и/или намазване с благ мехлем; спирт за горене със салицил.

* Лихен планус – възпаление, при което се развиват плоски бледоморави пъпчици по шията, ръцете и между бедрата, а понякога и в устата.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от листа или кора на *Betula alba* L. – Бяла бреза. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Tanacetum vulgare* L. – Вратига, или *Chelidonium majus* L. – Змийско мляко. Три приема преди хранене по 20–30 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Viola tricolor* L. – Трицветна теменуга.

Външна употреба

Намазване на засегнатите участъци с благ мехлем; спирт за горене с разтворен салицил.

Препоръчани храни

Грозде (може да се яде в продължение на 14 дни по 1,5 кг на ден), ряпа – черна.

Препоръчва се още

Пелин – отвара; глицерин – бани; боров катран, разбъркан с чисто масло – за мазане; смес от негасена вар – 50 г, сяра на прах 100 г, 1 л вода ври, докато остане наполовина. Да се маже с отварата; зехтин – топъл да се маже и поръсва с пепел от бор; кисело мляко – за мазане; ментолов вазелин или ментолово масло – за мазане.

L45	Папулосквамозни увреждания при болести, класифицирани другаде (обрив на кожата с възпален участък, съдържащ гной)
-----	---

Уртикария и еритем (L50–L54)

L50	Уртикария (копривна треска)
L51	Еритема мултиформе (заболяване, което се причинява от токсини в кръвта)
L52	Еритема нодозум (характеризира се с висока температура, болки по ставите и болезнени възли по краката)
L53	Други еритематозни състояния

Копривна треска, копривница (уртикария)

Невродермит

Сърбеж по кожата

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Aspidium loichitis L. – Навалниче

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле, Мандрагора

Betula alba L. – Бяла бреза

Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист

Calendula officinalis L. – Невен лечебен

Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка

Carduus acanthoides L. – Обикновен магарешки бодил

Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион

Cotinus coggygria Scop. – Обикновена смрадлика

Chelidonium majus L. – Змийско мляко

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Cichorium inthybus – Синя жлъчка

Cucumis sativus L. – Краставица

Daucus carota L. – Морков

Euphorbia cyparissias L. – Кипарисова млечка

Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник

Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно

Fragaria vesca L. – Горска ягода

Fumaria officinalis L. – Лечебен росопас

Galium aparine L. – Лепка

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Helianthus tuberosus L. – Земна ябълка, Гулия
Humulus lupulus L. – Хмел
Juglans regia L. – Орех обикновен
Lamium album L. – Мъртва коприва, бяла
Lunaria vulgaris (L.) Mill. – Луличка
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Ocimum basilicum L. – Босилек
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Paliurus aculeatus Lam. – Драка
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Plantago major L. – Широколистен живовляк
Ranunculus acris L. – Обикновено лютиче
Salix L. – Върба (видове)
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus ebulus L. – Тревист бъз
Saponaria officinalis L. – Сапунче
Sarsaparilae L. – Сарсапарила
Sedum album L. – Бяло прозорче
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подбиче
Thuja orientalis L. – Източна туя, Боже дръвце
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Ulmus campestris L. – Полски бряст
Urtica dioica L. – Обикновена коприва
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Viola odorata L. – Миризлива теменуга
Viola tricolor L. – Трицветна теменуга
Vitis vinifera L. – Лоза

Външно

Благ мехлем.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък на *Euphorbia suparissias* L – Кипарисова млечка, и *Saponaria officinalis* L. – Сапунче, в равни количества от двете билки. Приготвяне: 1 супена лъжица дрога се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Urtica dioica* L. – Обикновена коприва, или *Humulus lupulus* L. – Хмел. Три приема преди хранене по 20–30 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара до 1–1,5 л от *Fragaria vesca* L. – Горска ягода.

Външна употреба

Намазване на засегнатите участъци с благ мехлем; вана на цялото тяло; изпотяващи вани.

Препоръчани храни

Моркови, спанак и всякакъв вид храни, които променят киселинността на организма.

Препоръчва се още

Картофи, нарязани с корите на тънко, изпечени до кафяво, счукани на прах. Взема се по 1 супена лъжица, след храна; трънка – листа, отвара; целина – пресен сок; глина – да се маже засегнатото място; коприва (корени) – да се маже и пие отвара.

L53

Еритема при болести, класифицирани другаде (зачервяване на кожата, предизвикано от разширяване капилярите на кръвоносните съдове)

Болести на кожата и подкожната тъкан, предизвикани от радиация (L55–L59)

L55	Слънчево изгаряне
L56	Други остри изменения на кожата, причинени от ултра-виолетова радиация

Изгаряне и зачервяване на кожата от слънцето

Рани от изгаряне, слънчеви обгаряния

Билки за лечение

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Brassica oleracea L. var. *capitata* L. – Зеле

Bryonia alba L. – Дива тикава

Calendula officinalis L. – Невен лечебен

Cucumis sativus L. – Краставица

Daucus carota L. – Морков

Erythraea centaurium Pers. – Червен кантарион

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява

Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена

Lilium candidum L. – Бял крем

Linum usitatissimum L. – Обикновен лен

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Mesembrianthemum cristallinum L. – Ледениче

Olea europaea L. – Маслина

Populus nigra L. – Черна топола

Potentilla argentea L. – Сребролистен очиболец

Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец

Prunella vulgaris L. – Обикновена пришница

Quercus robur L. – Обикновен дъб

Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит

Solanum dulcamara L. – Кучешко червено грозде, Разводник

Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Thymus sp. diversae (*T. serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Trifolium pratense L. – Ливадна детелина
Typha latifolia L. – Широколистен папур
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Leonurus cardiaca* L. – Дяволска уста, обикновена. Три приема преди хранене по 20–30 капки.

2. Вместо вода да се пие отвара до 1–1,5 л от *Trifolium pratense* L. – Ливадна детелина.

Препоръчани храни

Краставица

Външна употреба

1. Благ мехлем; или за налагане счукано листо от *Brassica oleracea* L. var. *capitata* L. – Зеле; или намазване със сок от *Sempervivum schlechani* Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец (Нежит).

2. При температура на кожата – кисело мляко; натурална (домашна) ракия (по-ефикасно).

3. Намазване на засегнатите участъци с домашна ракия.

L57	Изменения на кожата, дължаща се на хронична експозиция на нейонизираща радиация
L58	Радиационен дерматит
L59	Други болести на кожата и подкожната тъкан, предизвикани от радиация

Радиационно изгаряне

Билки за лечение

Galegea officinalis L. – Жаблек, Диво салкътмче

Glechoma hederacea L. – Самобайка

Вътрешно

Натурално червено вино от сорта „Каберне“, „Мавруд“ или „Мерло“, сварено в него *Galegea officinalis* L. – Жаблек (Диво салкътмче), или *Glechoma hederacea* L. – Самобайка.

Външно

Благ мехлем.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

Вместо вода да се пие отвара до 1–1,5 л от *Galegea officinalis* L. – Жаблек (Диво салкътмче).

Външна употреба

Намазване на засегнатите участъци с благ мехлем.

Препоръчани храни

Задължително суровоядство; дневно да се приема от 100 до 300 мл натурално червено вино (най-добре сорт „Отел“).

Болести на кожните придатъци (L60–L75)

L60	Болести на ноктите
L62	Изменения на ноктите при болести, класифицирани другаде

Подвит нокът

Гъбички по ноктите на краката и ръцете

Ноктояд

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Alchemilla vulgaris L. – Обикновено шапиче

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Artemisia absinthum L. – Бял пелин

Artemisia vulgaris L. – Див пелин

Asarum europaeum L. – Европейски копитник

Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист

Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка

Castanea sativa Mill. – Обикновен кестен

Cetraria islandica L. – Исландски лишей

Chondrus crispus Lyngb. – Морски кадаиф

Cichorium inthybus L. – Синя жлъчка, обикновена

Clematis vitalba L. – Обикновен повет

Cynodon dactylon (L.) Pers. – Троскот

Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион

Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Fraxinus excelsior L. – Планински ясен

Geum urbanum L. – Градско омайниче

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява

Inula helenium L. – Бял оман

Iris germanica L. – Синя перуника

Juniperus communis L. – Обикновена хвойна

Menyanthes trifoliata L. – Горчивче

Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Prunus avium L. – Череша
Prunus persica L. – Праскова
Prunus spinosa L. – Трънка
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Rosa canina L. – Шипка
Rubus idaeus L. – Малина

Външна употреба

1. Намазване с течен (водно-спиртен) разтвор на хума (лечебна пръст) и прополис (пчелен клей).

2. Налагане със счувано листо (а) на *Sedum album* L. – Бяло прозорче, или *Sempervivum schlechani* Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец (Нежит).

Внимание

Заболяването не е самостоятелно! Да се търсят причини в жлезите от храносмилателната система (напр. черен дроб, жлъчка и пр.), и/или в органи от пикочно-половата система (напр. бъбреци, пикочен мехур, пикочопроводи), както и на нервната система.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък и корен на *Cynodon dactylon* (L.) Pers. – Троскот, корен *Ononis spinosa* L. – Бодлив гръмотрън, и листо *Rubus idaeus* L. – Малина, в равни количества от всяка билка. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Menyanthes trifoliata* L. – Горчивче. Три приема преди хранене по 20–30 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Prunus persica* L. – Праскова.

Външна употреба

Намазване с течен (водно-спиртен) разтвор на хума (лечебна пръст) и прополис (пчелен клей).

Препоръчани храни

Лек хранителен режим.

L63	Алоpecia ареата (косопад с неизяснен произход)
L64	Андрогенна алоpecia
L65	Други нецикатризиращи форми на опадане на косата
L66	Цикатрициална алоpecia
L67	Аномалия в цвета на косата и косъма

Косопас, косопад

Пърхот на главата

Билки за лечение

Allium sativum L. – Чесън, Чеснов лук

Amygdalus communis L. – Обикновен бадем

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Carthamus lanatus L. – Вълнест аспур

Cynoglossum officinale L. – Мишинец, Лечебна наумка

Euclidium syriacum (L.) R. Br. – Сирийски еуклидиум

Helianthus tuberosus L. – Земна ябълка, Гулия

Lonicera caprifolium L. – Козловолистен нокът

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Nephrodium filix-mas Rich. – Противоглистна папрат

Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин

Rumex patientia L. – Спанаков лапад

Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига

Urtica urens L. – Гръцка коприва

Veratrum lobelianum Bernh. – Бяла чемерика

Viola odorata L. – Миризлива теменуга

Външно

1. Втриване разтвор от *Hedera helix* L. – Обикновен бръшлян, и винен оцет; втриване разтвор от *Helleborus odoratus* Waldst. et Kit. – Кукуряк, и винен оцет или хума с оцет; или натриване с *Allium sativum* L. – Чесън.

2. Намазване с течен (оцетен) разтвор от натурален ябълков оцет и извлек (оцетен) на *Veratrum* L. – Чемерика; маска на косата с хума; маска на косата с натурална къна (неоцветена).

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от корен на *Arctium lappa* L. – Обикновен репей. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Urtica urens* L. – Гръцка коприва. Три приема преди хранене по 20–30 капки.

Външна употреба

Намазване (с втриване) с течен (оцетен) разтвор от натурален ябълков оцет и извлек (оцетен) на *Veratrum* L. – Чемерика.

Препоръчани храни

Лек хранителен режим.

Забележка

Да се търсят причините в нервната и в ендокринната система.

L68	Хипертрихоза (интензивен растеж на косми по тялото)
------------	--

Засилено окосмяване на части от тялото

Засилено окосмяване по областта на главата и на гениталиите

Билки за лечение

- Achillea millefolium* L. – Бял равнец
Aloe arborescens L. – Дървовидно алое
Alchemilla vulgaris L. – Обикновено шапиче
Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей
Cucurbita maxima Duch. – Тиква
Hordeum vulgare L. – Обикновен ечемик
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Fucus vesiculosus L. – Фукус (водорасло)
Galega officinalis L. – Лечебен жаблек
Geum urbanum L. – Градско омайниче
Humulus lupulus L. – Хмел
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Орех обикновен
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Morus alba L. – Бяла черница
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Ocimum basilicum L. – Босилек
Pinus sylvestris L. – Бял бор (борови връхчета)
Persica vulgaris Mill. – Обикновена праскова
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Scolopendrium vulgare Sm. – Волски език
Scrophularia nodosa L. – Възловато живениче
Thymus sp. *diversae* (T. *serpyllum*) L. – Машерка, Бабина душица
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Vinca minor L. – Дребен зимзелен

Външно

1. През нощта компрес от настъргани картофи върху главата, в торбичка от тензух или бархет, поръсени с малко оцет.
2. Кислородна вода.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък *Leonurus cardiaca* L. – Дяволска уста, и *Melilotus officinalis* (L.) Pall. – Лечебна комунига, в равни количества от двете билки. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Ocimum basilicum* L. – Босилек. Три приема преди хранене по 20–30 капки.

Външна употреба

Обтриване с кислородна вода (до 3%) на проблемните участъци в продължение на 30–40 дни.

Препоръчани храни

Лек хранителен режим.

Забележки

1. Да се търсят причините в нервната и ендокринната система.
2. За употреба на други лечебни билки вж. и Заболявания на ендокринната система (хормонални заболявания).

L70	Акне
L71	Розацея (кожно заболяване на лицето, при което се придава зачервен вид на бузите и носа)

Ергенски пъпки (ергенлик, акне). Акне розацея

Петна и лунички по лицето

Билки за лечение

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Cucumis sativus L. – Краставица

Lepidium perforatum L. – Родилна трева

Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз

Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит

Външно

Cucurbita pero L. – Обикновена тиква (варена); или благ мехлем; или *Citrus limon* (L.) Burm.f. – Лимон; или *Cucumis sativus* L. – Краставица.

Помощни средства

Боракс, сяр, боров катран, хума (лечебна пръст) и др.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

Да се пие отвара от стрък *Lepidium perforatum* L. – Родилна трева. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

Външна употреба

Маска от пресни краставици (добре узрели).

Препоръчани храни

Лек хранителен режим.

Забележки

1. Да се търсят причините в нервната и ендокринната система.
2. За употреба на други лечебни билки вж. и Заболявания на ендокринната система (хормонални заболявания).

L72	Фоликуларни кисти на кожата и подкожната тъкан
L73	Други фоликуларни увреждания

Гнойник (абсцес)

Флегмон (гнойно възпаление)

Циреи (чирка, фурункул, поява на множество циреи на едно място)

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче

Allium cepa L. – Лук, Кромид лук

Aloe ferox L. – Алое, Сабур

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Calendula officinalis L. – Невен лечебен

Cotinus coggygria Scop. – Обикновена смрадлика

Cucurbita pepo L. – Обикновена тиква

Ficus carica L. – Обикновена смокиня

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява

Hordeum vulgare L. – Обикновен ечемик

Juniperus communis L. – Обикновена хвойна

Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз

Plantago major L. – Широколистен живовляк

Rumex patientia L. – Спанакъв лапад

Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит

Solanum tuberosum L. – Картоф

Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман

Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче

Thymus sp. diversae (*T. serpyllum*) L. – Машерка, Бабина душица

Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева

Ulmus campestris L. – Полски бряст

Verbena officinalis L. – Върбинка

Veronica officinalis L. – Лечебно великденче

Външно

Пресен селски квасец.

Помощни средства (външно)

Боракс, сяр, боров катран, хума (лечебна пръст), *Ficus carica* L. – Обикновена смокиня, и др.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък на *Calendula officinalis* L. – Невен лечебен, и *Juniperus communis* L. – Обикновена хвойна, в равни количества от двете билки. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Cotinus coggygria* Scop. – Обикновена смрадлика. Три приема преди хранене по 20–30 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Ulmus campestris* L. – Полски бряст.

Външна употреба

Налагане с плод от добре узряла обикновена смокиня, разцепена на две.

Препоръчани храни

Лек хранителен режим.

L74	Болести на екринните потни жлези (потни жлези на повърхността на кожата)
L75	Болести на апокринните потни жлези (потни жлези, които се намират по окосмените части на тялото)

Изобилно изпотяване

Суха кожа

Билки за лечение

Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей

Juglans regia L. – Орех обикновен

Morus alba L. – Бяла черница

Pelargonium roseum Willd. – Индрише

Plantago major L. – Широколистен живовляк

Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно

Urtica dioica L. – Обикновена коприва

Външно

При изпотяване да се поръсва с талк или със суха пресята хума; при суха кожа да се маже с чист зехтин.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от лист на *Juglans regia* L. – Орех обикновен. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Pelargonium roseum* Willd. – Индрише. Три приема преди хранене по 20–30 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Filipendula ulmaria* (L.) Maxim. – Орехче брястолистно.

Външна употреба

Поръсване с талк или със суха пресята хума.

Препоръчани храни

Лек хранителен режим.

Забележка

За употреба на други лечебни билки вж. и Заболявания на ендокринната система (хормонални заболявания).

Други болести на кожата и подкожната тъкан (L80–L99)

L80	Виталиго
L81	Други пигментни нарушения

Ревматична пурпура (кожен обрив, дължащ се на кървене на малки кръвоносни съдове, капиляри)

Епидермолиза

Пелагра (заболяване, дължащо се на недостиг на витамин B2)

Витилиго (бели петна по кожата)

Албинизъм (вродена липса на пигментация на кожата, космите и очите)

Пожълтяване на дланите и стъпалата

Слонова болест (елефантиаза)

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец

Aloe ferox L. – Алое, Сабур

Althaea officinalis L. – Лечебна ружа

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Betula alba L. – Бяла бреза

Calendula officinalis L. – Невен лечебен

Chenopodium bonus-henricus L. – Чувен

Conium maculatum L. – Петнист бучиниш

Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Erythraea centarium Pers. – Червен кантарион

Filago germanica L. – Свещица

Frangula alnus Mill. – Елшовиден зърнастец

Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка

Juglans regia L. – Орех обикновен

Lilium candidum L. – Бял крем

Lycoperdon bovista L. – Прахавица (гъба)

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Pelargonium roseum Willd. – Индрише
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче
Populus nigra L. – Черна топола
Potentilla argentea L. – Сребролистен очиболец
Prunella vulgaris L. – Обикновена пришница
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sanguisorba minor Scop. – Дребна динка
Sedum maximum (L.) Suter – Голяма тлъстига
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит
Sisymbrium officinale (L.) Scop. – Лечебна мъдрица
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Taenidium chamedrys L. – Подъбиче
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Typha latifolia L. – Широколистен папур
Ulmus campestris L. – Полски бряст
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Vicia faba L. – Бакла
Vincetoxicum hirundinaria Med. – Устрел
Viola odorata L. – Миризлива теменуга

Външно

1. Пресен селски квасец; или каша от хума с оцет; или прах от печена бакла (семе).
2. Благ мехлем.

Помощни натурални продукти

Боров катран, сяра, нишадър, лимон, чист маслен зехтин, натурално вино, натурален пчелен мед и пчелни продукти, бяла пръст – каолин, лечебна пръст – хума.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък (или семе) *Vicia faba* L. – Бакла. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене. Когато се ползва семето, вареното продължава до 30 мин.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Conium maculatum* L. – Петнист бучиниш. Три приема преди хранене по 10–20 капки. Внимателно!

3. Вместо вода да се пие отвара от *Sanguisorba minor* Scop. – Дребна динка.

Външна употреба

Намазване на засегнатите участъци с благ мехлем.

Препоръчани храни

Лек хранителен режим.

Забележка

За употреба на лечебни билки вж. Заболявания на ендокринната система (особено при албинизъм, пожълтяване на дланите и стъпалата и слонова болест (елефантиаза).

L82	Себорейна кератоза (рогово образуване по кожата)
------------	---

Кожа, увредена от слънчево лъчение

Лунички по кожата

Петна и лунички по лицето

Билки за лечение

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Cucumis sativus L. – Краставица

Lepidium ruderae L. – Мундарлива трева, Горуха буренна

Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз

Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит

Външно

Пресен сок от краставица или от градински магданоз.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък на *Lepidium ruderae* L. – Мундарлива трева. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно пресен сок от *Sempervivum schlechani* Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец (Нежит). Три приема преди хранене по 20–30 капки.

Външна употреба

Намазване засегнатите участъци с пресен сок от *Petroselinum crispum* (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз.

Препоръчани храни

Лек хранителен режим.

Забележка

Вж. употреба на билкови продукти при „L55 – Слънчево изгаряне“ и „L58 – Радиационен дермит“.

L83	Dcanthosis nigricans (войски-войски)
-----	--------------------------------------

Тъмнокафяви до черни петна по меките части на тялото

Билки за лечение

Arctium lappa L. – Обикновен репей
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Brassica oleracea L. var. capitata L. – Зеле
Calendula officinalis L. – Невен лечебен
Cucumis sativus L. – Краставица
Daucus carota L. – Морков
Erythraea centaurium Pers. – Червен кантарион
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена
Lilium candidum L. – Бял крем
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Mesembrianthemum cristallinum L. – Ледениче
Olea europaea L. – Маслина
Populus nigra L. – Черна топола
Potentilla argentea L. – Сребролистен очиболец
Prunella vulgaris L. – Обикновена пришница
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Sempervivum schlechani Schott. (=S. tectorum L.) – Дебелец, Нежит
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Thymus sp. diversae (T. serpyllum) L. – Мащерка, Бабина душица
Trifolium pratense L. – Ливадна детелена
Typha latifolia L. – Широколистен папур
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче

Външно

Благ мехлем.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък на *Linum usitatissimum* L. – Обикновен лен, и *Trifolium pratense* L. – Ливадна детелена, в равни количества от двете билки. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно пресен сок от *Lilium candidum* L. – Бял крем. Три приема преди хранене по 20–30 капки.

Външна употреба

Намазване на засегнатите участъци с благ мехлем.

Препоръчани храни

Лек хранителен режим.

Забележка

Състоянието може да се отнесе до състояние на алергична реакция (от настъпващо онкозаболяване!) и/или проблем в ендокринната система.

L84	Образуване на мазоли
L85	Други болести със задебеляване на епидермиса
L86	Кератодермия (образуване на твърди възелчета по кожата) при болести, класифицирани другаде

Мазоли

Кокоши трън

Билки за лечение

Artemisia absinthum L. – Бял пелин

Calendula officinalis L. – Невен лечебен

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Drosera rotundifolia L. – Кръглолистна росаянка

Sedum maximum (L.) Suter – Голяма тлъстига

Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит

Salanum lycopersicum L. – Домат

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък на *Artemisia absinthum* L. – Бял пелин, и *Calendula officinalis* L. – Невен лечебен, в съотношение 1:4. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Drosera rotundifolia* L. – Кръглолистна росаянка. Три приема преди хранене по 20–30 капки.

Външна употреба

Налагане засегнатите участъци с пчелен клей – пластир (при кокоши трън), и добре узрял плод на червен домат (при мазол). Намазване с благ мехлем

Препоръчани храни

Лек хранителен режим.

L87	Болести с трансепидермална елиминация
------------	--

Суха и сбръчкана кожа (от обезводняване)

Билки за лечение

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Cucumis sativus L. – Краставица

Lepidium ruderales L. – Мундарлива трева, Горуха буренна

Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз

Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит

Външно

Пресен сок от *Cucumis sativus* L. – Краставица, или *Petroselinum crispum* (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз; или чист зехтин.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

Вместо вода да се пие отвара от стрък на *Lepidium ruderales* L. – Мундарлива трева. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 1500–200 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстигане се прецежда. Доза за възрастни до 2000 мл вместо вода.

Външна употреба

Налагане засегнатите участъци с чист зехтин.

Препоръчани храни

Лек хранителен режим.

L88	Гангренозна пиодермия (инфекционно кожно заболяване, при което се образува гной)
L89	Декубитална язва (рана от залежаване)

Бактериална инфекция на кожата

Рани по кожата от залежаване

Рани, гнойни рани

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Agrostemma coronaria L. (= *Lychnis coronaria* Lam.) – Къклица,
Кървавиче

Alliaria officinalis – Andrzej. ex M. Bieb. – Чеснова трева

Aloe vulgaris Lam. – Алое, Сабур

Althaea officinalis L. – Лечебна ружа

Asarum europaeum L. – Европейски копитник

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Betula alba L. – Бяла бреза

Calendula officinalis L. – Невен лечебен

Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион

Chenopodium bonus-henricus L. – Чувен

Cnicus benedictus L. – Лечебна пресечка

Conium maculatum L. – Петнист бучиниш

Cotinus coggygria Scop. – Обикновена смрадлика

Cynanchum laxum Bartl. (*Vincetoxicum laxum* Godr. et Gren.) –

Устрел

Cynoglossum officinale L. – Наумка, Мишинец

Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Filago germanicum Willd. – Германска свещица

Frangula alnus Mill. – Елшовиден зърнастец

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява

Glechoma hederacea L. – Самобайка, Урбаличе

Heliotropium europaeum L. – Европейска подсунка

Herniaria incana Lam. – Изсипливче
Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп
Juglans regia L. – Орех обикновен
Lilium candidum L. – Бял крем
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен
Lycoperdon bovista L. – Прахавица (гъба)
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Mesembrianthemum cristallinum L. – Ледениче
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Oriza sativa L. – Ориз
Pelargonium roseum Willd. (*P. radula* L'Herit.) – Индрише
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче
Populus nigra L. – Черна топола
Potentilla argentea L. – Сребролистен очибелец
Prunella vulgaris L. – Обикновена пришница
Prunus laurocerasus L. – Лечебна лавровишна
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Salix L. – Върба (видове)
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Salvia pratensis L. – Бъзовлек, Какула
Sanguisorba minor Scop. – Дребна динка
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Sedum maximum (L.) Suter – Голяма тлъстига
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит
Sisymbrium officinale (L.) Scop. – Лечебна мъдрица
Solanum dulcamara L. – Кучешко червено грозде, Разводник
Statice limonium L. – Гърлица, Живиниче
Symphyum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Thalictrum aquilegifolium L. – Кандилколистно обичниче

Thuja orientalis L. – Източна туя, Боже дръвце
Thymus sp. diversae (*T. serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Typha latifolia L. – Широколистен папур
Ulmus campestris L. – Полски бряст
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Vicia faba L. – Бакла
Vinca herbacea Waldst. & Kit. – Тревист зимзелен
Viola odorata L. – Миризлива теменуга

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък на *Cnicus benedictus* L. – Лечебна пресечка, и *Marrubium vulgare* L. – Обикновен пчелник, в равни количества от двете билки. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Origanum vulgare* L. – Обикновен риган. Три приема преди хранене по 20–30 капки.

Външна употреба

При секретиране на телесна течност – поръсване с хума или талк; при ненарушена цялост на кожата – благ мехлем. Задължително подходящ дюшек и бельо.

Препоръчани храни

Лек хранителен режим.

L90	Атрофични увреждания на кожата
L91	Хипертрофични увреждания на кожата

Подувания и сбръчквания по кожата

Билки за лечение

Pinus sylvestris L. – Бял бор

Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче

Typha latifolia L. – Широколистен папур

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от игличките на *Pinus sylvestris* L. – Бял бор. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Polygonum hydropiper* L. – Водно пипериче. Три приема преди хранене по 20–30 капки.

Външна употреба

Намазване с благ мехлем.

Препоръчани храни

Лек хранителен режим.

L92	Грануломатозни изменения на съединителната тъкан
-----	--

Възпаление на кожата на малки петна

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец
Achillea millefolium L. – Бял равнец
Alliaria officinalis Andrzej. ex M. Bieb. – Чеснова трева
Althaea officinalis L. – Лечебна ружа
Betula alba L. – Бяла бреза
Calendula officinalis L. – Невен лечебен
Chenopodium bonus-henricus L. – Чувен
Cnicus benedictus L. – Лечебна пресечка
Cotinus coggygia Scop. – Обикновена смрадлика
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Glechoma hederacea L. – Самобайка, Урбаличе
Juglans regia L. – Орех обикновен
Lilium candidum L. – Бял крем
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Populus nigra L. – Черна топола
Potentilla argentea L. – Сребролистен очиболец
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Salix L. – Върба (видове)
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Typha latifolia L. – Широколистен папур
Ulmus campestris L. – Полски бряст
Verbena officinalis L. – Върбинка
Vicia faba L. – Бакла

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от: стрък на *Alliaria officinalis* Andr. ex M. Bieb. – Чеснова трева, и *Equisetum arvense* L. – Полски хвощ. Приготвяне: 2 супени лъжици droga се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Glechoma hederacea* L. – Самобайка (Урбаличе). Три приема преди хранене по 20–30 капки.

Външна употреба

Намазване с благ мехлем.

Препоръчани храни

Лек хранителен режим.

L93	Лупус еритематозус (хронично възпалително заболяване на съединителната тъкан, засягащо кожата и други вътрешни органи)
L94	Други локализирани изменения на съединителната тъкан

Вълчанка

Билки за лечение

Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очибелец

Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит

Помощни продукти

Благ мехлем.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

Да се пие отвара от стрък на *Potentilla tormentilla* Stokes. – Планински очиболоец. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

Външна употреба

Намазване с благ мехлем.

Препоръчани храни

Лек хранителен режим.

Забележка

Вж. и L98. Други болести на кожата и подкожната тъкан, не-класифицирани другаде.

L95	Кожен васкулит, неклассифициран другаде
-----	---

Алергия на кожата

Сенна хрема

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Artemisia absinthum L. – Бял пелин

Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог

Corylus avellana L. – Обикновена леска

Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Plantago major L. – Широколистен живовляк

Urtica dioica L. – Обикновена коприва

Vicia sativa L. – Фий

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

Да се пие отвара от стрък на *Achillea millefolium* L. – Бял равнец, *Artemisia absinthum* L. – Бял пелин, и *Urtica dioica* L. – Обикновена коприва.

Външна употреба

Намазване с благ мехлем.

Препоръчани храни

Лек хранителен режим.

L97	Язва на долен крайник, неклафицирана другаде
-----	--

Рани по краката от постоянно натискане

Билки за лечение

Pinus sylvestris L. – Бял бор (борови връхчета)

Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче

Typha latifolia L. – Широколистен папур

Народно лечение и лечителски опит

Външна употреба

Намазване с мехлем, приготвен от изгорен стрък на *Typha latifolia* L. – Широколистен папур.

Препоръчани храни

Лек хранителен режим.

L98	Други болести на кожата и подкожната тъкан, неклаифицирани другаде
-----	--

Сугреб (пруриго) – (хронично, сърбящо кожно заболяване)
Дермографизъм (алергична реакция при допир на кожата)
Стресница, стреснушка, поплювка (обикновен херпес)
(възпалителни промени на кожата в резултат на вирусна инфекция)
Поясна стрешнушка, поплювка (херпес зостер) (болка по протежение на даден нерв, придружена от появата на мехурчета)
Бръснарска екзема
Подкожна възловидна туберкулоза
Възловата еритема
Възловат лишей
Лишей на брадата (трихофития)
Кел (гъбична инфекция в слабините)
Микроспорум (вид гъбички по кожата, косата и ноктите)
Разноцветен (трицветен) лишей
Еритразма (хронична кожна инфекция – под мишниците, хълбоците, пръстите на краката)
Розов лишей
Люспест лишей (псориазис вулгарис) – релефни червени плаки
Актиномикоза (незаразно заболяване, причинявано от бактерия, характеризиращо се с многобройни язвички, които се отварят на повърхността на кожата)
Болест на Даниер
Сърбеж (пруриго) на Херба
Мокра екзема
Пълзяща ерупция (кожно заболяване, причинено от ларви на някои кръгли червеи)
Суха екзема
Себорея (лоетечение)
Себорейна екзема (свръхсекреция на мастните жлези)
Рибени люспи (ихтиоза) – струпеи по кожата, мъртви епидермални клетки
Склеродермия (удебелена и твърда кожа, често с пигментни петна)
Пемфигус (кожни заболявания с множество мехури по кожата)
Еритемен лупус (разширени капиляри на кръвоносните съдове)
Червен плосък лишей
Херпетиформен дерматит (болест на Дюринг)

Билки за лечение

- Achillea clypeolata* Sibth. et Sm. – Жълт равнец
Achillea millefolium L. – Бял равнец
Agrostemma coronaria L. – Кървавиче
Alliaria officinalis – Andrzej. et M. Bieb. – Чеснова трева
Aloe ferox L. – Алое, Сабур
Althaea officinalis L. – Лечебна ружа
Asarum europaeum L. – Европейски копитник
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Betula alba L. – Бяла бреза
Calendula officinalis L. – Невен лечебен
Chenopodium bonus-henricus L. – Чувен
Cnicus benedictus L. – Лечебна пресечка
Conium maculatum L. – Петнист бучиниш
Cotinus coggygria Scop. – Обикновена смрадлика
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Erythraea centarium Pers. – Червен кантарион
Filago germanica L. – Свещица
Frangula alnus Mill. – Елшовиден зърнастец
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Heliotropium europaeum L. – Европейска подсунка
Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп
Juglans regia L. – Орех обикновен
Lilium candidum L. – Бял крем
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен
Lycoperdon bovista L. – Прахавица (гъба)
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Oriza sativa L. – Ориз
Pelargonium roseum Willd. – Индрише
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк

- Polygonum aviculare* L. – Обикновена пача трева
Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче
Populus nigra L. – Черна топола
Potentilla argentea L. – Сребролистен очиболец
Prunella vulgaris L. – Обикновена пришница
Prunus laurocerasus L. – Лечебна лавровишна
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Salix L. – Върба (видове)
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Salvia pratensis L. – Бъзовлек
Sanguisorba minor Scop. – Дребна динка
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Sedum maximum (L.) Suter – Голяма тлъстига
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Не-
жит
Sisymbrium officinale (L.) Scop. – Лечебна мъдрица
Solanum dulcamara L. – Кучешко червено грозде, Разводник
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Taenidia chamedrys L. – Подъбиче
Thalictrum aquilegifolium L. – Кандилколистно обичниче
Thuja orientalis L. – Източна туя, Боже дръвце
Thymus sp. diversae (T. *serpyllum*) L. – Машерка, Бабина душица
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Typha latifolia L. – Широколистен папур
Ulmus campestris L. – Полски бряст
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Vicia faba L. – Бакла
Vinca herbacea Waldst. & Kit. – Тревист зимзелен
Vincetoxicum hirundinaria Med. – Устрел
Viola odorata L. – Миризлива теменуга

Външно

Пресен селски квасец; или каша от хума с оцет; или прах от печена бакла (семе).

2. Благ мехлем.

Помощни натурални продукти

Боров катран, сяр, нишадър, лимон, чист зехтин, натурално вино, натурален пчелен мед и пчелни продукти, бяла пръст – каолин, лечебна пръст – хума.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от: корен *Chenopodium bonus-henricus* L. – Чувен, и *Symphytum officinale* L. – Лечебно зарасличе (Черен оман). Приготвяне: 1 супена лъжица дрога се поставя в 300–400 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 500 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Salvia pratensis* L. – Бъзовлек. Три приема преди хранене по 20–30 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Betula alba* L. – Бяла бреза.

Външна употреба

Намазване с благ мехлем; при секретирание – поръсване с прах от печено семе на *Vicia faba* L. – Бакла.

Белези от нараняване или изгаряне
Пукнатини по кожата
Цепнатина (фисура) на ануса
Мехурчета по лицето и тялото
Зачервяване и подсичане

Билки за лечение

Arctium lappa L. – Обикновен репей
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Brassica oleracea L. var. *capitata* L. – Зеле
Bryonia alba L. – Дива бяла тиква, Брей
Calendula officinalis L. – Невен лечебен
Cucumis sativus L. – Краставица
Daucus carota L. – Морков
Erythraea centaurium Pers. – Червен кантарион
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена
Lilium candidum L. – Бял крем
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Mesembrianthemum cristallinum L. – Ледениче
Olea europaea L. – Маслина
Populus nigra L. – Черна топола
Potentilla argentea L. – Сребролистен очиболец
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Prunella vulgaris L. – Обикновена пришица
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит
Solanum dulcamara L. – Кучешко червено грозде, Разводник
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Thymus sp. *diversae* (*T. serpyllum*) L. – Машерка, Бабина душица
Trifolium pratense L. – Ливадна детелена
Typha latifolia L. – Широколистен папур
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче

Външно

Благ мехлем; или за налагане счукано листо от *Brassica oleracea* L. var. *capitata* L. – Зеле; или намазване със сок от *Sempervivum schlechani* Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец (Нежит).

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък на *Potentilla argentea* L. – Сребролистен очиболоец, и *Prunella vulgaris* L. – Обикновена прищница, в равни количества от двете билки. Приготвяне: 1 супена лъжица droga се поставя в 300–400 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 500 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Linum usitatissimum* L. – Обикновен лен. Три приема преди хранене по 20–30 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Thymus sp. diversae* (*T. serpyllum*) L. – Мащерка (Бабина душица).

Външна употреба

Благ мехлем; или за налагане счукано листо от *Brassica oleracea* L. var. *capitata* L. – Зеле.

Брадавици

Билки за лечение

Artemisia cina Berg. – Глистна трева

Chelidonium majus L. – Змийско мляко

Drosera rotundifolia L. – Кръглолистна росянка

Euphorbia cyparissias L. – Кипарисова млечка

Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит

Народно лечение и лечителски опит

Външна употреба

Неколкократно намазване с пресен сок от *Chelidonium majus* L. – Змийско мляко, или *Sempervivum schlechani* Schatt. – Дебелец.

Краста

Ухапано от въшки, дървеници и бълхи

Билки за лечение

Allium sativum L. – Чесън, Чеснов лук

Asarum europaeum L. – Европейски копитник

Betula alba L. – Бяла бреза

Bryonia alba L. – Бяла дива тиква, Брей

Carthamus lanatus L. – Вълнест аспурт

Chelidonium majus L. – Змийско мляко

Conium maculatum L. – Петнист бучиниш

Daucus carota L. – Морков

Inula helenium L. – Бял оман

Nephrodium filix-mas Rich. – Противоглистна папрат

Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън

Plumbago europaea L. – Зеркеле, Саркофай

Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче

Rumex patientia L. – Спанаков лапад

Salanum dulcamara L. – Кучешко червено грозде, Разводник

Tamus communis L. – Обикновен брей

Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева

Viola odorata L. – Миризлива теменуга

Viola tricolor L. – Трицветна теменуга

Народно лечение и лечителски опит

Външна употреба

Неколкократно поръсване с прах от изсушена и стрита *Tanacetum vulgare* L. – Вратига, и/или намазване със смес от природен газ (за горене) и свинска мас.

L99	Други увреждания на кожата и подкожната тъкан при болести, класифицирани другаде
-----	--

Клас II. Новообразувания (C00–D48). Меланом и други злокачествени образувания на кожата (C43–C44)

C43	Злокачествен меланом на кожата
C44	Други злокачествени новообразувания на кожата

Злокачествени и доброкачествени новообразувания
(ЗНО) и (ДНО) на кожата: меланом и други злокачествени
новообразувания

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Agrostemma coronaria L. – Кървавиче
Arctium lappa L. – Обикновен репей
Artemisia cina Berg. – Глистна трева
Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня
Aspidium luhchitis L. – Навалниче
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Betula alba L. – Бяла бреза
Calendula officinalis L. – Невен лечебен
Carduus acanthoides L. – Обикновен магарешки бодил
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Carthamus lanatus L. – Вълнест аспур
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Chenopodium vulgaria L. – Струпейче
Chenopodium album L. – Бяла сладка трева
Cichorium inthybus – Синя жлъчка
Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон
Conium maculatum L. – Петнист бучиниш
Cotinus coggygia Scop. – Обикновена смрадлика
Cucumis sativus L. – Краставица
Cucurbita lagenaria L. – Кратуна (семе)
Cuscuta europaea Weihe – Европейска кукувича прежда

Cynoglossum officinale L. – Мишинец, Лечебна наумка
Daucus carota L. – Морков
Dictamnus albus L. – Бял росен
Drosera rotundifolia L. – Кръглолистна росянка
Euphorbia cyparissias L. – Кипарисова млечка
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Frangula alnus Mill. – Елшовиден зърнастец
Fumaria officinalis L. – Лечебен росопас
Galium aparine L. – Лепка
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Gentiana lutea L. – Жълта тинтява
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Hedera helix L. – Обикновен бръшлян
Helianthus tuberosus L. – Земна ябълка, Гулия
Helleborus odoratus Waldst. et Kit. – Кукуряк
Herniaria glabra L. – Изсипливче
Humulus lupulus L. – Хмел
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Орех обикновен
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Lamium album L. – Мъртва коприва, бяла
Lepidium ruderale L. – Мундарлива трева, Горуха буренна
Lepidium ruderale L. – Мундарлива трева, Горуха буренна
Lunaria vulgaris (L.) Mill. – Луличка
Lychnis coronaria L. – Румянка, Свиларка червена
Marrubium vulgare L. – Пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Nasturtium officinale R. Br. – Лечебна поточарка
Nephrodium filix-mas Rich. – Противоглистна папрат
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Paliurus aculeatus Lam. – Драка
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Physalis alkekengi L. – Мехунка

Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Plantago major L. – Широколистен живовляк
Prunus laurocerasus L. – Лечебна лавровишна
Pteridium aquilinum (L.) Kuhn. – Орлова папрат
Ranunculus acris L. – Обикновено лютиче
Ranunculus ficaria L. – Жълтурче
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Rumex acetosa L. – Киселец
Rumex patientia L. – Спанаков лапад
Salanum dulcamara L. – Разводник, Кучешко червено грозде
Salix L. – Върба (видове)
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Salvia pratensis L. – Бъзовлек
Sambucus ebulus L. – Тревист бъз
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Saponaria officinalis L. – Сапунче
Sarsaparilae L. – Сарсапарила
Sedum album L. – Бяло прозорче
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит
Smilax excelsa L. – Висока скрипка
Spinacia oleracea L. – Спанак
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Thuja orientalis L. – Източна туя, Боже дръвце
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Tribulus terrestris L. – Трабузан, Бабини зъби
Typha latifolia L. – Широколистен папур
Ulmus campestris L. – Полски бряст
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Viola odorata L. – Миризлива теменуга
Viola tricolor L. – Трицветна теменуга
Vitis vinifera L. – Лоза

Помощни натурални продукти

Боров катран, сярa, стипца, лимон, чист зехтин, натурално вино, натурален пчелен мед и пчелни продукти, бяла пръст – каолин, лечебна пръст – хума.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 30 капки тинктура от прясно набрано *Chelidonium majus* L. – Змийско мляко.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от: стрък и цвят *Betonica officinalis* L. (*Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист, и цвят *Calendula officinalis* L. – Невен лечебен.

3. Вместо вода да се пие отвара от стрък *Lychnis coronaria* L. – Румянка, или лист и цвят *Viola odorata* L. – Миризлива теменуга.

Външна употреба

Когато няма кървене:

Да се намазва засегнатият участък с мехлем от боров катран, сярa и стипца (нишадър). Или компрес от *Lychnis coronaria* L. – Румянка, или компрес от *Onopordon acanthium* L. – Магарешки трън.

При кървене да се посипе засегнатият участък с хума (лечебна пръст), смесена със сярa, боракс и стипца (нишадър).

Хранителен режим

Както при ЗНО на стомаха.

Сравнителни таблици

Клас XII. Болести на кожата и подкожната тъкан (L00–L99)

Инфекции на кожата и подкожната тъкан (L00–L08)

L00 Стафилококов синдром на изгорената кожа

L01 Импетиго (бактериална кожна инфекция)

Трудно зарастваща кожа след изгаряне

Възпаление на повърхността на кожата

Рани от изгаряне

L02 Абсцес по кожата, фурункулоза (множество циреи по кожата, дължащи се на патогенни бактерии) и карбункул (група циреи с много каналчета за изтичане на гноята)

Гнойно изриване по лицето и врата (импетиго)

Гнойник (абсцес)

Остро гнойно възпаление

Флегмон (разпространено гнойно възпаление)

Циреи (чирка, фурункул)

Слепок (карбункул)

Гангрена

L03 Целулит

Грапава и неравна кожа по тялото и лицето

L04 Остър лимфаденит (възпаление на лимфните възли)

Подуване и възпаление на лимфните възли

Подуване и възпаление на кожата около лимфните възли

Отоци от подути жлези, скрофулозни отоци и средства за разнасянето им

L05 Пилонидална киста

Подуване, възпаление и гноясване на кожата около косъм

Остро гнойно възпаление.

L08 Други локални инфекции на кожата и подкожната тъкан

Булозни увреждания (L10–L14)

- L10 Пемфигус (кожни заболявания с образуване на мехурчета)
- L11 Други акантолични увреждания
- L12 Пемфигоид (по-леки кожни заболявания, предимно при възрастни хора)
- L13 Други булозни увреждания
  - Мехур
  - Мехури по кожата и лигавицата
- L14 Булозни увреждания на кожата при болести, класифицирани другаде

Дерматит и екзема (L20–L30)

- L20 Атопичен дермит
- L21 Себореен дермит
- L22 Дерматит от пелени
- L23 Алергичен контактен дерматит
- L24 Иритативен контактен дерматит
- L25 Контактен дерматит, неуточнен
- L26 Ексфолиативен дерматит
- L27 Дерматит от вътрешно приети субстанции
  - Възпалена и зачервена кожа
  - Мокра екзема
  - Пълзяща мокра екзема
  - Суха екзема
  - Себорея (лоетечение)
  - Себорейна екзема
  - Херпетиформен дерматит (болест на Дюринг)
- L28 Лихен симплекс хроникус и пруриго
- L29 Пуритус
  - Сърбеж и възпаление по кожата
  - Сърбеж по кожата
- L30 Други дерматити

Папулосквамозни увреждания (L40–L45)

L40 Псориазис

L41 Парапсориазис

Псориазис

L42 Пителиазис розеа

Розов лишей

L43 Лихен планус

L44 Други папулосквамозни увреждания

Сърбящи дерматози по горните крайници, гениталии и видими лигавици

L45 Папулосквамозни увреждания при болести, класифицирани другаде

Уртикария и еритема (L50–L54)

L50 Уртикария

L51 Еритема мултиформе

L52 Еритема нодозум

L53 Други еритематозни състояния

Копривна треска, копривница (уртикария)

Невродермит

Сърбеж по кожата

L54 Еритема при болести, класифицирани другаде

Болести на кожата и подкожната тъкан, предизвикани от радиация (L55–L59)

L55 Слънчево изгаряне

L56 Други остри изменения на кожата, причинени от ултравиолетова радиация

Изгаряне и зачервяване на кожата от слънцето

Рани от изгаряне и слънчеви обгаряния

- L57 Изменения на кожата, дължащи се на хронична експозиция на не-йонизираща радиация
- L58 Радиационен дерматит
- L59 Други болести на кожата и подкожната тъкан, предизвикани от радиация
  - Радиационно изгаряне

Болести на кожните придатъци (L60–L75)

- L60 Болести на ноктите
- L62 Изменения на ноктите при болести, класифицирани другаде
  - Подвит нокът
  - Гъбички по ноктите на краката и ръцете
  - Ноктояд
- L63 Алоpecia areata
- L64 Андрогенна алоpecia
- L65 Други нецикатризиращи форми на опадане на косата
- L66 Цикатриксална алоpecia
- L67 Аномалия в цвета на косата и в косъма
  - Косопад
  - Пърхот на главата
- L68 Хипертрихоза
  - Засилено окосмяване на части от тялото
  - Засилено окосмяване по областта на главата и на гениталиите
- L70 Акне
- L71 Розацея
  - Ергенски пъпки (ергенлик, акне). Акне розацея
  - Петна и лунички по лицето
- L72 Фоликуларни кисти на кожата и подкожната тъкан
- L73 Други фоликуларни увреждания
  - Гнойник (абсцес)
  - Флегмон
  - Циреи (чирка, фурункул)

L74 Болести на екринните потни жлези

L75 Болести на апокринните потни жлези

Изобилно изпотяване

Суха кожа

Други болести на кожата и подкожната тъкан (L80–L99)

L80 Виталиго

L81 Други пигментни нарушения

Ревматична пурпура

Епидермолиза

Пелагра

Витилиго – бели петна по кожата

Албинизъм

Пожълтяване на дланите и стъпалата

Слонова болест (елефантиаза)

L82 Себорейна кератоза

Кожа, увредена от слънчево лъчение

Лунички по кожата

Петна и лунички по лицето

L83 Dcanthosis nigricans (войски-войски)

Тъмнокафяви до черни петна по меките части на тялото

L84 Образуване на мазоли

L85 Други болести със задебеляване на епидермиса

L86 Кератодермия при болести, класифицирани другаде

Мазоли

Кокоши трън

L87 Болести с трансепидермална елиминация

Суха и сбръчкана кожа (от обезводняване)

L88 Гангренозна пиодермия

L89 Декубитална язва

- Бактериална инфекция на кожата
- Рани по кожата от залежаване
- Рани и гнойни рани
- L90 Атрофични увреждания на кожата
- L91 Хипертрофични увреждания на кожата
  - Подувания и сбръчквания по кожата
- L92 Грануломатозни изменения на съединителната тъкан
  - Възпаление на кожата на малки петна
- L93 Лупус еритематодес
- L94 Други локализирани изменения на съединителната тъкан
  - Вълчанка
- L95 Кожен васкулит, неклафициран другаде
  - Алергия на кожата
  - Сенна хрема
- L97 Язва на долен крайник, неклафицирана другаде
  - Рани по краката от постоянно натискане
- L98 Други болести на кожата и подкожната тъкан, неклафицирани другаде
  - Сугреб (пруриго)
  - Дермографизъм
  - Стресница, стреснушка, поплювка (обикновен херпес)
  - Поясна стрешнушка, поплювка (херпес зостер)
  - Бръснарска екзема
  - Подкожна възловидна туберкулоза
  - Възловата еритема
  - Възловат лишей
  - Лишей на брадата (трихофития)
  - Кел
  - Микроспория
  - Разноцветен (трицветен) лишей

Еритразма
Розов лишей
Люспест лишей (псориазис вулгарис)
Актиномикоза
Болест на Даниер
Сърбеж (пуриго) на Херба
Мокра екзема
Пълзяща мокра екзема
Суха екзема
Себорея (лоетечение)
Себорейна екзема
Рибени люспи (ихтиоза)
Склеродермия
Пемфигус
Еритемен лупус
Червен плосък лишей
Херпетиформен дерматит (болест на Дюринг)
Белези от нараняване или изгаряне
Пукнатини по кожата
Цепнатина (фисура) на ануса
Мехурчета по лицето и тялото
Зачервяване и подсичане
Брадавици (verrucae):
Краста
Ухапано от въшки, дървеници и бълхи

L99 Други увреждания на кожата и подкожната тъкан при болести, класифицирани другаде

Клас II. Новообразувания (C00–D48)

Меланом и други злокачествени образувания на кожата (C43–C44)

C43 Злокачествен меланом на кожата

C44 Други злокачествени новообразувания на кожата

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на кожата – меланом и други злокачествени новообразувания

Клас XIII. Болести на костно-мускулната система
и на съединителната тъкан (M00–M25)

Артропатии (M00–M25)

Инфекциозни артропатии (M00–M03)

M00	Пиогенен артрит
M01	Директно инфектиране на става при инфекциозни и паразитни болести, класифицирани другаде
M02	Реактивни артропатии
M03	Постинфекциозни и реактивни артропатии при болести, класифицирани другаде

Артрит

Инфекциозен артрит

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен обикновен

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Allium sativum L. – Чесън, Чеснов лук

Anemone hepatica L. – Гълъбови очички

Arctium lappa L. – Репей

Aristolochia clematitis L. – Вълча ябълка

Armoracia rusticana (Lam.) Gaertn., Mey. Et Scherb. – Хрян

Armoracia rusticana (Lam.) Gaertn., Mey. et Scherb. – Хрян

Artemisia absinthum L. – Бял пелин

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Betula alba L. – Бяла бреза

Brassica oleracea L. – Градинско зеле

Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Daucus carota L. – Морков

Dictamnus albus L. – Бял росен

Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Erodium cicutarium L` Her. – Часовниче
Filipendula hexapetala Gilib. – Орехче
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Fraxinus excelsior L. – Планински ясен
Galium aparine L. – Лепка
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Geranium robertianum L. – Робертов здравец
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп
Juglans regia L. – Орех обикновен
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Linum usitatissimum L. – Лен
Marrubium vulgare L. – Пчелник
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Nicotiana tabacum L. – Обикновен тютюн
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Pimpinella saxifraga L. – Каменоломков анасон
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Plumbago europaea L. – Европейски саркофай
Populus nigra L. – Черна топола
Primula suaveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика
Prunus cerasus L. – Обикновена вишна
Robinia pseudoacacia L. – Бяла акация
Rubus nigrum L. – Френско грозде
Rubia tinctorum L. – Бояджийски бош
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus ebulus L. – Тревист бъз
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Sanicula europaea L. – Дебриянка

Saponaria officinalis L. – Сапунче
Sinapis alba L. – Бял синап
Symphytum officinale L. – Черен оман, Лечебно зарасличе
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Teucrium scordium L. – Чесново подъбиче
Thymus sp. diversae (Т. *serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Triticum repens L. – Обикновен пирей
Tropeolum majus L. – Латинка
Tussilago farfara L. – Подбел
Vaccinium vitis idaea L. – Червени боровинки
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Viola tricolor L. – Трицветна теменуга
Viscum album L. – Бял имел

Помощни натурални продукти

Пчелно млечице, пчелен клей, мед, пчелен восък, пчелна отрова, сода за хляб, прясно зеле и картофи, боров катран.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от *Vaccinium vitis idaea* L. – Червени боровинки, *Saponaria officinalis* L. – Сапунче, и *Filipendula ulmaria* (L.) Maxim. – Орехче брястолистно, в равни количества от всяка билка. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Tropeolum majus* L. – Латинка. Обикновено три приема преди хранене по 20 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара *Trigonella foenum-graecum* L. – Сминдух, Гръцка трева.

Външна употреба

1. Втриване на засегнатите участъци от костната система на пчелна отрова (внимателно да се провери за алергична реакция).

При невъзможност за горното приложение:

2. Хляб, натопен в оцет и поръсен със сода бикарбонат, се връзва на болното място като загряващ компрес.

Препоръчва се консумация на: вишни, кисело мляко, грозде (гроздолечение 3–4 седмици), кртофи (варени и/или сок от пресни картофи), лимони, ряпа (сурово настъргана със зехтин и оцет), тиква, ябълки.

Препоръчва се още

1. Диви кестени – настъргани – 22 броя се слагат в ракия – 500 мл. Прибавя се хинин и аспирин по 2 бр. Престоява 7 дни. Маже се болното място, увива се с вълнено праче и се превръзва.

2. Зеле – пресни листа – начукват се от вътрешната страна на листа, лека превръзка.

3. Мащерка – силен чай за компреси, или смесена със слънчогледово масло за мазане.

4. Пластир от восък и пчелел клей в съотношение 5:1, затоплен, да се залепи на болното място. Многократно използване на пластира.

5. Сяра и пчелен мед – смес. Да се намаже болното място и да се превърже.

Възпалителни полиартропатии (M05–M14)

M05	Серопозитивен ревматоиден артрит
M06	Други ревматоидни артрити

Ревматоиден артрит

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец
Achillea millefolium L. – Бял равнец
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Armoracia rusticana (Lam.) Gaertn., Mey. et Scherb. – Хрян
Artemisia absinthum L. – Бял пелин
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Brassica oleracea L. – Градинско зеле
Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Erodium cicutarium L' Her. – Часовниче
Filipendula hexapetala Gilib. – Орехче
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Galium aparine L. – Лепка
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Geranium robertianum L. – Робертов здравец
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Juglans regia L. – Орех обикновен
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Мента
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Populus nigra L. – Черна топола
Primula suaveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика

Robinia pseudoacacia L. – Бяла акация
Rubus nigrum L. – Френско грозде
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула,
Saponaria officinalis L. – Сапунче
Symphytum officinale L. – Черен оман, Лечебно зарасличе
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Thymus sp. diversae (T. *serpyllum*) L. – Машерка, Бабина душица
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Triticum repens L. – Обикновен пирей
Tussilago farfara L. – Подбел
Viola tricolor L. – Трицветна теменуга

Помощни натурални продукти

Пчелно млечице, пчелен клей, мед, пчелен восък, пчелна отрова.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък на *Artemisia absinthum* L. – Бял пелин, и *Filipendula hexapetala* Gilib. – Орехче, в равни количества от двете билки. Приготвяне: 2 супени лъжици droga се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно пресен сок от *Armoracia rusticana* (Lam.) Gaertn., Mey. et Scherb. – Хрян. Обикновено три приема преди хранене по 20–40 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от лист на *Rubus nigrum* L. – Френско грозде.

Външна употреба

1. Орех (листа) 50 г се варят в 1 л вода, 15 мин. За бани.

2. Слънчеви бани – 20–30 мин. Последователно се подлагат гърбът, коремът, лявата и дясната страна.

Препоръчва се консумация на

Вишни, домати, кисело мляко, грозде (гроздолечение 3–4 седмици), кртофи (варени и/или сок от пресни картофи), лимони, мед, ряпа (сурово настъргана със зехтин и оцет), тиква, цитрусови плодове, ябълки.

M07	Псориатични и ентеропатични артропатии
-----	--

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец
Achillea millefolium L. – Бял равнец
Alchemilla vulgaris L. – Обикновено шапиче, Цариче
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Artemisia absinthum L. – Бял пелин
Artemisia vulgaris L. – Див пелин
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Castanea sativa Mill. – Обикновен кестен
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Cichorium inthybus L. – Синя жлъчка, обикновена
Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Cynodon dactylon (L.) Pers. – Троскот
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Fraxinus excelsior L. – Планиски ясен
Fumaria officinalis L. – Лечебен росопас
Geum urbanum L. – Градско омайниче
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Gratiola officinalis L. – Лечебна сиротица
Inula helenium L. – Бял оман

Iris germanica L. – Синя перуника

Origanum vulgare L. – Обикновен риган

Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец

Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче

Viola tricolor L. – Трицветна теменуга

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък на *Achillea clypeolata* Sibth. et Sm. – Жълт равнец, и *Chelidonium majus* L. – Змийско мляко, в равни количества от двете билки. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Centaureum erythraea* Rafn – Червен кантарион. Обикновено три приема преди хранене по 20–30 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от цвят и лист на *Castanea sativa* Mill. – Обикновен кестен.

Външна употреба

Слънчеви бани – 20–30 мин. Последователно се подлагат засегнатите участъци.

Хранителен режим

Консумация на растителна храна.

M08	Юношески [ювинилен] артрит
M09	Юношески [ювинилен] артрит при болести, класифицирани другаде

Артрит детски

Забележка

За списъка от лечебни растения вж. M05–M07.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък на *Artemisia absinthum* L. – Бял пелин, и *Betonica officinalis* L. – Лечебен ранилист, в равни количества. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Menyanthes trifoliata* L. – Горчивче. Обикновено три приема преди хранене по 5–20 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от лист на *Rubus nigrum* L. – Френско грозде.

4. Зъдължително вегетариански хранителен режим, придружен със суровоядство.

Външна употреба

1. Прополисов мехлем – да се намазват засегнатите участъци.

2. Сяра и мед – втрива се и се превръзва за през нощта.

M10	Подагра
-----	---------

Подагра

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец
Achillea millefolium L. – Бял равнец
Alchemilla vulgaris L. – Обикновено шапиче, Цариче
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Angelica archangelica L. – Лечебна пищялка
Arctostaphylos uva-ursi Spreng. – Мечо грозде
Artemisia absinthum L. – Бял пелин
Artemisia vulgaris L. – Див пелин
Asarum europaeum L. – Европейски копитник
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Carthamus tinctorius L. – Сафлор
Castanea sativa Mill. – Обикновен кестен
Cetraria islandica L. – Исландски лишей
Chondrus crispus Lyngb. – Морски кадаиф
Cichorium inthybus L. – Синя жлъчка, обикновена
Citrus sinensis (L.) Osbeck – Портокал
Clematis vitalba L. – Обикновен повет, Скребър
Cnicus benedictus L. – Лечебна пресечка
Cynodon dactylon (L.) Pers. – Троскот
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Euphrasia officinalis L. – Очанка
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Fraxinus excelsior L. – Планински ясен
Foeniculum vulgare Mill. – Морач, Резене
Fumaria officinalis L. – Лечебен росопас
Geum urbanum L. – Градско омайниче
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Gratiola officinalis L. – Лечебна сиротица

Humulus lupulus L. – Хмел
Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп
Inula helenium L. – Бял оман
Iris germanica L. – Синя перуника
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Menyanthes trifoliata L. – Горчивче
Nigella damascena L. – Дамаска челебитка
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Prunus avium L. – Череша
Prunus persica L. – Праскова
Prunus spinosa L. – Трънка
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Rosa canina L. – Шипка
Rheum rhaponticum L. – Рилски ревен
Rubus idaeus L. – Малина
Ruscus aculeatus L. – Бодлив залист
Saponaria officinalis L. – Лечебно сапунче
Satureja coerulea Janka. – Синя чубрица
Scutellaria galericulata L. – Обикновена превара
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Ulmus campestris L. – Полски бряст
Viola tricolor L. – Трицветна теменуга

Помощни средства

Строг хранителен режим.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от плод на *Rosa canina* L. – Шипка. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Saroparia officinalis* L. – Лечебно сапунче. Обикновено три приема преди хранене по 15–30 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от корен на *Taraxacum officinale* L. – Лечебно глухарче. (или вж. по-долу „Препоръчва се още“)

Външна употреба

Намазване с благ мехлем на засегнатите участъци.

Хранителен режим

Вегетарианство. Веднага да се спре консумацията на месо и месни продукти, захар и захарни изделия, бял хляб и тестени изделия, алкохол и газирани напитки.

Препоръчва се още

Вътрешен прием на отвара вместо вода през деня от: боб (шушулките) или бреза (листа), или бъз (цвят), или гръмотрън (коренище, стрък), или дрян (плод), или ечемик (счукано семе), или зърнастец (кора), или кисел трън (кора, листа), или коприва (листа, семе), или пача трева (стрък), или плаун (стрък), или ранилист (стрък) и т.н.

Външни процедури: баня с кал (лечебна пръст), бъз (листа) – отвара – за баня, коноп (семе) – счукано и запарено – лапи, коприва (стрък) – отвара – бани на цялото тяло, ряпа – сок – за масаж, сусам (листа) – лапи, черен оман (листа) – пресни или запарка – лапи, и т.н.

M11	Други кристалоидни артропатии
M12	Други специфични артропатии
M13	Други артрити
M14	Артропатии при други болести, класифицирани другаде

Неинфекциозни артрити

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец
Achillea millefolium L. – Бял равнец
Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен обикновен
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Allium sativum L. – Чесън, Чеснов лук
Anemone hepatica L. – Гълъбови очички
Arctium lappa L. – Репей
Aristolochia clematitis L. – Вълча ябълка
Armoracia rusticana (Lam.) Gaertn., Mey. et Scherb. – Хрян
Armoracia rusticana (Lam.) Gaertn., Mey. et Scherb. – Хрян
Artemisia absinthum L. – Бял пелин
Arum maculatum L. – Петнист змиарник
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Betula alba L. – Бяла бреза
Brassica nigra Koch. – Черен синап
Brassica oleracea L. – Градинско зеле
Bryonia alba L. – Бяла дива тиква, Брей
Buxus sempervirens L. – Чемшир
Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Carex arenaria L. – Бека, Острица
Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон
Colchicum autumnale L. – Есенен мразовец
Conium maculatum L. – Петнист бучиниш
Cytisus procumbens Hack. – Зановец
Datura stramonium L. – Татул
Daucus carota L. – Морков

Dictamnus albus L. – Бял росен
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Erodium cicutarium L` Her. – Часовниче
Filipendula hexapetala Gilib. – Орехче
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Frangula alnus Mill. – Елшовиден зърнастец
Fraxinus excelsior L. – Планиски ясен
Galium aparine L. – Лепка
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Geranium robertianum L. – Робертов здравец
Humulus lupulus L. – Хмел
Hyoscyamus niger L. – Черен блян
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп
Juglans regia L. – Орех обикновен
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Linum usitatissimum L. – Лен
Marrubium vulgare L. – Пчелник
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Menyanthes trifoliata L. – Трилистно горчивче
Nicotiana tabacum L. – Обикновен тютюн
Oenothera biennis L. – Тупалка
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Phaseolus vulgaris L. – Обикновен фасул
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Phytolacca americana L. – Лаконос
Pimpinella saxifraga L. – Каменоломков анасон
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Piper nigrum L. – Чер пипер
Plumbago europaea L. – Европейски саркофай
Populus nigra L. – Черна топола

- Primula suaveolens* Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика
Prunus cerasus L. – Обикновена вишна
Ranunculus acris L. – Обикновено лютиче
Ranunculus ficaria L. – Жълтурче
Robinia pseudoacacia L. – Бяла акация
Rubus nigrum L. – Френско грозде
Rubia tinctorum L. – Бояджийски брош
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus ebulus L. – Тревист бъз
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Saponaria officinalis L. – Сапунче
Scrofularia nodosa L. – Разгон
Sinapis alba L. – Бял синап
Smilax excelsa L. – Висока скрипка
Solanum dulcamara L. – Кучешко червено грозде, Разводник
Symphytum officinale L. – Черен оман, Лечебно зарасличе
Tamus communis L. – Обикновен брей
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Teucrium scordium L. – Чесново подъбиче
Thuja orientalis L. – Източна туя, Боже дръвце
Thymus sp. diversae (*T. serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Triticum repens L. – Обикновен пирей
Tussilago farfara L. – Подбел
Vaccinium vitis idaea L. – Червени боровинки
Veronica beccabunga L. – Поточно великденче
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Viola tricolor L. – Трицветна теменуга
Viscum album L. – Бял имел
Vitis vinifera L. – Лоза

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък *Marrubium vulgare* L. – Пчелник, *Primula suaveolens* Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика, и *Triticum repens* L. – Обикновен пирей, в равни количества от всяка билка. Приготвяне: 2 супени лъжици droga се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Arum maculatum* L. – Петнист змиарник. Обикновено три приема преди хранене по 5–10 капки. (Внимателно!)

3. Вместо вода да се пие отвара от корен на *Filipendula ulmaria* (L.) Maxim. – Орехче брястолистно.

Задължително вегетариански хранителен режим.

Външна употреба

Намазване с благ мехлем на засегнатите участъци.

Артрози (M15–M19)

M15	Полиартроза (ревматично заболяване на ставите)
M16	Коксартроза [артроза на тазобедрената става]
M17	Гонартроза [артроза на колянната става]
M18	Артроза на първа карпу-метакарпална става (заболявания на костите на дланта)
M19	Други артрози

Коксартроза

Гонартроза

Повреждане и разкъсване на вътреставния хрущял

Смазан нокът

Мъчно зарастване на счупена или пукната кост

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Allium cepa L. – Лук, Кромид лук

Allium sativum L. – Чесън, Чеснов лук

Aloe arborescens L. – Дървовидно алое, Сабур

Calendula officinalis L. – Невен лечебен

Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей

Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно

Fumaria officinalis L. – Лечебен росопас

Galeopsis ladanum L. – Тамянова бударица

Galium album L. – Бяло еньовче, Лепка

Juglans regia L. – Орех

Malva sylvestris L. – Слез

Pinus sylvestris L. – Бял бор

Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева

Symphytum officinale L. – Черен оман, Лечебно зарасличе

Urtica dioica L. – Обикновена коприва

Quercus robur L. = *Quercus pedunculata* Ehrh. – Дъб (дъбови кори)

Помощни натурални продукти

За външна употреба

Грънчарска глина или лечебна пръст (хума) и натурален виновен оцет; или пресен селски квасец и настъргани плодове от обикновен конски кестен; или житни трици и горена пръст от селско огнище.

За засилена консумация

Кисело мляко, прясно несолено сирене, пресни яйца; черупки от пресни яйца, мед и лимон.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък *Equisetum arvense* L. – Полски хвощ, и лист от *Juglans regia* L. – Орех, в равни количества от двете билки. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Filipendula ulmaria* (L.) Maxim. – Орехче брястолистно. Обикновено три приема преди хранене по 25–30 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Pinus sylvestris* L. – Бял бор.

Външна употреба

1. Зеле бяло (листа) – попарено – връзва се на болното място.

Или: 2. Полски хвощ (две шепа) – попарено – прецедено, още топло се връзва върху болното място.

Или: 3. Черен оман (корени) – маслен извлек (зехтин) – за масаж на засегнатите части от тялото.

Или: 4. Да се налага с едно от по-горе указаните натурални продукти за външни приложения.

Други увреждания на ставите (M20–M25)

M20	Придобити деформации на пръстите на ръката и крака
M21	Други придобити деформации

Костни нарастъци

Плоско стъпало

Подвит нокът на палеца на стъпалото

Ноктояд

Билки за лечение

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Allium sativum L. – Чесън, Чеснов лук

Allium cepa L. – Лук, Кромид лук

Calendula officinalis L. – Невен лечебен

Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей

Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно

Galeopsis ladanum L. – Тамянова бударица

Galium album L. – Бяло еньовче, Лепка

Malva sylvestris L. – Слез

Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева

Quercus robur L. = *Quercus pedunculata* Ehrh. – Дъб (дъбови кори)

Symphytum officinale L. – Черен оман, Лечебно зарасличе

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък на *Galeopsis ladanum* L. – Тамянова бударица, и *Malva sylvestris* L. – Слез, в равни количества от двете билки. Приготвяне: 2 супени лъжици droga се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Filipendula ulmaria* (L.) Maxim. – Орехче брястолистно. Обикновено три приема преди хранене по 25–30 капки.

Външна употреба

Наситена отвара с *Malva sylvestris* L. – Слез, за компреси и бани на засегнатите участъци.

M22	Увреждания на капачката
M23	Вътрешни увреждания на коленната става

Болки и оток на капачката и коляното

Билки за лечение

Aloe arborescens L. – Дървовидно алое, Сабур
Alchemilla vulgaris L. – Обикновено шапиче, Цариче
Achillea millefolium L. – Бял равнец
Artemisia absinthum L. – Бял пелин
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Calendula officinalis L. – Невен лечебен
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно
Galium verum L. – Еньовче, Лепка
Geranium macrorrhizum L. – Здравец
Juglans regia L. – Орех обикновен
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Quercus robur L. (= *Quercus pedunculata* Ehrh.) – Дъб (дъбови кори)
Ruta graveolens L. – Седефче
Rosa canina L. – Шипка
Rubia tinctorum L. – Бояджийски брош
Symphytum officinale L. – Черен оман, Лечебно зарасличе
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Thymus sp. *diversae* (*T. serpyllum* L.) – Машерка, Бабина душица

Помощни натурални продукти (външно, за налагане)

Пресен селски квасец, царевично брашно, нишадър, хинин, винен оцет, лечебна пръст (хума) и пр.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък на *Alchemilla vulgaris* L. – Обикновено шапиче, *Betonica officinalis* L. – Лечебен ранилист, и *Equisetum arvense* L. – Полски хвощ, в равни количества от всяка билка. Приготвяне: 2 супени лъжици droga се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Geranium macrorrhizum* L. – Здравец. Обикновено три приема преди хранене по 25–30 капки.

Външна употреба

Да се налага засегнатото място с пресен селски квасец, засилен с царевично брашно и хинин.

M24	Други специфични увреждания на ставите
M25	Други увреждания на ставите, неклассифицирани другаде

Срастване, неподвижност на ставата (анкилоза)

Костни шипове (артроза)

Деформираща остеопороза

Бехтерева болест

Билки за лечение

Aloe arborescens L. – Дървовидно алое, Сабур

Alchemilla vulgaris L. – Обикновено шапиче, Цариче

Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Calendula officinalis L. – Невен лечебен
Centaurea cyaneus L. – Синя метличина
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно
Galium verum L. – Еньовче, Лепка
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Malva sylvestris L. – Слез
Plantago major L. – Широколистен живовляк
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Sambucus ebulus L. – Тревист бъз
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Scolopendrium vulgare Sm. – Волски език обикновен
Symphytum officinale L. – Черен оман, Лечебно зарасличе
Urtica dioica L. – Обикновена коприва

Помощни натурални продукти

Мед и пчелни продукти, небетшекер – лята захар, кокоши яйца, винен коняк, благ мехлем, камфор, свинска мас и нафталин (смес 3:1) и др.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък на *Centaurea cyaneus* L. – Синя метличина, *Centaureum erythraea* Rafn – Червен кантарион, и *Equisetum arvense* L. – Полски хвощ, в равни количества от всяка билка. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Humulus lupulus* L. – Хмел. Обикновено три приема преди хранене по 25–30 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Scolopendrium vulgare* Sm. – Волски език обикновен.

Външна употреба

1. Да се натрива и налага засегнатото място със смес от свинска мас (за предпочитане чисто краве масло) и нафталин (3:1), върху дебело вълнено парче (например т.нар. шаяк).

2. При Бехтерова болест. Благ мехлем да се втрива в областта на гръбначен стълб.

Системни увреждания на съединителната тъкан (M30–M36)

M30	Възлест полиартрит и наследствени състояния
M31	Други некротизиращи васкулопатии
M32	Дисеминиран лупус ериматозус
M33	Дерматополимиозит
M34	Системна склероза
M35	Други системни увреждания на съединителната тъкан
M36	Системни увреждания на съединителната тъкан при болести, класифицирани другаде

Васкулит и некроза на тъканите (на сърдечносъдовата система)

Васкулит и некроза на тъканите (на костно-мускулната система)

Васкулит и некроза на тъканите (други съединителни тъкани и нервни влакна)

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sm. – Жълт равнец

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен обикновен

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче

Allium sativum L. – Чесън, Чеснов лук

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Armoracia rusticana (Lam.) Gaertn., Mey. et Scherb. – Хрян

Bryonia alba L. – Бяла дива тиква, Бреј

Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка

Clematis vitalba L. – Обикновен повет, Скребър

Dictamnus albus L. – Бял росен

Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Malva sylvestris L. – Слез
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Populus nigra L. – Черна топола
Ranunculus acris L. – Обикновено лютиче
Rubus L. – Къпина
Rubus idaeus L. – Малина
Ruta graveolens L. – Седефче
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Saponaria officinalis L. – Лечебно сапунче
Symphytum officinale L. – Черен оман, Лечебно зарасличе
Teucrium scordium L. – Чесново подъбиче
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Tussilago farfara L. – Подбел
Verbascum thapsiforme Schr. – Висок лопен
Viscum album L. – Бял имел

В задължителна комбинация със (един до три вида)

Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен обикновен
Arenaria serpyllifolia L. – Полегнала песъчарка
Convallaria majalis L. – Момина сълза
Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог
Digitalis purpurea L. – Червен напръстник
Erysimum diffusum Ehrh. – Разклонена боянка
Gratiola officinalis L. – Лечебна сиротица
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста, обикновена
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Peucedanum arenarium Waldts. et Kits. – Пясъчна самодивска трева
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула

Saponaria officinalis L. – Лечебно сапунче

Satureja hortensis L. – Градинска чубрица

Symphytum officinale L. – Черен оман

Valeriana officinalis L. – Лечебна диланка, Валериана

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък на *Gratiola officinalis* L. – Лечебна сиротица, *Saponaria officinalis* L. – Лечебно сапунче, и корен *Symphytum officinale* L. – Черен оман, в съотношение 3:3:1. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След 30 мин. се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Leonurus cardiaca* L. – Дяволска уста, обикновена. Обикновено три приема преди хранене по 25–30 капки.

Растителен хранителен режим.

Външна употреба

Благ мехлем – да се втрива в засегнатото място.

Дорзопатии (M40–M54)

Деформиращи дорзопатии (M40–M43)

M40	Кифоза (изпъкване на гръбначния стълб назад) и лордоза (извиване на гръбначния стълб навътре)
M41	Сколиоза (изкривяване на гръбначния стълб встрани)
M42	Остеохондрит на гръбначния стълб (възпаление на гръбначния стълб, придружено с болка)
M43	Други деформиращи дорзопатии

Изкривяване на шията

Изкривяване на гръбначния стълб

Гърчове (спазми) на прасците

Схванат крак или ръка

Студени крака или ръце

Изтръпване на пръстите на ръцете и краката

Подути (отекли) крака

Подути (отекли) ръце

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен обикновен

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче

Allium sativum L. – Чесън, Чеснов лук

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Aristolochia clematitis L. – Вълча ябълка

Armoracia rusticana (Lam.) Gaertn., Mey. et Scherb. – Хрян

Astragalus glycyphyllos L. – Клинавче

Brassica nigra Koch. – Черен синап

Bryonia alba L. – Бяла дива тиква, Брей

Capsicum annuum L. – Пипер

- Carlina acanthifolia* All. – Безстъблена решетка
Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей
Clematis vitalba L. – Обикновен повет, Скребър
Curcuma zedoaria Rosc. – Куркума
Dictamnus albus L. – Бял росен
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Helichrysum arenarium (L.) Moench. – Пясъчен жълт смил
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Juglans regia L. – Орех обикновен
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Malva sylvestris L. – Слез
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютивa мента, Джоджен
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Populus nigra L. – Черна топола
Ranunculus acris L. – Обикновено лютиче
Rubus idaeus L. – Малина
Ruta graveolens L. – Седефче
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Saponaria officinalis L. – Лечебно сапунче
Sinapis arvensis L. – Полски синап
Tamus communis L. – Обикновен брей
Teucrium scordium L. – Чесново подъбиче
Thymus sp. diversae (*T. serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Tussilago farfara L. – Подбел
Urtica dioica L. – Обикновена коприва
Verbascum thapsiforme Schr. – Висок лопен
Viscum album L. – Бял имел
Vitis vinifera L. – Лоза
Zingiber officinale Roscoe. – Имбер, Зингибер

Помощни продукти за външна употреба

Орехови листа и морска сол; пресен селски квасец и кестени; камфоров спирт; благ мехлем; здравец – листа, стъбло и корен и др.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от лист и цвят на *Aesculus hippocastanum* L. – Конски кестен, стрък *Helichrysum arenarium* (L.) Moench. – Пясъчен жълт смил, и цвят *Tilia argentea* Desf. – Сребролистна липа, в равни количества от всяка билка. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След 30 мин. се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Aristolochia clematitis* L. – Вълча ябълка. Обикновено три приема преди хранене по 5–10 капки. (Внимателно!)

Външна употреба

1. Да се налага засегнатото място със смес от пресен селски квасец и настъргани (пресни) кестени.

Или: 2. Благ мехлем – да се втрива в засегнатото място.

Растителен хранителен режим.

Подходяща физиотерапия, упражнения, раздвижвания и слънчеви бани.

Спондилопатии (M45–M49)

M45	Анкилозиращ спондилит (ревматично заболяване на гръбначния стълб и на синовиалните връзки)
M46	Други възпалителни спондилопатии
M47	Спондилоза (дегенерация на интервертебралните дискове в сегменти на гръбначния стълб)
M48	Други спондилопатии
M49	Спондилопатии при болести, класифицирани другаде

Нарастъци по костите

Шипове

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Allium cepa L. – Лук, Кромид лук
Althaea officinalis L. – Лечебна ружа
Antennaria dioica (L.) Gaertner – Витошки еделвайс
Arctium lappa L. – Обикновен репей
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Bryonia alba L. – Бяла дива тиква, Бреј
Cannabis sativa L. – Посевен коноп
Chaerophyllum bulbosum L. – Грудков балдаран
Cichorium inthybus L. – Синя жлъчка, обикновена
Conium maculatum L. – Петнист бучиниш
Cucurbita pepo L. – Обикновена тиква
Datura stramonium L. – Татул
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Hordeum vulgare L. – Обикновен ечемик
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп
Juglans regia L. – Орех обикновен
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен

Lysimachia nummularia L. – Ленивче
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Olea europaea L. – Маслина
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Pimpinella saxifraga L. – Анасон
Rumex patientia L. – Спанаков лапад
Saccharomyces cerevisiae Mey. – Бирена мая, Квасна гъба
Salvia sclarea L. – Червеникава какула, Меча пета
Sanguisorba officinalis L. – Лечебна динка
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Scrophularia aquatica L. – Крилато живениче
Smilax excelsa L. – Скрипка
Solanum dulcamara L. – Кучешко червено грозде, Разводник
Symphytum officinale L. – Черен оман, Лечебно зарасличе
Tamus communis L. – Обикновен брей
Teucrium chamaedrys L. – Подъбиче
Thymus sp. diversae (T. serpyllum) L. – Машерка, Бабина душица
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Verbascum thapsiforme Schr. – Висок лопен
Viola odorata L. – Миризлива теменуга
Viscum album L. – Бял имел

Помощни продукти за външна употреба

Орехови листа и морска сол; пресен селски квасец и кестени; камфоров спирт; благ мехлем; здравец – листа, стъбло и корен, лапи от синап, лапи от репей, намазване с мехлем от свинска мас и салицил.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от корен на *Althaea officinalis* L. – Лечебна ружа, лист *Arctium lappa* L. – Обикновен репей, и стрък *Urtica urens* L. – Гръзка коприва, в съотношение 1:3:3. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След 30 мин. се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Solanum dulcamara* L. – Разводник, Кучешко червено грозде. Обикновено три приема преди хранене по 5–10 капки. Внимателно!

Външна употреба

1. Да се намазва засегнатото място със смес от камфоров спирт и салицил.

Или: 2. Благ мехлем – да се втрива в засегнатото място.

Растителен хранителен режим.

Подходяща физиотерапия, упражнения, раздвижвания и слънчеви бани.

Препоръчва се още (за шипове)

1. Аспирин 10 табл. и аналгин 10 табл. да се счукат и да се разтворят в спирт 90 градуса. Използва се за мазане на болните участъци.

2. Дафинов лист – счукан на прах – три приема преди хранене по 1 чаена лъжица.

3. Да се пие отвара от картофи, варени с корите.

4. Слънчогледова пита, цъфнала, да се нареже и постави в силна ракия, след 40 дни да се пие 3 пъти дневно по 1 чаена лъжица.

5. Прополисов разтвор в спирт 30%, да се пие три пъти дневно по 20–30 капки преди хранене.

6. Хрян (корени) – 300–500 гр, във вино 1,5 л ври докато стане на каша. Взема се по 2–3 супени лъжици преди хранене.

7. Вълнено парче, натопено в ябълков оцет и поръсено със счукан бял тамян – връзва се на болното място.

8. Див кестен (листа) се попарва в прясно мляко. Връзва се като загоряващ компрес.

9. Домашен сапун, настърган – за лапа.

10. Зелени леста, попарени – за лапа.

11. Зелени листа, намазани с мед – за лапа.

12. Пелин, нафталин и мас се бъркат да станат като мехлем. Вечер се намазва болното място.

Други дорзопатии (M50–M54)

M50	Увреждания на междупрешленните дискове в шийния отдел
M51	Увреждания на междупрешленните дискове в други отделы
M53	Други дорзопатии, неклассифицирани другаде
M54	Дорзалгия (болки в гърба)

Остри болки в палците на краката

Болки в шията

Болки в кръста – лумбаго

Болки в кръста и крака – ишиас

Болки в стъпалата

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sm. – Жълт равнец

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен обикновен

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Allium sativum L. – Чесън, Чеснов лук

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче

Aristolochia clematidis L. – Вълча ябълка

Armoracia rusticana (Lam.) Gaertn., Mey. et Scherb. – Хрян

Astragalus glycyphyllos L. – Сладколистен клин

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Brassica nigra Koch. – Черен синап

Betonica officinalis L. – Ранилист

Bryonia alba L. – Бяла дива тиква, Брей

Capsicum annuum L. – Пипер

Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка

Clematis vitalba L. – Обикновен повет, Скребър

Curcuma zedoaria Rosc. – Исиот

Dictamnus albus L. – Бял росен

Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Fragaria vesca L. – Горска ягода

Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно

Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Inula helenium L. – Бял оман
Malva sylvestris L. – Слез
Oenothera biennis L. – Тупалка
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pinus sylvestris L. – Бял бор (врѣхчета)
Piper nigrum L. – Чер пипер
Populus nigra L. – Черна топола
Ranunculus acris L. – Обикновено лютиче
Rubus idaeus L. – Малина
Ruta graveolens L. – Седефче
Sambucus nigra L. – Черен бѣз
Saponaria officinalis L. – Лечебно сапунче
Silver frilobum Scop. – Загърличе
Symphytum officinale L. – Черен оман, Лечебно зарасличе
Tamus communis L. – Обикновен брей
Teucrium scordium L. – Чесново подѣбиче
Thuja orientalis L. – Източна туя, Боже дръвце
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Tussilago farfara L. – Подбел
Verbascum thapsiforme Schr. – Висок лопен
Vitis vinifera L. – Лоза
Viscum album L. – Бял имел
Zingiber officinale Roscoe. – Имбер, Зингибер

Външно

Arctium lappa L. – Обикновен репей; или *Piper nigrum* L. – Чер пипер; или *Capsicum annuum* L. – Пипер.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрѣк на *Betonica officinalis* L. – Ранилист, *Hypericum perforatum* L. – Жълт кантарион, и *Inula helenium* L. – Бял оман, в равни количества от трите билки. Приготвя-

не: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, завиря и вари 2–3 мин. След 30 мин. се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Armoracia rusticana* (Lam.) Gaertn., Mey. et Scherb. – Хрян, на три приема преди хранене по 25–30 капки. Внимателно!

Външна употреба

1. Да се намазва засегнатото място с тинктура от плод на див кестен.

Или: 2. Синапово семе – 200–500 мг за баня, по 20 мин.

Препоръчани храни

Термично обработени плодове и зеленчуци, да се избягва суровоядството.

Подходяща физиотерапия, упражнения, раздвижвания и слънчеви бани.

Препоръчва се още

1. Бял оман (корен), отвара с мед.
2. Карамфил, без главичката, да се дъвче всеки ден по 1 бр.
3. Баня на цялото тяло с отвара от коприва.
4. Глина на каша с топла вода за лапи.
5. Трепетлика (кора и пъпки) – 30 г се вари в 1000 мл вода, вари, докато остане наполовина. Подслажда се с мед и се пие три пъти на ден.
6. Кестени диви, настъргани, да се поставят в бутилка с ракия. Престояват 40 дни. За мазане.
7. Кромид лук, печен, студен за лапи.
8. Овесена слама, 1–2 кг се вари в 2–3 л вода за 30 мин. За бани.
9. Репей (листа), горната част се намазва с терпентин и се залепва на болното място. Отгоре се връзва с вълнено парче. Престоява не повече от 15–30 мин. Повтаря се след 7 дни.
10. Масаж на цялото тяло с маслинен зехтин.

Болести на меките тъкани (M60–M79)

Миопатии (M60–M63)

M60	Миозит
M61	Калцификация и осификация в мускулите
M62	Други увреждания на мускулите
M63	Увреждания на мускулите при болести, класифицирани другаде

Възпаление на мускулите

Възпаление на сухожилията

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен обикновен

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче

Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион

Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно

Fragaria vesca L. – Горска ягода

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява

Helichrysum arenarium (L.) Moench. – Пясъчен жълт смил

Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче

Juglans regia L. – Орех обикновен

Juniperus communis L. – Обикновена хвойна

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Malva sylvestris L. – Слез

Melissa officinalis L. – Маточина

Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига

Mentha piperita L. – Лютива мента

Plantago major L. – Широколистен живовляк

Rubus idaeus L. – Малина

Ruta graveolens L. – Седефче

Teucrium scordium L. – Чесново подъбиче

Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа

Thymus sp. diversae (T. *serpyllum*) L. – Машерка, Бабина душица

Urtica dioica L. – Обикновена коприва

Помощни продукти за външна употреба за налагане

Средата на хляб, омесен с вино; пресен селски квасец със сварени и смачкани сини сливи; за киснене – отвара от *Cotinus coggygia* Scop. – Обикновена смрадлика; или отвара от *Quercus robur* L. = *Quercus pedunculata* Ehrh. – Дъб (дъбови кори).

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък на *Achillea clypeolata* Sibth. et Sm. – Жълт равнец, *Centaureum erythraea* Rafn – Червен кантарион, и *Rubus idaeus* L. – Малина, в съотношение 5:1:5. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След 30 мин. се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Helichrysum arenarium* (L.) Moench. – Пясъчен жълт смил, на три приема преди хранене по 25–30 капки. Внимателно!

3. Вместо вода да се пие отвара от *Plantago major* L. – Широколистен живовляк.

Външна употреба

1. Да се налага със средата на хляб, омесен с вино;

или: 2. Пресен селски квасец със сварени и смачкани сини сливи, тинктура от плод на див кестен.

Подходяща физиотерапия, упражнения, раздвижвания и слънчеви бани.

Увреждания на синовиалните обвивки и сухожилията (M65–M68)

M65	Синовиити (артрити) и теносиновиити (възпаление на обвивката на сухожилията)
M66	Спонтанна руптура (разкъсване) на синовиата и сухожилията
M67	Други увреждания на синовиата и сухожилията
M68	Увреждания на синовиалните обвивки и сухожилията при болести, класифицирани другаде

Схващане на сухожилието

Разтегляне на сухожилието

Разкъсване на сухожилието

Контрактура на Дюпюитрен (изкривяване на пръстите на ръката)

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Allium cepa L. – Лук, Кромид лук

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист

Calendula officinalis L. – Невен лечебен

Centaurea cyanus L. – Метличина

Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог

Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно

Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче

Humulus lupulus L. – Хмел

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Mentha piperita L. – Лютива мента

Pinus sylvestris L. – Бял бор

Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз

Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева

Quercus robur L. = *Quercus pedunculata* Ehrh. – Дъб

Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула

Sambucus ebulus L. – Тревист бъз

Urtica dioica L. – Обикновена коприва

Неотложна помощ

Обездвижване със стегната превръзка. При първа възможност се слагат счукал червен лук със сол и стегната превръзка.

Помощни натурални продукти за външна употреба

Червен лук и сол; или пресен селски квасец и корени от тревист бъз; или хума и оцет, морска сол, камфор и чист маслинен зехтин; или отвара от *Quercus robur* L. = *Quercus pedunculata* Ehrh. – Дъб (дъбови кори).

Натурални продукти със засилена консумация

Чист пчелен мед.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от: стрък на *Betonica officinalis* L. – Лечебен ранилист, *Equisetum arvense* L. – Полски хвощ, и *Filipendula ulmaria* (L.) Maxim. – Орехче брястолистно, в равни количества от трите билки. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След 30 мин. се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Calendula officinalis* L. – Невен, на три приема преди хранене по 25–30 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Quercus robur* L. = *Quercus pedunculata* Ehrh. – Дъб, (както и концентрирана отвара за компрес).

Външна употреба

Да се налага със смес от хума и оцет в стегната превръзка. Подходяща физиотерапия, упражнения, раздвижвания и слънчеви бани.

Други увреждания на меките тъкани (M70–M79)

M70	Увреждания на меките тъкани, свързани с натоварване, претоварване и натиск
M71	Други бурсопатии (фиброзна тъкан около ставите и сухожилията)
M72	Фибробластични увреждания (патологично развитие на клетките)
M73	Увреждания на меките тъкани при болести, класифицирани другаде
M75	Увреждания на рамото
M76	Ентезопатии на долен крайник, с изключение на стъпалото
M77	Други ентезопатии (ревматично заболяване, което предизвиква възпаление на ентезата)

Увреждания на крайниците от натиск и удар
 Гнойно възпаление на колянната става
 Възпаление на ставната обвивка (синовит)
 Околоставно възпаление на рамената става
 Възпаление на пръста (панарициум)
 Гнойно възпаление на сухожилието (гноен тендовагинит)
 Възпаление на обвивката на костта (периостит)
 Възпаление на костта и костния мозък (остеомиелит)
 Възпаление на тазобедрената става
 Гангрена на костта
 Вода в коляното

Билки за лечение

Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Aloe arborescens L. – Дървовидно алое, Сабур
Alchemilla vulgaris L. – Обикновено шапиче, Цариче
Achillea millefolium L. – Бял равнец

Artemisia absinthum L. – Бял пелин
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно
Calendula officinalis L. – Невен лечебен
Galium verum L. – Еньовче, Лепка
Geranium macrorrhizum L. – Здравец
Geum urbanum L. – Градско омайниче
Juglans regia L. – Орех обикновен
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Plantago L. – Живовляк (теснолистен и широколистен)
Ruta graveolens L. – Седефче
Rosa canina L. – Шипка
Rubia tinctorum L. – Бояджийски брош
Scolopendrium vulgare Sm. – Волски език
Symphytum officinale L. – Черен оман, Лечебно зарасличе
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Thymus sp. *diversae* (T. *serpyllum* L.) – Мащерка, Бабина душица
Quercus robur L. (= *Quercus pedunculata* Ehrh.) – Дъб (кори)
Urtica dioica L. – Обикновена коприва

Неотложна помощ

Обездвижване.

Помощни натурални продукти

Пресен селски квасец, царевично брашно, нишадър, хинин, винен оцет, лечебна пръст (хума) и пр.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък на *Artemisia absinthum* L. – Бял пелин, *Betonica officinalis* L. – Лечебен ранилист, *Equisetum arvense* L. – Полски хвощ, и *Teucrium chamaedrys* L. – Обикновено подъбиче, в равни количества от четирите билки. Приготвяне: 2 супени лъжици droga се поставя в 500–700 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След 30 мин. се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Filipendula ulmaria* (L.) Maxim. – Орехче брястолисто, на три приема преди хранене по 25–30 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от корен на *Symphytum officinale* L. – Черен оман, Лечебно зарасличе (както и сварените корени, смачкани за компрес с превръзка – особено подходящо при гнойни процеси).

Външна употреба

1. Да се налага с пресен селски квасец в стегната превръзка.

2. При гнойни процеси да се наръси със суха хума (може да се прибави към нея сярна и/или нишадър).

Подходяща физиотерапия, упражнения, раздвижвания и слънчеви бани.

M79	Други увреждания на меките тъкани, некласифицирани другаде
-----	--

Мускулни гърчове (тетания)

Билки за лечение

Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Achillea millefolium L. – Бял равнец
Aloe arborescens L. – Дървовидно алое, Сабур
Alchemilla vulgaris L. – Обикновено шапиче, Цариче
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Betula alba L. – Бяла бреза
Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей
Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог
Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Fumaria officinalis L. – Лечебен росопас
Galeopsis tetrachit L. – Бударица
Geum urbanum L. – Градско омайниче
Heracleum sibiricum L. – Девесил
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Орех обикновен
Malva sylvestris L. – Слез
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Morus alba L. – Бяла черница
Pelargonium roseum (Andrews.) DC. – Индрише, Мушкато
Pinus sylvestris L. – Бял бор (борови връхчета)
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Salvia sclarea L. – Червена какула, Меча пета
Scolopendrium vulgare Sm. – Волски език обикновен
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Urtica dioica L. – Обикновена коприва
Valeriana officinalis L. – Лечебна диланка, Валериана
Viscum album L. – Бял имел

Vinca minor L. – Дребен зимзелен

Vaccinium vitis idaea – Боровинки

Помощни продукти

Чист пчелен мед и *Citrus limon* (L.) Burm.f. – Лимон.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от лист на *Atropa bella-donna* L. – Лудо биле, Старо биле. Приготвяне: 1 чаена лъжица дрога се поставя в 300–500 мл вода, завира и ври 2–3 мин. След 30 мин. се прецежда. Доза за възрастни 500 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Valeriana officinalis* L. – Лечебна дялянка, на три приема преди хранене по 25–30 капки.

Остеопатии и хондропатии* (M80–M94)

Нарушения в плътността и структурата на костта (M80–M85)

M80	Остеопороза с патологична фрактура
M81	Остеопороза без патологична фрактура
M82	Остеопороза при болести, класифицирани другаде
M83	Остеомалация при възрастни
M84	Нарушения в целостта на костите
M85	Други нарушения в плътността и структурата на костта

---

* Остеопатии – нарушения в костите и ставите; хондропатии – наследствени нарушения в образуването на хрущял.

Други остеопатии (M86–M90)

M86	Остеомиелит (възпаление на костния мозък при инфекция)
M87	Остеонекроза (умиране на някои или на всички клетки в костната система)
M88	Болест на Пейджет [деформиращ остеит] – (хронично костно заболяване, което засяга черепа, гръбначния стълб, тазовите кости или дългите кости на крайниците)
M89	Други болести на костите
M90	Остеопатии при болести, класифицирани другаде

Хондропатии (M91–M94)

M91	Юношеска остеохондроза на таза и бедрената кост
M92	Други юношески остеохондрози
M93	Други остеохондропатии
M94	Други увреждания на хрущяла

Нарушаване плътността на части от костно-мускулната система

Повреждане и разкъсване на вътреставния хрущял

Смазан нокът

Мъчно зарастване на счупена или пукната кост

Билки за лечение

Acanthus longifolius Host. – Страшниче

Aloe arborescens L. – Дървовидно алое, Сабур

Alchemilla vulgaris L. – Обикновено шапиче, Цариче

Armoracia rusticana – (Lam.) Gaertn., Mey. et Scherb. – Хрян

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Allium sativum L. – Чесън, Чеснов лук

Allium cepa L. – Лук, Кромид лук

Artemisia absinthum L. – Бял пелин

Calendula officinalis L. – Невен лечебен

Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей

Centaurea stoebe L. – Метличина

Clematis vitalba L. – Обикновен повет, Скребър

Colchicum autumnale L. – Есенен мразовец

Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион

Equisetum arvense L. – Полски хвоц

Galeopsis ladanum L. – Тамянова бударица

Galium album L. – Бяло еньовче, Лепка

Galium verum L. – Еньовче, Лепка

Geranium macrorrhizum L. – Здравец

Geum urbanum L. – Градско омайниче
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Juglans regia L. – Орех обикновен
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Malva sylvestris L. – Слез
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Plantago major L. – Широколистен живовляк
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Rubia tinctorum L. – Бояджийски брош
Phaseolus vulgaris L. – Обикновен фасул
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Phytolacca americana L. – Лаконос
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Scolopendrium vulgare Sm. – Волски език обикновен
Solanum dulcamara L. – Разводник, Кучешко червено грозде
Symphytum officinale L. – Черен оман, Лечебно зарасличе
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подбиче
Thymus sp. diversae (Т. *serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Urtica dioica L. – Обикновена коприва
Viscum album L. – Бял имел
Vitis vinifera L. – Лоза

Помощни продукти (вътрешно)

Пчелен мед с восъчната пита.

Външно

Общо за налагане, промиване, бани и компреси при костни и мускулни заболявания (една или няколко от лечебните растения в комбинация):

Aconitum sammarum Jacq. – Самакитка (листа и стрък)
Arctium lappa L. – Обикновен репей
Armoracia rusticana (Lam.) Gaertn., Mey. et Scherb. – Хрян

Betula alba L. – Бяла бреза (кора)
Calendula officinalis L. – Невен лечебен
Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей
Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Cotinus coggygia Scop. – Обикновена смрадлика
Daucus carota L. – Морков
Helianthus tuberosus L. – Земна ябълка, Гулия
Juglans regia L. – Орех обикновен (пресни листа)
Lepidium ruderae L. – Мундарлива трева (листа и стрък)
Malva sylvestris L. – Слез
Penicillium glaucum L. – Мухъл, Плесен
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит
Symphytum officinale L. – Черен оман, Лечебно зарасличе (пресни листа за лапи)
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига (цвят и стрък)
Ulmus campestris L. – Бряст (кора)
Quercus robur L. = *Quercus pedunculata* Ehrh. – Дъб (дъбови кори)

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие сок (или подходящо приготвен продукт) от *Aloe arborescens* L. – Дървовидно алое, на три приема преди хранене.
2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Colchicum autumnale* L. – Есенен мразовец, на три приема преди хранене по 5–10 капки. Внимателно!
3. Вместо вода да се пие отвара от корен на *Symphytum officinale* L. – Лечебно зарасличе (както и сварените корени, смачкани за компрес с превръзка).

Външна употреба

1. Да се налага внимателно със счукани пресни листа на *Juglans regia* L. – Орех обикновен.
Или: 2. Да се налага със *Symphytum officinale* L. – Черен оман, Лечебно зарасличе (пресни листа за лапи).

Или: 3. *Helianthus tuberosus* L. – Земна ябълка (настъргана на ренде, на компрес с превръзка).

Засилена консумация на пчелни продукти: 1. мед с вошина (10–20 гр на ден да се сдъвква и гълта заедно с восъка), или 2. мед с пчелно млечице; или 3. мед с пчелен прашец.

Препоръчани храни

Арония, грозде, кайсии, малини, орехи, череши, тиква, ягоди.

Внимание

Обикновено тези заболявания не са самостоятелни!

Препоръчва се още

1. Черен оман (корени) се нарязва на ситно, поставя се в стъклена бутилка и се залива с ракия. Престоява на слънце 14 дни. Използва се за разтриване и намазване (при фрактура).

2. Стипца, да се опече и обърка с мед (1:10). Маже се засегнатото място (при фрактура).

3. Сиротица, отвара (при костна туберкулоза).

3. Парна баня с пепел от дъбови дърва (при костояд).

4. Хвощ, отвара, за компреси (при костояд).

5. Лешници (ядки), да се ядат (при фрактура).

6. Яйца (домашни), препечени и смлени черупки да се слагат в чая по 1 чаена лъжица (при фрактура).

7. Орех (листа) за баня (при разяждане на костта).

8. Топла тухла, притиска се мъртвата кост.

9. Пясък топъл в торбичка, налага се мъртвата кост.

10. Решетка, да се яде надземната част (при мъртва кост).

11. Бял равнец на отвара да се пие вместо вода за деня.

12. Дъб (жълди – обелени, попарени и сушени), смлени на ситно като за кафе, 2–3 пъти дневно по 1 чаена лъжица, подсладено с мед.

Други увреждания на костно-мускулната система и съединителната тъкан (M95–M99)

M95	Други придобити деформации на костно-мускулната система и съединителната тъкан
M96	Увреждания на костно-мускулната система след медицински процедури, класифицирани другаде
M99	Биомеханични нарушения, неклассифицирани другаде
M99.1	Други увреждания на костно-мускулната система

Клас II. Новообразувания (C00–D48). Злокачествени новообразувания на костите и ставните хрущали (C40–C41)

C40	Злокачествени новообразувания на костите и ставните хрущали на крайниците
C41	Злокачествени новообразувания на костите и ставните хрущали с други и неуточнени локализации

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на костната система

Билки за лечение

Acanthus longifolius Host. – Страшниче
Aloe arborescens L. – Дървовидно алое, Сабур
Alchemilla vulgaris L. – Обикновено шапиче, Цариче
Armoracia rusticana – (Lam.) Gaertn., Mey. et Scherb. – Хрян
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Achillea millefolium L. – Бял равнец
Allium sativum L. – Чесън, Чеснов лук
Allium cepa L. – Лук, Кромид лук
Artemisia absinthum L. – Бял пелин
Calendula officinalis L. – Невен лечебен
Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей
Centaurea stoebe L. – Метличина
Clematis vitalba L. – Обикновен повет, Скребър
Colchicum autumnale L. – Есенен мразовец
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Galeopsis ladanum L. – Тамянова бударица
Galium album L. – Бяло еньовче, Лепка
Galium verum L. – Еньовче
Geranium macrorrhizum L. – Здравец
Geum urbanum L. – Градско омайниче
Humulus lupulus L. – Хмел

Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Juglans regia L. – Орех обикновен
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Malva sylvestris L. – Слез
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Plantago major L. – Широколистен живовляк
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Rubia tinctorum L. – Бояджийски брош
Phaseolus vulgaris L. – Обикновен фасул
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Phytolacca americana L. – Лаконос
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Scolopendrium vulgare Sm. – Волски език обикновен
Solanum dulcamara L. – Разводник, Кучешко червено грозде
Symphytum officinale L. – Черен оман, Лечебно зарасличе
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Thymus sp. diversae (T. serpyllum) L. – Мащерка, Бабина душица
Urtica dioica L. – Обикновена коприва
Viscum album L. – Бял имел
Vitis vinifera L. – Лоза

Помощни продукти

Пчелен мед с восъчната пита.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 30 капки тинктура от стрък, лист и цвят *Clemastin vitalba* L. – Повит, прясно набраното растение!

Начин на приготвяне на тинктурата: свежите набрани стръкове, листа и цвят на дрогата се счукват в подходящ дървен съд, поставят се в стъклен съд и се заливат с ракия или спирт

с алкохолен градус минимум 40°. В съда престоява от 14 до 21 дни, прецежда се и тинктурата е готова за употреба. Съотношението между дрога и разтворител е минимум 1:5.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 минути след тинктурата да се изпива отвара от корен *Symphytum officinale* L. – Черен оман.

3. Вместо вода да пие отвара от *Equisetum arvense* L. – Хвощ.

Външна употреба

Подутините да се налагат с отвара от цвят *Calendula officinalis* L. – Невен, или лист *Plantago major* L. – Широколистен живовляк.

Начин на приготвяне на компреса: памучна кърпа се намокря с отвара от определената билка. Поставя се върху мястото на отока или поражението от ЗНО. Върху нея може да се постави още една кърпа. Така престоява с компреса не по-малко от 2 часа.

Хранителен режим

Както при ЗНО на стомаха. Задължително: всеки ден да се изяде 20–50 г пчелен мед с восъчна пита (далак).

Злокачествени новообразувания на мезотелиалната и на меките тъкани (C45–C49)

C49	Злокачествено новообразувание на съединителната и на другите меки тъкани
-----	--

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на мускулната система

Билки за лечение

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче
Asplenium trichomanes L. – Изстравниче, Страшниче
Armoracia rusticana (Lam.) Gaertn., Mey. et Scherb. – Хрян
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Calendula officinalis L. – Невен лечебен
Colchicum autumnale L. – Есенен мразовец
Consolida regalis S. F. Gray – Обикновена ралица
Clematis vitalba L. – Обикновен повет, Скребър
Cheiranthus cheiri L. – Зимен шибой
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига
Eugenia caryophyllata Thunb. – Карамфилово дърво
Helleborus odorus Waldst. et Kit. – Кукуряк
Humulus lupulus L. – Хмел
Inula helenium L. – Бял оман
Lathraea squamaria L. – Горска майка
Lepidium perfoliatum L. – Прободенолистна горуха
Lonicera caprifolium L. – Козловиствен нокът
Nerium oleander L. – Зокум, Олеандър
Nepeta cataria L. – Коча билка
Nyphar luteum SS. – Жълта водна роза, Русалка
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Phytolacca americana L. – Лаконос
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица

Symphytum officinale L. – Черен оман, Лечебно зарасличе
Veratrum lobelianum Bernh. – Бяла чемерика
Viscum album L. – Бял имел

Обща схема за лечение на злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на костната и мускулната система

Билки за лечение

Clematis vitalba L. – Обикновен повет, Скребър
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Symphytum officinale L. – Черен оман, Лечебно зарасличе
Viscum album L. – Бял имел

Помощни продукти

Пчелен мед във восъчна пита (далак).

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 30 капки тинктура от корен *Peucedanum officinale* L. – Чемерика.
2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: цвят *Calendula officinalis* L. – Невен, надземна част *Cheiranthus cheiri* L. – Шибой, и надземна част *Alchemilla vulgaris* L. – Шапиче, Цариче.

Външна употреба

Компрес от счукани на каша листа на *Sempervivum schlechani* Schatt. – Дебелец, смесена 1:1 със зехтин.

Хранителен режим

Растителна храна.

Сравнителни таблици

Клас XIII. Болести на костно-мускулната система и на съединителната тъкан (M00–M99)

Артропатии (заболявания на ставите) (M00–M25)

Инфекциозни артропатии (M00–M03)

M00 Пиогенен артрит

M01 Директно инфектиране на става при инфекциозни и паразитни болести, класифицирани другаде

M02 Реактивни артропатии

M03 Постинфекциозни и реактивни артропатии при болести, класифицирани другаде

Артрит

Инфекциозен артрит

Възпалителни полиартропатии (M05–M14)

M05 Серопозитивен ревматоиден артрит

M06 Други ревматоидни артрити

Ревматоиден артрит

M07 Псориатични и ентеропатични артропатии

M08 Юношески [ювинилен] артрит

M09 Юношески [ювинилен] артрит при болести, класифицирани другаде

Артрит детски

M10 Подагра

Подагра

M11 Други кристалоидни артропатии

M12 Други специфични артропатии

M13 Други артрити

M14 Артропатии при други болести, класифицирани другаде

Неинфекциозни артрити

Артрози (M15–M19)

M15 Полиартроза

M16 Коксартроза [артроза на тазобедрената става]

M17 Гонартроза [артроза на коленната става]

M18 Артроза на първа карпу-метакарпална става [на китката]

M19 Други артрози

Коксартроза

Гонартроза

Повреждане и разкъсване на вътреставния хрущял

Други увреждания на ставите (M20–M25)

M20 Придобити деформации на пръстите на ръката и крака

M21 Други придобити деформации

Костни нарастъци

Плоско стъпало

Подвит нокът на палеца на стъпалото

Ноктояд

M22 Увреждания на капачката

M23 Вътрешни увреждания на коленната става

Болки и оток на капачката и коляното

M24 Други специфични увреждания на ставите

M25 Други увреждания на ставите, неклассифицирани другаде

Срастване, неподвижност на ставата (анкилоза)

Костни шипове (артроза)

Деформираща остеопороза

Бехтерева болест

Системни увреждания на съединителната тъкан (M30–M36)

M30 Възлест полиартрит и наследствени състояния

M31 Други некротизиращи васкулопатии

M32 Дисеминиран лупус (хронично възпалително заболяване на съединителната тъкан, засягащо кожата, сърце, бъбреци, мозък...)

M33 Дерматополимиозит

M34 Системна склероза

M35 Други системни увреждания на съединителната тъкан

М36 Системни увреждания на съединителната тъкан при болести, класифицирани другаде

Васкулит и некроза на тъканите (на сърдечносъдовата система)

Васкулит и некроза на тъканите (на костно-мускулната система)

Васкулит и некроза на тъканите (на други съединителни тъкани и нервни влакна)

Дорзопатии (М40–М54)

Деформиращи дорзопатии (болки в гърба) (М40–М43)

М40 Кифоза и лордоза

М41 Сколиоза

М42 Остеохондрит на гръбначния стълб

М43 Други деформиращи дорзопатии

Изкривяване на шията

Изкривяване на гръбначния стълб

Гърчове (спазми) на прасците

Схванат крак или ръка

Студени крака или ръце

Изтръпване на пръстите на ръцете и краката

Подути (отекли) крака

Подути (отекли) ръце

Спондилопатии (М45–М49)

М45 Анкилозиращ спондилит

М46 Други възпалителни спондилопатии

М47 Спондилоза

М48 Други спондилопатии

М49 Спондилопатии при болести, класифицирани другаде

Нарастъци по костите

Шипове

Други дорзопатии (М50–М54)

М50 Увреждания на междупрешлените дискове в шийния отдел

М51 Увреждания на междупрешлените дискове в други отдели

М53 Други дорзопатии, неклассифицирани другаде

М54 Дорзалгия

Остри болки в палците на краката
Болки в шията
Болки в кръста – лумбаго
Болки в кръста и крака – ишиас
Болки в стъпалата

Болести на меките тъкани (M60–M79)

Миопатии (M60–M63)

M60 Миозит
M61 Калцификация и осификация в мускулите
M62 Други увреждания на мускулите
M63 Увреждания на мускулите при болести, класифицирани другаде
    Възпаление на мускулите
    Възпаление на сухожилията

Увреждания на синовиалните обвивки и сухожилията (M65–M68)

M65 Синовитии и теносинувитии
M66 Спонтанна руптура на синовията и сухожилията
M67 Други увреждания на синовията и сухожилията
M68 Увреждания на синовиалните обвивки и сухожилията при болести, класифицирани другаде
    Схващане на сухожилието
    Разтегляне на сухожилието
    Разкъсване на сухожилието
    Контрактура на Дюпюитрен (изкривяване на един или повече пръсти на ръката)

Други увреждания на меките тъкани (M70–M79)

M70 Увреждания на меките тъкани, свързани с натоварване, претоварване и натиск
M71 Други бурсопатии
M72 Фибробластични увреждания (на съединителните тъкани)
M73 Увреждания на меките тъкани при болести, класифицирани другаде
M75 Увреждания на рамото
M76 Ентезопатии на долен крайник, с изключение на стъпалото

М77 Други ентезопатии (ревматично заболяване, което предизвиква възпаление на ентезата – мястото на свързване на сухожилие с кост)

Увреждания на крайниците от натиск и удар

Гнойно възпаление на коленната става

Възпаление на ставната обвивка (синовит)

Околоставно възпаление на раменната става

Възпаление на пръста (панарициум)

Гнойно възпаление на сухожилието (гноен тендовагинит)

Възпаление на обвивката на костта (периостит)

Възпаление на костта и костния мозък (остеомиелит)

Възпаление на тазобедрената става

Гангрена на костта

Вода в коляното

М79 Други увреждания на меките тъкани, некласифицирани другаде

Мускулни гърчове (тетания)

Остеопатии и хондропатии (М80–М94)

Нарушения в плътността и структурата на костта (М80–М85)

М80 Остеопороза с патологична фрактура

М81 Остеопороза без патологична фрактура

М82 Остеопороза при болести, класифицирани другаде

М83 Остеомалация при възрастни

М84 Нарушения в целостта на костите

М85 Други нарушения в плътността и структурата на костта

Други остеопатии (М86–М90)

М86 Остеомиелит

М87 Остеонекроза

М88 Болест на Пейджет [деформиращ остеит]

М89 Други болести на костите

М90 Остеопатии при болести, класифицирани другаде

Хондропатии (М91–М94)

М91 Юношеска остеохондроза на таза и бедрената кост

М92 Други юношески остеохондрози

М93 Други остеохондропатии

М94 Други увреждания на хрущяла

Нарушаване плътността на части от костно-мускулната система

Повреждане и разкъсване на вътреставния хрущял

Смазан нокът

Мъчно зарастване на счупена или пукната кост

Други увреждания на костно-мускулната система и съединителната тъкан (М95–М99)

М95 Други придобити деформации на костно-мускулната система и на съединителната тъкан

М96 Увреждания на костно-мускулната система след медицински процедури, класифицирани другаде

М99 Биомеханични нарушения, неклассифицирани другаде

М99.1. Други увреждания на костно-мускулната система

Клас II. Новообразувания (С00– D48). Злокачествени новообразувания на костите и ставните хрущяли (С40–С41)

С40 Злокачествени новообразувания на костите и ставните хрущяли на крайниците

С41 Злокачествени новообразувания на костите и ставните хрущяли с други и неуточнени локализации

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на костната система

Злокачествени новообразувания на мезотелиалната и меките тъкани (С45–С49)

С49 Злокачествено новообразувание на съединителната и на другите меки тъкани

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на мускулната система

Клас XIV. Болести на пикочно-половата система
(N00–N99)

Гломерулни болести (N00–N08)

N00	Остър нефритен синдром
N01	Бързо прогресиращ нефритен синдром

Възпаление и болки в бъбреците

Възпаление и болка в надбъбречното легенче

Остро възпаление на бъбреците (остър гломерулонефрит)

Възпаление на бъбречните легенчета (пиелит)

Хронично възпаление на бъбреците
(хроничен гломерулонефрит)

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче

Althaea officinalis L. – Лечебна ружа

Anagallis arvensis L. – Полско огнивче

Allium cepa L. – Лук, Кромид лук

Aquilegia vulgaris L. – Обикновена кандилка

Arctostaphylos uva-ursi Spreng. – Мечо грозде

Asparagus officinalis L. – Лечебна зайча сянка

Astragalus glycyphyllos L. – Сладколистен клин

Berberis vulgaris L. – Обикновен кисел трън

Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист

Betula alba L. – Бяла бреза

Cannabis sativa L. – Посевен коноп

Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка

Corylus avellana L. – Обикновена леска

Consolida regalis S. F. Gray – Обикновена ралица

Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион

Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Equisetum hyemale L. – Зимен хвощ

Foeniculum officinale L. – Морач, Резене

Galium verum L. – Еньовче, Лепка

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Glechoma hirsuta W. K. – Урбаличе
Glycyrrhiza glabra L. – Сладък корен
Helianthus tuberosus L. – Земна ябълка, Гулия
Herniaria glabra L. – Изсипливче
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Inula helenium L. – Бял оман
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен
Lycopodium clavatum L. – Главчест плаун
Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Ocimum basilicum L. – Босилек
Oenanthe aquatica L. – Воден морач
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Phaseolus vulgaris L. – Обикновен фасул
Pimpinella saxifraga L. – Бедреница
Primula suaveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика
Prunus spinosa L. – Трънка
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Sambucus ebulus L. – Тревист бъз
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Solidago virgaurea L. – Горски енчец
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Triticum repens L. – Обикновен пирей
Tussilago farfara L. – Подбел
Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка, Брусница
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Vitis vinifera L. – Лоза
Zea mays L. – Царевица

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от лист (по-рядко пъпка) на *Betula alba* L. – Бяла бреза, лист и цвят *Sambucus ebulus* L. – Тревист бъз, и лист *Tussilago farfara* L. – Подбел, в равни количества от трите билки. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Ocimum basilicum* L. – Босилек. Три приема преди хранене по 20–30 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от коса на *Zea mays* L. – Царевица.

Външна употреба

1. Полски хвощ за половин баня. 2. Или цяла или половин баня, температура около 300, с овесена слама.

Препоръчани храни

Плодове – боровинки, вишни, дренки, кайсии (най-важните плодове за храна при това заболяване под формата на пресни плодове, сокове, компоти, пюрета и пр.), малини (внимателно), праскови, сливи, трънки, ябълки, ягоди (внимателно); зеленчуци – картофи (картофена чорба – особено препоръчителна), карфиол, кервиз, коприва, магданоз, моркови, пиперки, праз, ряпа (салата постоянно да присъства като храна), целина, тиквички, тиква, цвекло.

Внимание

Да се намали консумацията на сол до минимални количества (даже да се спре до отминаване на болестното състояние); никаква консумация на месо, яйца, бели брашна, захар и газирано.

Препоръчва се още

Глина гърнчарска, забъркана с натурален оцет – връзва се на кръста; масаж с камфорово масло; трънки (листа, плодове) – отвара за пиене; градински чай – запарка; магданоз – отвара; царевична коса – отвара; къпина (корен) – отвара; иглика (корени) – отвара, подсладена с мед; жито варено, да се яде и пие отварата от него (задължително 1 ден в седмицата или цяла седмица); енчец – запарка; дюла, варена в 1 л вода за 15–29 мин., да се пие през деня; пача трева – отвара; енъовче – отвара.

Забележка

Рецептите към рубриката Народната медицина препоръчва още са почерпени от: Керемедчиева, Ф. и Няголов, С. Сборник. Природосъобразни рецепти за домашна помощ – наръчник за всеки дом с частична преработка от автора.

N02	Рецидивираща и постоянна хематурия (кръв в урината)
N03	Хроничен нефритен синдром (остро възпаление на бъбреците)
N04	Нефрозен синдром (значително количество протеин в урината, намалени нива на албумин в кръвта и генерализирани отоци)
N05	Нефритен синдром, неуточнен
N06	Изолирана протеинурия с уточнено морфологично увреждане (наличие на протеин в урината)
N07	Наследствена нефропатия, неклассифицирана другаде

Гнойно възпаление на бъбреците (пионефроза)

Гнойник (абсцес) във или около бъбрека

Кръвопикане

Албумин в урината

Гной в урината

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче

Arctostaphylos uva-ursi Spreng. – Мечо грозде

Cannabis sativa L. – Посевен коноп

Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка

Cichorium inthybus L. – Синя жлъчка

Corylus avellana L. – Обикновена леска

Cnicus benedictus L. – Лечебна пресечка

Equisetum arvense L. – Полски хвоц

Galium verum L. – Еньовче, Лепка

Garanium pyrenaicum L. – Пиренейски здравец

Juglans regia L. – Орех обикновен

Lamium album L. – Мъртва коприва, бяла

Malva sylvestris L. – Слез

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Punica granatum L. – Нар
Sambucus ebulus L. – Тревист бъз
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Solidago virgaurea L. – Горски енчец
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Да се пие отвара от стрък на *Galium verum* L. – Еньовче, *Ononis spinosa* L. – Бодлив гръмотрън, и *Solidago virgaurea* L. – Горски енчец, в равни количества от трите билки. Приготвяне: 2 супени лъжици дрога се поставя в 500–700 мл вода, зазира и ври 2–3 мин. След изстиване се прецежда. Доза за възрастни 700 мл на три приема по равни количества преди хранене.

2. Да се приема сутрин, обед и вечер на гладно тинктура от *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medic. – Овчарска торбичка. Три приема преди хранене по 20–30 капки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Corylus avellana* L. – Обикновена леска.

Външна употреба

1. Полски хвощ за половин баня. Или: 2. Цяла или половин баня от мъртва коприва.

Препоръчани храни

Плодове – боровинки, вишни, дренки, кайсии (най-важните плодове при това заболяване под формата на пресни плодове, сокове, компоти, пюрета и пр.), малини (внимателно), праскови, сливи, трънки, ябълки, ягоди (внимателно); зеленчуци – картофи (картофена чорба – особено препоръчана), карфиол, кервиз, коприва, магданоз, моркови, пиперки, праз, ряпа (са-

лата постоянно да присъства като храна), целина, тиквички, тиква, цвекло.

Внимание

Да се намали консумацията на сол до минимални количества (даже да се спре до отминаване на болестното състояние); никаква консумация на месо, яйца, бели брашна, захар и газирано.

N08	Гломерулни увреждания при болести, класифицирани другаде (остро или хронично заболяване на бъбреците)
-----	---

Клас II. Новообразувания (C00–D48). Злокачествени новообразувания на пикочната система (C64–C68)

C64	Злокачествено новообразувание на бъбрека, с изключение на бъбречното легенче
C65	Злокачествено новообразувание на бъбречното легенче

Злокачествени и доброкачествени (ЗНО) и (ДНО)
на бъбрека и бъбречното легенче

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен обикновен
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче
Allium cepa L. – Лук, Кромид лук
Aloe arborescens L. – Дървовидно алое, Сабур
Althaea officinalis L. – Лечебна ружа
Anagallis arvensis L. – Полско огнивче
Aquilegia vulgaris L. – Обикновена кандилка
Arctostaphylos uva-ursi Spreng. – Мечо грозде
Armoracia rusticana (Lam.) Gaertn., Mey. et Scherb. – Хрян
Arum maculatum L. – Петнист змиарник
Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня
Asparagus officinalis L. – Лечебна зайча сянка
Astragalus glycyphyllos L. – Сладколистен клин
Berberis vulgaris L. – Обикновен кисел трън
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Betula alba L. – Бяла бреза
Calendula officinalis L. – Невен лечебен
Cannabis sativa L. – Посевен коноп
Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Carduus acanthoides L. – Обикновен магарешки бодил
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион

Cicer arietinum L. – Нахут, Сланутък
Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон
Cnicus benedictus L. – Лечебна пресечка
Consolida regalis S. F. Gray – Обикновена ралица
Cotinus coggygia Scop. – Обикновена смрадлика
Cynodon dactylon (L.) Pers. – Троскот
Dictamnus albus L. – Бял росен
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Equisetum hyemale L. – Зимен хвощ
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно
Foeniculum officinale L. – Морач
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Galium mollugo L. – Меко еньовче
Galium verum L. – Еньовче, Лепка
Garanium pyrenaicum L. – Пиренейски здравец
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Glechoma hirsuta W. K. – Урбаличе
Glycyrrhiza echinata L. – Сладник
Helianthus tuberosus L. – Земна ябълка, Гулия
Herniaria glabra L. – Изсипливче
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Inula helenium L. – Бял оман
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Lavandula officinalis L. – Лавандула
Lilium candidum L. – Бял крем
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен
Lithospermum officinale L. – Лечебно птиче просо
Lycopodium clavatum L. – Главчест плаун
Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Mentha piperita L. – Лютива мента
Nasturtium officinale R. Br. – Лечебна поточарка
Ocimum basilicum L. – Босилек
Oenanthe aquatica L. – Воден морач

Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Onopordon acanthium L. – Магарешки трън
Paeonia officinalis L. – Лечебен божур
Petroselinum crispum A.W. Hil. – Магданоз
Phaseolus vulgaris L. – Обикновен фасул
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pimpinella saxifraga L. – Бедреница каменоломкова
Plantago major L. – Широколистен живовляк
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче
Primula sauveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика
Prunus cerasus L. – Обикновена вишна
Prunus spinosa L. – Трънка
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Raphanus sativus L. – Ряпа
Robinia pseudoacacia L. – Бяла акация
Rosa canina L. – Шипка
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus ebulus L. – Бъз
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Scolopendrum vulgare L. – Волски език
Solidago virgaurea L. – Горски енчец
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Taxus baccata L. – Обикновен тис
Thalictrum aquilegifolium L. – Кандилколистно обичниче
Thymus sp. diversae (*T. serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Triticum repens L. – Обикновен пирей
Tussilago farfara L. – Подбел
Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка, Брусница
Valeriana officinalis L. – Лечебна диянка, Валериана
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Viola odorata L. – Миризлива теменуга
Vitis vinifera L. – Лоза
Zea mays L. – Царевица

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 30 капки тинктура от *Agum maculatum* L. – Змийски лапад.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: лист *Geranium pyrenaicum* L. – Пиренейски здравец, лист *Plantago major* L. – Голям живовляк, и *Zea mays* L. – Царевица (царевична коса).

3. Вместо вода да се пие отвара от надземна част *Galium aparine* L. – Лепка, или *Zea mays* L. – Царевица.

Външна употреба

В областта на бъбреците, на кръста се поставя компрес от пресен селски квасец или пресечено прясно мляко.

Хранителен режим

Растителна храна.

Тубулоинтерстициални болести на бъбреците (хронични небактериални възпаления) (N10–N16)

N10	Остър тубулоинтерстициален нефрит
N11	Хроничен тубулоинтерстициален нефрит
N12	Тубулоинтерстициален нефрит, неуточнен като остър или хроничен
N13	Обструктивна и рефлуксна нефропатия
N14	Тубулоинтерстициални и тубулни увреждания, предизвикани от лекарства и от тежки метали
N15	Наследствена нефропатия, некласифицирана другаде

Болни бъбреци

Лоша урина (мътна и тъмна урина)

Лош мирис на урината

Тъпи болки в областта на бъбреците

Билки за лечение

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче

Anagallis arvensis L. – Полско огнивче

Arctostaphylos uva-ursi Spreng. – Мечо грозде

Asparagus officinalis L. – Лечебна зайча сянка

Astragalus glycyphyllos L. – Сладколистен клин

Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист

Betula alba L. – Бяла бреза

Cannabis sativa L. – Посевен коноп

Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка

Corylus avellana L. – Обикновена леска

Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Equisetum hyemale L. – Зимен хвощ

Foeniculum officinale L. – Морач

Galium verum L. – Еньовче, Лепка

- Gentiana cruciata* L. – Синя тинтява
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Glechoma hirsuta W. K. – Урбаличе
Glycyrrhiza glabra L. – Сладък корен
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Inula helenium L. – Бял оман
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен
Lycopodium clavatum L. – Главчест плаун
Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Обикновне пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Ocimum basilicum L. – Босилек
Oenanthe aqvatica L. – Воден морач
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Phaseolus vulgaris L. – Обикновен фасул
Primula sauveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика
Prunus spinosa L. – Трънка
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Sambucus ebulus L. – Тревист бъз
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Solidago virgaurea L. – Горски енчец
Triticum repens L. – Обикновен пирей
Tussilago farfara L. – Подбел
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Vitis vinifera L. – Лоза
Zea mays L. – Царевица

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 30 капки тинктура от: *Glechoma hederacea* L. – Бръшляноподобна самобайка.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: лист и стрък *Alchemilla vulgaris* L. – Шапиче, стрък *Equisetum hyemale* L. – Зимен хвощ, и шушулка *Phaseolus vulgaris* L. – Обикновен фасул, по равно количество от трите билки.

3. Вместо вода да се пие отвара от стрък на *Verbena officinalis* L. – Върбинка, или коса от *Zea mays* L. – Царевица.

Външна употреба

В областта на бъбреците, на кръста се поставя компрес от пресен селски квасец или пресечено прясно мляко, или глинен компрес.

Хранителен режим

Растителна храна.

Препоръчани храни

Грозде (гроздолечението да продължи 2–3 седмици).

N16	Тубулоинтерстициални увреждания на бъбреците при болести, класифицирани другаде
-----	---

Забележка

Вж. N10–N15.

Бъбречна недостатъчност (N17–N19)

N17	Остра бъбречна недостатъчност
N18	Хронична бъбречна недостатъчност
N19	Бъбречна недостатъчност, неуточнена

Бъбречна недостатъчност

Отравяне при бъбречна недостатъчност

Билки за лечение

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче
Althaea officinalis L. – Лечебна ружа
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Arctostaphylos uva-ursi Spreng. – Мечо грозде
Cannabis sativa L. – Посевен коноп
Cichorium inthybus L. – Синя жлъчка
Spicus benedictus L. – Лечебна пресечка
Convolvulus arvensis L. – Обикновена поветица
Corylus avellana L. – Обикновена леска
Galium verum L. – Еньовче, Лепка
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Lithospermum officinale L. – Лечебно птиче просо
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Primula sauveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика
Prunus cerasus L. – Обикновена вишна
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолитно
Solidago virgaurea L. – Горски енчец
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Viola tricolor L. – Трицветна теменуга
Zea mays L. – Царевица

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 10–20 капки тинктура от *Atropa bella-donna* L. – Лудо биле.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: стрък *Alchemilia vulgaris* L. – Шапиче, *Althaea officinalis* L. – Лечебна ружа, и *Corylus avellana* L. – Обикновена леска.

3. Вместо вода да се пие отвара от стрък на *Galium verum* L. – Еньовче.

Външна употреба

В областа на бъбреците на кръста се поставя компрес от хладка вода, като загреващ.

Забележка

При невъзможност за отделяне на урина (2–4 часа) да се търси лекарска помощ.

Препоръчани храни

Грозде (гроздолечението да продължи 2–3 седмици). Да се спре консумацията на всякакъв вид храна!

Бъбречнокаменна болест (N20–N23)

N20	Камък в бъбрека и уретера
N21	Камък в долните пикочни пътища
N22	Камък в пикочните пътища при болести, класифицирани другаде
N23	Бъбречна колика, неуточнена

Пясък и камъни в бъбреците (нефролитиаза)

Болки в бъбреците (колики)

Билки за лечение

Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче
Althaea officinalis L. – Лечебна ружа
Anagallis arvensis L. – Полско огнивче
Arctostaphylos uva-ursi Spreng. – Мечо грозде
Armoracia rusticana (Lam.) Gaertn., Mey. et Scherb. – Хрян
Arum maculatum L. – Петнист змиарник
Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня
Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Carduus acanthoides L. – Обикновен магарешки бодил
Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон
Cnicus benedictus L. – Пресечка
Consolida regalis S. F. Gray – Обикновена ралица
Corylus avellana L. – Обикновена леска
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно
Foeniculum officinale L. – Морач
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Garanium pyrenaicum L. – Пиренейски здравец
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Glycyrrhiza glabra L. – Сладък корен
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звънчик

Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Lilium candidum L. – Бял крем
Lithospermum officinale L. – Лечебно птиче просо
Nasturtium officinale R. Br. – Лечебна поточарка
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Pimpinella saxifraga L. – Каменоломков анасон
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Prunus cerasus L. – Обикновена вишна
Rosa canina L. – Шипка
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Solidago virgaurea L. – Горски енчец
Thalictrum aquilegifolium L. – Кандилколистно обичниче
Triticum repens L. – Обикновен пирей
Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка, Брусница
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Viola odorata L. – Миризлива теменуга
Zea mays L. – Царевица

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 10–20 капки тинктура от *Arctostaphylos uva-ursi* Spreng. – Мечо грозде.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: стрък *Alchemilia vulgaris* L. – Шапиче, корен *Glycyrrhiza glabra* L. – Сладък корен, и *Verbena officinalis* L. – Върбинка.

3. Вместо вода да се пие отвара от стрък на *Pimpinella saxifraga* L. – Каменоломков анасон.

Външна употреба

В областта на бъбреците на кръста се поставя компрес от хладка вода като загриващ.

Хранителен режим

Строг хранителен режим.

Препоръчва се още

Борова смола, колкото лешник, се взема преди хранене в продължение на 45 дни; дива горска ягода (листа) – отвара; диня (кора) – отвара; кисел трън (стрък, корен) – отвара; круша (листа) – отвара; леска (кора) – отвара; магданоз (стрък) – отвара; офика (листа, цвят, плод) – отвара; череши диви (счукани костилки) – отвара; червена боровинка (листа) – отвара; чесън (спиртен екстракт) – тинктура; шипка (счукани плодове) – отвара.

Други нарушения на бъбреците и уретера (N25–N29)

N25	Нарушения, които са в резултат от увредена функция на бъбречните тубули
N26	Сбръчкан бъбрек, неуточнен
N27	Малък бъбрек по неуточнена причина

Спиране на урината (анурия)

Сбръчкване на бъбреците (нефросклероза)

Билки за лечение

Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче
Althaea officinalis L. – Лечебна ружа
Anagallis arvensis L. – Полско огнивче
Arctium lappa L. – Обикновен репей
Arctostaphylos uva-ursi Spreng. – Мечо грозде
Asparagus officinalis L. – Лечебна зайча сянка
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Cannabis sativa L. – Посевен коноп
Cichorium inthybus L. – Синя жлъчка, обикновена
Scnicus benedictus L. – Лечебна пресечка
Convolvulus arvensis L. – Обикновена поветица
Corylus avellana L. – Обикновена леска
Cucurbita pero L. – Обикновена тиква
Elaeagnus angustifolia L. – Миризлива върба
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно
Humulus lupulus L. – Хмел
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен
Lithospermum officinale L. – Лечебно птиче просо
Lycopodium clavatum L. – Главчест плаун
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Oxalis acetosella L. – Обикновено киселиче

Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадънка
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Primula suaveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика
Prunus cerasus L. – Вишна
Rosa canina L. – Шипка
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus ebulus L. – Тревист бъз
Solidago virgaurea L. – Горски енчец
Thuja orientalis L. – Източна туя, Боже дръвце
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Viola odorata L. – Миризлива теменуга
Zea mays L. – Царевица

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 10–20 капки тинктура от *Papaver rhoeas* L. – Полски мак. Внимателно!

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: стрък *Asparagus officinalis* L. – Лечебна зайча сянка, *Lithospermum officinale* L. – Лечебно птиче просо, и *Solidago virgaurea* L. – Горски енчец. Обикновено 3 приема по 200–250 мл.

3. Вместо вода да се пие отвара от опашки на *Prunus cerasus* L. – Вишна.

Външна употреба

В областта на бъбреците на кръста се поставя компрес от хладка вода като загриващ.

Строг хранителен режим.

Забележка

При невъзможност за отделяне на урина (2–4 часа) да се търси лекарска помощ.

N28	Други нарушения на бъбреците и уретера, неклаифицирани другаде
-----	--

Прилив на кръв в бъбреците

Липоидна нефроза

Язва в бъбреците

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Agropyrum repens L. – Пирей, Троскот

Arctostaphylos uva-ursi Spreng. – Мечо грозде

Cannabis sativa L. – Посевен коноп

Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка

Cichorium inthibus L – Синя жлъчка, обикновена

Corylus avellana L. – Обикновена леска

Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион

Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче

Inula helenium L. – Бял оман

Juglans regia L. – Орех обикновен

Lamium album L. – Мъртва коприва бяла

Malva sylvestris L. – Слез

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън

Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз

Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница

Punica granatum L. – Нар

Sambucus ebulus L. – Тревист бъз

Sambucus nigra L. – Черен бъз

Solidago virgaurea L. – Горски енчец

Tussilago farfara L. – Подбел

Urtica urens L. – Гръцка коприва

Veronica officinalis L. – Лечебно великденче

Zea mays L. – Царевица

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 20–30 капки тинктура от *Agrorum repens* L. – Пирей (Троскот).

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: стрък *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medic. – Овчарска торбичка, лист *Corylus avellana* L. – Обикновена леска, и *Sambucus nigra* L. – Черен бъз. Обикновено 3 приема по 200–250 мл.

3. Вместо вода да се пие отвара от стрък на *Pulmonaria officinalis* L. – Лечебна медуница.

Външна употреба

В областта на бъбреците на кръста се поставя компрес от хладка вода като загаряващ; или от хума, смесена с вода.

Строг хранителен режим.

N29	Други увреждания на бъбреците и уретера при болести, класифицирани другаде
-----	--

Забележка

За лечението вж. N28.

Други болести на пикочната система (N30–N39)

N30	Цистит
-----	--------

Възпаление на пикочния мехур

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Aquilegia vulgaris L. – Обикновена кандилка
Arctostaphylos uva-ursi Spreng. – Мечо грозде
Astragalus glycyphyllos L. – Сладколистен клин
Berberis vulgaris L. – Обикновен кисел трън
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Betula alba L. – Бяла бреза
Cannabis sativa L. – Посевен коноп
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Corylus avellana L. – Обикновена леска
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Equisetum hyemale L. – Зимен хвощ
Foeniculum officinale L. – Морач
Galium verum L. – Еньовче, Лепка
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Glechoma hirsuta W. K. – Урбаличе
Glycyrrhiza glabra L. – Сладък корен
Herniaria incana Lam. – Изсипливче
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Inula helenium L. – Бял оман
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен
Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Ocimum basilicum L. – Босилек

Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Pimpinella saxifraga L. – Каменоломков анасон
Primula suaveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика
Prunus spinosa L. – Трънка
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Sambucus ebulus L. – Тревист бъз
Solidago virgaurea L. – Горски енчец
Triticum repens L. – Обикновен пирей
Tussilago farfara L. – Подбел
Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка, Брусница
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Zea mays L. – Царевица (коса)

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 20–30 капки тинктура от *Agropyrum repens* L. – Пирей (Троскот).

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: стрък *Betonica officinalis* L. – Лечебен ранилист, *Betula alba* L. – Бяла бреза, и *Vaccinium vitis-idaea* L. – Червена боровинка. Обикновено 3 приема по 200–250 мл.

3. Вместо вода да се пие отвара от стрък на *Marrubium vulgare* L. – Обикновне пчелник.

Външна употреба

1. В областта на корема се поставя компрес от хума, смесена с вода.

Или: 2. Парна баня на корема с полски хвощ.

Строг хранителен режим.

Препоръчва се още

Бор (листа-иглички) – отвара; бъз (листа) – чай; коприва (листа) – отвара; круша (листа) – отвара; лен (семе) – отвара; мед до 100 г, разтворен в 1 л топла минерална вода (подходяща за това заболяване), взема се 30–40 мин. преди хранене, три пъти дневно, на три равни приема; фасул (шушулките) – отвара; хмел (шишарки) – отвара; царевица (коса) – отвара; черни боровинки (листа) – отвара.

N31	Нервномускулна дисфункция на пикочния мехур, некласифицирана другаде
N32	Други увреждания на пикочния мехур

Спазми на пикочния мехур

Слабост на пикочния мехур

Задръжка на урина

Парализа на пикочния мехур

Билки за лечение

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче

Althaea officinalis L. – Лечебна ружа

Anagallis arvensis L. – Полско огнивче

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Arctostaphylos uva-ursi Spreng. – Мечо грозде

Asparagus officinalis L. – Лечебна зайча сянка

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Cannabis sativa L. – Посевен коноп

Cichorium inthybus L. – Синя жлъчка, обикновена

Spicus benedictus L. – Лечебна пресечка

Convolvulus arvensis L. – Обикновена поветица

Corylus avellana L. – Обикновена леска

Cucurbita pero L. – Обикновена тиква

Elaeagnus angustifolia L. – Теснолистна миризлива върба

Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно
Galium verum L. – Еньовче, Лепка
Humulus lupulus L. – Хмел
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен
Lithospermum officinale L. – Лечебно птиче просо
Lycopodium clavatum L. – Главчест плаун
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Oxalis acetosella L. – Обикновено киселиче
Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадънка
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Primula suaveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика
Rosa canina L. – Шипка
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus ebulus L. – Тревист бъз
Solidago virgaurea L. – Горски енчещ
Thuja orientalis L. – Източна туя, Боже дръвце
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Viola odorata L. – Миризлива теменуга
Zea mays L. – Царевица

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 10–20 капки тинктура от *Atropa bella-donna* L. – Лудо биле.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: стрък *Lithospermum officinale* L. – Лечебно птиче просо, *Primula suaveolens* Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика, и *Filipendula ulmaria* (L.) Maxim. – Орехче брястолистно. Обикновено 3 приема по 200–250 мл.

3. Вместо вода да се пие отвара от стрък на *Lycopodium clavatum* L. – Главчест плаун.

Външна употреба

1. В областта на корема се поставя компрес от хума, смесена с вода.

Или: 2. Парна баня на корема с полски хвоц.

Строг хранителен режим.

N33	Увреждания на пикочния мехур при болести, класифицирани другаде
-----	---

N34	Уретрит и уретерен синдром
N35	Стриктура на уретера

Възпаление на уретера

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче

Aloe arborescens L. – Дървовидно алое, Сабур

Arctostaphylos uva-ursi Spreng. – Мечо грозде

Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня

Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист

Betula alba L. – Бяла бреза

Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка

Calendula officinalis L. – Невен лечебен

Cannabis sativa L. – Посевен коноп

Carduus acanthoides L. – Обикновен магарешки бодил

Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка

Cynodon dactylon (L.) Pers. – Троскот

Equisetum arvense L. – Полски хвоц

Equisetum hyemale L. – Зимен хвоц

Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно

Fragaria vesca L. – Горска ягода

Galium verum L. – Еньовче, Лепка

Galium mollugo L. – Меко еньовче

Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Glycyrrhiza glabra L. – Сладък корен
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Inula helenium L. – Бял оман
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Lavandula officinalis L. – Лавандула
Lithospermum officinale L. – Лечебно птиче просо
Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Обикновне пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Mentha piperita L. – Лютива мента
Ocimum basilicum L. – Босилек
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Onopordon acanthium L. – Магарешки трън
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Primula suaveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика
Prunus cerasus L. – Обикновена вишна
Robinia pseudoacacia L. – Бяла акация
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Solidago virgaurea L. – Горски енчец
Thymus sp. diversae (*T. serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Triticum repens L. – Обикновен пирей
Tussilago farfara L. – Подбел
Valeriana officinalis L. – Лечебна диянка, Валериана
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Viola odorata L. – Миризлива теменуга
Vitis vinifera L. – Лоза
Zea mays L. – Царевица (коса)

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 20–30 капки тинктура от *Arctostaphylos uva-ursi* Spreng. – Мечо грозде.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: лист *Fragaria vesca* L. – Горска ягода, стрък *Galium mollugo* L. – Бяло еньовче, и корен *Ononis spinosa* L. – Бодлив гръмотрън, в съотношение 3:3:1. Обикновено 3 приема по 200–250 мл.

3. Вместо вода да се пие отвара от стрък на *Salvia officinalis* L. – Градински чай.

Външна употреба

1. В областта на корема се поставя компрес от хладка вода като загреващ.

Или: 2. Парна баня на корема с полски хвощ.

Строг хранителен режим.

N36	Други болести на уретера
-----	--------------------------

Пясък в урината

Камъни и пясък в пикочните канали –
уретер и пикочен мехур

Билки за лечение

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче

Althaea officinalis L. – Лечебна ружа

Anagallis arvensis L. – Полско огнивче

Arctostaphylos uva-ursi Spreng. – Мечо грозде

Armoracia rusticana (Lam.) Gaertn., Mey. et Scherb. – Хрян

Arum maculatum L. – Петнист змиарник

Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня

Asparagus officinalis L. – Лечебна зайча сянка

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка

Carduus acanthoides L. – Магарешки бодил

Cicer arietinum L. – Нахут, Сланутък

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон
Cnicus benedictus L. – Лечебна пресечка
Consolida regalis S. F. Gray – Обикновена ралица
Corylus avellana L. – Обикновена леска
Dictamnus albus L. – Бял росен
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно
Foeniculum officinale L. – Морач
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Galium verum L. – Еньовче, Лепка
Garanium pyrenaicum L. – Пиренейски здравец
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Glycyrrhiza glabra L. – Сладък корен
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звънчиче
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Lilium candidum L. – Бял крем
Lithospermum officinale L. – Лечебно птиче просо
Nasturtium officinale R. Br. – Лечебна поточарка
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Paeonia officinalis L. – Лечебен божур
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Pimpinella saxifraga L. – Каменоломков анасон
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче
Prunus cerasus L. – Обикновена вишна
Raphanus sativus L. – Ряпа
Rosa canina L. – Шипка
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Solidago virgaurea L. – Горски енчец
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига
Taxus baccata L. – Обикновен тис
Thalictrum aquilegifolium L. – Кандилколистно обичниче
Triticum repens L. – Обикновен пирей
Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка, Брусница
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче

Viola odorata L. – Миризлива теменуга

Zea mays L. – Царевица

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 10–20 капки тинктура от *Atropa bella-donna* L. – Лудо биле.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: стрък *Petroselinum crispum* (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз, и *Polygonum hydropiper* L. – Водно пипериче. Обикновено 3 приема по 200–250 мл.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Corylus avellana* L. – Обикновена леска.

Външна употреба

1. Клизми с топла вода.

Или: 2. Баня на половината тяло с отвара от овчарска торбичка.

Строг хранителен режим, с повече топла вода.

Препоръчани храни

Диня, касис, моркови, череши, чесън, ягоди.

Народната медицина препоръчва още

Пащърнак (корени) – отвара; бяз (кора) – отвара; енъовче (стрък) – отвара; пача трева (стрък) – отвара; полски хвощ (стрък) – отвара; равнец (стрък) – отвара; чесън с оцет – да се пие; шипки (плодове, счукани) – отвара; магданоз (семе) – отвара; пелин (стрък, листа) – отвара.

N37

Увреждания на уретера при болести, класифицирани другаде

Клас II. Новообразувания (C00–D48). Злокачествени новообразувания на пикочната система (C64–C68)

C66	Злокачествено новообразувание на уретера
C67	Злокачествено новообразувание на пикочния мехур

Злокачествени и доброкачествени (ЗНО) и (ДНО)
на уретера

Злокачествени и доброкачествени (ЗНО) и (ДНО)
на пикочен мехур

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче
Allium cepa L. – Лук, Кромид лук
Aloe arborescens L. – Дървовидно алое, Сабур
Althaea officinalis L. – Лечебна ружа
Anagallis arvensis L. – Полско огнивче
Aquilegia vulgaris L. – Обикновена кандилка
Arctostaphylos uva-ursi Spreng. – Мечо грозде
Arum maculatum L. – Петнист змиарник
Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня
Asparagus officinalis L. – Лечебна зайча сянка
Astragalus glycyphyllos L. – Сладколистен клин
Berberis vulgaris L. – Обикновен кисел трън
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Betula alba L. – Бяла бреза
Calendula officinalis L. – Невен лечебен
Cannabis sativa L. – Посевен коноп
Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Carduus acanthoides L. – Магарешки бодил
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка

Centaurium erythraea Rafn – Червен кантарион
Cnicus benedictus L. – Лечебна пресечка
Cotinus coggygia Scop. – Обикновена смрадлика
Cynodon dactylon (L.) Pers. – Троскот
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Equisetum hyemale L. – Зимен хвощ
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно
Foeniculum officinale L. – Морач
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Galium mollugo L. – Меко еньовче
Galium verum L. – Еньовче, Лепка
Garanium pyrenaicum L. – Пиренейски здравец
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Glycyrrhiza glabra L. – Сладък корен
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Inula helenium L. – Бял оман
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Lavandula officinalis L. – Лавандула
Lilium candidum L. – Бял крем
Lithospermum officinale L. – Лечебно птиче просо
Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Mentha piperita L. – Лютива мента
Ocimum basilicum L. – Босилек
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Onopordon acanthium L. – Магарешки трън
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Pimpinella anisum L. – Анасон (семена)
Plantago major L. – Широколистен живовляк
Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче
Primula sauveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика
Prunus cerasus L. – Обикновена вишна
Prunus spinosa L. – Трънка

Quercus robur L. – Обикновен дъб
Raphanus sativus L. – Ряпа
Robinia pseudoacacia L. – Бяла акация
Rosa canina L. – Шипка
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus ebulus L. – Тревист бъз
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Scolopendrium officinarum L. – Волски език
Solidago virgaurea L. – Горски енчец
Stipa pennata L. – Коило пересто
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Taxus baccata L. – Обикновен тис
Thalictrum aquilegifolium L. – Кандилколистно обичниче
Thymus sp. diversae (T. *serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Triticum repens L. – Обикновен пирей
Tussilago farfara L. – Подбел
Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка, Брусница
Valeriana officinalis L. – Лечебна дялянка, Валериана
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Viola odorata L. – Миризлива теменуга
Vitis vinifera L. – Лоза
Zea mays L. – Царевица (коса)

Допълнителни натурални лечебни средства

Натурален пчелен мед, натурален пчелен восък, пчелен клей, натурално кокоше яйце, (не)прана вълна, бяла дъвка, чист боров катран, нишадър.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 30 капки тинктура от: *Heleborus ododrus* W. et Kit – Кукуряк .

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: *Ononis spinosa* L. – Гръмот-

рън, лист *Plantago major* L. – Голям живовляк, и дръжка *Prunus cerasus* L. – Вишна.

3. Вместо вода да се пие отвара от: *Spiraea ulmaria* L. – Блатен тъжник.

Външна употреба

Компрес от пресен селски квасец или пресечено мляко, или настърган пресен картоф.

Хранителен режим

Вегетарианска храна.

N39	Други увреждания на отделителната система
-----	---

Болезнено и мъчно пикаене

Билки за лечение

Althaea officinalis L. – Лечебна ружа
Asparagus officinalis L. – Лечебна зайча сянка
Arctium lappa L. – Обикновен репей
Cannabis sativa L. – Посевен коноп
Cichorium inthybus L. – Синя жлъчка, обикновена
Spicus benedictus L. – Лечебна пресечка
Convolvulus arvensis L. – Обикновена поветица
Corylus avellana L. – Обикновена леска
Cucurbita pero L. – Обикновена тиква
Elaeagnus angustifolia L. – Миризлива върба
Galium verum L. – Еньовче, Лепка
Humulus lupulus L. – Хмел
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен
Lycopodium clavatum L. – Главчест плаун
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Oxalis acetosella L. – Обикновено киселиче

Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз

Physalis alkekengi L. – Мехунка

Primula suaveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика

Rosa canina L. – Шипка

Sambucus ebulus L. – Тревист бъз

Solidago virgaurea L. – Горски енчец

Thuja orientalis L. – Източна туя, Боже дръвце

Veronica officinalis L. – Лечебно великденче

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 10–20 капки тинктура от *Atropa bella-donna* L. – Лудо биле.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: стрък *Asparagus officinalis* L. – Лечебна зайча сянка, и *Galium verum* L. – Еньовче. Обикновено 3 приема по 200–250 мл.

Външна употреба

Топла седяща вана с отвара от хвоощ.

Препоръчва се още (пикочогонни средства)

Еньовче (стрък) – отвара; коприва (стрък, лист и корен) – отвара; къпина (корен) – отвара; магданоз (стрък, корен) – отвара; полски хвоощ (стрък) – отвара; целина (корен) – отвара; цикория (стрък, корен) – отвара; чесън.

Неволно напикаване, напикаване при деца

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Arctostaphylos uva-ursi Spreng. – Мечо грозде
Euclidium syriacum (L.) R.Br. – Сирийски еуклидиум
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен
Lithospermum arvense L. – Полско птиче просо
Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадънка
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Solidago virgaurea L. – Горски енчец

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

Вечер преди сън да се вземат 10–20 броя зърна от *Lithospermum arvense* L. – Полско птиче просо, заедно с 1 чаена лъжичка пчелен мед.

Външна употреба

Вълнено парче плат се поръсва с оцет, отгоре се наръсва с настърган домашен сапун като компрес за през нощта в продължение на 40 последователни вечери.

Болести на мъжките полови органи (N40–N51)

N40	Хиперплазия на простата
N41	Възпалителни болести на простата
N42	Други увреждания на простата

Възпаление на простатната жлеза (простатит)

Хронично възпаление на пикочния мехур

Увеличаване (хипертрофия) на простатната жлеза

Камъчета в простатната жлеза

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Aconitum cammarum Jacq. – Самакитка

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Arctostaphylos uva-ursi Spreng. – Мечо грозде

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист

Carduus nutans L. – Магарешки бодил

Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка

Chenopodium bonus-henricus L. – Чувен

Cinopodium vulgare L. – Котешка стъпка

Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог

Cucumis melo L. – Пъпеш

Fragaria vesca L. – Горска ягода

Himantoglossum hircinum Spreng. – Пърчовка

Humulus lupulus L. – Хмел

Juglans regia L. – Орех обикновен

Linum usitatissimum L. – Лен

Marrubium vulgare L. – Обикновне пчелник

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютивa мента
Ocimum basilicum L. – Босилек
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Phytolacca americana L. – Лаконос
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Plantago lanceolata et major L. – Живовеляк (двата вида)
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Populus nigra L. – Черна топола
Potentilla L. – Очиболец
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Salix L. – Върба (видове)
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Saponaria officinalis L. – Лечебно сапунче
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Sinapis alba L. – Бял синап
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Tribulus terrestris L. – Трабузан, Бабини зъби
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Ulmus campestris L. – Полски бряст
Valeriana officinalis L. – Лечебна диянка, Валериана

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 30 капки тинктура от: *Tribulus terrestris* L. – Трабузан (Бабини зъби).

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: *Carduus nutans* L. – Магарешки бодил, *Clinopodium vulgare* L. – Котешка стъпка, и *Marrubium vulgare* L. – Обикновне пчелник.

3. Вместо вода да се пие отвара от: *Carduus nutans* L. – Магарешки бодил.

Външна употреба

Компрес от пресен селски квасец или пресечено мляко.

Хранителен режим

Вегетарианска храна.

Препоръчва се още

Бадеми (ядка) – да се ядат; бяла бреза (кора) – отвара; коноп (семе) – отвара; леска (кора, листа) – отвара; магданоз (семе) – отвара; слънчоглед (периферните листчета на цвета) – отвара; мечо грозде (стрък) – отвара; троскот (стрък, корен) – отвара; прополис (пчелен клей) – тинктура.

N43	Хидроцеле (излив на водниста течност в сак, най-често около тестиса) и сперматоцеле (кистозно разширение на скротума, съдържащо сперма)
N44	Завъртане на тестиса
N45	Орхит (възпаление на тестиса) и епидидимит (възпаление на каналчето, което свързва тестиса със семепровода)

Хронично възпаление на семенните мехурчета

Възпаление на надсеменника (епидидимит)

Възпаление на яйцата (орхит)

Набиране на кръв в обвивката на яйцата (хематоцеле)

Набиране на течност в обвивките на яйцата (хидроцеле)

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче

Anagallis arvensis L. – Полско огнивче

Arctostaphylos uva-ursi Spreng. – Мечо грозде

Astragalus glycyphyllos L. – Сладколистен клин
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Betula alba L. – Бяла бреза
Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Corylus avellana L. – Обикновена леска
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Centaurium erythraea Rafn – Червен кантарион
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Glycyrrhiza glabra L. – Сладък корен
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Inula helenium L. – Бял оман
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен
Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Ocimum basilicum L. – Босилек
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Plantago lanceolata L. et major – Живовляк
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Primula suaveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика
Prunus spinosa L. – Трънка
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Solidago virgaurea L. – Горски енчец
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Triticum repens L. – Обикновен пирей
Tussilago farfara L. – Подбел
Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка, Брусница
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Vitis vinifera L. – Лоза
Zea mays L. – Царевица

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 30 капки тинктура от *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medic. – Овчарска торбичка.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: стрък от *Alchemilla vulgaris* L. – Шапиче, стрък от *Triticum repens* L. – Обикновен пирей, и лист от *Vitis vinifera* L. – Лоза, на три приема по 200–250 мл.

3. Вместо вода да се пие отвара от: *Ononis spinosa* L. – Бодлив гръмотрън.

Външна употреба

Компрес от пресен селски квасец, или пресечено мляко.

Хранителен режим

Вегетарианска храна.

Неслизане на едното или на двете яйца в торбичката
(крипторхизъм)

Забележка

Обикновено лечението е хирургично.

Разширение на вените на епидидима (варикоцеле)

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Anethum graveolens L. – Копър

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Calendula officinalis L. – Невен лечебен

Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка

Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион

Chelidonium majus L. – Змийско мляко

Clinopodium vulgare L. (*Calamita clinopodium* Moris.) – Струпейче

Cotinus coggygria Scop. – Обикновена смрадлика

Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Foeniculum vulgare Mill. – Резене

Juglans regia L. – Орех обикновен
Lunaria vulgaris L. – Луличка
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Mentha piperita L. – Лютива мента
Pimpinella anisum L. – Анасон
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polygonum aviculare L. – Пача трева
Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче
Quercus robur L. – Обикновен дъб (кора)
Rosa damascena Mill. – Българска роза
Sorbus aucuparia L. – Офика
Symphytum officinale L. – Черен оман
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Urtica dioica L. – Обикновена коприва
Viburnum opulus L. – Червена калина
Viola tricolor L. – Трицветна теменуга

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 20–30 капки тинктура от *Viola tricolor* L. – Трицветна теменуга.
2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: *Mentha piperita* L. – Лютива мента, и *Rosa damascena* Mill. – Българска роза. Обикновено на три приема по 200–250 мл.
3. Вместо вода да се пие отвара от: *Matricaria chamomilla* L. – Лайка.

Външна употреба

1. Компрес от пресен селски квасец или пресечено мляко, или настъргани картофи.
Или (при разширени вени) 2. Компрес от отвара на *Cotinus coggygia* Scop. – Обикновена смрадлика.

Хранителен режим

Вегетарианска храна.

N46	Безплодие при мъжа
------------	---------------------------

Безплодие**Билки за лечение**

Armoracia rusticana (Lam.) Gaertn., Mey. et Scherb. – Хрян

Capsicum annuum L. – Пипер

Clinopodium vulgare L. – Котешка стъпка

Himantoglossum hircinum Spreng. – Пърчовка

Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън

Piper nigrum L. – Чер пипер

Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула

Satureja hortensis L. – Градинска чубрица

Tribulus terrestris L. – Трабузан, Бабини зъби

Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева

Народно лечение и лечителски опит**Вътрешна употреба**

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 20–30 капки тинктура от *Satureja hortensis* L. – Градинска чубрица.

2. Вместо вода да се пие отвара от: *Tribulus terrestris* L. – Трабузан (Бабини зъби).

Външна употреба

Компрес от студена вода (парчета лед) в областта на тестисите за 10–15 мин, ежедневно.

Хранителен режим

Вегетарианска храна.

Полово безсилие (импотентност)
Полововъзбудителни (афродитични) средства

Билки за лечение

Armoracia rusticana (Lam.) Gaertn., Mey. et Scherb. – Хрян

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Himantoglossum hircinum Spreng. – Пърчовка

Piper nigrum L. – Чер пипер

Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула

Satureja hortensis L. – Градинска чубрица

Sinapis alba L. – Бял синап

Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче

Tribulus terrestris L. – Трабузан, Бабини зъби

Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 20–30 капки тинктура от *Tribulus terrestris* L. – Трабузан (Бабини зъби).

2. Вместо вода да се пие отвара от *Trigonella foenum-graecum* L. – Сминдух.

Хранителен режим

Вегетарианска храна – с повече лютиво

Препоръчва още

1. Вишни – кокичките счукани на прах – по 1 чаена лъжица 3 пъти на ден.

2. Сминдух (семе) – отвара.

N47	Изобилен препуциум (кожна гънка, разположена върху главичката на пениса), фимоза и парафимоза
N48	Други увреждания на половия член

Стеснение на пикочния канал. Забележка:
не е самостоятелно заболяване.

Фимоза и парафимоза (удължена покривна повърхност – кожа на члена). **Забележка:** обикновено се предприема хирургична интервенция.

Баланит и баланопостит (възпаление на покривната кожа на главичката на половия член)

Пластично вдървяване и изкривяване на члена (по време на полова възбуда част от члена е вдървена, а друга е изкривена във вид на дъга). **Забележка:** обикновено лечението е хирургично.

Билки за лечение

- Achillea millefolium* L. – Бял равнец
Althaea officinalis L. – Лечебна ружа
Alchemilla vulgaris L. – Обикновено шапиче, Цариче
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Arctium lappa L. – Обикновен репей
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Buxus sempervirens L. – Чемшир
Carduus nutans L. – Магарешки бодил
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Clinopodium vulgare L. – Котешка стъпка
Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог
Chenopodium bonus-henricus L. – Чувен
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Galium verum L. – Еньовче, Лепка
Humulus lupulus L. – Хмел
Juglans regia L. – Орех обикновен
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Mentha piperita L. – Лютива мента
Ocimum basilicum L. – Босилек
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън

Onopordon acanthium L. – Магарешки трън
Plantago lanceolata L. et *major* – Живовляк
Phytolacca americana L. – Лаконос
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Potentilla tormentilla Schrank. – Планински очиболец
Prunus cerasus L. – Вишна
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Salix L. – Върба (видове)
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Sinapis alba L. – Бял синап
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Tribulus terrestris L. – Трабузан, Бабини зъби
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Ulmus campestris L. – Полски бряст
Valeriana officinalis L. – Лечебна диланка, Валериана

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 30 капки тинктура от *Clinopodium vulgare* L. – Котешка стъпка.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: *Onopordon acanthium* L. – Магарешки трън, *Plantago lanceolata* L. et *major* – Живовляк, и *Potentilla tormentilla* Schrank. – Планински очибилец. Обикновено на три приема по 200–250 мл.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Satureja hortensis* L. – Градинска чубрица.

Външна употреба

Намазване с благ мехлем.

Хранителен режим

Вегетарианска храна

N49	Възпалителни увреждания на мъжките полови органи, некласифицирани другаде
N50	Други увреждания на мъжките полови органи

Заболяване на мъжката полова система, свързани с неудачно функционираща нервната система

Полова свърхвъзбудимост

Полюция (семеизхвърляне по време на сън)

Неволно семеизтичане (сперматорея)

Приапизъм (постоянно налягане за ерекция) и сатириазис (болезнено повишено полово влечение)

Кървава семенна течност

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Ajuga laxmannii (L.) Bentham – Лаксманово срещниче

Angelica archangelica L. – Лечебна пищялка

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка

Carum carvi L. – Кимион

Cheiranthus cheiri L. – Зимен шибой

Convallaria majalis L. – Момина сълза

Crocus sativus L. – Шафранов минзухар

Datura stramonium L. – Татул

Drosera rotundifolia L. – Кръглолистна росиянка

Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Foeniculum vulgare Mill. – Резене, Морач

Hyoscyamus niger L. – Черен блян

Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче

Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста обикновена

Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комуника

Melissa officinalis L. – Маточина

Mentha piperita L. – Лютива мента

Narcissus pseudonarcissus L. – Лъжлив нарцис
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Paeonia officinalis L. – Лечебен божур
Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадънка
Pimpinella anisum L. – Анасон
Primula snaveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика
Rosa canina L. – Шипка
Ruta graveolens L. – Седефче
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Scutellaria galericulata L. – Обикновена превара
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Valeriana officinalis L. – Лечебна дялянка, Валериана
Verbena officinalis L. – Върбинка

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 10–12 капки тинктура от *Atropa bella-donna* L. – Лудо биле, или *Datura stramonium* L. – Татул. Внимателно!

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: стрък *Cheiranthus cheiri* L. – Зимен шибой, стрък *Ruta graveolens* L. – Седефче, и корен *Valeriana officinalis* L. – Валериана (Лечебна дялянка). Обикновено на три приема по 200–250 мл.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Satureja hortensis* L. – Градинска чубрица.

Външна употреба

1. Компрес от отвара на полски мак.

Или: 2. Кръстосан компрес от смес на хума (глина) и оцет с вода.

Хранителен режим

Вегетарианска храна

Заболяване на мъжката полова система, свързани с генетични и хормонални увреждания

Евнухоидизъм

Нарастване на гърдите на мъжа

Забележка

При двата вида заболявания съвременната медицина използва химични хормонални средства, които имат странични ефекти. Който желае, може да приложи лечение със следните природни средства.

Билки за лечение

Alliaria officinalis – Andrzej. ex M. Bieb. – Чеснова трева

Armoracia rusticana (Lam.) Gaertn., Mey. et Scherb. – Хрян

Berberis vulgaris L. – Обикновен кисел трън

Cichorium inthybus L. – Синя жлъчка

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Galium aparine L. – Лепка

Humulus lupulus L. – Хмел

Menyanthes trifoliata L. – Трилистно горчивче

Pinus sylvestris L. – Бял бор

Populus nigra L. – Черна топола

Populus tremula L. – Трепетлика

Rumex acetosa L. – Киселец

Rumex patientia L. – Спанаков лапад

Saccharomyces cerevisiae Mey – Бирена мая

Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула

Sedum acre L. – Лютива тлъстига

Sisymbrium officinale (L.) Scop. – Лечебна мъдрица

Spinacia oleracea L. – Спанак

Tropaeolum majus L. – Латинка

Vaccinium vitis-idea L. – Боровинка

Veronica beccabunga L. – Поточно великденче

Помощни натурални продукти

Кълнове от всички видове хранителни семена; пресни плодове и зеленчуци; пресни плодови сокове; мед и пчелни продукти (пчелно млечице и пчелен прашец); мляко и млечни продукти.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 20–30 капки тинктура от *Alliaria officinalis* – Andrz. ex M.Bieb. – Чеснова трева.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: стрък *Humulus lupulus* L. – Хмел, и *Salvia officinalis* L. – Градински чай. Обикновено на три приема по 200–250 мл.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Spinacia oleracea* L. – Спанак.

4. Един път дневно да се приема 1 супена лъжица чист пчелен мед, смесен с 1 кафеена лъжица пчелен прашец.

Хранителен режим

Кълнове от всички видове хранителни семена; пресни плодове и зеленчуци; пресни плодови сокове.

Поведенчески заболявания

Онанизъм (ръкоблудие)

Разврат и полови извращение

Педофилия

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Angelica archangelica L. – Лечебна пищялка

Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Bryonia alba L. – Дива бяла тиква, Брей

Cnicus benedictus L. – Лечебна пресечка
Convallaria majalis L. – Момина сълза
Crocus sativus L. – Шафранов минзухар
Datura stramonium L. – Татул
Dictamnus albus L. – Бял росен
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Hyoscyamus niger L. – Чер блян
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Paeonia peregrina Mill. – Божур
Sinapis alba L. – Бял синап
Stachys recta L. – Ранилист изправен, Чистец
Tamus communis L. – Обикновен брей
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Valeriana officinalis L. – Лечебна дялянка, Валериана
Vitis vinifera L. – Лоза

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 10–12 капки тинктура от *Bryonia alba* L. – Дива бяла тиква. Внимателно!

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: стрък *Achillea millefolium* L. – Бял равнец, *Hypericum perforatum* L. – Жълт кантарион, и *Melissa officinalis* L. – Маточина. Обикновено на три приема по 200–250 мл.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Melilotus officinalis* (L.) Pall. – Лечебна комунига.

Външна употреба

Компрес от отвара на Лечебна дялянка (Валериана).

Хранителен режим

Вегетарианска храна

Да се провежда психотерапия (внушения).

Заразни болести

Херпес зостер по главичката на члена

Билки за лечение

Aconitum lamarscki L. – Жълта самакитка
Althaea officinalis L. – Лечебна ружа
Arctostaphylos uva-ursi Spreng. – Мечо грозде
Arctium lappa L. – Обикновен репей
Buxus sempervirens L. – Чемшир
Cucumis melo L. – Пъпеш
Carex arenaria L. – Пясъчна острица
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Chenopodium bonus-henricus L. – Чувен
Conium maculatum L. – Петнист бучиниш
Cotinus coggygia Scop. – Смрадлика
Cynoglossum officinalis L. – Лечебна наумка
Clinopodium vulgare L. – Котешка стъпка
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Hedera helix L. – Обикновен бръшлян
Juglans regia L. – Орех обикновен
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Linum usitatissimum L. – Лен
Ocimum basilicum L. – Босилек
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Phytolacca americana L. – Лаконос
Pinus sylvestris L. – Бял бор (врѣхчета)
Piper cubeba L. – Пипер кебабе (тур.)

Polygonum aviculare L. – Пача трева
Populus nigra L. – Черна топола
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Salix L. – Върба (видове)
Saponaria officinalis L. – Лечебно сапунче
Smilax excelsa L. – Висока скрипка
Solanum dulcamara L. – Разводник, Кучешко червено грозде
Thuja orientalis L. – Източна туя, Боже дръвце
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Ulmus campestris L. – Полски бряст

Трипер

Билки за лечение

Althaea officinalis L. – Лечебна ружа
Arctostaphylos uva-ursi Spreng. – Мечо грозде
Arctium lappa L. – Обикновен репей
Cucumis melo L. – Пъпеш
Cynoglossum officinalis L. – Лечебна наумка
Linum usitatissimum L. – Лен
Hedera helix L. – Обикновен бръшлян
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Linum usitatissimum L. – Лен
Ocimum basilicum L. – Босилек
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Piper cubeba L. – Пипер кебабе (тур.)
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Potentilla tormentilla Neck. – Планински очибилец
Thuja orientalis L. – Източна туя, Боже дръвце
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Ulmus campestris L. – Полски бряст

Сифилис

Билки за лечение

Aconitum napellus L. – Самакитка
Arctium lappa L. – Обикновен репей
Buxus sempervirens L. – Чемшир
Carex arenaria L. – Пясъчна острица
Carlina acanthifolia All. – Решетка
Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Chenopodium bonus-henricus L. – Чувен
Conium maculatum L. – Петнист бучиниш
Cynoglossum officinalis L. – Лечебна наумка
Linum usitatissimum L. – Лен
Hedera helix L. – Обикновен бръшлян
Juglans regia L. – Орех обикновен
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Phytolacca americana L. – Лаконос
Pinus sylvestris L. – Бял бор (врѣхчета)
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Populus nigra L. – Черна топола
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Salix L. – Върба (видове)
Saponaria officinalis L. – Лечебно сапунче
Smilax excelsa L. – Висока скрипка
Solanum dulcamara L. – Разводник, Кучешко червено грозде
Thuja orientalis L. – Източна туя, Боже дръвце

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 20–30 капки тинктура от *Petroselinum crispum* (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз, и/или *Juglans regia* L. – Орех обикновен.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: стрък *Carex arenaria* L. – Пясъчна острица, *Clinopodium vulgare* L. – Котешка стъпка, и *Potentilla tormentilla* Neck. – Планински очибилец. Обикновено на три приема по 200–250 мл.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Thuja orientalis* L. – Източна туя.

Външна употреба

1. Печен син камък се разбърква със свинска мас, за мазане.

Или: 2. Лен (стрък), изсушен и смлян на прах, да се посипва раната.

Хранителен режим

Вегетарианска храна

N51	Увреждания на мъжките полови органи при болести, класифицирани другаде
-----	--

Клас II. Новообразувания (C00–D48).
Злокачествени новообразувания на мъжките полови
органи (C60–C63)

C60	Злокачествено новообразувание на пениса
------------	--

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО)
и (ДНО) на пениса

Билки за лечение

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец
Achillea millefolium L. – Бял равнец
Aconitum napellus L. – Самакитка
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Althaea officinalis L. – Лечебна ружа
Arctium lappa L. – Обикновен репей
Arum maculatum L. – Петнист змиярник
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Buxus sempervirens L. – Чемшир
Carduus nutans L. – Магарешки бодил
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Chenopodium bonus-henricus L. – Чувен
Clinopodium vulgare L. – Котешка стъпка
Conium maculatum L. – Петнист бучиниш
Crataegus monogyna Jacq. – Червен глог
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Galium verum L. – Еньовче, Лепка
Hedera helix L. – Обикновен бръшлян
Humulus lupulus L. – Хмел
Juglans regia L. – Орех обикновен
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна

Linum usitatissimum L. – Обикновен лен
Mentha piperita L. – Лютива мента
Nyphar luteum SS. – Водна роза, Русалка
Ocimum basilicum L. – Босилек
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Phytolacca americana L. – Лаконос
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Plantago lanceolata L. et *major* – Живовляк (видове)
Polygonum aviculare L. – Пача трева
Populus nigra L. – Черна топола
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Salix L. – Върба (видове)
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Saponaria officinalis L. – Лечебно сапунче
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Sinapis alba L. – Бял синап
Solanum dulcamara L. – Разводник, Кучешко червено грозде
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Thuja orientalis L. – Източна туя, Боже дръвче
Tribulus terrestris L. – Трабузан, Бабини зъби
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Ulmus campestris L. – Полски бряст
Valeriana officinalis L. – Лечебна диянка, Валериана
Vinca minor L. – Зимзелен

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 30 капки тинктура от *Arum maculatum* L. – Змиярник.
2. Сутрин, обед и вечер 5-10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: надземна част *Trigonella*

foenum graecum L. – Сминдух, корен *Ononis spinosa* L. – Гръмотрън, и стрък *Galium verum* L. – Еньовче, в равни количества от всяка билка.

3. Вместо вода да се пие отвара от корен *Ononis spinosa* L. – Гръмотрън, или кора *Quercus pedunculata* Ehrh. – Дъб.

Външна употреба

Компреси от отвара на *Clinopodium vulgare* L. – Котешка стъпка, и намазване с благ мехлем.

Хранителен режим

Растителна храна

C61	Злокачествено новообразуване на простата
C63	Злокачествено новообразуване на тестиса

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на простата и тестиса

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Aconitum cammarum Jacq. – Самакитка
Althaea officinalis L. – Бяла ружа
Agrimonia eupatoria L. – Агримония
Arctostaphylos uva ursi L. – Диви боровинки
Atropa mandragora L. – Лудо биле, Старо биле
Betonica officinalis L. – Ранилист
Buxus sempervirens L. – Чемшир
Cacumis melo L. – Пъпеш
Carduus nutans L. – Магарешки бодил
Carex arenaria L. – Пясъчна острица
Carlina acanthifolia L. – Решетка
Clinopodium vulgare L. – Котешка стъпка

Crataegus monogyna Jasg. – Червен глог
Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Chenopodium bonus henricus L. – Чувен
Conium maculatum L. – Бучиниш
Cynoglossum officinale L. – Кучешки език, Мишинец
Fragaria vesca L. – Ягода
Hedera helix L. – Бръшлян
Himantoglossum hircinum Spreng. – Пърчовка
Humulus lupulus L. – Хмел
Juglans regia L. – Орех обикновен
Juniperus communis L. – Хвойна
Lappa major Gartn. – Репей
Linum usitatissimum L. – Лен
Mentha piperita L. – Лютива мента
Nyphar luteum SS. – Водна роза, Русалка
Ocimum basilicum L. – Босилек
Ononis spinosa L. – Гръмотрън
Petroselinum sativum Hoffm. – Магданоз
Plantago L. – Живовляк
Phytolacca decandra L. – Винобой
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Poligonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Populus nigra L. – Черна топола, Кавак
Potentilla tormentilla Schrank. – Планински очиболец
Quercus pedunculata Ehrh. – Дъб
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Salix L. – Върба
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Saponaria officinalis L. – Сапунче
Sinapis alba L. – Синап, бял
Smilax exelsa L. – Скрипка
Solanum dulcamara L. – Разводник, Кучешко червено грозде
Teucrium chamaedrys L. – Подъбиче
Thuja orientalis L. – Източна туя, Боже дръвце

Tribulus terrestris L. – Трабузан, Бабини зъби

Trigonella foenum graecum L. – Сминдух, Гръцка трева

Ulmus campestris L. – Бряст

Valeriana officinalis L. – Лечебна диланка, Валериана

Помощни натурални продукти

Сини сливи, зеле, чист боров катран, чист пчелен мед, лята захар (небетшекер)

Външно

Областта на простата да се налага с компрес от външните листа на *Brassica oleracea* L. – Зеле.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 30 капки тинктура от: плод (или корен – за предпочитане) *Phytolacca decandra* L. – Винобой, или *Betonica officinalis* L. (*Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: цвят *Carduus nutans* L. – Магарешки бодил, надземна част *Clinopodium vulgare* L. – Котешка стъпка, и надземна част *Tribulus terrestris* L. – Бабини зъби.

3. Вместо вода: отвара от лист *Mentha piperita* L. – Лютивамента.

Външна употреба

Областта на простатата да се налага с компрес от външните листа на *Brassica oleracea* L. – Зеле. Начин на приготвяне на компреса: Едно добре измито външно обвивно листо на средно голяма зелка се начуква внимателно от вътрешната страна с дървено чукче. Така подготвеният зелев лист се слага в участъка на простата и се прикрепва с памучно парче плат.

Хранителен режим

Вегетарианство

Невъзпалителни болести на женските полови органи (N80–N98)

N80	Ендометриоза
-----	--------------

Разрастване на вътрешната тъкан на матката до съседни органи

Билки за лечение

Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче
Asplenium trichomanes L. – Изстравниче, Страшниче
Calendula officinalis L. – Невен лечебен
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно
Inula helenium L. – Бял оман
Lathraea squamaria L. – Горска майка
Nepeta cataria L. – Обикновена коча билка
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Peucedanum officinalis L. – Самодивска лечебна трева, Чемерика
Symphytum officinale L. – Черен оман, Лечебно зарасличе
Syringa vulgaris L. – Обикновен люляк
Teucrium chamaedrys L. – Подъбиче
Viscum album L. – Бял имел

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 20–30 капки тинктура от *Calendula officinalis* L. – Невен лечебен.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпи-ва отвара от следните билки: стрък *Alchemilla vulgaris* L. – Ша-пиче, и *Teucrium chamaedrys* L. – Подъбиче, в равни количества от двете билки. Обикновено на три приема по 200–250 мл.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Inula helenium* L. – Бял оман.

Външна употреба

Промивка със смядлика.

Хранителен режим

Вегетарианска храна

N81	Пролапс на женските полови органи
N82	Фистули със засягане на женските полови органи

Разширение, стеснение и затваряне на матката

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен обикновен
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Alchemilla vulgaris L. – Обикновено шапиче
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Calendula officinalis L. – Невен лечебен
Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Centaurium erythraea Rafn – Червен кантарион
Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей
Cotinus coggygia Scop. – Обикновена смядлика
Consolida regalis S. F. Gray – Обикновена ралица
Equisetum arvense L. – Полски хвоц
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звънчик
Juglans regia L. – Орех обикновен
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста обикновена
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Nepeta cataria L. – Обикновена коча билка
Origanum vulgare L. – Обикновен риган

Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Pinus sylvestris L. – Бял бор (врѣхчета)
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Prunus cerasus L. – Вишна
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебела Мара
Solidago virga aurea L. – Енчец
Symphytum officinale L. – Черен оман, Лечебно зарасличе
Syringa vulgaris L. – Обикновен люляк
Teucrium chamaedrys L. – Подъбиче
Thymus sp. diversae (*T. serpyllum*) L. – Машерка, Бабина душица
Urtica dioica L. – Обикновена коприва
Fumaria officinalis L. – Лечебен росопас
Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка, Брусница
Viburnum opulus L. – Червена калина
Viscum album L. – Бял имел

Забележка

Обикновено лечението е хирургично.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 20–30 капки тинктура от *Syringa vulgaris* L. – Обикновен люляк.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: стрък *Alchemilla vulgaris* L. – Обикновено шапиче, цвят *Calendula officinalis* L. – Невен лечебен, и *Ruta graveolens* L. – Седефче, в равни количества от трите билки. Обикновено на три приема по 200–250 мл.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Leonurus cardiaca* L. – Дяволска уста обикновена.

Външна употреба

Промивка със смядлика.

Хранителен режим

Вегетарианска храна

N83	Невъзпалителни болести на яйчника, маточната тръба и широката връзка на матката
N84	Полипи на женските полови органи
N85	Други невъзпалителни болести на матката, без шийката на матката

Полипи в матката

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен обикновен
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Alchemilla vulgaris L. – Обикновено шапиче, Цариче
Amaranthus retroflexus L. – Щир
Artemisia absinthum L. – Бял пелин
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Calendula officinalis L. – Невен лечебен
Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Cichorium inthybus – Синя жлъчка
Claviceps purpurea Fr. (*Secale cornutum* L.) – Мораво рогче, Главня
Conium maculatum L. – Петнист бучиниш
Crocus sativus L. – Шафранов минзухар
Cynodon dactylon (L.) Pers. – Троскот
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче

- Juglans regia* L. – Орех обикновен
Lamium album L. – Мъртва коприва, бяла
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста обикновена
Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Menyanthes trifoliata L. – Трилистно горчивче
Nigella damascena L. – Дамаска челебитка
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Polygonum bistorta L. – Голямо кървавиче
Potentilla alba L. – Бял очиболец
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Rosa canina L. – Шипка
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебела Мара
Succisa pratensis Mch. – Синьо вглавче
Symphytum officinale L. – Черен оман, Лечебно зарасличе
Syringa vulgaris L. – Обикновен люляк
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Thymus sp. diversae (T. *serpyllum*) L. – Машерка, Бабина душица
Tussilago farfara L. – Подбел
Fumaria officinalis L. – Лечебен росопас
Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка, Брусница
Viburnum opulus L. – Червена калина
Viscum album L. – Бял имел

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 20–30 капки тинктура от *Amaranthus retroflexus* L. – Щир обикновен.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: стрък *Marrubium vulgare* L. – Обикновне пчелник, *Rosmarinus officinalis* L. – Лечебен розмарин, и *Succisa pratensis* Mch. – Синьо вглавче, в равни количества от трите билки. Обикновено на три приема по 200–250 мл.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Thymus sp. diversae* (T. serpyllum) L. – Мащерка (Бабина душица).

Външна употреба

Промивка с лайка.

Хранителен режим

Леgetарианска храна

N86	Ерозио и ектропион на шийката на матката
N87	Дисплазия на шийката на матката
N88	Други невъзпалителни болести на шийката на матката

Изкривяване на матката напред

Изкривяване на матката назад

Спадане и изпадане на матката

Извъръщане на матката

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка

Centaurium erythraea Rafn – Червен кантарион

Cichorium inthybus L – Синя жлъчка
Corylus avellana L. – Обикновена леска
Consolida regalis S. F. Gray – Обикновена ралица
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Juglans regia L. – Орех обикновен
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Inula helenium L. – Бял оман
Malva sylvestris L. – Слез
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Solidago virgaurea L. – Горски енчец
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Urtica dioica L. – Обикновена коприва
Triticum repens L. – Обикновен пирей
Tussilago farfara L. – Подбел
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Zea mays L. – Царевица

Забележка

Обикновено лечението е хирургично.

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 20–30 капки тинктура от *Urtica dioica* L. – Обикновена коприва.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: стрък *Achillea millefolium* L. – Бял равнец, *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medic. – Овчарска торбичка, и *Hypericum perforatum* L. – Жълт кантарион, в равни количества от трите билки. Обикновено на три приема по 200–250 мл.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Matricaria chamomilla* L. – Лайка.

Външна употреба

Промивка с лайка.

Хранителен режим

Вегетарианска храна

N89	Други невъзпалителни болести на вагината
N90	Други невъзпалителни болести на вулвата и перинеума

Слаба матка

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче
Althaea officinalis L. – Лечебна ружа
Anagallis arvensis L. – Полско огнивче
Aquilegia vulgaris L. – Обикновена кандилка
Arctostaphylos uva-ursi Spreng. – Мечо грозде
Astragalus glycyphyllos L. – Сладколистен клин
Berberis vulgaris L. – Обикновен кисел трън
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Betula alba L. – Бяла бреза
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Corylus avellana L. – Обикновена леска
Conium maculatum L. – Петнист бучиниш
Consolida regalis S. F. Gray – Обикновена ралица
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Foeniculum officinale L. – Морач
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Glechoma hirsuta W. K. – Урбаличе

Glycyrrhiza glabra L. – Сладък корен
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Inula helenium L. – Бял оман
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Ocimum basilicum L. – Босилек
Oenanthe aquatica L. – Воден морач
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Pimpinella saxifraga L. – Каменоломков анасон
Primula suaveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика
Prunus spinosa L. – Трънка
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Solidago virgaurea L. – Горски енчец
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Triticum repens L. – Обикновен пирей
Tussilago farfara L. – Подбел
Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка, Брусница
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Vitis vinifera L. – Лоза
Zea mays L. – Царевица

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 10–12 капки тинктура от *Aquilegia vulgaris* L. – Обикновена кандилка. Внимателно!

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: стрък *Ocimum basilicum* L. – Босилек, и *Triticum repens* L. – Обикновен пирей, в равни количества от двете билки. Обикновено на три приема по 200–250 мл.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Triticum repens* L. – Обикновен пирей.

Външна употреба

Промивка и парни бани с лайка.

Хранителен режим

Вегетарианска храна

N91	Липса на менструация, оскъдна и рядка менструация
-----	---

Нередовна, болезнена и недостатъчна менструация

Избързване на менструацията

Закъсняване на менструацията

Ненавременно спиране на менструацията

Твърде ранна менструация

Отсъствие на менструация; спиране на менструацията

Болезнена менструация (дисменорея)

Средства за урегулиране на менструацията

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Amaranthus retroflexus L. – Щир обикновен

Artemisia absinthum L. – Бял пелин

Astragalus glycyphyllos L. – Сладколистен клин

Calendula officinalis L. – Невен лечебен

Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка

Carum carvi L. – Кимион

Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион

Chelidonium majus L. – Змийско мляко

Chenopodium vulvaria L. – Струпейниче

Cinnamomum ceylanicum Breyn. – Канела

Crocus sativus L. – Шафранов минзухар

Consolida regalis S. F. Gray – Обикновена ралица

Dictamnus albus L. – Бял росен

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява

Hordeum vulgare L. – Обикновен ечемик

Humulus lupulus L. – Хмел

Inula helenium L. – Бял оман
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Lamium album L. – Мъртва коприва бяла
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста обикновена
Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Menyanthes trifoliata L. – Трилистно горчивче
Mercurialis perennis L. – Многогодишен пролез
Morus alba L. – Бяла черница
Nepeta cataria L. – Обикновена коча билка
Nigella damascena L. – Дамаска челебитка
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадънка
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Pimpinella anisum L. – Анасон (семена)
Pimpinella saxifraga L. – Каменоломков анасон
Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче
Potentilla alba L. – Бял очиблец
Prunus cerasus L. – Обикновена вишна
Rosa canina L. – Шипка
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Ruta graveolens L. – Седефче
Sedum album L. – Бяло прозорче
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебела Мара
Syringa vulgaris L. – Обикновен люляк
Tagetes erecta L. – Изправена турта
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига
Thymus sp. *diversae* (T. *serpyllum*) L. – Машерка, Бабина душица
Tussilago farfara L. – Подбел
Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка, Брусница
Verbascum thapsiforme Schr. – Висок лопен
Veronica officinalis L. – Великденче
Viburnum opulus L. – Червена калина

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 20–30 капки тинктура от *Amaranthus retroflexus* L. – Щир обикновен.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: стрък и цвят *Calendula officinalis* L. – Невен, *Origanum vulgare* L. – Обикновен риган, и *Rosa canina* L. – Шипка, в равни количества от трите билки. Обикновено на три приема по 200–250 мл.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Veronica officinalis* L. – Великденче.

Хранителен режим

Вегетарианска храна

Препоръчва се още

Акация (листа) – отвара; Бял равнец (стрък, цвят) – отвара; Лайка (стрък, цвят) – отвара.

N92	Обилна, честа и нередовна менструация
N93	Други аномални кръвотечения от матката и вагината
N94	Болка и други състояния, свързани с женските полови органи и менструалния цикъл

Изобилна менструация

Менструални спазми

Силно маточно кръвотечение (метрорагия)

Продължителна менструация

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка

Claviceps purpurea Fr. (*Secale cornutum* L.) – Мораво рогче, Главня
Digitalis purpurea L. – Червен напръстник
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Juglans regia L. – Орех обикновен
Oxalis acetosella L. – Обикновено киселиче
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Polygonum bistorta L. – Голямо кървавиче
Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Punica granatum L. – Нар
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Rubia tinctorum L. – Бояджийски брош
Rubus idaeus L. – Малина
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sanguisorba officinalis L. – Лечебна динка
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебела Мара
Setaria glauca P.B. – Гъсеничка, Коцрява сиво-синкава
Solidago virgaurea L. – Горски енчец
Symphytum officinale L. – Черен оман, Лечебно зарасличе
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Thymus sp. diversae (*T. serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка, Брусница
Viscum album L. – Бял имел

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 20–30 капки тинктура от *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medic. – Овчарска торбичка.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: стрък и цвят *Equisetum arvense* L. – Полски хвощ, *Polygonum hydropiper* L. – Водно пипериче, и *Teucrium chamaedrys* L. – Обикновено подъбиче, в равни количества от трите билки. Обикновено на три приема по 200–250 мл.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Veronica officinalis* L. – Великденче.

Хранителен режим

Вегетарианска храна

Препоръчва се още

Маточина (стрък, лист) – отвара; пелин (стрък, цвят) – отвара; портокалови кори – отвара.

N95	Нарушения на менопаузата и други нарушения в периода около менопаузата
-----	--

Предкритическа и критическа възраст при жените (както и при мъжете)

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Betula alba L. – Бяла бреза

Calendula officinalis L. – Невен лечебен

Carduus acanthoides L. – Обикновен магарешки бодил

Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион

Chelidonium majus L. – Змийско мляко

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон

Cichorium inthybus – Синя жлъчка, обикновена

Claviceps purpurea Fr. (*Secale cornutum* L.) – Мораво рогче, Главня

Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник

Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка
Juglans regia L. – Орех обикновен
Lamium album L. – Мъртва коприва, бяла
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Ocimum basilicum L. – Босилек
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Paliurus aculeatus Lam. – Драка
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Plantago major L. – Широколистен живовляк
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus ebulus L. – Тревист бъз
Saponaria officinalis L. – Сапунче
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит
Symfitum officinale L. – Черен оман, Лечебно зарасличе
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа
Humulus lupulus L. – Хмел
Urtica dioica L. – Обикновена коприва
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Viola tricolor L. – Трицветна теменуга

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 10–12 капки тинктура от *Atropa bella-donna* L. – Лудо биле. Внимателно!
2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се пива отвара от следните билки: стрък и цвят *Ocimum basilicum*

L. – Босилек, *Plantago lanceolata* L. – Ланцетен живовляк, и *Verbena officinalis* L. – Върбинка, в равни количества от трите билки. Обикновено на три приема по 200–250 мл.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Matricaria chamomilla* L. – Лайка.

Хранителен режим

Вегетарианска храна

N96	Хабитуален (привичен) аборт (състояние, при което се получава поне три пъти последователно загуба на плода до 20-та седмица на бременността)
N97	Безплодие при жената
N98	Усложнения, свързани с изкуствено оплождане

Безплодие (бездетство) на жената

Извънматочно забременяване

Средства за подпомагане зачеването, засилване на матката и против преждевременно раждане

Asplenium trichomanes L. – Изстравниче, Страшниче

Calendula officinalis L. – Невен лечебен

Inula helenium L. – Бял оман

Lathraea squamaria L. – Горска майка

Nepeta cataria L. – Обикновена коча билка

Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън

Peucedanum officinalis L. – Чемерика

Tagetes erecta L. – Изправена турта

Viscum album L. – Бял имел

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Един път дневно да се взема по 1 зърно плод от *Viscum album* L. – Бял имел. Внимателно!

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: стрък и цвят *Calendula officinalis* L. – Невен, и *Tagetes erecta* L. – Изправена турта, в равни количества от двете билки. Обикновено на три приема по 200–250 мл.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Ononis spinosa* L. – Бодлив гръмотрън.

Външна употреба

Промивка и парни бани с *Inula helenium* L. – Бял оман.

Хранителен режим

Вегетарианска храна

Препоръчва се още

Бялимел (бран през март–април или през октомври–ноември), пресен сок, по 25 капки в малко вода, 30 мин. преди закуска и вечер преди лягане; Пчелен восък (бял) – 20 г, дъвка – 20 г, камфор на прах 4 г, какаово масло 60 г. Приготвят се 30 бр. топчета и се слагат по едно във влагаището; Почистване на влагаището с тампончета, напоени с чист пчелен мед.

Болести на млечните жлези (N60–N64)

N60	Доброкачествена дисплазия на млечната жлеза
N61	Възпалителни болести на млечната жлеза
N62	Хипертрофия на млечната жлеза

Подуване, възпаление и зачервяване на гърдите

Билки за лечение

Alnus glutinosa Gaertner – Черна елша
Althaea officinalis L. – Лечебна ружа
Anethum graveolens L. – Копър
Asphodelus albus Willd. – Бардун
Brunella vulgaris L. – Живеничева билка
Calendula officinalis L. – Невен лечебен
Cannabis sativa L. – Посевен коноп
Carum carvi L. – Кимион
Ceterach officinarum Willd – Папрат
Conium maculatum L. – Петнист бучиниш
Crocus sativus L. – Шафранов минзухар
Crocus sativus L. – Шафранов минзухар
Daucus carota L. – Морков
Foeniculum officinale L. – Морач
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glechoma hederacea L. – Самобайка
Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Pimpinella anisum L. – Анасон
Prunella vulgaris L. – Обикновена прищница
Rhodiola rosea L. – Златовръх
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула

Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула

Sanguisorba officinalis L. – Лечебна динка

Symphytum officinale L. – Черен оман, Лечебно зарасличе

Symphytum officinale L. – Черен оман, Лечебно зарасличе

Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева

Urtica urens L. – Гръцка коприва

Viscum album L. – Бял имел

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер преди хранене да се взема 20–30 тинктура от *Althaea officinalis* L. – Лечебна ружа.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: стрък и цвят от *Melilotus officinalis* (L.) Pall. – Лечебна комунига, *Melissa officinalis* L. – Маточина, и *Sanguisorba officinalis* L. – Лечебна динка, в равни количества от трите билки. Обикновено на три приема по 200–250 мл.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Cannabis sativa* L. – Посевен коноп.

Външна употреба

Компрес от пресен селски квасец или хума, разбъркана с оцет и вода, или лапа от варен *Petroselinum crispum* (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз.

Хранителен режим

Вегетарианска храна

Клас II. Злокачествени новообразувания (C00–D48). Злокачествено новообразувание на млечната жлеза (C50)

C50	Злокачествено новообразувание на млечната жлеза
-----	---

Злокачествено (ЗНО) и доброкачествено (ДНО)
образувание на гърдите

Билки за лечение

Achillea clypeolata L. – Жълт равнец
Agrimonia eupatoria L. – Агримония
Aloe arborescence L. – Алое дървовидно
Alnus glutinosa Garth. – Елха
Alchemilla vulgaris L. – Цариче, Шапиче
Althaea officinalis L. – Бяла ружа
Betonica officinalis L. – Ранилист
Calendula officinalis L. – Невен лечебен
Cannabis sativa L. – Коноп
Centraria islandica L. – Исландски лишей
Conium maculatum L. – Бучиниш
Crocus sativus L. – Шафран
Galium verum L. – Еньовче, Лепка
Hyssopus officinalis L. – Исоп
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звънчиче
Juglans regia L. – Орех обикновен
Juniperus communis L. – Червена хвойна
Malva silvestris L. – Слез
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melissa officinalis L. – Маточина
Melilotus officinalis Desr. – Комунига
Origanum vulgare L. – Риган
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Plantago major L. – Широколист живовляк
Prunella vulgaris L. – Живеничева билка

Pulmularia officinalis L. – Медуница
Poligonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Ribes grossularia L. – Френско грозде
Rubus ideus L. – Малина
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sanguisorba officinalis L. – Динка лечебна
Symphytum Taurin. – Зарасличе
Trigonella foenum graecum L. – Сминдух, Гръцка трева

Помощни натурални продукти

Пчелен клей, натурално червено вино, прясно краве масло, пресен селски квасец

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 30 капки тинктура от *Nigella damascena* L. – Челебитка.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: стрък и цвят *Betonica officinalis* L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист, лист и цвят *Pulmularia officinalis* L. – Медуница, и надземна част *Potentilla tormentilla* Schrank. – Планински очиболец.

Външна употреба

Промивка външно с *Cotinus coggygia* Scop. – Смарадика, и намазване с благ мехлем.

Хранителен режим

Вегетарианство

Средства за увеличаване млякото у кърмачки

Anethum graveolens L. – Копър
Asphodelus albus Willd. – Бардун
Carum carvi L. – Кимион
Ceterach officinarum Willd – Папрат
Daucus carota L. – Морков
Foeniculum officinale L. – Морач
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glechoma hederacea L. – Самобайка
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Pimpinella anisum L. – Анасон
Rhodiola rosea L. – Златовръх
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Viscum album L. – Бял имел

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 30 капки тинктура от *Rhodiola rosea* L. – Златовръх.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпие 100–150 мл отвара от семе *Anethum graveolens* L. – Копър, и/или *Pimpinella anisum* L. – Анасон.

Външна употреба

Топли компреси с вода.

Хранителен режим

Вегетарианство

Средства за намаляване млякото в кърмачките:

Alnus glutinosa Gaertner – Черна елша
Cannabis sativa L. – Посевен коноп
Conium maculatum L. – Петнист бучиниш
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

Сутрин, обед и вечер да се приема по 5–10 капки тинктура от *Conium maculatum* L. – Петнист бучиниш.

Подуване и забиране гърдите на кърмачките

Билки за лечение

Alnus glutinosa Gaert. – Черна елша
Calendula officinalis L. – Невен лечебен
Cannabis sativa L. – Посевен коноп
Conium maculatum L. – Петнист бучиниш
Crocus sativus L. – Шафранов минзухар
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Prunella vulgaris L. – Обикновена пришница
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sanguisorba officinalis L. – Лечебна динка
Symphytum officinale L. – Черен оман, Лечебно зарасличе

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 5–10 капки тинктура от *Prunella vulgaris* L. – Обикновена пришница.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпие 200–300 мл отвара от: *Alnus glutinosa* Gaertner – Черна елша, и *Origanum vulgare* L. – Обикновен риган.

Външна употреба

Хладни компреси.

Хранителен режим

Вегетарианство

Рани по гърдите и зърната на гърдите при кърмачки

Билки за лечение

Althaea officinalis L. – Лечебна ружа

Calendula officinalis L. – Невен лечебен

Crocus sativus L. – Шафранов минзухар

Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Melissa officinalis L. – Маточина

Brunella vulgaris L. – Живеничева билка

Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула

Symphytum officinale L. – Черен оман, Лечебно зарасличе

Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 5–10 капки тинктура от *Trigonella foenum-graecum* L. – Сминдух.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпие 200–300 мл отвара от: корен *Althaea officinalis* L. – Лечебна ружа, и корен *Symphytum officinale* L. – Лечебно зарасличе, в равни количества от двете билки.

Външна употреба

Хладки компреси и нам

Вегетарианство

Възпалителни болести на женските тазови органи (N70–N77)

N70	Салпингит и офорит
-----	--------------------

Възпаление на яйчниците (офорит)

Атрофия на яйчниците

Възпаление на яйцепроводните тръби

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче
Anagallis arvensis L. – Полско огнивче
Aquilegia vulgaris L. – Обикновена кандилка
Astragalus glycyphyllos L. – Сладколистен клин
Berberis vulgaris L. – Обикновен кисел трън
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Betula alba L. – Бяла бреза
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Corylus avellana L. – Обикновена леска
Consolida regalis S. F. Gray – Обикновена ралица
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Inula helenium L. – Бял оман
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Ocimum basilicum L. – Босилек
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Petroselinum crispum A.W. Hil. – Магданоз
Primula sauveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика
Prunus spinosa L. – Трънка

Quercus robur L. – Обикновен дъб
Solidago virga-aurea L. – Горски енчец
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига
Triticum repens L. – Обикновен пирей
Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка, Брусница
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Vitis vinifera L. – Лоза

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 25–30 капки тинктура от *Primula suaveolens* Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика.
2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива 200–300 мл отвара от стрък *Alchemilla vulgaris* L. – Шапиче, *Betonica officinalis* L. – Лечебен ранилист, и *Vaccinium vitis-idaea* L. – Червена боровинка.
3. Вместо вода да се пие отвара от *Prunus spinosa* L. – Трънка.

Външна употреба

Топли промивки и парни бани с *Betula alba* L. – Бяла бреза (когато няма температура).

Хранителен режим

Суровоядство

Препоръчва се още

Бял равнец – бани на половината тяло; Глина или хума, на каша с оцет и вода за кръстосан компрес на кръста и надолу; Трина (ситното сено) за запарка. Запарва се и се стои над парата.

N71	Възпалителна болест на матката, без шийката на матката
-----	--

Воднянка на матката

Остро възпаление на лигавицата на матката (ендометрит)

Хронично възпаление на лигавицата на матката

Билки за лечение

- Achillea millefolium* L. – Бял равнец
Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен обикновен
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Alchemilla vulgaris L. – Обикновено шапиче, Цариче
Arctostaphylos uva-ursi Spreng. – Мечо грозде
Artemisia absinthum L. – Бял пелин
Astragalus glycyphyllos L. – Сладколистен клин
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Calendula officinalis L. – Невен лечебен
Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей
Claviceps purpurea Fr. – Мораво рогче, Главня
Consolida regalis S. F. Gray – Обикновена ралица
Cotinus coggygria Scop. – Обикновена смрадлика
Cynodon dactylon (L.) Pers. – Троскот
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно
Fumaria officinalis L. – Лечебен росопас
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Hordeum vulgare L. – Обикновен ечемик
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Орех обикновен
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста обикновена

Linium usitatissimum L. – Лен
Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Nepeta cataria L. – Обикновена коча билка
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Oxalis acetosella L. – Обикновено киселиче
Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадънка
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pinus sylvestris L. – Бял бор (връхчета)
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче
Potentilla alba L. – Бял очиболец
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Prunus cerasus L. – Обикновена вишна
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Punica granatum L. – Нар
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Rosa canina L. – Шипка
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Rubia tinctorum L. – Бояджийски брош
Rubus idaeus L. – Малина
Rumex patientia L. – Спанаков лапад
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебела Мара
Solidago virga aurea L. – Енчец
Succisa pratensis Mch. – Синьо вглавче
Symphytum officinale L. – Черен оман, Лечебно зарасличе
Syringa vulgaris L. – Обикновен люляк
Tagetes erecta L. – Изправен тагетес
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига
Teucrium chamaedrys L. – Подъбиче

Thymus sp. diversae (T. serpyllum) L. – Мащерка, Бабина душица

Urtica dioica L. – Обикновена коприва

Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка, Брусница

Veronica austriaca L. – Великденче

Viburnum opulus L. – Червена калина

Viscum album L. – Бял имел

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 25–30 капки тинктура от *Aesculus hippocastanum* L. – Конски кестен обикновен.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива 200–300 мл отвара от лист *Juglans regia* L. – Орех обикновен, *Juniperus communis* L. – Обикновена хвойна, и *Succisa pratensis* Mch. – Синьо вглавче, в равни количества от трите билки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Urtica dioica* L. – Обикновена коприва.

Външна употреба

Промивки с *Cotinus coggygria* Scop. – Обикновена смрадлика.

Хранителен режим

Суровоядство

N72	Възпалителна болест на шийката на матката
N73	Други възпалителни болести на женските тазови органи

Възпаление на лигавицата на маточната шийка

Язва на маточната шийка

Възпаление на близки до матката тъкани (параметрит)

Възпаление на покривката на матката (периметрит)

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Agrimonia eupatoria L. – Камшик

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче

Althaea officinalis L. – Лечебна ружа

Anagallis arvensis L. – Полско огнивче

Aquilegia vulgaris L. – Обикновена кандилка

Arctostaphylos uva-ursi Spreng. – Мечо грозде

Astragalus glycyphyllos L. – Сладколистен клин

Berberis vulgaris L. – Обикновен кисел трън

Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист

Betula alba L. – Бяла бреза

Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка

Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион

Conium maculatum L. – Петнист бучиниш

Consolida regalis S. F. Gray – Обикновена ралица

Corylus avellana L. – Обикновена леска

Cotinus coggygia Scop. – Смрадлика

Equisetum arvense L. – Полски хвощ

Foeniculum officinale L. – Морач

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява

Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка

Glechoma hirsuta W. K. – Урбаличе

Glycyrrhiza glabra L. – Сладък корен

Humulus lupulus L. – Хмел

Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче

Inula helenium L. – Бял оман

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Ocimum basilicum L. – Босилек
Oenanthe aquatica L. – Воден морач
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Pimpinella saxifraga L. – Каменоломков анасон
Primula suaveolens Bert. (*P. officinalis* Hell.) – Иглика
Prunus spinosa L. – Трънка
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Solidago virgaurea L. – Горски енчец
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига
Taraxacum officinale L. – Лечебно глухарче
Triticum repens L. – Обикновен пирей
Tussilago farfara L. – Подбел
Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка, Брусница
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Vitis vinifera L. – Лоза
Zea mays L. – Царевица

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 10–15 капки тинктура от *Consolida regalis* S. F. Gray – Обикновена ралица.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпи-ва 200–300 мл отвара от: стрък *Astragalus glycyphyllos* L. – Слад-колистен клин, *Berberis vulgaris* L. – Обикновен кисел трън, и *Betonica officinalis* L. – Лечебен ранилист, в равни количества от трите билки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Hypericum perforatum* L. – Жълт кантарион.

Външна употреба

Вечер до сутринта, преди окончателно лягане да се слага във влагалището тампон, напоен с 50 капки тинктура от пчелен клей, разбъркан с 1 чаена лъжица мед.

Хранителен режим

Суровоядство

N74	Възпалителни увреждания на женските тазови органи при болести, класифицирани другаде
N75	Болести на Бартолиновите жлези (големите вестибуларни жлези)
N76	Други възпалителни болести на влагалището и на вулвата

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 20–30 капки тинктура от *Asperula odorata* L. – Миризлива лазаркиня.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива 50–100 мл отвара от стрък и цвят *Achillea millefolium* L. – Бял равнец, кора *Quercus robur* L. – Обикновен дъб, и лист *Vaccinium vitis-idaea* L. – Червена боровинка, в равни количества от трите билки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Betula alba* L. – Бяла бреза.

Външна употреба

1. Промивка с отвара от *Cotinus coggygia* Scop. – Смрадлика.

2. Вечер, до сутринта, преди окончателно лягане да се слага във влагалището тампон, напоен с 50 капки тинктура от пчелен клей, разбъркан с 1 чаена лъжица мед.

3. Топли компреси (или парни бани) с отвара от *Matricaria chamomilla* L. – Лайка (Лайкучка), при болести на Бартолиновите жлези.

Хранителен режим

Суровоядство

Сърбеж на външните полови органи
Оток на срамните устни
Екзема на външните полови органи
Възпаление на Бартолиновите жлези
Възпаление на влагалището (вагинит)
Вагинизъм

Билки за лечение

Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Alcea rosea L. – Градинска ружа
Alnus glutinosa Gaertner – Черна елша
Althaea officinalis L. – Лечебна ружа
Arctium lappa L. – Обикновен репей
Aristolochia clematitis L. – Вълча поветицовидна ябълка
Asperula odorata L. – Миризлива лазаркиня
Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле
Cannabis sativa L. – Посевен коноп
Carthamus lanatus L. – Вълнест аспур
Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей
Cichorium inthybus L. – Синя жлъчка
Cnicus benedictus L. – Лечебна пресечка
Consolida regalis S. F. Gray – Обикновена ралица
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче, Ливадник
Foeniculum officinale L. – Морач
Geranium robertianum L. – Робертов здравец
Hyssopus officinalis L. – Хисоп
Inula helenium L. – Бял оман
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Linum usitatissimum L. – Обикновен лен
Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютивa мента
Ocimum basilicum L. – Босилек
Physalis alkekengi L. – Мехунка

Pimpinella anisum L. – Анасон
Pinus sylvestris L. – Бял бор (врѣхчета)
Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче
Populus nigra L. – Черна топола
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Siler trilobum Crantz. – Триделно загърличе
Sinapis alba L. – Бял синап
Symphytum officinale L. – Черен оман, Лечебно зарасличе
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Thymus sp. diversae (T. *serpyllum*) L. – Машерка, Бабина душица
Tilia grandifolia Ehrh. – Едрolistна липа
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Tussilago farfara L. – Подбел
Vaccinium myrtillus L. – Обикновена боровинка
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Viola odorata L. – Миризлива теменуга
Zingiber officinale Roscoe – Имбир, Зенжефил

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 20–30 капки тинктура от *Asperula odorata* L. – Миризлива лазаркия.
2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпие 50–100 мл отвара от: стрък *Geranium robertianum* L. – Робертов здравец, *Ruta graveolens* L. – Седефче, и *Salvia officinalis* L. – Градински чай, в равни количества от трите билки.
3. Вместо вода да се пие отвара от *Teucrium chamaedrys* L. – Подъбиче.

Външна употреба

1. Промивка с отвара от *Tanacetum vulgare* L. – Обикновена вратига.

2. Вечер, до сутринта, преди окончателно лягане да се слага във влагалището тампон, напоен с 50 капки тинктура от пчелен клей, разбъркан с 1 чаена лъжица мед.

Хранителен режим

Суровоядство

N77	Вулвовагинално възпаление и възпаление при болести, класифицирани другаде
-----	---

Заразни болести

Триперен ендометрит

Бяло течение при жената

Билки за лечение

Arctostaphylos uva-ursi Spreng. – Мечо грозде

Artemisia absinthum L. – Бял пелин

Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист

Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион

Claviceps purpurea Fr. (*Secale cornutum* L.) – Мораво рогче, Главня

Cynoglossum officinalis L. – Лечебна наумка

Dictamnus albus L. – Бял росен

Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно

Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче

Inula helenium L. – Бял оман

Juglans regia L. – Орех обикновен

Lamium album L. – Мъртва коприва, бяла

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига

Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз

Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева

Polygonum bistorta L. – Голямо кървавиче

Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Punica granatum L. – Нар
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Rumex patientia L. – Спанаков лапад
Succisa pratensis Mch. – Синьо вглавче
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига
Teucrium chamaedrys L. – Подъбиче
Thuja orientalis L. – Източна туя, Боже дръвце

Помощни натурални продукти

Мед, пчелен клей, смрадлика

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 10–12 капки тинктура от *Tanacetum vulgare* L. – Обикновена вратига.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива 50–100 мл отвара от: стрък *Artemisia absinthum* L. – Бял пелин, *Centaureum erythraea* Rafn – Червен кантарион, и *Filipendula ulmaria* (L.) Maxim. – Орехче брястолистно, в равни количества от трите билки.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Teucrium chamaedrys* L. – Подъбиче.

Външна употреба

Вечер, до сутринта, преди окончателно лягане да се слага във влагалището тампон, напоен с 50 капки тинктура от пчелен клей, разбъркан с 1 чаена лъжица мед.

Хранителен режим

Суровоядство

Препоръчва се още

Пчелен мед, по 1 супена лъжица 3 пъти дневно; пчелен прашец, по 30 г дневно; троскот (корен, стрък) – отвара; трънка (кора, корен) – отвара; цариче и бял равнец – отвара; хвощ – за бани; орех (листа) – за бани и промивки.

Билки, които не трябва да се употребяват при бременност

Celosita cristata L. – Стратор
Cinchona succirubra L. – Хининово дърво
Cheiranthus cheiri L. – Зимен шибой
Eugenia caryophyllata Thunb. – Карамфилово дърво
Helleborus odorus Waldst. et Kit. – Кукуряк
Nerium oleander L. – Зокум, Олеандър
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига

Болести на женската половата система и на свързаните с нея жлези. Раждане

Средства за засилване и даване на напъни при раждане

Consolida regalis S. F. Gray – Обикновена ралица
Lepidium perfoliatum L. – Прободенолистна горуха
Lonicera caprifolium L. – Козловолистен нокът

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

Вместо вода да се пие отвара от *Lepidium perfoliatum* L. – Прободенолистна горуха.

Средства за свиване на матката след раждане

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче

Atropa bella-donna L. – Лудо биле, Старо биле

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

Вместо вода да се пие отвара от *Alchemilla vulgaris* L. – Шапиче (Цариче).

Други увреждания на пикочно-половата система (N99)

N99	Увреждания на пикочно-половата система след медицински процедури, неклаифицирани другаде
-----	--

Дефлориране

(Забележка: няма билково лечение)

N99.1	Увреждания на органи от женската половата система, класифицирани другаде
-------	--

Клас II. Новообразувания (C00–D48).

Злокачествени новообразувания на женските полови органи (C51–C58)

C51	Злокачествено новообразувание на вулвата
C52	Злокачествено новообразувание на влагалището

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО)
и (ДНО) на вулвата и влагалището

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен обикновен
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Amaranthus retroflexus L. – Червен щир
Artemisia absinthum L. – Бял пелин
Astragalus glycyphyllos L. – Сладколистен клин
Asparagus officinalis L. – Лечебна зайча сянка
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Calendula officinalis L. – Невен лечебен
Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Centaurium erythraea Rafn – Червен кантарион
Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Claviceps purpurea Fr. (*Secale cornutum* L.) – Мораво рогче, Главня
Cotinus coggygria Scop. – Обикновена смрадлика
Crocus sativus L. – Шафранов минзухар
Consolida regalis S. F. Gray – Обикновена ралица
Cynoglossum officinalis L. – Лечебна наумка
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Inula helenium L. – Бял оман

Juglans regia L. – Орех обикновен
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Lamium album L. – Мъртва коприва, бяла
Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим
Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комуника
Melissa officinalis L. – Маточина
Nepeta cataria L. – Коча билка
Nigella damascena L. – Дамаска челебитка
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Oxalis acetosella L. – Обикновено киселиче
Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадънка
Petroselinum crispum A.W. Hil. – Магданоз
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pimpinella saxifraga L. – Каменоломков анасон
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Polygonum bistorta L. – Голямо кървавиче
Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очибелец
Prunus cerasus L. – Обикновена вишна
Punica granatum L. – Нар
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Rosa canina L. – Шипка
Rubus idaeus L. – Малина
Rumex patientia L. – Спанаков лапад
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sanguisorba officinalis L. – Лечебна динка
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Sempervivum marmoreum Griseb. – Дебелец

Solidago virgaurea L. – Горски енчец
Succisa pratensis Mch. – Синьо вглавче
Symphytum officinale L. – Черен оман, Лечебно зарасличе
Syringa vulgaris L. – Обикновен люляк
Tanacetum vulgare L. – Вратига
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Thymus sp. diversae (*T. serpyllum*) L. – Машерка, Бабина душица
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка, Брусница
Verbascum thapsiforme Schr. – Висок лопен
Veronica austriaca L. – Великденче
Viscum album L. – Бял имел

Народно лечение и лечителски опит

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обед и вечер да се приема по 30 капки тинктура от *Spiraea ulmaria* L. – Блатен тъжник.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: надземна част *Agrimonia eupatoria* L. – Агримония, цвят *Hunulus lupulus* L. – Хмел, и лист *Juglans regia* L. – Орех.

Външна употреба

Промивка с лист *Cotinus coggygia* Scop. – Смарадлика, и намазване с благ мехлем.

Хранителен режим

Вегетарианство

C53	Злокачествено новообразуване на шийката на матката
C54	Злокачествено новообразуване на тялото на матката
C55	Злокачествено новообразуване на матката с неуточнена локализация

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на шийката на матката (цервикс) и на матката (Забележка: в т.ч. полипи във влагалището и фиброма на матката)

Билки за лечение

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен обикновен
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Alchemilla vulgaris L. – Обикновено шапиче
Amaranthus retroflexus L. – Обикновен щир
Arctostaphylos uva-ursi Spreng. – Мечо грозде
Artemisia absinthum L. – Бял пелин
Asparagus officinalis L. – Лечебна зайча сянка
Astragalus glycyphyllos L. – Сладколистен клин
Avena sativa L. – Посевен овес
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Calendula officinalis L. – Невен лечебен
Capsella bursa-pastoris (L.) Medic. – Овчарска торбичка
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Carum carvi L. – Кимшон
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Centraria islandica Ach. (*Lichen islandicus* L.) – Исландски лишей
Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Chenopodium vulvaria L. – Струпейниче
Cichorium inthybus – Синя жлъчка, обикновена
Cinnamomum ceylanicum Breyn. – Канела
Claviceps purpurea Fr. (*Secale cornutum* L.) – Мораво рогче, Главня
Conium maculatum L. – Петнист бучиниш
Consolida regalis S. F. Gray – Обикновена ралица

Cotinus coggygia Scop. – Обикновена смрадлика
Crocus sativus L. – Шафранов минзухар
Cynodon dactylon (L.) Pers. – Троскот
Cynoglossum officinalis L. – Лечебна наумка
Dictamnus albus L. – Бял росен
Digitalis purpurea L. – Червен напръсник
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – Орехче брястолистно
Fumaria officinalis L. – Лечебен росопас
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Hordeum vulgare L. – Обикновен ечемик
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Орех обикновен
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Lamium album L. – Мъртва коприва, бяла
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста обикновена
Levisticum officinale Koch. – Лечебен селим
Linum usitatissimum L. – Лен
Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка
Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Menyanthes trifoliata L. – Трилистно горчивче
Mercurialis perennis L. – Многогодишен пролез
Morus alba L. – Бяла черница
Nepeta cataria L. – Обикновена коча билка
Nigella damascena L. – Дамаска челебитка
Origanum vulgare L. – Обикновен риган
Oxalis acetosella L. – Обикновено киселиче
Papaver rhoeas L. – Полски мак, Кадънка
Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз
Pimpinella anisum L. – Анасон

Pimpinella saxifraga L. – Каменоломков анасон
Pinus sylvestris L. – Бял бор (борови връхчета)
Plantago lanceolata L. – Ланцетен живовляк
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Polygonum bistorta L. – Голямо кървавиче
Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче
Potentilla alba L. – Бял очиболец
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Prunus cerasus L. – Обикновена вишна
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Punica granatum L. – Нар
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Rosa canina L. – Шипка
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Rosmarinus officinalis L. – Лечебен розмарин
Rubia tinctorum L. – Бояджийски брош
Rubus idaeus L. – Малина
Rumex patientia L. – Спанаков лапад
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sanguisorba officinalis L. – Лечебна динка
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Sedum album L. – Бяло прозорче
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебела Мара
Setaria glauca P.B. – Гъсеничка, Кошрява
Solidago virgaurea L. – Горски енчец
Succisa pratensis Mch. – Синьо вглавче
Symphytum officinale L. – Черен оман, Лечебно зарасличе
Syringa vulgaris L. – Обикновен люляк
Tagetes erecta L. – Изправен тагетес, Турта
Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Thuja orientalis L. – Източна туя, Боже дръвце
Thymus sp. diversae (T. *serpyllum*) L. – Машерка, Бабина душица
Tussilago farfara L. – Подбел

Urtica dioica L. – Обикновена коприва

Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка, Брусница

Verbascum thapsiforme Schr. – Висок лопен

Veronica austriaca L. – Великденче

Viburnum opulus L. – Червена калина

Viscum album L. – Бял имел

Народно лечение и лечителски опит

1. Сутрин , обед и вечер да се приема по 30 капки тинктура от: *Calendula officinalis* L. – Невен, и *Tagates erecta* L. – Турта.

2. Сутрин, обед и вечер 5–10 мин. след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: надземна част на *Alchemilla vulgaris* L. – Цариче, и корен *Polygonum bistorta* L. – Кървавиче.

Или (за предпочитане): Пресно изцеден сок от *Sempervivum schlechani* Schott. – Дебела Мара, 5–10 капки три пъти дневно преди хранене.

Външна употреба

Да се постави във влагалището за през нощта тампон, напоен в смес от 1 чаена лъжица чист захаросан пчелен мед и 50 капки тинктура от пчелен клей.

Хранителен режим

Вегетарианство

Сравнителни таблици

Клас XIV. Болести на пикочно-половата система (N00–N99)

Гломерулни болести (N00–N08)

N00 Остър нефритен синдром

N01 Бързо прогресиращ нефритен синдром

Възпаление и болки в бъбреците

Възпаление и болка в надбъбречното легенче

Остро възпаление на бъбреците (остър гломерулонефрит)

Възпаление на бъбречните легенчета (пиелит)

Хронично възпаление на бъбреците (хроничен гломерулонефрит)

N02 Рецидивираща и постоянна хематурия (кръв в урината)

N03 Хроничен нефритен синдром (остро заболяване на бъбреците)

N04 Нефрозен синдром (значително количество протеин в урината, намалени нива на хемоглобина, отоци)

N05 Нефритен синдром, неуточнен

N06 Изолирана протеинурия (наличие на протеин в урината, което може да е симптом на бъбречно заболяване) с уточнено морфологично увреждане

N07 Наследствена нефропатия, неклассифицирана другаде

Гнойно възпаление на бъбреците (пионефроза)

Гнойник (абсцес) във или около бъбрека

Кръвопикане

Албумин в урината

Гной в урината

N08 Гломерулни увреждания (нарушения на бъбречната функция) при болести, класифицирани другаде

Клас II Новообразувания (C00–D48). Злокачествени новообразувания на пикочната система (C64–C68)

C64 Злокачествено новообразувание на бъбрека, с изключение на бъбречното легенче

C65 Злокачествено новообразувание на бъбречното легенче

Злокачествени и доброкачествени заболявания (ЗНО) и (ДНО) на бъбрека и бъбречното легенче

Тубулоинтерстициални болести на бъбреците (N10–N16)

N10 Остър тубулоинтерстициален нефрит

N11 Хроничен тубулоинтерстициален нефрит

N12 Тубулоинтерстициален нефрит, неуточнен като остър или хроничен

N13 Обструктивна и рефлуксна нефропатия

N14 Тубулоинтерстициални и тубулни увреждания, предизвикани от лекарства и от тежки метали

N15 Други тубулоинтерстициални болести на бъбреците

Болни бъбреци

Лоша урина (мътна и тъмна урина)

Лош мирис на урината

Тъпи болки в областта на бъбреците

N16 Тубулоинтерстициални увреждания на бъбреците при болести, класифицирани другаде

Бъбречна недостатъчност (N17–N19)

N17 Остра бъбречна недостатъчност

N18 Хронична бъбречна недостатъчност

N19 Бъбречна недостатъчност, неуточнена

Бъбречна недостатъчност

Отравяне при бъбречна недостатъчност

Бъбречнокаменна болест (N20–N23)

N20 Камък в бъбрека и уретера

N21 Камък в долните пикочни пътища

N22 Камък в пикочните пътища при болести, класифицирани другаде

N23 Бъбречна колика, неуточнена

Пясък и камъни в бъбреците (nephrolithiasis, calculus repis – нефролитиаза)

Болки в бъбреците (колики)

Други нарушения на бъбреците и уретера (N25–N29)

- N25 Нарушения, които са в резултат от увредена функция на бъбречните тубули
- N26 Сбръчкан бъбрек, неуточнен
- N27 Малък бъбрек по неуточнена причина
  - Спиране на урината (анурия)
  - Сбръчкване на бъбреците (нефросклероза)
- N28 Други нарушения на бъбреците и уретера, неклассифицирани другаде
  - Прилив на кръв в бъбреците
  - Липоидна нефроза
  - Язва в бъбреците
- N29 Други увреждания на бъбреците и уретера при болести, класифицирани другаде

Други болести на пикочната система (N30–N39)

- N30 Цистит
  - Възпаление на пикочния мехур
- N31 Нервномускулна дисфункция на пикочния мехур, неклассифицирана другаде
- N32 Други увреждания на пикочния мехур
  - Спазми на пикочния мехур
  - Слабост на пикочния мехур
  - Задръжка на урина
  - Парализа на пикочния мехур
- N33 Увреждания на пикочния мехур при болести, класифицирани другаде
- N34 Уретрит и уретерен синдром
- N35 Стриктурa на уретера
  - Възпаление на уретера

N36 Други болести на уретера

Пясък в урината

Камъни и пясък в пикочните канали – уретера и пикочния мехур

N37 Увреждания на уретера при болести, класифицирани другаде

Клас II. Новообразувания (C00–D48). Злокачествени новообразувания на пикочната система (C64–C68)

C66 Злокачествено новообразование на уретера

C67 Злокачествено новообразование на пикочния мехур

Злокачествени и доброкачествени заболявания (ЗНО) и (ДНО) на уретера

Злокачествени и доброкачествени (ЗНО) и (ДНО) на пикочния мехур

N39 Други увреждания на отделителната система

Болезнено и мъчно пикаене

Неволно напикаване, напикаване при деца

Болести на мъжките полови органи (N40–N51)

N40 Хиперплазия на простата

N41 Възпалителни болести на простата

N42 Други увреждания на простата

Възпаление на простатната жлеза (простатит)

Хронично възпаление на пикочния мехур

Увеличаване (хипертрофия) на простатната жлеза

Камъчета в простатната жлеза

N43 Хидроцеле и сперматоцеле

N44 Завъртане на тестиса

N45 Орхит (възпаление на тестиса) и епидидимит (възпаление на епидидима)

Хронично възпаление на семенните мехурчета

Възпаление на надсеменника (епидидимит)

Възпаление на яйцата (орхит)

Набиране на кръв в обвивката на яйцата (хематоцеле)

Набиране на течност в обвивките на яйцата (хидроцеле)
Неслизане на едното или на двете яйца в торбичката (крипторхизъм)
(Забележка: Обикновено лечението е хирургично. При липса на такова да се използват средствата от „Разширение на вените на епидидима (варикоцеле)“)
Разширение на вените на епидидима (варикоцеле)

N46 Безплодие при мъжа

Безплодие
Полово безсилие (импотентност)
Половъзбудителни (афродитични) средства

N47 Изобилен препуциум, фимоза и парафимоза

N48 Други увреждания на половия член

Стеснение на пикочния канал
Фимоза и парафимоза (удължена покривна повърхност – кожа на члена)
Баланит и баланопостит (възпаление на покривната кожа на главичката на половия член)
Пластично вдървяване и изкривяване на члена (забележка: по време на полова възбуда част от члена е вдървен, а в друга изкривен във вид на дъга)

N49 Възпалителни увреждания на мъжките полови органи, неклассифицирани другаде

N50 Други увреждания на мъжките полови органи

Заболяване на мъжката полова система, свързани с неудачно функционираща нервната система
Полова свърхвъзбудимост
Полюция (семеизхвърляне по време на сън)
Неволно семеизтичане (сперматорея)
Приапизъм (постоянно напрегане за ерекция) и сатириазис (болезнено повишено полово влечение)
Кървава семенна течност

Заболяване на мъжката полова система, свързани с генетични и хормонални увреждания

Евнухоидизъм

Нарастване на гърдите на мъжа

Поведенчески заболявания

Онанизъм (ръкоблудие)

Разврат и полови извращения

Педофилия

Заразни болести

Херпес зостер по главичката на члена

Трипер

Сифилис

N51 Увреждания на мъжките полови органи при болести, класифицирани другаде

Клас II. Новообразувания (C00–D48). Злокачествени новообразувания на мъжките полови органи (C60–C63)

C60 Злокачествено новообразование на пениса

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на пениса

C61 Злокачествено новообразование на простатата

C63 Злокачествено новообразование на тестиса

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на простата и тестиса

Болести на млечните жлези (N60–N64)

N60 Доброкачествена дисплазия на млечната жлеза

N61 Възпалителни болести на млечната жлеза

N62 Хипертрофия на млечната жлеза

Подуване, възпаление и зачервяване на гърдите

N63 Образование в млечната жлеза, неуточнено

Клас II. Злокачествени новообразувания (C00–D48). Злокачествено новообразувание на млечната жлеза (C50)

C50 Злокачествено новообразувание на млечната жлеза

Злокачествено (ЗНО) и доброкачествено (ДНО) образуване на гърдите

Възпалителни болести на женските тазови органи (N70–N77)

N70 Салпингит (възпаление на маточните тръби) и офорит (възпаление на яйчниците)

Възпаление на яйчниците (офорит)

Атрофия на яйчниците

Възпаление на яйцепроводите тръби

N71 Възпалителна болест на матката, без шийката на матката

Воднянка на матката

Остро възпаление на лигавицата на матката (ендометрит)

Хронично възпаление на лигавицата на матката

N72 Възпалителна болест на шийката на матката

N73 Други възпалителни болести на женските тазови органи

Възпаление на лигавицата на маточната шийка

Язва на маточната шийка

Възпаление на близки до матката тъкани (параметрит)

Възпаление на покривката на матката (периметрит)

N74 Възпалителни увреждания на женските тазови органи при болести, класифицирани другаде

N75 Болести на Бартолиновите жлези

N76 Други възпалителни болести на влагалището и на вулвата

Сърбеж на външните полови органи

Оток на срамните устни

Екзема на външните полови органи

Възпаление на Бартолиновите жлези

Възпаление на влагалището (вагинит)

Вагинизъм

N77 Вулвовагинално възпаление и възпаление при болести, класифицирани другаде

Заразни болести

Триперен ендометрит

Бяло течение при жената

Болести на женската половата система и свързаните с нея жлези.
Раждане

Средства за засилване и даване на напъни при раждане

Средства за свиване на матката след раждане

Невъзпалителни болести на женските полови органи (N80–N98)

N80 Ендометриоза

Разрастване на вътрешната тъкан на матката до съседни органи

N81 Пролапс на женските полови органи

N82 Фистули със засягане на женските полови органи

Разширение, стеснение и затваряне на матката

N83 Невъзпалителни болести на яйчника, маточната тръба и широката връзка на матката

N84 Полипи на женските полови органи

N85 Други невъзпалителни болести на матката, без шийката на матката

Полипи в матката

N86 Ерозио (увреждане на тъкани в шийката на матката) и ектропион на шийката на матката

N87 Дисплазия на шийката на матката

N88 Други невъзпалителни болести на шийката на матката

Изкривяване на матката напред

Изкривяване на матката назад

Спадане и изпадане на матката

Извърщане на матката

N89 Други невъзпалителни болести на вагината

N90 Други невъзпалителни болести на вулвата и перинеума

Слаба матка

N91 Липса на менструация, оскъдна и рядка менструация

Нередовна, болезнена и недостатъчна менструация

Избързване на менструацията

Закъсняване на менструацията

Ненавременно спиране на менструацията

Твърде ранна менструация

Отсъствие на менструация; спиране на менструацията

Болезнена менструация (дисменорея)

Средства за урегулиране на менструацията

N92 Обилна, честа и нередовна менструация

N93 Други аномални кръвотечения от матката и вагината

N94 Болка и други състояния, свързани с женските полови органи и менструалния цикъл

Изобилна менструация

Менструални спазми

Силно маточно кръвотечение (метрорагия)

Продължителна менструация

N95 Нарушения на менопаузата и други нарушения в периода около менопаузата

Предкритическа и критическа възраст при жените (както и при мъжете)

N96 Хабитуален аборт

N97 Безплодие при жената

N98 Усложнения, свързани с изкуствено оплождане

Безплодие (бездетство) на жената

Извънматочно забременяване

Средства за подпомагане на зачеването, засилване на матката и против преждевременно раждане

Други увреждания на пикочно-половата система (N99)

N99 Увреждания на пикочно-половата система след медицински процедури, неклассифицирани другаде

Дефлориране

N99.1. Увреждания на органи от женската половата система, класифицирани другаде

Клас II. Новообразувания (C00–D48). Злокачествени новообразувания на женските полови органи (C51–C58)

C51 Злокачествено новообразование на вулвата

C52 Злокачествено новообразование на влагалището

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на вулвата и влагалището

C53 Злокачествено новообразование на шийката на матката

C54 Злокачествено новообразование на тялото на матка

C55 Злокачествено новообразование на матката с неуточнена локализация

Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на шийката на матката (цервикс) и матката

Допълнения извън класификацията на болестите по МКБ-10

1. Различни видове рани и подувания по кожата и средства за тяхното лечение

Рани от натъртване, контузии

Allium cepa L. – Лук, Кромид лук
Equisetum arvense L. – Полски хвоц
Hyoscyamus niger L. – Блян
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче
Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп
Arctium lappa L. – Обикновен репей
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит
Solanum dulcamara L. – Разводник, Кучешко червено грозде
Symphitum officinale L. – Зарасличе, Черен оман
Tamus communis L. – Обикновен брей
Thymus sp. *diversae* (*T. serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Typha latifolia L. – Широколистен папур
Urtica urens L. – Гръзца коприва

Външно

Allium cepa L. – Лук, счукан със сол; или лечебна пръст (хума), забъркана с вода и оцет

Напукване на ръцете, устните и слизестата ципа на носа

Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит

Помощни продукти

Благ мехлем

Рани от порязване, кървави рани

Agrostemma githago L. – Къклица

Alliaria officinalis – Andrz. ex M.Bieb. – Чеснова трева
Calendula officinalis L. – Невен лечебен
Cynanchum acutum L. – Устрел, Пясъчнице
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Centaureum erythraea Rafn – Червен кантарион
Gentia cruciata L. – Синя тинтява
Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп
Lilium candidum L. – Бял крем
Potentilla tormentilla Stokes. – Планински очиболец
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Suphytum officinale L. – Зарасличе, Черен оман
Urtica urens L. – Гръзка коприва
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче

Помощни продукти

Благ мехлем

Гангренозни рани

Sanicula officinalis L. – Лечебна пресечка
Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче

Помощни продукти

Благ мехлем

Рани от отровни змии – от ухапване

Aristolochia clematitis L. – Вълча поветицовидна ябълка
Asphodelus albus Willd. – Бял бардун
Betonica officinalis L. – Лечебен ранилист
Echium vulgare L. – Обикновено усойниче
Plantago lanceolata L. – Теснолистен живовляк
Potentilla argentea L. – Сребролистен очиболец
Prunella vulgaris L. – Обикновена пришица
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подбъиче

Рани от насекоми – пчела, оса, паяци, скорпиони, коари, гъсеници и др.

Allium cepa L. – Лук, Кромид лук

Papaver somniferum L. – Градински мак, Кадънка

Plantago lanceolata L. – Теснолистен живовляк

Помощни натурални продукти

Оцет, сол, мед, хума, пръст, спирт, одеколон, благ мехлем и пр.

Цирей

Achillea clypeolata Sibth. et Sm. – Жълт равнец

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Agrostemma coronaria L. (= *Lychnis coronaria* Lam.) – Къклица,
Кървавиче

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче, Цариче

Allium cepa L. – Лук, Кромид лук

Aloe vulgaris L. – Алое, Сабур

Calendula officinalis L. – Невен лечебен

Cannabis sativa L. – Посевен коноп

Chaerophyllum bulbosum L. – Грудков балдаран

Cichorium inthybus L. – Обикновена синя жлъчка

Conium maculatum L. – Петнист бучиниш

Cucurbita pero L. – Обикновена тиква

Ficus carica L. – Обикновена смокиня

Filago germanica L. – Свещица, Германски рунолист

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява

Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка

Hordeum vulgare L. – Обикновен ечемик

Juniperus communis L. – Обикновена хвойна

Arctium lappa L. – Обикновен репей

Linum usitatissimum L. – Обикновен лен

Melilotus officinalis (L.) Pall. – Лечебна комунига

Oxalis acetosella L. – Обикновено киселиче

Petroselinum crispum (Miller) A. W. Hil. – Градински магданоз

Pimpinella saxifraga L. – Каменоломков анасон
Plantago major L. – Широколистен живовляк
Prunella vulgaris L. – Обикновена прищница
Frangula alnus Mill. – Елшовиден зърнастец
Cotinus coggygia Scop. – Обикновена смрадлика
Rumex patientia L. – Спанаков лапад
Saccharomuces cerevisiae Mey. – Бирена мая, Квасна гъба
Salvia sclarea L. – Меча пета, Червеникава какула
Sanguisorba officinalis L. – Лечебна динка
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Sempervivum schlechani Schott. (= *S. tectorum* L.) – Дебелец, Нежит
Solanum dulcamara L. – Разводник, Кучешко червено грозде
Solanum nigrum L. – Кучешко черно грозде
Solanum tuberosum L. – Картоф
Symphytum officinale L. – Лечебно зарасличе, Черен оман
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Teucrium scordium L. – Чесъново подъбиче
Thalictrum aquilegifolium L. – Кандилколистно обичниче
Thymus sp. diversae (*T. serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица
Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева
Ulmus campestris L. – Полски бряст
Verbascum thapsiforme Schr. – Висок лопен
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Лечебно великденче
Viola odorata L. – Миризлива теменуга

Помощни продукти

Типов хляб, напоен с натурален оцет

2. Заразни, инфекциозни болести

Сипаници – шарка (вариола), брусница (морбили), лещанка (варицела), червенка (рубеола)

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна
Salvia officinalis L. – Градински чай, Какула
Sambucus ebulus L. – Тревист бъз
Tilia argentea Desf. – Сребролистна липа

Помощни продукти

Натурално червено вино и типов хляб

Скарлатина

Achillea millefolium L. – равнец

Червен вятър

Conium maculatum L. – Петнист бучиниш
Quercus robur L. – Обикновен дъб
Sambucus nigra L. – Черен бъз

Помощни продукти

Външно за мазане – натурално червено вино и креда (тебешир)
на прах

Дифтерия, лошо гърло, круп, гущер

Citrus limon (L.) Burm.f. – Лимон
Cyclamen neapolitanum Ten. – Бутуриче, Циклама
Thalictrum aquilegifolium L. – Кандилколистно обичниче

Кореман тиф, възвратен тиф

Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Chelidonium majus L. – Змийско мляко

3. Температурни състояния (треска) от различен произход

Повишена температура

Треска с повишена температура

Syringa vulgaris L. – Обикновен люляк

Aesculus hippocastanum L. – Обикновен конски кестен

Thymus sp. diversae (*T. serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица

Rubus idaeus L. – Малина

Rubus caesius L. – Полска къпина

Fragaria vesca L. – Горска ягода

Salix alba L. – Бяла върба

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Tilia L. – Липа

Помощни натурални продукти

Мътеница, айран, мед, лимон, ябълка; смес в съотношение 1:1:1
от индийско орехче, нишадър и лимонтузу (винена киселина)

4. Външни паразити и насекоми и средства за борба против тях*

Дървеници, бълхи

Tanacetum vulgare L. – Обикновена вратига

Tanacetum balsamita L. – Калоферче

Matricaria chamomilla L. – Лайка, Лайкучка

Trigonella foenum-graecum L. – Сминдух, Гръцка трева

Въшки

Consolida regalis S. F. Gray – Обикновена ралица

Tanacetum vulgare L. – Вратига

Tanacetum balsamita L. – Калоферче

Молци

Lavandula officinalis – Лавандула

Nicotiana tabacum L. – Обикновен тютюн

---

* Забележка: чрез поръсване с изсушени и стрити лечебни растения.

5. Ветеринарна народна медицина

Гърлица при свинете

Bryonia alba L. – Дива бяла тиква, Брей
Carlina acanthifolia All. – Безстъблена решетка
Chenopodium foliosum Asch. – Гърличе
Peucedanum officinale L. – Самодивска лечебна трева
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Potentilla reptans L. – Пълзящ очиболец
Prunella vulgaris L. – Обикновена пришница
Scrophularia aquatica L. – Крилато живениче
Scrophularia nodosa L. – Възловато живениче
Statice limonium L. – Гърлица
Verbascum phoeniceum L. – Овча опашка, Лопен

Шап по добитъка

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче
Prunus laurocerasus L. – Лечебна лавровишна
Rhodiola rosea L. – Златовръх
Seseli rigidum W. et K. – Твърдолистен порезник
Thymus sp. diversae (*T. serpyllum*) L. – Мащерка, Бабина душица

Пипка, шарка при кокошките

Chenopodium vulvaria L. – Струпейниче
Chenopodium botrys L. – Огниче

Задух при конете

Aesculus hippocastanum L. – Обикновен конски кестен

Диария и дрисък при добитъка, болки в стомаха

Arum maculatum L. – Петнист змиарник
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън

Plantago lanceolata L. – Тснолистен живовляк

Veratrum album L. – Бяла чемерика

Глисти и метил

Neporodium filix mas Rich. – Противоглистна папрат

Червясали рани по добитъка

Achillea millefolium L. – Бял равнец

Datura stramonium L. – Татул

Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион, Звъниче

Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник

Persica vulgaris Mill. – Обикновена праскова

Teucrium polium L. – Бяло подъбиче

Укрепителни средства за добитъка

Agrostemma coronaria L. (= *Lychnis coronaria* Lam.) – Дива къклица

Aquilegia vulgaris L. – Обикновена кандилка

Gentiana cruciata L. – Синя тинтява

Helleborus odoratus Waldst. et Kit. – Кукуряк

Увеличаване млякото на добитъка

Asparagus officinalis L. – Зайча сянка лечебна

Cerinthe minor L. – Малък медник

Glechoma hederacea L. – Бръшляноподобна самобайка

Inula helenium L. – Бял оман

Lathraea squamaria L. – Люспеста горска майка

Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка, Брусница

Дезинфекциране помещенията на копринената буба

Ajuga laxmannii (L.) Bentham – Срещниче лаксманово

Билки за лечение на рак*, злокачествени тумори, тумори

Приложение 1

- Acontum sammarum* Jacq. – Самакитка (външно налагане на ракови образувания)
- Adonis vernalis* L. – Пролетен горицвет (тумори)
- Aesculus hippocastanum* L. – Обикновен конски кестен (рак, тумор)
- Aloe arborescens* L. – Дървовидно алое (помощно средство за всички форми на рак в комбинация с червено вино)
- Allium sera* L. – Лук, арпаджик (като храна, помощно средство при всички форми на рак, в т.ч. и рак в стомаха и корема)
- Allium sativum* L. – Чесън (като храна, помощно средство при всички форми на рак, в т.ч. и левкемия)
- Anagallis arvensis* L. – Полско огнивче (по непотвърдени данни всички форми на ЗНО)
- Asparagus officinalis* L. – Лечебна зайча сянка (рак на пикочно-половата система)
- Atropa mandragora* L. – Старо биле, Мандрагора (външнокорови тумори и всички форми на рак)
- Arum maculatum* L. – Петнист змиярник (злокачествени новообразувания, рак)
- Arctium lappa* L. – Обикновен репей (тумор, рак на белия дроб, рак на дебело черво, аденом на простата)
- Agrimonia eupatoria* L. – Камшик (левкемия, рак, тумор)
- Beta vulgaris* L. var. *rapa* Dum. f. *rubia* DC. – Цвекло, Червено цвекло (като храна – може и под формата на сок, помощно средство при всички форми на ЗНО – злокачествени новообразувания)
- Betula pendula* L. – Бяла бреза (тумори, левкемия)
- Betonica officinalis* L. – Лечебен ранилист (злокачествени тумори)
- Brassica oleracea* L. – Градинско зеле (помощно средство за налагане с външните листа на ЗНО с разсейки по кожата)

---

* Забележка: рак и ЗНО да се приемат като синоними.

- Bryonia alba* L. – Дива бяла тиква (Брей) (рак, левкемия, тумор в мозъка)
- Buxus sempervirens* L. – Чемшир (рак на кръвта)
- Calendula officinalis* L. – Невен (ракови тумори в матката, рак по кожата, общи форми на рак)
- Cannabis sativa* L. – Посевен коноп (конопеното масло като помощно средство за намазване външно на ракови образувания)
- Claviceps purpurea* Fr. – Мораво рогче, Главня (помощно средство при рак на матката, ЗНО на кръвоносната система и сърцето – в хомеопатични дози)
- Clematis vitalba* L. – Обикновен повет (костни тумори)
- Spicus benedictus* L. – Лечебна пресечка (всички форми на ЗНО)
- Colchicum autumnale* L. – Есенен мразовец – семената (всички форми на рак)
- Conium maculatum* L. – Петнист бучиниш, Цволига (ракови тумори в матката и яйчниците, рак на стомаха и гърдите, рак на ендокринните жлези, левкемия)
- Cichorium inthybus* L. – Обикновена синя жлъчка (левкемия, мими)
- Cucurbita pepo* L. – Обикновена тиква (помощно средство при всички форми на ЗНО, външно при ракови образувания на щитовидната жлеза)
- Chelidonium majus* L. – Змийско мляко (ракоподобна язва)
- Chrysanthemum balsamita* L. – Калоферче (помощно средство при ЗНО на кръвта и лимфата)
- Chrysosplenium alternifolium* L. – Жълтина (рак на далака, левкемия)
- Datura stramonium* L. – Татул (помощно средство при рак, ЗНО на бял дроб – листата за пушене, семената за тинктура при ЗНО на нервната система)
- Daucus carota* L. – Морков (помощно средство при ЗНО на кожата – външно и кръвта)
- Consolida regalis* S. F. Gray – Обикновена ралица (ЗНО на мозъка, окото и нервната система, всички форми на рак, вкл. и ЗНО на кожата)
- Digitalis* L. – Напръстник (рак на лимфата)

- Echium vulgare* L. – Обикновено усойниче (при рак на кръвта, облекчително и успокоително при болки от разни форми на ЗНО)
- Equisetum arvense* L. – Полски хвощ (тумори, левкемия, миоми, рак на костите; заедно с *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medic. – Овчарска торбичка, при рак на далака)
- Centaureum erythraea* Rafn – Червен кантарион (при различни форми на ЗНО в кръвта и лимфите)
- Euphorbia* L. – Млечка (сокът от прясното растение при всички форми ЗНО на кожата)
- Eoxascus pruni* Fuck. – Гъба по плодовете на сливата (против СПИН – подарък за научната медицина)
- Filipendula ulmaria* L. – Блатен тъжник (левкемия, тумори, рак)
- Fragaria vesca* L. – Горска ягода, корен и листа (рак на далака) плодове, (помощно средство при рак на чер дроб и в кръвта)
- Filipendula ulmaria* (L.) Maxim. – Брястолитно орехче (рак, тумор)
- Fumaria officinalis* L. – Лечебен росопас (рак на кръвта, лимфите и жлези с вътрешна секреция)
- Galium verum* L. – Еньовче (възли на щитовидната жлеза, рак на езика, тумори по кожата)
- Geranium macrorrhizum* L. – Здравец (помощно средство при всички форми на тумори, рак)
- Gentiana cruciata* L. – Синя тинтява (ЗНО в коремните органи)
- Glechoma hederacea* L. – Самобайка (при всички форми на ЗНО, причинени от външни замърсители, от химични елементи, проникнали във физическото тяло през храносмилателната или дихателната система, напр. олово, живак, радиоактивно облъчване (заедно с *Galega officinalis* L. – Лечебен жаблек)
- Gratiola officinalis* L. – Лечебна сиротица (във вино като укрепително средство при всички форми на ЗНО)
- Hedera helix* L. – Обикновен бръшлян (при всички форми на вторични ЗНО в последни стадии – т.нар. разсейки)
- Helianthus annuus* L. – Слънчоглед, цветните листчета (за всички форми на ЗНО при деца)
- Helichrysum arenarium* (L.) Moench. – Пясъчен жълт смил (ЗНО на черен дроб)

- Helleborus odorus* Waldst. et Kit. – Кукуряк (всички видове рак и тумори)
- Humulus lupulus* L. – Хмел (ЗНО на костен мозък, кръвта, лимфата и жлезите с вътрешна секреция)
- Hyssopus officinalis* L. – Лечебен исоп (в комбинация с *Althaea* – ружа и *Malva* – Слез, при ЗНО на корема, стомаха и белите дробове)
- Inula helenium* L. – Бял оман, корен (укрепващо средство при всички форми на ЗНО)
- Juglans regia* L. – Обикновен орех (външно: локализирани места при *in situ*, кожни ЗНО; вътрешно: ЗНО на лимфата, ендокринни жлези и кръвта, плодът: укрепително средство при всички форми на ЗНО)
- Juniperus communis* L. – Обикновена хвойна (стомашен карцином)
- Lamium album* L. – Бяла мъртва коприва (ЗНО на кръвта и лимфата – далака)
- Arctium lappa* L. – Обикновен репей (укрепващо средство при всички форми на ЗНО)
- Lathraea squamaria* L. – Люспеста горска майка (всички форми рак, рак на лимфата и кръвта)
- Lychnis coronaria* L. – Румянка (за всички форми тумори и рак на кожата)
- Malva sylvestris* L. – Слез (рак на гърдата, рак на ларинкса)
- Marrubium vulgare* L. – Обикновен пчелник (рак на лимфите и кръвта)
- Matricaria chamomilla* L. – Лайка (вътрешно и външно, като мощно средство при всички форми на ЗНО)
- Medicago sativa* L. – Ливадна люцерна (по авторови последни опитни данни за всички форми на ЗНО)
- Melilotus officinalis* (L.) Pall. – Лечебна комунига (за всички форми ЗНО на централната нервна и периферната нервна система в комбинация с *Melissa* – Маточина, и *Mentha* – Мента)
- Melissa officinalis* L. – Маточина (при ЗНО на нервната система в комбинация с *Melilotus* – Жълта комунига)
- Mentha silvestris* L. = *Mentha longifolia* Huds. – Мента (при ЗНО на нервната система в комбинация с *Melilotus* – Жълта комунига)

- Nasturtium officinale* R.Br. – Лекарска поточарка, Пореч (пресен на салата, като укрепващо средство при всички форми на ЗНО)
- Nerium oleander* L. – Зокум, Олеандер (рак, рак на кръвта)
- Olea europaea* L. – Маслина (зехтин, масло, добито от маслината се ползва като помощно средство за всички форми на ЗНО вътрешно и външно)
- Ononis spinosa* L. – Бодлив гръмотрън (рак на половата система при мъже)
- Origanum vulgare* L. – Обикновен риган (помощно средство като подправка в храната при всички форми на ЗНО)
- Orobanchaceae* L. – Синя китка, Воловец – видове (рак, рак на кръвта и лимфите, левкемия, лимфон)
- Oriza sativa* L. – Ориз (помощно средство като храна при всички форми на ЗНО)
- Paeonia albiflora* L. – Божур, корен (рак, тумор, в комбинация с *Verbascum thapsiforme* Schr. – Висок лопен)
- Papaver rhoeas* L. – Полски мак, видове (като помощно средство при болки във всичките форми на ЗНО)
- Penicillium glaucum* Lk. – Плесен, Мухъл – добита при овлажнените зърна на *Zea mays* L. – Царевица (при всички форми на ЗНО, когато имаме загнояване и разпадане на тъканите – вътрешно и външно в състава на мази)
- Pisum sativum* L. – Грах, Градински грах (рак на простата, помощно средство при рак на лимфата)
- Plumbago europaea* L. – Саркофай европейски (ракови тумори)
- Plantago lanceolata et major* L. – Широколистен и копиевиден живовляк (белодробен и стомашен рак, ранно открита левкемия, тумори и миоми)
- Potentilla alba* L. – Бял очиболец – видове (тумори, миоми)
- Polygonum aviculare* L. – Обикновена пача трева, Пачина – видове (тумор, рак)
- Phytolacca americana* L. – Лаконос, Мерекеш (всички форми на рак)
- Pulmonaria officinalis* L. – Лечебна медуница (ЗНО на дихателната система)
- Quercus suber* L. – Корков дъб (при ЗНО на костен мозък, след изпичане на сърцевината)

- Ranunculus L.* – Лютиче – видове (всички форми ЗНО)
- Raphanus L.* – Ряпа – видове (помощно средство, като храна, при всички видове ЗНО)
- Rhodiola rosea L.* – Златовръх (в комбинация с пчелен мед, като помощно средство за всички форми на ЗНО)
- Rhododendron ponticum L.* – Странджанска зеленика (самостоятелно или в комбинация за всички форми на ЗНО)
- Ribes L.* – френско грозде – видове: немско, френско, цариградско и др. (пресните плодове като храна при всички форми на ЗНО)
- Rosa damascena Mill.* – Дамаска роза (белодробен рак, туберкулоза)
- Rubus L.* – Къпина и Малина (плодовете като храна при всички видове ЗНО)
- Rumex L.* – Лапад (като храна при всички видове ЗНО, най-вече ЗНО на кръвта и лимфата)
- Ruta graveolens L.* – Седефче (всички форми на ЗНО, внимателно, заедно с *Anagallis arvensis L.* – Полско огнивче)
- Saccharomyces cerevisiae* Mey. – Бирена мая, Квасна гъбичка (злокачествени циреи и като помощно средство при всички форми на ЗНО)
- Salix L.* – Върба – видове (при ЗНО на кръвта)
- Salvia L.* – Конски босилек – видове, в т.ч. и Градински чай (помощно средство при всички форми на ЗНО, особено при ЗНО на стомаха и белите дробове)
- Sambucus ebulus L.* – Тревист бъз, плод (като храна – под формата на сладка, сок и сиропи, общо укрепващо средство при ракови заболявания)
- Sambucus nigra L.* – Черен бъз, листа и цвят (за всички форми на рак; плод като храна при ЗНО)
- Saponaria officinalis L.* – Лечебно сапунче (рак на лимфите и кръвта)
- Scrophularia nodosa L.* – Възловато живениче (ракови тумори)
- Scolopendrium vulgare Sm.* – Волски език, Еленов език (рак, тумор)
- Sedum acre L.* – Лютива тлъстига (ракиви тумори)
- Rhodiola rosea L.* – Златовръх (рак на кръвта и лимфите – забележка: в етап на изпитване)

- Sempervivum tectorum* L. – Дебелец, Нежит (според най-нови изследвания против рак на матката и езика)
- Solanum* L. – видове: Картоф, Червен домат, Син домат – патладжан (като храна при всички видове ЗНО, комбинирана с отровните видове *Solanum* L. – Кучешко грозде, Разводник – под формата на тинктура)
- Solanum nigrum* L. – Черно кучешко грозде (левкемия)
- Symphytum officinale* L. – Лечебно зарасличе (бучки от мъртва кост, в т.ч. и злокачествени)
- Tagetes erecta* L. – Изправен тагетес (ракови тумори в матката, при ЗНО на женската полова система)
- Trifolium pratense* L. – Ливадна детелина (по авторови последни опитни данни за ракови тумори, рак)
- Tanacetum vulgare* L. – Обикновена вратига (рак по кожата)
- Tanacetum balsamita* L. – Калоферче (рак по кожата)
- Triticum spelta* L. – Лимец, Капладжа (като храна при всички форми на рак и ЗНО; забележка: според автора – задължително!)
- Ulmus campestris* L. – Полски бряст (ЗНО на кръвта и лимфите)
- Verbascum thapsiforme* Schr. – Висок лопен (рак, тумор) в комбинация с *Paeonia albiflora* L. – Божур
- Vicia faba* L. – Бакла, Черен боб, Глушина (помощно средство като храна при всички форми на рак и външно изпечените семена – боб при кожен рак)
- Vinca minor* L. – Дребен зимзелен (всички форми на рак)
- Vitis vinifera* L. – Лоза, семка от грозде (виното като помощно средство в комбинация с билкови продукти при всички форми на ЗНО; маслото от семката при всички форми на ЗНО – вътрешно и външно)
- Xeranthemum* L. – Безсмъртниче (помощно средство при всички форми на ЗНО)
- Zea mays* L. – Царевица (помощно средство, като храна при всички форми на ЗНО)

Приложение 2

Списък на специален вид билкови продукти за лечение на всички форми и видове на рак и тумор (в зависимост от представители на вида и семейството, върху които паразитират горската майка и синята китка, воловецът от семейство Живеничеви)

Семейство Живеничеви (Scrophulariaceae)

Род *Lathraea* L. – Горска майка

Вид: 1. *Lathraea squamaria* – Обикновена горска майка, Рабавец (изцяло паразитира върху корените на различни дървесни видове – бук, обикновена леска, елша, смърч и др.)

Род *Orobanche* L. – Синя китка, Воловец (паразитно растение)

(Според класификация по Н. Стоянов и Б. Стефанов от 1925 г. – Семейство Orobanchaceae – Воловодецови)

Вид:

1. *Orobanche alba* Villd. – Синя китка, Бяла синя китка (паразит върху видовете от сем. Устоцветни)
2. *Orobanche amethystea* Thuill. – Синя китка, Аметистова синя китка (паразит върху видовете от сем. Синикоцветни, Сложноцветни и Устоцветни)
3. *Orobanche arenaria* Borkh. – Синя китка, Пясъчна синя китка (паразит върху видовете от сем. Сложноцветни – пелин, равнец)
4. *Orobanche cumana* Wallr. – Синя китка, Слънчогледова синя китка (паразит върху видовете от сем. Сложноцветни – слънчоглед, пелин и др.)
5. *Orobanche gracilis* Sm. – Синя китка, Нежна синя китка (паразит върху видовете от сем. Устоцветни)
6. *Orobanche lutea* Baumg. – Синя китка, Жълта синя китка (паразит върху видовете от сем. Бобови)

7. *Orobanche minor* Sm. – Синя китка, Малка синя китка (паразит върху видовете от сем. Бобови – род Детелина и род Люцерна)
8. *Orobanche mutelii* Schultz. – Синя китка, Мутелова синя китка (паразит върху видовете от различни културни растения – домати, зеле, тютюни др., както и върху представители на сем. Сложноцветни и Сенникоцветни)
9. *Orobanche nana* (Reut.) G.Beck – Синя китка, Ниска синя китка (паразит върху видовете от сем. Бобови – детелина, фий, звездан, сем. Кръстоцветни – горва, овчарска торбичка)
10. *Orobanche pubescens* D`Urv. – Синя китка, Мъхната синя китка (паразит върху видовете от сем. Сложноцветни, Сенникоцветни и Бобови)
11. *Orobanche purpurea* Jacq. – Синя китка, Пурпурна синя китка (паразит върху видовете от сем. Сложноцветни)
12. *Orobanche ramosa* L. (*Phelipaea ramosa*) – Синя китка, Разклонена синя китка (паразит върху видовете от културни растения, особено върху тютюн, коноп, картоф и др. от сем. Картофови, сем. Устоцветни – *Lamiaceae* (*Labiatae*), *Compositae* и пр.)
13. *Orobanche reticulate* Wallr. – Синя китка, Мрежеста синя китка (паразит върху видовете от сем. Сложноцветни, Луначкови и др.). Забележка: в Българската флора съществуват още 11 вида от рода Синя китка!

Вместо заключение

Във второто преработено и допълнено издание на държавното издателство „Земиздат“ от 1973 г., носещо заглавието „Билките в България и използването им“, един от авторите – магистър фармацевт Илия Ив. Ланджев пише (с. 366) следното:

По искане на нашите читатели даваме някои рецепти за болестта рак. Те се употребяват в народната медицина, които са допълнени и коригирани от нас. Обаче при тази болест трябва винаги да търсим съвета на лекаря и да се прибягва до лечение от официалната медицина. Билколечението на рака засега обикновено е безрезултатно и както пишем по-горе, го даваме само по настояване на нашите читатели.

Въпреки неяснотите в ненаучните спорове относно ефективността и приложението на билковите продукти при лечението на ракови заболявания, тук си позволявам отново да предложа някои рецепти.

Те са с „малка“ авторова преработка – може пък това да ги прави по-ефикасни и по-лечебни – кой знае?

1. Обща рецепта при заболяване от рак

Вземат се 150 г листа от столетник (всички видове Алое-трионче) и се настъргват на пластмасово ренде. Желателно е растението да е на възраст от 3 до 5 години, листата да бъдат набрани 2 седмици преди да се започне изпълнението на рецептата и да са стояли на тъмно. В подходящ стъклен буркан се изсипват настърганите листа от алоето, като се прибавят с бъркане 250 г чист пчелен мед и 350 г силно и гъсто червено вино от сорта Каберне, Мерло, Мавруд или Мелнишка лоза – до 17 алк. градуса. (Забележка: за достигане на алкохолните градуси може да се ползва за добавка и домашна силна ракия, варена от същите сортове лоза).

Съдържанието в добре затворения стъклен съд престоява най-малко 5 дни на тъмно с умерена температура 18–22° С, като често се разклаща. Следва прецеждане на съдържанието през тензух или пластмасова цедка (Забележка: при изпълнението на рецептата да не се използват метални прибори и инструменти.), то е готово за приемане. Приготвеният сироп се приема три пъти дневно по една супена лъжица преди хранене. Лечението продължава до три месеца.

2. При рак на кожата (преработена и допълнена от автора рецепта на проф. Филатов)

Листа от Столетник – алое се набират и се оставят да престоят на студено и хладно място 14 дни. Листата се настъргват на пластмасово ренде и престояват 24 часа. Прецеждат се през тензух или пластмасова цедка. Към 100 мл прецеден сок от алое се прибавят по 20 мл евкалиптово и рициново масло в подходящ стъклен тъмен съд. При употреба преди намазването на поразените участъци сместа се разклаща. Намазването да се извършва 2–3 пъти дневно. Препоръчва се и вътрешният прием на алое, приготвено по общата рецептата против раковите заболявания по указаната схема за употреба.

3. При рак на черния дроб

200 г сок от праз и 300 г сок от кромид лук се смесват с 600 мл бяло вино и се оставят да престоят 5 дни – периодично се разклаща. След тези пет дни към сместа се прибавя и 200 г мед и се оставя да престои още 3 дни – отново често се разклаща. Пие се по 1 супена лъжица 30 мин. преди хранене 4 пъти дневно.

4. При рак на гърлото

Китка свеж бял пелин се счуква между два камъка. След това се поставя върху марля, тензух или бархетно парче плат, върху него се посипва една супена лъжица нишадър (взет от аптеката). Поставя се върху гърлото, увива се с три пласта вестници. Това се прави всеки ден (всяка вечер, за през нощта) в продължение на 40 дни.

Паралелно с външното лечение се провежда и вътрешен прием на йодова тинктура (от аптеката) по следната схема: сутрин на гладно първия ден се капва 1 капка йодова тинктура в чаена лъжичка с прясно мляко и се изпива, втория ден сутринта на гладно се приемат 2 капки в чаена лъжичка прясно мляко, третия ден – по 3 капки, и т.н. до 20-ия ден, след това се намаляват капките последователно на 19, 18, 17 и т.н. капки – до 1 капка на 40-ия ден.

Забележки

1. Лечебната процедура се извършва 4 пъти по 40 дни с почивка между процедурите от 15 дни.

2. Препоръчвам и вдухването в гърлото на една щипка нишадър дневно, пак сутрин, след приема на йодовата тинктура. Как става вдухването в гърлото най-лесно? – Една пластмасова сламка за безалкохолно (или сламка от житно стъбло) се запълва в единия край с 0,5 см нишадър, от другия край се вдухва енергично в гърлото на болния.

5. При рак на стомаха и червата

Първа рецепта: Вземат се: по 100 г стръкове и корени от лечебен ранилист; по 50 г корени от черен оман, стръкове хвощ, цвят лавандула; по 30 г стъбло и лист бял имел, корени кукуряк, цвят невен, корени омайниче. Така посочените билкови продукти се смесват добре. От сместа се взема 2 супени лъжици, поставя се в 700 мл студена вода – вари 10 мин., кисне най-малко 30 мин. Отварата, подсладена с мед, се пие по една винена чашка (120-150 мл) преди хранене, 5 пъти дневно – през три часа.

Втора рецепта: По 50 г стръкове и корени от лечебен ранилист; по 40 г стръкове от пача трева, листа мечо грозде, листа лечебен розмарин, цвят бяла акация, стръкове върбинка; 100 г пъпки от топола*; по 30 г корени (внимание отровно!) брей, корени блатен тъжник, стръкове еньовче, листа теснолистен

---

* Аз като билкар никога няма да си позволя да набера 100 г пъпки от топола.

живовляк, стръкове жълт кантарион; по 20 г цвят лайка и стръкове мащерка; по 15 г цвят невен. Всичките билкови продукти се смесват добре и от сместа се приготвя отвара. Начинът на приготвяне и начинът на прием са като в първата рецепта.

6. При рак на гърдата

Цвят от слез 200 г и стръкове от росопас 100 г се смесват и от сместа се взема 3 супени лъжици, поставя се в 1 литър вряла вода – кисне захлупено за 60 мин. Прецежда се. Запарката се приема 4 пъти дневно по 250 мл преди хранене, подсладена с по една чаена лъжичка мед.

7. При рак на простатата

Стръкове невен, стръкове лепка по 100 г се смесват, 2 супени лъжици от тази смес се вари в 500 мл вода за 5 мин. След изстиване се прецежда. Отварата се приема на дози 4 пъти дневно по 120 мл, като към всяка доза се прибавя сокът от 1 черна ряпа – *Raphanus negra* L. (обелена и настъргана на пластмасово ренде, и изстискана през тензух).

8. При рак на белия дроб

Стръкове имел, корени лечебен ранилист, стръкове лечебен ранилист, стръкове хвощ, цвят лавандула, корени черен оман, цвят невен, стръкове жълт кантарион – всички по 50 г, се смесват. 3 супени лъжици от сместа кисне в 1 литър вряла вода 2 часа. Пие се по 1 винена чаша 4 пъти дневно и вместо вода.

След хранене се взема по една кафеена лъжичка ситно нарязани плодове от обикновен конски кестен.

Правят се инхалации с евкалиптово масло.

Малък речник

Маясъл – хемороиди

Мундарлък – обриви по кожата

Урама/урма – сгърчване на тялото от настинка

Бабичасване – разстройство на стомаха и червата у децата

Клини, колики – подуване, болки в стомаха и корема

Урбаличе – болки във венците

Нузла – пъпки и възпаление на венците

Гущер, круп – дифтерия

Книгите на Канисков

Издадени

1. Канисков Васил. „Духовните учения и българите“, изд. „Топ-прес“, Троян, 1999.
2. Канисков Васил. „Духовното лечение и българите“, „Университетско издателство“, София, 2003, преиздадена през 2006, преиздадена през 2011.
3. Канисков, Васил. „Билките в България Европа и по света“. Том I, София, 2005.
4. Канисков, Васил. „Билките в България Европа и по света“. Том II, София, 2007.
5. Канисков, Васил. „Българска народна медицина, съвременна медицина, лечителско изкуство. Заболявания на дихателните органи и тяхното лечение“. Том I, София, 2004.
6. Канисков, Васил. „Българска народна медицина, съвременна медицина, лечителско изкуство. Болести на храносмилателната система и нейното лечение“. Том II, част I, София, 2006.
7. Канисков, Васил. „Българска народна медицина, съвременна медицина, лечителско изкуство. Болести на храносмилателната система и нейното лечение (коремна област)“. Том II, част II, София, 2006.
8. Канисков, Васил. „Българска народна медицина, съвременна медицина, лечителско изкуство. Болести на черния дроб и тяхното лечение“. Том III, книга I, София 2009.
9. Канисков, Васил. „Българска народна медицина, съвременна медицина, лечителско изкуство. Болести на жлъчни пътища, злъчен мехур, далак, панкреас и тяхното лечение“. Том III, книга II, София, 2009.
10. Канисков, Васил. „Когато имунната система заболяе“, изд. „Хелиопол“, София, 2007.
11. „Отче наш“ – Сборник, в съавторство (и на английски език), изд. „Булга-медия“, София, 2006.
12. Канисков, Васил. „Лечебните растения на България“. Енциклопедичен справочник, изд. „Изток-Запад“, София, 2011.
13. Канисков, Васил. „Съкровищница на Българската народна медицина. Том 1. Опитът на Българската народна медицина и лечителско изкуство при диагностика и лечение на ракови заболявания – злокачествени новообразувания по МКБ-10“, изд. „Изток-Запад“, София, 2012.

Под печат

Канисков, Васил „Съкровищница на Българската народна медицина. Том 3. Ботанически основи за речник на лечебните растения, изд. „Изток-Запад“, София, 2013.

Съдържание

Защо българската народна медицина е съкровищница и днес	5
Увод.....	7

Клас III. Болести на кръвта, кръвотворните органи и отделни нарушения, включващи имунния механизъм (D50–C89) / 13

Анемии, свързани с храненето (D50–D53)	14
Хемолитични анемии (D55–D59)	18
Апластични и други анемии (D60–D64)	20
Нарушения на съсирването на кръвта, пурпурата и други хеморагични състояния (D65–D69)	22
Други болести на кръвта и кръвотворните органи (D70–D72).....	25
Клас II. Новообразувания. Злокачествено новообразование (ЗНО) на други ендокринни жлези и сродни структури (C75). Злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО) и (ДНО) на далака	29
Клас II. Новообразувания. Злокачествено новообразование (ЗНО) на лимфата, кръвотворната и сродните им тъкани (C81–C96)	34
Други нарушения, включващи имунния механизъм (D80–D89).....	38
Сравнителни таблици	40

Клас IV. Болести на ендокринната система, разстройства на храненето и обмяната на веществата (E00–E90) / 43

Болести на щитовидната жлеза (E00–E07)	44
II Клас. Новообразувания (C00–D48). Злокачествени новообразувания на щитовидната и други ендокринни жлези (C73–C75)	49
Захарен диабет (E10–E14)	51
Други разстройства на глюкозната регулация и ендокринната секреция на панкреаса (E15–E16)	57
Разстройства на други ендокринни жлези (E20–E35)	59
Клас II. Новообразувания (C50–D48). Злокачествени новообразувания на щитовидната и на други ендокринни жлези (C37–C75)	75
Недоимъчно хранене (E40–E46)	82
Други видове недоимъчно хранене (E50–E64).....	84
Заглъстяване и други разстройства поради прехранване (E65–E68)	87
Разстройства на обмяната на веществата (E70–E90)	90
Сравнителни таблици	92

Клас V. Психични и поведенчески разстройства (F00–F99) / 97

Сравнителни таблици	109
---------------------------	-----

Клас VI. Болести на нервната система (G00–G09) / 111

Възпалителни болести на централната нервна система (G00–G09)	112
Системни атрофии, засягащи предимно централната нервна система (G10–G13)	121
Екстрапирамидни и други двигателни нарушения (G20–G26)	124
Други дегенеративни болести на централната нервна система (G30–G32)	130
Демиелизиращи болести на централната нервна система (G35–G37)	132
Епизодични и пароксизмални разстройства (G40–G47)	133
Увреждания на отделни нерви, нервни коренчета и плексуси (G50–G59) ..	140
Полиневропатии и други увреждания на периферната нервна система (G60–G64)	143
Болести на невро-мускулния синапс и мускулите (G70–G73)	146
Детска церебрална парализа и други паралитични синдроми (G80–G83) ..	148
Други разстройства на нервната система (G90–G99)	150
Клас II. Новообразувания (C00–D48). Злокачествени новообразувания на окото, главния мозък и други части на централната нервна система (C69–C72)	156
Сравнителни таблици	166

Клас VII. Болести на окото и придатъците му (H00–H59) / 173

Болести на клепача, слъзните пътища и орбитата (H00–H06)	174
Болести на конюнктивата (H10–H13)	179
Болести на склерата, роговицата, ириса и цилиндричното тяло (H15–H22)	182
Болести на лещата (H25–H28)	188
Болести на хориоидеята и ретината (H30–H36)	190
Глаукома (H40–H42)	194
Болести на стъкловидното тяло и очната ябълка (H43–H45)	196
Болести на зрителния нерв и зрителните пътища (H46–H48)	199
Болести на мускулите на окото, нарушения на бинокулярното движение на очите, акомодацията и рефракцията (H49–H52)	202
Зрителни разстройства и слепота (H53–H54)	205
Други болести на окото и придатъците му (H55–H59)	207
Клас II. Злокачествени новообразувания на окото, главния мозък и други части на централната нервна система (C69–C72)	209
Сравнителни таблици	212

Клас VIII. Болести на ухото и мастоидния израстък (H60–H95) / 217

Болести на външното ухо (H60–H62)	218
Болести на средното ухо и мастоидния израстък (H65–H75)	221
Болести на вътрешното ухо (H80–H83)	226
Други болести на ухото (H90–H95)	232
Клас II. Новообразувания (C00–D48). Новообразувания in situ (D00–D09)	236
Сравнителни таблици	240

Клас IX. Болести на органите на кръвообращението (I00–I99) / 243

Остър ревматизъм (I00–I02)	244
Хронични ревматични болести на сърцето (I05–I09)	249
Хипертонични болести (I10–I15)	252
Исхемична болест на сърцето (I20–I25)	255
Белодробно сърце и болести на белодробното кръвообращение (I26–I28)	260
Други болести на сърцето (I30–I52)	263
Клас II. Новообразувания (C00–D48)	275
Мозъчно-съдови болести (I60–I69)	278
Болести на артериите, артериолите и капилярите (I70–I79)	286
Болести на вените, лимфните съдове и лимфните възли, некласифицирани другаде (I80–I89)	295
Други неуточнени болести на органите на кръвообращението (I95–I99) ..	308
Клас II. Новообразувания (C00–D48). Злокачествени новообразувания на лимфата, кръвотворните и родните им тъкани (C81–C96)	312
Сравнителни таблици	317

Клас X. Болести на дихателната система (J00–J99) / 323

Остри инфекции на горните дихателни пътища (J00–J06)	324
Клас II. Новообразувания. Злокачествени новообразувания на дихателните органи и гръдния кош (C30–C39)	335
Грип и пневмония (J10–J18)	339
Други остри респираторни инфекции на долните дихателни пътища (J20–J22)	346
Други болести на горните дихателни пътища (J30–J39)	352
Клас II. Новообразувания. Злокачествени новообразувания на дихателните органи и гръдния кош (C30–C39)	364
Хронични болести на долните дихателни пътища (J40–J47)	371
Болести на белия дроб, причинени от външни агенти (J60–J70)	376
Клас II. Новообразувания. Злокачествени новообразувания на дихателните органи и гръдния кош (C30–C39)	385

Други респираторни болести, увреждащи главно интерстициалната тъкан (J80–J84).....	390
Гнойни и некротични състояния на долните дихателни пътища (J85–J86)	398
Други болести на плеврата (J90–J94).....	401
Клас II. Новообразувания. Злокачествени новообразувания на дихателните органи и гръдния кош (C30–C39).....	407
Други болести на дихателната система (J95–J99)	410
Сравнителни таблици	416

Клас XI. Болести на храносмилателната система (K00–K93) / 423

Болести на органи от храносмилателната система. Болести на жлезите към храносмилателната система. Болести на устната кухина, слюнчените жлези и челюстите (K00–K14)	424
Клас II. Новообразувания. Злокачествени новообразувания (ЗНО) на устните, устната кухина и фаринкса (C00–C14)	446
Болести на хранопровода, стомаха и дванадесетопръстника (K20–K31) ...	460
Клас II. Новообразувания. Злокачествени новообразувания на храносмилателните органи (C15–C26).....	481
Болести на апендикса (K35–K38)	489
Хернии (K40–K46).....	491
Неинфекциозни ентерити и колити (K50–K52)	494
Други болести на червата (K55–K65)	500
Клас II. Новообразувания. Злокачествени новообразувания на храносмилателните органи (C15–C26).....	515
Болести на перитонеума (K65–K67).....	524
Клас II. Новообразувания. Злокачествени новообразувания на храносмилателните органи (C15–C26).....	527
Болести на черния дроб (K70–K77)	530
Клас II. Новообразувания. Злокачествени новообразувания на храносмилателните органи (C15–C26).....	538
Болести на жлъчния мехур, жлъчните пътища и задстомашната жлеза (K80–K87)	543
Клас II. Новообразувания. Злокачествени новообразувания на храносмилателните органи (C15–C26).....	549
Други болести на храносмилателните органи (K90–K93).....	556
Сравнителни таблици	575

Клас XII. Болести на кожата и подкожната тъкан (L00–L99) / 587

Инфекции на кожата и подкожната тъкан (L00–L08).....	588
Булозни увреждания (L10–L14)	599

Дерматит и екзема (L20–L30)	601
Папулосквамозни увреждания (L40–L45)	607
Уртикария и еритем (L50–L54).....	612
Болести на кожата и подкожната тъкан, предизвикани от радиация (L55–L59).....	615
Болести на кожните придатъци (L60–L75)	618
Други болести на кожата и подкожната тъкан (L80–L99).....	629
Клас II. Новообразувания (C00–D48). Меланом и други злокачествени образувания на кожата (C43–C44)	653
Сравнителни таблици	657

Клас XIII. Болести на костно-мускулната система и на съединителната тъкан (M00–M25) / 665

Артропатии (M00–M25). Инфекциозни артропатии (M00–M03)	666
Възпалителни полиартропатии (M05–M14)	670
Артрози (M15–M19).....	682
Други увреждания на ставите (M20–M25)	684
Системни увреждания на съединителната тъкан (M30–M36)	689
Дорзопатии (M40–M54). Деформиращи дорзопатии (M40–M43).....	692
Спондилопатии (M45–M49)	695
Други дорзопатии (M50–M54).....	699
Болести на меките тъкани (M60–M79). Миопатии (M60–M63).....	702
Увреждания на синовиалните обвивки и сухожилията (M65–M68)	704
Други увреждания на меките тъкани (M70–M79)	706
Остеопатии и хондропатии (M80–M94). Нарушения в плътността и структурата на костта (M80–M85).....	711
Други остеопатии (M86–M90)	712
Хондропатии (M91–M94).....	713
Други увреждания на костно-мускулната система и съединителната тъкан (M95–M99).....	717
Клас II. Новообразувания (C00–D48). Злокачествени новообразувания на костите и ставните хрущяли (C40–C41)	718
Злокачествени новообразувания на мезотелиалната и на меките тъкани (C45–C49)	721
Сравнителни таблици	723

Клас XIV. Болести на пикочно-половата система (N00–N99) / 729

Гломерулни болести (N00–N08)	730
Клас II. Новообразувания (C00–D48). Злокачествени новообразувания на пикочната система (C64–C68)	737

Тубулоинтерстициални болести на бъбреците (хронични небактериални възпаления) (N10–N16).....	741
Бъбречна недостатъчност (N17–N19).....	744
Бъбречнокаменна болест (N20–N23).....	746
Други нарушения на бъбреците и уретера (N25–N29).....	749
Други болести на пикочната система (N30–N39).....	753
Клас II. Новообразувания (C00–D48). Злокачествени новообразувания на пикочната система (C64–C68).....	762
Болести на мъжките полови органи (N40–N51).....	768
Клас II. Новообразувания (C00–D48). Злокачествени новообразувания на мъжките полови органи (C60–C63).....	787
Невъзпалителни болести на женските полови органи (N80–N98).....	792
Болести на млечните жлези (N60–N64).....	809
Клас II. Злокачествени новообразувания (C00–D48). Злокачествено новоо- бразуване на млечната жлеза (C50).....	811
Възпалителни болести на женските тазови органи (N70–N77).....	816
Други увреждания на пикочно-половата система (N99).....	830
Клас II. Новообразувания (C00–D48). Злокачествени новообразувания на женските полови органи (C51–C58).....	831
Сравнителни таблици.....	838

Допълнения извън класификацията на болестите по МКБ-10 / 849

Билки за лечение на рак, злокачествени тумори, тумори / 859

Вместо заключение.....	868
Малък речник.....	872
Книгите на Канисков.....	873

ВАСИЛ КАНИСКОВ
СЪКРОВИЩНИЦА
НА БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА МЕДИЦИНА

Том II

СЪВРЕМЕННА ФИТОТЕРАПИЯ
(справочник)

ОПИТЪТ НА БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА МЕДИЦИНА
И ЛЕЧИТЕЛСКО ИЗКУСТВО ПРИ ЛЕЧЕНИЕ
НА НАЙ-РАЗПРОСТРАНЕНИТЕ ЗАБОЛЯВАНИЯ ПО МКБ-10

българска, първо издание

Редактор **Вера Гьорева**
Коректор **Мара Калчева**
Компютърна обработка **Румяна Джиговска**
Оформление на корицата **Деница Трифонова**

Формат 16/60/90
Обем 55 п.к.

Дадена за печат **юли 2013**
Излязла от печат **юли 2013**
Предпечат и печат **Изток-Запад**

1124 София, бул. „Цариградско шосе“ № 51 (до БТА)
тел.: (02) 946 35 21, тел./факс: (02) 943 79 51
e-mail: iztok.zapadbg@gmail.com
iztok_zapad@abv.bg
www.iztok-zapad.eu